

6^ο Διεθνές συνέδριο

της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση

Μουσική:
Παιδεύει
Εκπαιδεύει
Θεραπεύει

30 Οκτωβρίου – 01 Νοεμβρίου

Αθήνα

ΜΕΓΑΡΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΘΗΝΩΝ 2009

Επιστημονική Επιτροπή

Πρόεδρος: Μαίη Κοκκίδου
Αντιπρόεδρος: Ζωή Διονυσίου

Πολύβιος Ανδρούτσος, Δημήτρης Αντωνιάκης, Πέτρος Βούβαρης, Εριφύλη Διαμαντού-Μαρίνη,
Δημήτρης Διονυσίου, Κωνσταντίνα Δογάνη, Θανάσης Δρίτσας, Νίκος Ζαφρανάς,
Νίκος Θεοδοωρίδης, Λευκοθέα Καρτασίδου, Ελένη Λαπιδάκη, Γεωργία Μαρκέα,
Νατάσα Οικονομίδου-Σταύρου, Ιουλία Παπαγεώργη, Γιώργος Παπαδέλης,
Ξανθούλα Παπαπαναγιώτου, Λελούδα Στάμου, Δανάη Στεφάνου,
Κώστας Τσούγκρας, Σμαράγδα Χρυσοστόμου, Ντόρα Ψάλτοπούλου

Pamela Burnard (Αυστραλία/Ηνωμένο Βασίλειο), Arvydas Girdzijauskas (Λιθουανία),
Jere T. Humphreys (ΗΠΑ), Bo Nilsson (Σουηδία), John O'Flynn (Ιρλανδία),
Sezen Ozeke (Τουρκία), Maria - Elena Riano Galan (Ισπανία),
Jose A. Rodriguez-Quiles y Garcia (Ισπανία), Nikolina Stoyanova (Βουλγαρία),
Graham Welch (Ηνωμένο Βασίλειο), Susan Young (Ηνωμένο Βασίλειο)

Ε.Ε.Μ.Ε.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Συνδεδεμένο μέλος και Εκπρόσωπος
της Διεθνούς Ένωσης για τη Μουσική
Εκπαίδευση (ISME) στην Ελλάδα
<http://www.ecme.gr>

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Πρόεδρος: Σμαράγδα Χρυσοστόμου
Αντιπρόεδρος: Λελούδα Στάμου
Γραμματέας: Λίλλυ Κότσιρα

Μέλη - Αθήνα

Κατερίνα Αλεξιάδη, Ματίνα Βενετιάδου, Τζένη
Γιαμάλογλου, Μαρία Ζησοπούλου, Ερωφίλη
Ιωσηφίδου, Ελίζα Κοντοπούλου, Ελένη Λούρα,
Δανάη Μαρίνου, Δέσποινα Ματθαιοπούλου,
Γκέλυ Μητρογιάννη, Βασίλης Μητρόπουλος,
Δημήτρης Παπαλέξης, Ελισσάβητ Περακάκη,
Σοφία Σαΐτη, Αγγέλικα Σλάβικ
Ιωάννα Χατζοπούλου

Μέλη - Θεσσαλονίκη

Σοφία Αγγελίδου, Πέτρος Βούβαρης, Μυρτώ
Βουγιούκα, Ζωή Διονυσίου, Κυριακή
Ζαχαροπούλου, Νίκος Θεοδορίδης, Δέσποινα
Καλανταρίδου, Σοφία Καραλαζάρου, Χαρά
Κατσώη, Μαίη Κοκκίδου, Δήμητρα Κόνιαρη,
Κατερίνα Κουθούρη, Μαρία Κουρκουρικά,
Θανάσης Λευθεριώτης, Νικολέτα
Μουχτάρογλου, Φαίη Παγώνη, Δήμητρα
Παπαδάκη, Κλειώ Παπαδιά,
Μαρία Παπαδρόσου, Εβίτα Σίμου,
Παύλος Συμειωνίδης, Χριστίνα Τσίγκα

Δημιουργικό - Σήμα Συνεδρίου: Νίνα Καραλαζάρου
ninaweb07@hotmail.com

Σελιδοποίηση: Δήμητρα Κόνιαρη

Παραγωγή - Εκτύπωση:

Μουσικός Οίκος Φίλιππος Νάκας

© 2009 Ελληνική Ένωση για τη Μουσική Εκπαίδευση

Περιεχόμενα

	Σελ.
<i>Κεντρικές Ομιλίες</i>	3
<i>Συνεδρίες</i>	4
1η Συνεδρία: Μουσική, Νευροεπιστήμες και Ιατρική	4
2η Συνεδρία: Έρευνες στη Μουσική Παιδαγωγική	7
3η Συνεδρία: Η Μουσική Εκπαίδευση στην Ειδική Αγωγή	8
4η Συνεδρία: Μουσική Εκπαίδευση: Προτάσεις και εφαρμογές	10
5η Συνεδρία: Ζητήματα Μεθοδολογίας & Εφαρμογών: Χορωδιακή Εκπαίδευση	11
6η Συνεδρία: Η Μουσική ως Θεραπεία	13
7η Συνεδρία: Αξιολόγηση Εκπαιδευτικού Υλικού	14
8η Συνεδρία: Μουσική και ΑμΕΑ	16
9η Συνεδρία: Μουσική Παιδαγωγική: Ζητήματα μεθοδολογίας & εφαρμογών	18
10η Συνεδρία: Μουσική, Μουσική Εκπαίδευση και Κοινωνία	20
11η Συνεδρία: Μουσική Παιδαγωγική: Ζητήματα μεθοδολογίας & εφαρμογών	21
12η Συνεδρία: Μουσική και Διαθεματικότητα	22
13η Συνεδρία: Φιλοσοφία της Μουσικής Εκπαίδευσης	23
14η Συνεδρία: Έρευνες στη Μουσική Παιδαγωγική	24
15η Συνεδρία: Μουσική Εκπαίδευση και Μουσική Ψυχολογία	26
16η Συνεδρία: Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών Μουσικής	28
17η Συνεδρία: Μουσική Παιδαγωγική: Ζητήματα μεθοδολογίας & εφαρμογών	29
<i>Στρογγυλές Τράπεζες</i>	31
<i>Εργαστήρια</i>	37
<i>Αναρτημένες Ανακοινώσεις</i>	47
<i>Καλλιτεχνικές Εκδηλώσεις</i>	50
Βιογραφικά εισηγητών	59
Ευρετήριο ονομάτων εισηγητών	81
Ευχαριστίες - Χορηγοί	82

Κεντρικές Ομιλίες

Κεντρική Αίθουσα Δ. Μητρόπουλος

Παρασκευή 30 Οκτωβρίου

Graham Welch

17:00-18:00

Νευροψυχοβιολογικά χαρακτηριστικά της μουσικής συμπεριφοράς και ανάπτυξης

Στην εισήγηση πραγματοποιείται ανασκόπηση της πιο πρόσφατης έρευνας για να προταθεί ότι: (α) η δομή και η λειτουργία του εγκεφάλου στηρίζεται στο δικτυακό συγκροτημένο έμφυτων υπολογιστικών μονάδων εξειδικευμένων στην επεξεργασία συγκεκριμένου τύπου ερεθισμάτων, (β) μία καίρια ιδιότητα του εγκεφάλου είναι η ευπλαστότητά του, δηλαδή, η ικανότητα που έχει να δημιουργεί καινούριες νευρωνικές συνδέσεις αποκρινόμενος στις εμπειρίες, (γ) υπάρχει λειτουργικός συγκροτησμός των τριών βασικών συστημάτων του ανθρώπινου σώματος: του νευρικού, του ενδοκρινολογικού και του ανοσοποιητικού, τα οποία μπορούν όλα μαζί να θεωρηθούν ως ένας ανθρώπινος "σωματό-νους" και (δ) αν και υπάρχουν κάποιες ημισφαιρικές (αριστερό/δεξιό) προδιαθέσεις στη νευρωνική δραστηριότητα που υποστηρίζει τη μουσική αντίληψη, ωστόσο, η κοινή μουσική συμπεριφορά που εκτιμάται και υιοθετείται από κοινωνικές ομάδες είναι υπό κανονικές συνθήκες ευρέως κατανοημένη στον εγκέφαλο. Συσχετίζεται το πώς αυτά τα ποικίλα στοιχεία συνδέονται για να δημιουργήσουν τη συμπεριφορά, την ανάπτυξη και τη μάθηση, τόσο εντός της μουσικής όσο και πέρα από αυτήν.

Σάββατο 31 Οκτωβρίου

13:20-14:20

Θανάσης Δρίτσας

Η μουσική παρέμβαση ως συμπληρωματικό θεραπευτικό εργαλείο σε καρδιολογικούς ασθενείς

Πολλές πρόσφατες μελέτες έχουν αποδείξει ότι η ακρόαση προ-επιλεγμένης μουσικής μπορεί να μειώσει το stress, να αλλάξει το συναισθηματικό προφίλ και να βελτιώσει την αιμοδυναμική απάντηση μέσω των νευρο-ορμονικών αλληλεπιδράσεων εγκεφάλου-καρδιάς. Στόχος της παρούσας μελέτης που έγινε συστηματικά στο Ωνάσειο Καρδιοχειρουργικό κέντρο ήταν να συσχετίσει ψυχομετρικές εκτιμήσεις της αντίληψης του stress και συναισθήματος με αντικειμενικές αιμοδυναμικές και νευρο-ορμονικές μεταβολές κατά τη διάρκεια μουσικής ακρόασης. Μελετήθηκαν 50 ασθενείς στεφανιαίας εντατικής θεραπείας, 60 ασθενείς κατά τη διάρκεια δοκιμασίας κόπωσης (30 με ακρόαση και 30 ως ομάδα ελέγχου), 26 ασθενείς με διάγνωση νευροκαρδιογενούς συγκοπής (NKΣ) κατά τη διάρκεια δοκιμασίας πρόκλησης συγκοπής (head-up tilting) και 24 ασθενείς κατά την πρώιμη μετεγχειριρική περίοδο (μέχρι την αποσωλήνωση) μετά επέμβαση στεφανιαίας παράκαμψης. Όλοι οι ασθενείς εκτέθηκαν σε ακρόαση προ-επιλεγμένης χαλαρωτικής μουσικής μέσω υψηλής ποιότητας ακουστικών. Η υποκειμενική εκτίμηση του stress και του συναισθηματικού προφίλ μετρήθηκε με κλίμακες οπτικής αναλογίας, μέσω σταθμισμένου ερωτηματολογίου State-Trait anxiety (STAI) και του Profile of Mood States (POMS). Σε όλους τους ασθενείς έγινε συνεχής καταμέτρηση αρτηριακής πίεσης, καρδιακής συχνότητας και ΗΚΓγραφήματος πριν, κατά και μετά την μουσική παρέμβαση. Σε ασθενείς με NKΣ ελήφθησαν δείγματα αίματος πριν και κατά τη διάρκεια δοκιμασίας πρόκλησης για προσδιορισμό επινεφρίνης, νορ-επινεφρίνης, προλακτίνης και κορτιζόλης. Στους μετεγχειριρικούς ασθενείς πέθαναν των συνεχών αιμοδυναμικών μετρήσεων έγινε προσδιορισμός και της δόσης οπιοειδών που χρησιμοποιήθηκαν ως παυσίπονα. Το 94% των ασθενών εντατικής θεραπείας συμφώνησε ότι η ακρόα-

ση μουσικής μπορεί να προσφέρει σημαντικό αίσθημα χαλάρωσης και η ψυχομετρική εκτίμηση έδειξε >50% μείωση του επιπέδου stress μέσα στο νοσοκομείο. Ένα αρνητικό για ισχαμία ΗΚΓ-τεστ κόπωσης ήταν συχνότερο σε ασθενείς που άκουγαν μουσική κατά την άσκηση σε σχέση με την ομάδα ελέγχου ($p<0.01$). Σύμφωνα με το POMS η μουσική ακρόαση επέδρασε θετικά στο προφίλ έντασης-άγχους ($p<0.001$), κατάθλιψης-απόρριψης ($p<0.05$) και θυμού-επιθετικότητας ($p<0.05$). Μια σημαντική αρνητική συσχέτιση βρέθηκε μεταξύ state-anxiety score και διάρκειας της άσκησης στον τάπητα ($r=-0.354$, $p<0.01$). Σε ασθενείς με ΝΚΣ η μουσική ακρόαση απέτρεψε την νέα πρόκληση συγκοπής κατά την επανάληψη δοκιμασίας πρόκλησης ($p<0.05$ σε σχέση με ομάδα ελέγχου). Τα επίπεδα κορτιζόλης και προλακτίνης αυξήθηκαν σημαντικά μετά θετική δοκιμασία πρόκλησης συγκοπής ενώ η αρνητικοποίηση της θετικής δοκιμασίας μέσω μουσικής απέτρεψε την αύξηση των νευροορμονών αυτών. Η ακρόαση μουσικής κατά την πρώιμη μετεγχειρητική περίοδο έδειξε σημαντική ελάττωση της χρήσης του παυσίπνου Pethidine (1.5 ± 10 vs 6.25 ± 11 mg αντίστοιχα στην ομάδα ελέγχου). Τα ευρήματά μας δείχνουν ότι η μουσική παρέμβαση μπορεί να μειώσει το stress και να τροποποιήσει ευνοικά το συναισθηματικό προφίλ κατά τη διάρκεια καρδιολογικών παρεμβάσεων. Αυτές οι υποκειμενικές μεταβολές συνδέονται με αντικειμενικά ευεργετικές μεταβολές σε αιμοδυναμικό και νευρο-ενδοκρινικό επίπεδο. Η μουσική ακρόαση πέραν των απευθείας επιδράσεων τύπου εγκεφαλος-μουσική επιδρά και ως ευχάριστη μέθοδος εκτροπής της συγκέντρωσης από το στρεσογόνο γεγονός της ιατρικής παρέμβασης.

Κυριακή 1 Νοεμβρίου

Λένια Σέργη

11:00-12:00

Μουσική και Ανθρώπινη Υπόσταση

Η μουσική αποτελεί ένα αναπόσπαστο μέρος της συναισθηματικής, πνευματικής και κοινωνικής ζωής του ανθρώπου. Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον και εκτενές πεδίο έρευνας για το ρόλο που διαδραματίζει η μουσική και κατά συνέπεια και η μουσική εκπαίδευση, στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου. Ερευνητές και μελετητές από διάφορους χώρους, όπως η φιλοσοφία, οι μουσικές επιστήμες (μουσικοπαιδαγωγική, μουσικολογία, εθνομουσικολογία), οι κοινωνικές επιστήμες (ψυχολογία, κοινωνιολογία), και ακόμη η νευρολογία και η βιολογία, φαίνεται να έχουν συνενώσει τις προσπάθειές τους, ώστε να διαγραφεί η διαχρονική σημαντικότητα της μουσικής στην ανθρώπινη υπόσταση.

Συνεδρίες

1η Συνεδρία: *Μουσική, Νευροεπιστήμες και Ιατρική*
Συντονίζει ο *Αθανάσιος Παπαζαρχής*
Παρασκευή 30 Οκτωβρίου (Αίθουσα 1: 18:00-19:30)

Δήμητρα Κόνιαρη

Εξερευνώντας τη μουσική μάθηση από τη σκοπιά των νευροεπιστημών: Ο αναδυόμενος ρόλος της Νευροεκπαίδευσης

Υπάρχουν τρία σημαντικά ερωτήματα στην προσπάθεια διερεύνησης της λειτουργίας της μουσικής μάθησης και εκπαίδευσης μέσα από το πρίσμα της έρευνας για τη λειτουργία του εγκεφάλου: (1) Πώς λειτουργεί ο ανθρώπινος εγκεφαλος σε σχέση με τη μουσική; (2) Πώς η ενασχόληση με τη μουσική και η συστηματική εκμάθηση μουσικής επιδρά στη λειτουργική και δομική εικόνα του εγκεφάλου; (3) Πώς η παραπάνω γνώση μπορεί να είναι χρήσιμη στους μουσικοπαιδαγωγούς στον σχεδιασμό και την εφαρμογή των προγραμμάτων διδασκαλίας τους; Τα

αποτελέσματα των ερευνών για τα νευρωνικά δίκτυα που υποστηρίζουν τις λειτουργίες της μουσικής σκέψης, ακρόασης, ερμηνείας και μάθησης προσφέρουν ένα καινούριο χώρο προσέγγισης της διδασκαλίας της μουσικής και μπορούν να βοηθήσουν τους μουσικοπαιδαγωγούς να προσεγγίσουν διδακτικά προβλήματα (για την αποτελεσματικότητα των πρακτικών διδασκαλίας της μουσικής) χρησιμοποιώντας μια νευροβιολογική βάση. Το αναδυόμενο πεδίο της Νευροδιδακτικής μπορεί να προσφέρει αυτόν τον καινούριο χώρο συνεργασίας των νευροεπιστημόνων και των μουσικοπαιδαγωγών. Παρουσιάζονται οι αρχές αυτού του πεδίου και συζητούνται τα θετικά σημεία και οι περιορισμοί του για την καλύτερη ενσωμάτωση των ευρημάτων του στην καθημερινή πρακτική των μουσικοπαιδαγωγών στην μουσική τάξη.

Γαρυφαλλιά Ε. Ντζιούνη

Μουσική και Ιατρική: Σχέση Μουσικής και Ιατρικής: ιστορική επισκόπηση.

"Μουσική ιατρεία ψυχής, σώματος και πνεύματος"

Αναζητώντας κανείς τις απαρχές της σχέσης μουσικής και ιατρικής θα πρέπει να γυρίσει πολύ πίσω στην ανθρώπινη ιστορία, όπου ο πρωτόγονος άνθρωπος πιστεύοντας στην ύπαρξη κακών πνευμάτων και αποδίδοντας την ασθένεια στην κακή τους διάθεση, συμπεριέλαβε τη μουσική στη διαδικασία της ίασης. Μια ιστορική αναδρομή αποδεικνύει ότι η πορεία της μουσικής σε σχέση με τη θεραπεία, εξελίχθηκε νωρίς (από τα χρόνια του Ιπποκράτη και του Πλάτωνα, ίσως και πιο πριν) σε έναν κλάδο επιστημονικό, με πορίσματα βασισμένα σε μελέτες της εποχής εκείνης, απαλλαγμένα σε μεγάλο (αν όχι σε απόλυτο) βαθμό από μαγικές δοξασίες και μυθικά κατάλοιπα. Αρχικά υπήρξε ο Μάγος-Ιατρός, που χρησιμοποιούσε τη μουσική σε μια προσπάθεια να ανακαλύψει το "ηχητικό στίγμα" του ασθενούς ή του κακού πνεύματος που τον κατείχε, προκειμένου να τον θεραπεύσει. Αργότερα τη μουσική για θεραπευτικούς σκοπούς μεταχειρίζονταν οι ιερείς-ιατροί. Οι αρχαίοι ελληνικοί θρύλοι, η μυθολογία και οι αφηγήσεις για τις θεραπευτικές ιδιότητες της μουσικής αποτελούν πολύτιμες ενδείξεις της εκτίμησης με την οποία την περιέβαλλαν οι Έλληνες. Πληθώρα αρχαιοελληνικών αναφορών αποδεικνύει την καταλυτική συμβολή της μουσικής στη θεραπεία, αναφορές οι οποίες αποτελούν ουσιαστικά τις ρίζες της σύγχρονης χρήσης της μουσικής στην ιατρική. Ήδη από την εποχή του Ομήρου η μουσική παρουσιάζεται ως μέγα ιατρικό μέσο μέσα από την επωδή και αργότερα εμφανίζεται να θεραπεύει σωματικές παθήσεις, με κορυφαίο παράδειγμα τη χρήση των ηχητικών παλμών του αυλού για τη θεραπεία της ισχιαλγίας από το Δημόκριτο. Από τον Χείρωνα Κένταυρο και τον Ασκληπιό, τον Ιπποκράτη και το Γαληνό στη σημερινή μουσική ιατρική και μουσικοθεραπεία, οδηγείται κανείς στην απόδειξη της ορθότητας του ισχυρισμού, ότι η μουσικοθεραπευτική αγωγή είναι τόσο παλαιά όσο και η μουσική.

Αμαλία Κλήμη

Μια ολιστική προσέγγιση της εμπειρίας του φυσιολογικού τοκετού με την αξιοποίηση της μουσικής ως βοηθητικού μέσου: μια πιλοτική ποιοτική μελέτη

Σκοπός της παρούσας πιλοτικής εργασίας είναι να διερευνηθεί η επίδραση της μουσικής στην εμπειρία του φυσιολογικού τοκετού και το πώς η μουσική ή άλλοι ήχοι μπορούν να επηρεάσουν την εμπειρία του τοκετού. Αντίστοιχες προσπάθειες δεν έχουν πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα έως σήμερα. Επιλέχθηκε μια ποιοτική προσέγγιση, σύμφωνα με το ερευνητικό πρωτόκολλο της Caryl Ann Browning (Browning 2000). Το δείγμα αποτελούν τρεις (3) πρωτότοκες που συμμετείχαν σε ομάδες προετοιμασίας για τοκετό. Προγραμματίστηκε μια σειρά κατ' οίκον συναντήσεων για προετοιμασία των εγκύων από μουσικοθεραπεύτρια, κατά τις οποίες επελέγη η μουσική που ταιριάζει στην κάθε έγκυο. Κατά τον τοκετό οι σύντροφοι των εγκύων- δεν ήταν παρούσα. Λίγες μέρες μετά τον τοκετό οι μητέρες έδωσαν συνέντευξη-η οποία ηχογραφήθηκε- και συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο ειδικά σχεδιασμένο για τις ανάγκες της έρευνας. Αποτελέσματα: α) η μουσική αποτελεί βοηθητικό μέσο όταν αξιοποιείται κατάλληλα τόσο προγεννητικά όσο και κατά τον τοκετό, ενώ κατά την περίοδο της

λοχείας διαπιστώνεται ότι υπάρχουν οφέλη για το βρέφος, β) προέκυψαν ενδείξεις για ενεργητική μουσικοθεραπεία (π.χ. με χρήση της φωνής) και πληροφορίες που αφορούν στο ευρύτερο ηχητικό περιβάλλον κατά τον τοκετό, γ) δεν μπορούν να εξαχθούν ξεκάθαρα συμπεράσματα σχετικά με την επίδραση της μουσικής στη φάση της εξώθησης και την παρουσία μουσικοθεραπευτή κατά τον τοκετό. Τα αποτελέσματα της έρευνας κρίνονται ως έγκυρα και αξιόπιστα, αλλά τα συμπεράσματα δε μπορούν να γενικευτούν δεδομένων των περιορισμών της. Η αξιοποίηση της μουσικής στον τομέα της μαιευτικής χρήζει πληρέστερης διερεύνησης και διεξαγωγής περαιτέρω ποιοτικών ερευνών.

Γεωργία Γ. Μαρκέα

Όλα τα παιδιά έχουν από τη φύση τους μουσικό εγκέφαλο

Ο εγκέφαλος των παιδιών που οι εκπαιδευτικοί της Μουσικής αναλαμβάνουν στο Δημοτικό Σχολείο είναι βιολογικά μουσικός. Ήδη στο τρίτο τρίμηνο, το έμβρυο μπορεί ν' ακούει και να θυμάται μουσικές φράσεις και να τις συνδυάζει με συναισθήματα που αυτές του προκαλούν. Ως νήπιο έχει πλέον αναπτύξει σε κάποιο βαθμό μουσικές δεξιότητες. Μέσα από έρευνες έχει αποδειχθεί ότι αυτό που κάνει τελικά τη διαφορά είναι ο τρόπος με τον οποίο αναπτύσσεται η μουσικότητα ενός παιδιού μέσα στο περιβάλλον στο οποίο αυτό μεγαλώνει. Για παράδειγμα, οι μουσικές προτιμήσεις των γονέων, όπως και το αν θα ενασχοληθεί με τη μουσική από τα πρώτα χρόνια της ζωής του και με τον κατάλληλο γι' αυτό δάσκαλο, επηρεάζουν αποφασιστικά τη μουσική παιδεία που αυτό θα αποκτήσει. Έχει αποδειχθεί ότι η πρώιμη ενασχόληση με τη μουσική βελτιώνει σημαντικά την ανάπτυξη ενός ήδη υπάρχοντος μουσικού εγκεφάλου. Μάλιστα η επιρροή αυτή αφορά όχι μόνο στην ανάπτυξη δεξιοτήτων στη μουσική αλλά και σε διάφορους τομείς της επιστήμης και της τέχνης. Η συγκεκριμένη εισήγηση στοχεύει στην περιγραφή και ανάλυση απόψεων διαφόρων νευρομουσικολόγων ερευνητών που μαρτυρούν το βαθμό στον οποίο οι μουσικές ικανότητες ενός μαθητή αποτελούν γενετική επιταγή αλλά και εξελίσσονται από την ίδια τη διδασκαλία.

Ελευθερία Βούλγαρη

Η συμβολή της μουσικής εκπαίδευσης και της μουσικής ακρόασης στην ανάπτυξη και τη διαφοροποίηση των λειτουργιών του κεντρικού νευρικού συστήματος (Κ.Ν.Σ.)

Επισκόπηση σχετικών ερευνών

Πλήθος ερευνών έχει ασχοληθεί με τον εγκέφαλο και τις πολυποίκιλες λειτουργίες του. Η πλειονότητα των ερευνών αυτών αναφέρει τη συμβολή της μουσικής στην αύξηση του όγκου του εγκεφάλου και της παρεγκεφαλίδας το οποίο συνεπάγεται καλύτερο συντονισμό και επεξεργασία της μνήμης. Παρόμοιες έρευνες αναφέρουν επίσης τη δημιουργία ισχυρότερων συνδέσεων μεταξύ των νευρικών ινών και στα δύο ημισφαίρια του εγκεφάλου, ενδυνάμωση και ταχύτερη λειτουργία των εγκεφαλικών νευρώνων και ανάπτυξη των αισθητηριοκινητικών περιοχών του εγκεφάλου. Αποτέλεσμα των προαναφερθέντων είναι σημαντικότερες λειτουργίες του εγκεφάλου να ενεργοποιούνται και να ενισχύονται. Ειδικότερα, η ομιλία, η όραση, η ακοή, ο συντονισμός και όπως αποδεικνύεται και από σειρά μελετών για το αντίκτυπο της μουσικής του Mozart στη γνωστική ικανότητα των μαθητών (Mozart effect), η μνήμη, η προσωρινή χωρική αντίληψη (spatial-temporal reasoning), και η χωρική απεικονιστική αντίληψη (spatial-recognition reasoning), ενεργοποιούνται και ενισχύονται έτσι ώστε να δημιουργείται άμεση ανταπόκριση και στους οκτώ τύπους νοημοσύνης, τους οποίους έχει διακρίνει ο Gardner, να ενισχύεται η γνώση και η μάθηση και να εμφανίζεται μεγάλο ποσοστό εισαγωγής των μαθητών στη τριτοβάθμια εκπαίδευση. Σημαντική φαίνεται επίσης να είναι η συμβολή της μουσικής στη βελτίωση της συμπεριφοράς των παιδιών. Η εργασία αυτή έχει σαν στόχο της να παρουσιάσει τη σημαντικότητα της μουσικής εκπαίδευσης και ακρόασης όχι μόνο ως προς τις μουσικές αλλά και πολλές ακόμα δεξιότητες που μπορεί να αναπτύξει και να καλλιεργήσει ένα άτομο μέσα από την μουσική εκπαίδευση. Γίνεται σύντομη παράθεση σχετικών ερευνών.

Rivka Elkoshi

Τα παιδιά ακούνε ένα έργο κλασικής μουσικής: Μία έρευνα λεκτικών και γραφικών αποκρίσεων σε ένα κομμάτι για πιάνο του Claude Debussy

Η παρούσα μελέτη διερευνά τη μουσική γνώση παιδιών ηλικίας τεσσάρων έως εννέα ετών καθώς και τη "φυσική" τους ικανότητα να ερμηνεύουν νοηματικά την κλασική μουσική και να εκφράζονται σχετικά με αυτήν λεκτικά και γραφικά. Η έρευνα εστιάζει στην επίδραση του ηλικιακού παράγοντα στην εκ μέρους των παιδιών παραγωγή μεταφορικών εκφράσεων στο πλαίσιο της αυθόρμητης ομιλίας και της παραγωγής αυτοσχέδιας μουσικής σημειογραφίας κατά τη διάρκεια της ακρόασης ενός έργου κλασικής μουσικής. Οι συμμετέχοντες ήταν 192 παιδιά από τέσσερις πόλεις του Ισραήλ, μεταξύ των οποίων και παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας (πρώτη έως τρίτη τάξη του δημοτικού). Τα παιδιά άκουσαν ένα κομμάτι για πιάνο με τίτλο Jimbo's Lullaby από το Children's Corner Suite του Claude Debussy και εξέφρασαν τις εντυπώσεις τους λεκτικά και γραφικά. Τρία κύρια συστήματα αισθητοποίησης προέκυψαν από τα λεκτικά και γραφικά δεδομένα που προέκυψαν: (1) Ατμοσφαιρικές απεικονίσεις της μουσικής διάθεσης και χρήση αναλογιών που υπαινίσσονται προγραμματικές ή συμβολικές ερμηνείες (2) Η μουσική φέρνει στο μυαλό των ακροατών φανταστικά ή πραγματικά βιώματα (3) Οι ακροατές παρέχουν μουσικές περιγραφές χρησιμοποιώντας ανστηρή τεχνική ορολογία π.χ. ταυτοποίηση μουσικών οργάνων, τέμπο και δυναμικές. Η ανάλυση των λεκτικών και γραφικών αποκρίσεων κατέδειξε διαφορές μεταξύ παιδιών διαφορετικών ηλικιακών ομάδων. Η μελέτη επιβεβαίωσε την ύπαρξη εκτενούς τυπικής μουσικής γνώσης μεταξύ παιδιών διαφορετικών ηλικιών. Μία μελέτη των αποκρίσεων των παιδιών σε ένα έργο κλασικής μουσικής μπορεί να προετοιμάσει το δρόμο για τη βαθύτερη κατανόηση των μουσικών τους αντιλήψεων και των ικανοτήτων τους στη συμβολική αναπαράσταση. Η διαπίστωση αυτή έχει πολλές συνέπειες για συνθέτες μουσικής για παιδιά και για δασκάλους μουσικής που φέρνουν παιδιά μικρών ηλικιών σε επαφή με την κλασική μουσική.

Μαρία Ζαχαριάδου

Μουσική ανάπτυξη και οργανική μουσική εκπαίδευση στην προσχολική ηλικία: Διεθνή ερευνητικά ευρήματα και ελληνική πραγματικότητα

Η κρισιμότητα της προσχολικής ηλικίας και η σπουδαιότητα ενός πλούσιου μουσικού περιβάλλοντος από την αρχή της ζωής του ατόμου για τη μετέπειτα μουσική του ανάπτυξη και εξέλιξη, έχουν αποτελέσει τα τελευταία χρόνια αντικείμενο πολυάριθμων μελετών διεθνώς. Σημαντικό κομμάτι των ερευνών αυτών αφορά το τραγούδι, τη ρυθμική δραστηριότητα, τη δημιουργικότητα και τις συνθέσεις των παιδιών, τις αντιδράσεις τους σε μουσικά ερεθίσματα και το συσχετισμό των παραπάνω με ευρήματα της αναπτυξιακής ψυχολογίας και της παιδαγωγικής. Αν και λιγότερες σε αριθμό, οι έρευνες σχετικά με την εκμάθηση της οργανικής μουσικής στην προσχολική ηλικία και τους συσχετισμούς αυτής με τη μουσική ανάπτυξη και περαιτέρω μουσική εξέλιξη, παρουσιάζουν πολύ ενδιαφέροντα ευρήματα. Είναι ένα παιδί ικανό να ξεκινήσει να μαθαίνει ένα μουσικό όργανο στην προσχολική ηλικία; Και αν ναι, πόσο σημαντικό είναι να ξεκινήσει τόσο νωρίς; Ποιά η σχέση της εκμάθησης ενός μουσικού οργάνου στην προσχολική ηλικία με τη μουσική ανάπτυξη και εξέλιξη του παιδιού; Πόσα πραγματικά γνωρίζουμε και ποιά ερωτήματα ζητούν ακόμη απαντήσεις; Η παρούσα εργασία προσπαθεί να απαντήσει στα ερωτήματα αυτά μέσα από έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί διεθνώς καθώς και τις ελάχιστες του ελληνικού χώρου ενώ παράλληλα θέτει προβληματισμούς ως προς την υπάρχουσα κατάσταση και τις ανάγκες της ελληνικής πραγματικότητας τόσο σε ερευνητικό, όσο και σε πρακτικό επίπεδο σχετικά με την οργανική μου-

σική διδασκαλία -συγκεκριμένα του βιολιού- στην προσχολική ηλικία. Ήδη στα πλαίσια σχετικής -υπό εκπόνηση- μελέτης της συγγραφέως, διενεργείται έρευνα σε καθηγητές βιολιού της Ελλάδας για τις γνώσεις, τις απόψεις, την πρακτική, τις ανάγκες και ελλείψεις τους πάνω στη διδασκαλία οργανικής μουσικής σε παιδιά ηλικίας 3 - 5 ετών. Κάποια πρώιμα αποτελέσματα της έρευνας αυτής θα συζητηθούν.

Ιουλία Παπαγεώργη

**Ψυχολογικές διαστάσεις της μουσικής εκτέλεσης
και εισηγήσεις όσον αφορά στην εκπαίδευση των μουσικών**

Η μουσική εκτέλεση είναι μια δραστηριότητα που απαιτεί πολλή προσπάθεια. Για να αναπτύξουν και να διατηρήσουν επιδεξιότητα, οι μουσικοί πρέπει να είναι σωματικά, ψυχολογικά και πνευματικά υγιείς. Η παρουσίαση θα επικεντρωθεί στις ψυχολογικές διαστάσεις της μουσικής εκτέλεσης και θα συζητήσει την ανάπτυξη μουσικής προοπτικής και επιδεξιότητας, το ρόλο της αυτοεικόνας στην ανάπτυξη επιδεξιότητας στη μουσική εκτέλεση, καθώς και θετικές και αρνητικές επιδράσεις στην εξέλιξη των μουσικών. Ένα από τα πιο εξουθενωτικά και συχνά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μουσικοί είναι το άγχος της μουσικής εκτέλεσης. Το δεύτερο μέρος της ομιλίας θα επικεντρωθεί στην παρουσία, συντελεστικά αίτια και επιπτώσεις του άγχους, καθώς και στις στρατηγικές που ακολουθούν οι μουσικοί για να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της εκτέλεσης. Η συζήτηση θα βασιστεί στα αποτελέσματα δύο πρόσφατων ερευνητικών προγραμμάτων: (I) Understanding Performance Anxiety in the Adolescent Musician: Αυτή η μελέτη αποσκοπούσε να μελετήσει τις εμπειρίες άγχους νεαρών μουσικών χρησιμοποιώντας μέτρα από-αναφοράς. Συμμετέχοντες ήταν 410 μουσικοί ηλικίας 12-19 ετών, που συμπλήρωσαν ένα καινούργιο ερωτηματολόγιο που ασχολείτο με διάφορα μαθησιακά και μουσικοεκτελεστικά θέματα, όπως το άγχος της εκτέλεσης. (II) Investigating Musical Performance (IMP): Comparative Studies in Advanced Musical Learning: Αυτή η δίχρονη μελέτη αποσκοπούσε να μελετήσει πώς μουσικοί διαφόρων μουσικών στυλ (κλασική, ποπ, τζαζ, Σκωτσέζικη παραδοσιακή) εμβαθύνουν και αναπτύσσουν τις γνώσεις τους για τη μουσική εκτέλεση σε προπτυχιακό, μεταπτυχιακό και ευρύτερο μουσικο-κοινωνικό πλαίσιο. Δεδομένα μαζεύτηκαν μέσω ενός ειδικά σχεδιασμένου ερωτηματολογίου το οποίο συμπλήρωσαν 244 μουσικοί, καθώς και ημι-δομημένων προσωπικών (μελέτες περιπτώσεων) και ομαδικών συνεντεύξεων. Θα συζητηθούν συμπεράσματα και εισηγήσεις όσον αφορά στην εκπαίδευση των μουσικών.

Arvydas Girdzijauskas

**Ο χαρακτήρας της μουσικής πράξης και η ηθική παιδεία
των τελειόφοιτων μαθητών λυκείου**

Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να καταδείξει συσχετισμούς μεταξύ της μουσικής πράξης και της ηθικής παιδείας των μαθητών των τελευταίων τάξεων του λυκείου. Παρουσιάζονται οι ιδιαιτερότητες που παρατηρούνται στη μουσική πράξη και στην ηθική παιδεία των τελειόφοιτων μαθητών λυκείου στη βάση σχετικών ερευνητικών δεδομένων και αποκαλύπτονται οι μεταξύ τους συσχετισμοί. Διερευνάται η αξιοπιστία των πιθανοτήτων επίδρασης της μουσικής πράξης στη διαμόρφωση της ηθικής παιδείας μέσω διαμορφωμένων στρατηγικών βελτιστοποίησης της μουσικής πράξης.

**3η Συνεδρία: Η Μουσική Εκπαίδευση στην Ειδική Αγωγή
Συντονίζει ο Γιάννης Σταύρου
Σάββατο 31 Οκτωβρίου (Αίθουσα 1: 09:00-10:40)**

Μαρία Ελένη Παπαδοπούλου & Λευκοθέα Καρτασιδού
Ενίσχυση των ακαδημαϊκών δεξιοτήτων

σε παιδιά με ειδικές ανάγκες και αναπηρίες μέσω της μουσικής

Η επίδραση της μουσικής ως μουσική εκπαίδευση, μουσική ακρόαση, ενεργητική ή παθητική συμμετοχή σε μουσικές δραστηριότητες και ως μουσικοθεραπεία, σε διάφορους τομείς της προσωπικότητας, της γνωστικής, κινητικής, κοινωνικής και συναισθηματικής ανάπτυξης του ατόμου έχει μελετηθεί ιδιαίτερα τα τελευταία τριάντα χρόνια. Οι έρευνες αυτές έχουν τεκμη-

ριώσει με τα ευρήματά τους τις βιολογικές ρίζες της μουσικής αλλά και τη συμβολή της μουσικής στη νευρολογική ανάπτυξη και γενικότερα στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού (γνωστική, γλωσσική, κινητική, κοινωνική, συμπεριφορική). Η παρούσα εργασία θα παρουσιάσει τις έρευνες που έχουν γίνει σε διεθνές επίπεδο σχετικά με τη συσχέτιση της μουσικής με άλλες δεξιότητες, όπως γνωστικές (μνήμη, προσοχή, συγκέντρωση), ακαδημαϊκές (μαθηματικά, γραφή, ανάγνωση), κινητικές (αδρή κινητικότητα, προσανατολισμός) κ.λπ.. Αρχικά θα δοθεί έμφαση στα παιδιά τυπικής ανάπτυξης και κατόπιν θα γίνει η σχετική αναφορά στα παιδιά με ειδικές ανάγκες και αναπηρίες. Στη διεθνή βιβλιογραφία οι ερευνητές έχουν εστιάσει στη μελέτη των δεξιοτήτων εκείνων που αποτελούν προϋποθέσεις για τη μετέπειτα κατάκτηση των ακαδημαϊκών δεξιοτήτων, ξεκινώντας από την προσχολική ηλικία στο πλαίσιο της πρώιμης παρέμβασης. Απώτερος σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι να τονισθεί ότι η συσχέτιση της μουσικής με διάφορα στοιχεία της ανθρώπινης συμπεριφοράς και μάθησης μπορεί να χρησιμοποιηθεί προς όφελος της εκπαίδευσης των παιδιών με ειδικές ανάγκες και αναπηρίες.

Χριστιάνα Καλατζόγλου & Λευκοθέα Καρτασιδου Μουσική αντίληψη ατόμων με κοχλιακό εμφύτευμα

Η αποδοχή της κοχλιακής εμφύτευσης ως μια αποτελεσματικής και ασφαλούς αντιμετώπισης των προβλημάτων ακοής έχει αυξηθεί σημαντικά τις τελευταίες δεκαετίες. Από το 1960 ένας συνεχώς αυξανόμενος αριθμός ατόμων με προβλήματα ακοής έχει ανακτήσει συγκεκριμένη αίσθηση του ήχου με άμεση ηλεκτρική διέγερση των υπαρχόντων κοχλιακών νευρώνων. Το κοχλιακό εμφύτευμα είναι μια πρόσθετη αισθητηριακή συσκευή το οποίο σχεδιάστηκε αποκλειστικά για την ενίσχυση της λεκτικής επικοινωνίας και δεν είναι καθόλου περίεργο ότι η σχέση του με τη μουσική αντίληψη δεν έχει πλήρως διερευνηθεί. Εφόσον η μουσική είναι κυρίαρχη μορφή τέχνης και μια κοινωνική δραστηριότητα, η καλύτερη κατανόηση της μουσικής αντίληψης των ατόμων με κοχλιακό εμφύτευμα θα μπορούσε να οδηγήσει σε μεγαλύτερη απόλαυση και ικανοποίηση στην καθημερινή λειτουργία του ατόμου. Μια από τις προκλήσεις σ' αυτόν τον ερευνητικό τομέα είναι η διαδικασία της αξιολόγησης και της εξάσκησης στην μουσική αντίληψη που θα είναι κατάλληλες για τις τεχνικές δομές της συσκευής αλλά και για τις ατομικές ικανότητες και τα χαρακτηριστικά των χρηστών με κοχλιακά εμφυτεύματα. Η συγκεκριμένη εργασία κάνει μια ανασκόπηση στις μελέτες που εστίασαν στην αντίληψη των ατόμων με κοχλιακό εμφύτευμα όσον αφορά στους μη λεκτικούς ήχους και ειδικά στη μουσική. Βασικός σκοπός της εργασίας είναι να φέρει στο προσκήνιο της συζήτησης τα ερευνητικά αποτελέσματα τόσο αναφορικά με τις ψυχοφυσικές παρατηρήσεις και τη λειτουργία της συσκευής όσο και να προτείνει πρακτικές εφαρμογές κατά πόσο η μουσική αντίληψη μπορεί να συμβάλει στη μουσική εκπαίδευση των ατόμων με κοχλιακό εμφύτευμα στην Ελλάδα.

Ολυμπία Παπά & Λευκοθέα Καρτασιδου Μουσικές δεξιότητες των ατόμων με πρόβλημα όρασης

Οι μουσικές δεξιότητες είναι σημαντικές για όλους τους τομείς του αναλυτικού προγράμματος όλων των μαθητών αλλά έχουν και μια ιδιαίτερη σημασία στην εκπαίδευση των ατόμων με πρόβλημα όρασης. Η εξάσκηση της ακουστικής οδού αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους της εκπαίδευσης των ατόμων με πρόβλημα όρασης. Καθώς μία αίσθηση απουσιάζει ή είναι αισθητά μειωμένη, οι υπόλοιπες αισθήσεις καλούνται να υποκαταστήσουν το "κενό" της όρασης όσο το δυνατόν καλύτερα μπορούν. Για το λόγο αυτό, οι αισθήσεις τόσο της αφής, όσο και της ακοής είναι αναγκαίο να καλλιεργηθούν στο μέγιστο δυνατό βαθμό από μικρή ηλικία. Η μουσική εκπαίδευση συμβάλει στη βελτίωση των κινητικών δεξιοτήτων, της ικανότητας αντίληψης του χώρου, της επίδοσης στα μαθηματικά και της επίδοσης σε γλωσσικά μαθήματα. Όλοι οι ερευνητές συμφωνούν στην εξής παραδοχή: όσο πιο νωρίς ξεκινά η μουσική εκπαίδευση, τόσο πιο μεγάλη είναι η βελτίωση και των υπόλοιπων ικανοτήτων. Αρκετές έρευνες ασχολήθηκαν από τη δεκαετία του 1940 μέχρι πρόσφατα με τη μουσική δεκτικότητα των τυφλών ατόμων με κύριο στόχο να ανακαλύψουν πιθανές διαφορές σε σχέση με εκείνες των βλέπόντων ατόμων. Τα συμπεράσματα των διαφόρων ερευνών είναι διαφορού-

μενα, καθώς άλλες έρευνες διαπιστώνουν χειρότερες επιδόσεις των τυφλών παιδιών στα τεστ μουσικής δεκτικότητας, άλλες καταλήγουν σε καλύτερες επιδόσεις των τυφλών και άλλες εντοπίζουν παρόμοιες επιδόσεις τυφλών και βλεπόντων. Η συγκεκριμένη εργασία θα κάνει μια βιβλιογραφική ανασκόπηση όλων των ερευνών σχετικά με τις μουσικές δεξιότητες των ατόμων με προβλήματα όρασης. Απώτερος σκοπός είναι να αναδειχθεί η σημασία της μουσικής εκπαίδευσης των ατόμων με προβλήματα όρασης ως αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαίδευσης τους στην Ελλάδα.

Στεφανία Παπατζίκη

Η διδασκαλία της μουσικής σε παιδιά με προβλήματα όρασης

Η διδασκαλία της μουσικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε παιδιά με προβλήματα όρασης που δεν εμφανίζουν άλλη αναπηρία, εγείρει πολλά ερωτηματικά στον εκπαιδευτικό που θα κληθεί να την πράξει. Η χρήση της σημειογραφίας και της κίνησης στις μουσικές δραστηριότητες και η πιθανότητα ύπαρξης υψηλού επιπέδου ακουστικής ικανότητας, είναι τρεις τομείς που επηρεάζονται από αυτή την οπτική αναπηρία. Στη βιβλιογραφική έρευνα που έγινε προσδιορίζεται το διδακτικό και μαθησιακό πλαίσιο στο οποίο θα κινηθεί ένας εκπαιδευτικός αναφορικά με τους τρεις αυτούς τομείς. Στην παρουσίαση αυτή εξετάζονται και συγκρίνονται τα βασικά στοιχεία της ανάπτυξης της μουσικής γνώσης των παιδιών με, αλλά και χωρίς προβλήματα όρασης, καθώς επίσης το γενικό αλλά και μουσικό πλαίσιο το οποίο προσδιορίζει την αποτελεσματική διδασκαλία και μάθηση των παιδιών ηλικίας έξι έως δώδεκα ετών με προβλήματα όρασης. Τα αποτελέσματα αυτής της βιβλιογραφικής έρευνας οδήγησαν σε πρακτικές προτάσεις για τη χρήση της σημειογραφίας και της κίνησης μέσα στην τάξη, καθώς και προτάσεις για την αντιμετώπιση των αναγκών που προκύπτουν από την πιθανή ύπαρξη υψηλού επιπέδου ακουστικής ικανότητας.

*4η Συνεδρία: Μουσική Εκπαίδευση: Προτάσεις και εφαρμογές
Συντονίζει ο Αλέξανδρος Χαρκιολάκης
Σάββατο 31 Οκτωβρίου (Αίθουσα Βιβλιοθήκης: 10:00-10:50)*

Μαριάννα Αναστασίου

Η Καμεράτα και η Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας "Αίλιαν Βουδούρη" πάνε σχολείο

Στην ανακοίνωση παρουσιάζεται ένα πρωτοποριακό εκπαιδευτικό πρόγραμμα που ανέπτυξε ο Σύλλογος οι Φίλοι της Μουσικής και εφαρμόστηκε για πρώτη φορά κατά το σχολικό έτος 2008-2009 σε 15 γυμνάσια της Αττικής, με συμπράττοντες φορείς την Καμεράτα Ορχήστρα των Φίλων της Μουσικής και τη Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας "Αίλιαν Βουδούρη". Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα εξελέγχθηκε σε διαδοχικές φάσεις δραστηριοτήτων με τη συνεργασία μουσικών, μουσικοπαιδαγωγών, συνθετών και μουσικολόγων. Η Καμεράτα συμπεριέλαβε στο πρόγραμμα των συναυλιών που έδωσε στα συμμετέχοντα σχολεία ένα νέο διαδραστικό μουσικό έργο που απαιτούσε την ενεργό συμμετοχή 25 μαθητών, οι οποίοι μετά από δύο συναντήσεις με τους υπεύθυνους του προγράμματος 'συνέπραξαν' με την Ορχήστρα. Επιστέγασμα του εκπαιδευτικού προγράμματος ήταν η επίσκεψη των μαθητών από τα 15 γυμνάσια στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών για μία εκδήλωση στην Αίθουσα Φίλων της Μουσικής, όπου ηχογραφήθηκε σε συνθήκες studio το καινούριο αυτό έργο. Η συμμετοχή της Μεγάλης Μουσικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος "Αίλιαν Βουδούρη" στο πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε με δύο τρόπους: αφενός, στην ιστοσελίδα της Βιβλιοθήκης φιλοξενήθηκαν επιλεγμένα κείμενα, φωτογραφίες, ηχογραφήσεις και βίντεο σχετικά με τα έργα που ερμηνεύσε η Καμεράτα ώστε να χρησιμοποιηθούν σε εργασίες των μαθητών υπό την καθοδήγηση των καθηγητών τους. Αφετέρου, τα παιδιά, έχοντας ήδη προσεγγίσει τη Βιβλιοθήκη μέσω διαδικτύου, είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν και τον φυσικό της χώρο, μέσα από την οργανωμένη ξενάγησή τους σε αυτήν την ημέρα της επίσκεψής τους στο Μέγαρο Μουσικής. Η ανακοίνωση θα συνοδευτεί από οπτικοακουστικό υλικό από τις διάφορες φάσεις του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Αναστάσης Βασιλειάδης Bach to Reality

Το πολυθέαμα "Το Φονικό του Χρόνου", το οποίο παρουσιάστηκε στην τελετή λήξης των εργασιών του 5ο Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε., αποτέλεσε την πρώτη μου συμμετοχή στο πρόγραμμα των καλλιτεχνικών δρώμενων του Συνεδρίου. Αυτή η συμμετοχή, συντέλεσε την αρχή μιας καινούργιας φάσης για το έργο μου -συνθετικό και εκπαιδευτικό- μιας φάσης, που είχε ως αποτέλεσμα το θέμα που προτίθεται να προτείνω όπου ενεργοποιούνται κάποια πολύ σημαντικά ζητήματα, συσχετιζόμενα με κρίσιμες έννοιες και ιδέες όπως: η συνέργεια, η συναισθησία, η ελευθερία της έκφρασης των νέων ανθρώπων, ο αυτοσχεδιασμός, η τεχνολογία, και, η πλαστικότητα του εγκεφάλου. Έτσι, στο 6ο Συνέδριο της Ε.Ε.Μ.Ε., επιθυμώ να συμμετέχω με προφορική παρουσίαση, αλλά και με καλλιτεχνική εκδήλωση, ώστε να δούμε πώς η θεωρία μετουσιώνεται σε πράξη. Συνεπώς ο τίτλος της προφορικής παρουσίασης, είναι ίδιος με αυτόν της καλλιτεχνικής εκδήλωσης: "Bach to Reality". Σημείο εκκίνησης της παρουσίασής μου είναι οι τελευταίες αποκαλύψεις που έγιναν από νευροεπιστήμονες και δείχνουν ότι: α) η μουσική δεν κατέχει ένα "εξειδικευμένο" κέντρο στον εγκέφαλό μας, και β) η μουσική ενεργοποιεί πολλές περιοχές συμπεριλαμβανομένων και κάποιων, που κανονικά συμμετέχουν και σε άλλες γνωστικές λειτουργίες. Όσο για την παράσταση, η πρόθεση είναι να δημιουργηθεί ένα νέο πολυτέχνο, κυρίως βασισμένο σε έργα Bach, μέσω μιας προσεκτικά σκηνοθετημένης συναυλίας, ώστε να ενεργοποιηθούν διαφορετικές περιοχές και επίπεδα ερεθισμού για τους σπουδαστές των κρουστών. Έτσι, η διαδικασία της συναυλίας, γίνεται ένα παιχνίδι μυαλού και αισθήσεων, όπου κάθε μουσικός συμπληρώνει τη δημιουργική φαντασία των συνεργών του, μοιραζόμενος με αυτούς την ίδια ευθύνη για το δημιουργικό αποτέλεσμα.

5η Συνεδρία: Ζητήματα Μεθοδολογίας και Εφαρμογών: Χορωδιακή Εκπαίδευση
Συντονίζει η Ιουλία Παπαγεώργη
Σάββατο 31 Οκτωβρίου (Κεντρική Αίθουσα Δ. Μητρόπουλος: 11:00-12:40)

Patrick K. Freer

Το παράδοξο εκτέλεσης-παιδαγωγικής στη χορωδιακή μουσική εκπαίδευση

Η χορωδιακή μουσική εκπαίδευση υφίσταται σε ποικίλες μορφές εδώ και εκατοντάδες, αν όχι χιλιάδες, χρόνια. Η μορφοποίηση της χορωδιακής μουσικής εκπαίδευσης στα δημόσια σχολεία είναι μία σχετικά πρόσφατη πρακτική, η επιτυχία της οποίας μπορεί να αξιολογηθεί ποσοτικά μέσω του αριθμού των μαθητών που συμμετέχουν σε αυτήν και μέσω της διαπίστωσης της ολοένα υψηλότερης ποιότητας των σχολικών χορωδιακών εκτελέσεων. Τα δύο αυτά χαρακτηριστικά, συμμετοχή και εκτέλεση, έχουν προκαλέσει την έναρξη ενός διεθνούς διαλόγου σχετικά με ζητήματα πρόσβασης (Harrison, 2008· Koza, 2008), εκπαίδευσης (Allsup & Benedict, 2008· Beynon, 2003), κουλτούρας (Budiansky, 2005· Shively, 2004) και φύλου (Freer, 2007· O'Toole, 2005). Πολλοί συμμετέχοντες στο διάλογο αυτό στέκονται επικριτικά απέναντι στον τρόπο κατά τον οποίο διεξάγεται η χορωδιακή μουσική εκπαίδευση στα σχολεία. Η παρούσα εισήγηση θα διερευνήσει τις συνέπειες αυτού του διαλόγου, προτείνοντας ότι ο εν λόγω διάλογος κινείται προς λάθος κατεύθυνση. Το ερώτημα δεν θα έπρεπε να αφορά στο κατά πόσο η χορωδιακή μουσική εκπαίδευση συνιστά ένα δόκιμο μέσο για την επίτευξη των στόχων της μουσικής εκπαίδευσης, αλλά στο βέλτιστο τρόπο κατά τον οποίο η χορωδιακή μουσική εκπαίδευση μπορεί να επαναπροσδιορίσει το ρόλο της προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί. Ο συγγραφέας θα προτείνει ότι προβλήματα ποιότητας, κουλτούρας, παράδοσης και πρόσβασης ανακύπτουν όταν η "χορωδιακή μουσική εκτέλεση" και η "χορωδιακή μουσική εκπαίδευση" αντιμετωπίζονται ως ιεραρχικές και όχι ως συνώνυμες και αλληλοσυμπληρούμενες διεργασίες. Η κριτική κατανόηση των ομοιοτήτων και των διαφορών είναι απαραίτητη προκειμένου να επικυρωθεί η αξία τόσο της εκτέλεσης όσο και της εκπαίδευσης. Τα σημεία σύγκλισης και απόκλισης, καθώς και τα πιθανά οφέλη αυτού του παράδοξου εκτέλεσης-εκπαίδευσης θα καταριθμηθούν, προσβλέπο-

ντας στην ενδυνάμωση του ρόλου της χορωδιακής μουσικής εκπαίδευσης όπως διενεργείται σήμερα διεθνώς σε σχολεία, κοινότητες και συναυλιακούς χώρους.

Ruta Girdzijauskiene

Οι ιδιαιτερότητες της δημιουργικής έκφρασης στο τραγούδι παιδιών μέσης σχολικής ηλικίας

Η εισήγηση παρουσιάζει τα αποτελέσματα μίας έρευνας για τη δημιουργική έκφραση στο τραγούδι παιδιών μέσης σχολικής ηλικίας. Διακόσια πέντε παιδιά μέσης σχολικής ηλικίας συμμετείχαν στην έρευνα. Ο κύριος όγκος των δεδομένων συλλέχθηκαν μέσω παρατήρησης. Πρόσθετα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω ανάλυσης βιντεοσκοπήσεων. Ορισμένες πληροφορίες δόθηκαν από τα υποκείμενα της μελέτης. Τα ερευνητικά δεδομένα έδειξαν ότι το επίπεδο δημιουργικής έκφρασης στο τραγούδι δεν είναι υψηλό στα παιδιά μέσης σχολικής ηλικίας. Σχεδόν το ένα τρίτο των υποκειμένων καταχωρήθηκε στο χαμηλό επίπεδο δημιουργικής έκφρασης στο τραγούδι, ενώ μόνο το ένα τέταρτο στο πολύ υψηλό.

Αντώνης Βεοβέρης

Μέθοδοι διδασκαλίας τραγουδιού σε αγόρια κατά την περίοδο της μεταφώνησης: Μία βιβλιογραφική παρουσίαση

Ένας σημαντικός τομέας μελέτης του κλάδου της Χορωδιακής Εκπαίδευσης είναι η αναπτυξιακή φύση της ανθρώπινης φωνής και ιδιαίτερα των παιδιών. Ειδικά, το θέμα της μεταφώνησης των αγοριών κατά την εφηβεία έχει αποτελέσει πεδίο διαμάχης μεταξύ εκπαιδευτικών. Η παραδοσιακή άποψη είναι ότι τα αγόρια πρέπει να διακόπτουν το τραγούδι κατά την περίοδο της μεταφώνησης, διότι αυτό μακροπρόθεσμα προκαλεί φωνητικές δυσλειτουργίες. Αυτή είναι και η επικρατούσα πρακτική σήμερα σε χώρες κυρίως της Κεντρικής Ευρώπης. Από τη δεκαετία του '50 και ύστερα, στις ΗΠΑ διαμορφώνεται σταδιακά μία διαφορετική προσέγγιση που επιτρέπει τη διδασκαλία του τραγουδιού σε αγόρια κατά τη μεταφώνηση. Το 1977, ο John Cooksey παρουσιάζει, μία θεωρία βασισμένη στο προϋπάρχον έργο των McKenzie, Swanson και Cooper σε συνδυασμό με προσωπική συστηματική έρευνα. Σύμφωνα με τον Cooksey, η μεταφώνηση των αγοριών είναι μία σταδιακή διαδικασία αποτελούμενη από πέντε στάδια ανάπτυξης και διαρκεί ένα με δύο χρόνια (Cooksey, 1977). Τα αγόρια για αρκετό χρόνο αφού αρχίσει η μεταφώνηση διατηρούνε μέρος της "παλιάς φωνής" τους, η οποία χωρίζεται από τις χαμηλές νότες της "νέας φωνής" από μία περιοχή στην οποία το παιδί δεν μπορεί να ελέγξει τη φωνή του ή δεν μπορεί να παράγει ήχο καθόλου. Για την ενοποίηση της "παλιάς υψηλής φωνής" με τη "νέα χαμηλή φωνή" προτείνεται η χρήση ασκήσεων που ξεκινάνε από την "ψηλή φωνή" και κινούνται καθοδικά με αποτέλεσμα την ισορροπημένη ανάπτυξη της "νέας φωνής" (Roe, 1983. Phillips. 1996; Leck, 2007).

Μεταξία Παυλάκου

Ψυχολογικά οφέλη που σχετίζονται με τη συμμετοχή σε ομαδικό τραγούδι

Η ενασχόληση με τη μουσική αποτελεί ένα βασικό χαρακτηριστικό της ανθρώπινης φύσης, ενώ το τραγούδι είναι μια μορφή μουσικής συμμετοχής και έκφρασης ανοιχτή σε όλους τους ανθρώπους. Οι πρόσφατες έρευνες σχετικά με τα ψυχολογικά οφέλη του ομαδικού τραγουδιού δείχνουν πως η συμμετοχή σε αυτή τη δραστηριότητα μπορεί να αποφέρει θετικές συναισθηματικές και συμπεριφορικές αλλαγές καθώς και να επηρεάσει θετικά την ποιότητα της ζωής των ανθρώπων που λαμβάνουν μέρος. Η έρευνα που παρουσιάζεται εδώ εξετάζει τα πιθανά ψυχολογικά οφέλη που μπορεί να αποφέρει η ενεργή συμμετοχή σε ερασιτεχνικό ομαδικό τραγούδι σε άτομα τα οποία πάσχουν από διατροφικές διαταραχές έξω, ωστόσο, από τα πλαίσια μιας κλινικής θεραπείας. Το άρθρο περιλαμβάνει δύο ποιοτικές μελέτες, οι οποίες περιγράφουν τη δημιουργία δύο ερασιτεχνικών μουσικών εργαστηρίων για άτομα με διατροφικές διαταραχές. Η πρώτη μελέτη καταγράφει τις εμπειρίες οκτώ γυναικών με διατροφικά προβλήματα που συμμετείχαν για τρεις εβδομάδες σε ένα εργαστήριο ομαδικού τραγουδιού, ενώ η δεύτερη μελέτη τις εμπειρίες πέντε ασθενών (τεσσάρων γυναικών και ενός

άνδρα) που πήραν μέρος σε ένα εργαστήριο εννέα εβδομάδων, το οποίο αποσκοπούσε στη δημιουργία μιας τελικής ηχογράφησης των τραγουδιών που είχαν διδαχτεί. Τα αποτελέσματα των δύο αυτών μελετών βασίστηκαν σε συνεντεύξεις των ανθρώπων που συμμετείχαν στα μουσικά εργαστήρια. Η έρευνα παρουσιάζει λεπτομερώς τις βιωματικές εμπειρίες των ανθρώπων που πήραν μέρος, εξετάζει πώς οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται και αξιολογούν την ενασχόλησή τους με το ομαδικό τραγούδι και, τέλος, σχολιάζει σε θεωρητικό επίπεδο την πιθανή θεραπευτική αξία που μπορεί να έχει αυτή η μουσική δραστηριότητα για άτομα με διατροφικές διαταραχές.

6η Συνεδρία: Η Μουσική ως Θεραπεία
Συντονίζει η Λευκοθέα Καρτασίδου
Σάββατο 31 Οκτωβρίου (Αίθουσα 1: 11:00-12:40)

Hatice Onuray Egilmez, Ozgur Egilmez, M. Aydin Atalay

Η Μουσικοθεραπεία και οι θεραπευτικές επιδράσεις του Μακάμ στο Τουρκικό έθνος

Η μουσική ικανότητα του ανθρώπου αποτέλεσε ιστορικά αντικείμενο μελέτης των ανθρωπολόγων. Έχει επίσης συνομολογηθεί ότι η μουσική αποτελεί μία ανθρώπινη κατάκτηση που ο άνθρωπος διεκδικεί ήδη από τη γέννησή του (Hodges, 2000). Είναι γνωστό ότι η μουσική αποτελεί ένα ουσιώδες στοιχείο της ζωής των ατόμων και των κοινωνιών ως τρόπος έκφρασης των συνασθημάτων και των σκέψεων τους. Κατέχει σημαντική θέση στην ψυχική και σωματική ανάπτυξη των ατόμων, ενώ παράλληλα έχει ιδιαίτερη αξία στην εκπαίδευση και τη θεραπεία. Έχει γίνει ένας πολύ μεγάλος αριθμός σχετικών ερευνών που αποδεικνύουν ότι, ξεκινώντας από τους κατοίκους της Ασιατικής Τουρκικής ενδοχώρας, η μουσική είχε χρησιμοποιηθεί για τη θεραπεία ψυχικών διαταραχών και ότι οι συγκεκριμένες θεραπευτικές μέθοδοι έχαιραν ιδιαίτερης εκτίμησης. Οι Τούρκοι έχουν δώσει ιδιαίτερη προσοχή και έχουν κάνει προσπάθειες για την ίδρυση σχολείων για την εκπαίδευση και για την κατασκευή νοσοκομείων για όσους χρειάζονται βοήθεια. Στα κέντρα θεραπείας έχουν χρησιμοποιήσει μελωδίες που έχουν μία ιδιαίτερη διαστηματική δομή και μελωδική επεξεργασία, τα επονομαζόμενα μακάμ για θεραπεία. (Τα παραδείγματα των κλιμάκων κάποιων μακάμ και κάποιων μελωδιών που ανήκουν σε διαφορετικά μακάμ θα δοθούν στην παρουσίαση). Στις έρευνες, οι Τούρκοι μουσουλμάνοι φιλόσοφοι και ερευνητές, όπως ο Ebu Bekir er-Razi, ο Farabi, ο Ibn-i Sina, ο Hasan Shuuri, ο Hekimbashi Gevrekzade Hafiz Hasan Efendi, και ο Hashim Bey, είχαν προσδιορίσει τα μακάμ εκείνα που επηρεάζουν το ανθρώπινο σώμα και τον τρόπο επίδρασης, τις ασθένειες για τις οποίες είναι αποτελεσματικά, και τη συγκεκριμένη ώρα της ημέρας κατά την οποία είναι αποτελεσματικά. Στις μέρες μας, τόσο στην Τουρκία όσο και σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, θεωρείται ότι αξίζει οι εν λόγω μέθοδοι θεραπείας που βασίζονται στη μουσική των μακάμ να εφαρμοστούν, αποτελώντας αντικείμενο μελέτης της ιατρικής και των εξειδικευμένων μουσικών (φυσικοθεραπευτών).

Γιώργος Τσίγης & Simon Procter

Έρευνα και Διάλογος στη Μουσικοθεραπεία:

Ένας ρόλος για τα επιστημονικά περιοδικά

Η ανάπτυξη της μουσικοθεραπείας σε επαγγελματικό, επιστημονικό και πρακτικό επίπεδο, συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη ευκαιριών για έρευνα και διάλογο εντός του πεδίου της. Από αυτήν την προοπτική, εξερευνάται ο ρόλος των επιστημονικών περιοδικών (ή περιοδικών με αναθεωρητές). Αυτή η εξερεύνηση βασίζεται στην εμπειρία του κάθε συγγραφέα σε δύο διαφορετικά επιστημονικά περιοδικά: *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική* (Ελλάδα) και *British Journal of Music Therapy* (Ην. Β.). Σε αυτό το πλαίσιο, θα συζητηθεί παράλληλα η ανάπτυξη της μουσικοθεραπείας σε κάθε χώρα (Ελλάδα και Ηνωμένο Βασίλειο) και η σύνδεση αυτής της εξέλιξης με τις τροχίες σταδιοδρομίας των δύο επιστημονικών περιοδικών αντίστοιχα. Σε αυτή τη βάση θα συζητηθεί ο ρόλος των επιστημονικών περιοδικών ως χώρων δημοσίευσης ερευνών, διάδοσης της κλινικής πράξης, ανάπτυξης νέων θεωριών και επικοινωνίας αυτών με την ευρύτερη κοινότητα, καθώς και ανάπτυξης εποικοδομητικού διαλόγου. Επιπρόσθετα, θα συζητηθούν μερικώς από τις επίκαιρες πολιτισμικές και πολιτικές προκλήσεις που διαμορφώνουν το σύγχρονο προφίλ του κάθε περιοδικού.

Μίτση Ακογιούνου-Χρήστου

"Locked-In" Σύνδρομο και Μουσικοθεραπεία: Μία μελέτη περίπτωσης

Τα τελευταία χρόνια παρουσιάζονται πολλές και αξιολογες ερευνητικές εργασίες με κλινικά ευρήματα που αφορούν στα οφέλη της Μουσικοθεραπείας σε ασθενείς με νευρολογικές παθήσεις. Μέσα από μία γρήγορη ανασκόπηση στη βιβλιογραφία, θα γίνει αναφορά σε μερικές μελέτες της νευρολογικής μουσικοθεραπείας. Μία σπάνια ασθένεια, σύμφωνα με την Πανελλήνια Ένωση Σπανίων Παθήσεων, είναι το Σύνδρομο Locked-In, ή, σε ελεύθερη μετάφραση, το σύνδρομο του "κλειδωμένου", όπου ο ασθενής βρίσκεται αποκλεισμένος μέσα στο ίδιο του το σώμα, με τετραπληγία και αλαλία, αλλά με φυσιολογικές νοητικές λειτουργίες. Η Α. Χ., 43χρονη μητέρα 2 παιδιών, υπέστη βαρύτατο εγκεφαλικό πριν από 3 χρόνια με αποτέλεσμα να καθλωθεί στο κρεβάτι με Σύνδρομο Locked-In. Η συγκεκριμένη μελέτη παρουσιάζει την πορεία της ασθενούς μέσα από ωριαίες εβδομαδιαίες συνεδρίες μουσικοθεραπείας που έγιναν στα πλαίσια ενός ευρύτερου προγράμματος αποκατάστασης τους τελευταίους 14 μήνες, στη Χίο. Γίνεται μία περιγραφή περιστατικού με αναφορά στις ορατές αλλαγές που επιτεύχθηκαν στις συνεδρίες της μουσικοθεραπείας και τη σχέση της ασθενούς με τη μουσική και την μουσικοθεραπεύτρια. Επισημαίνεται η ανάγκη φροντίδας και υποστήριξης ολόκληρης της οικογένειας, καθώς όταν το ένα μέλος νοσεί, νοσεί παράλληλα και η οικογένεια. Τέλος, παρατίθενται οι σκέψεις της μουσικοθεραπεύτριας αναφορικά με την παρούσα πραγματικότητα στο χώρο της αποκατάστασης στην επαρχία και στην ορατή ανάγκη εξειδίκευσης μουσικοθεραπευτών στη νευρολογία και ενσωμάτωσης του κλάδου της νευρολογικής μουσικοθεραπείας στους χώρους αποκατάστασης ασθενών με νευρολογικές παθήσεις.

Μαρία Φρουδάκη

Αναζήτηση μουσικού νοήματος στην Ψυχο-ογκολογία.

Μία μουσικοθεραπευτική οπτική

Το βασικό ζήτημα που θα μας απασχολήσει είναι η διερεύνηση του νοήματος που η μουσική ενδεχομένως μπορεί να δημιουργήσει και να επικοινωνήσει σε ένα μουσικοθεραπευτικό περιβάλλον. Η φαινομενολογία έχει πολλά να προσφέρει στη διερεύνηση αυτή ειδικότερα σε σχέση με την επικρατούσα κλινική αντίληψη της μουσικοκεντρικής μουσικοθεραπείας. Η μουσική ανάλυση ενός αυτοσχεδιασμού από συνεδρία μουσικοθεραπείας ασθενούς με καρκίνο επιχειρεί να ταξιδέψει τον ακροατή στο κέντρο της μουσικής συνύφεσης δύο ανθρώπων. Η φαινομενολογική μελέτη φωτίζει την λεπτομέρεια των μουσικοθεραπευτικών παρεμβάσεων και τεκμηριώνει τις συνδέσεις με τα ευρύτερα θεραπευτικά αποτελέσματα. Θα σχολιαστεί η βήμα προς βήμα χρήση των βασικών στοιχείων της μουσικής (ρυθμός, αρμονία, μελωδία, φόρμα, εκφραστικά στοιχεία) και το πώς τελικά αυτά τα στοιχεία καθοδηγούν τη μουσική σχέση ασθενούς και θεραπεύτριας. Από την ανάλυση του κλινικού μουσικού υλικού διαφαίνεται ο ακριβής τρόπος λειτουργίας της Nordoff-Robbins μουσικοθεραπείας ως αμιγώς μουσικοκεντρικής προσέγγισης. Στόχος είναι η εκ των έσω διερεύνηση της μουσικής εμπειρίας, η κατανόηση του τρόπου αξιοποίησης των μουσικών εργαλείων και των μουσικών αλληλεπιδράσεων όπως καταγράφονται στη σύγχρονη μουσικοθεραπευτική πρακτική. Συνδέοντας τα παραπάνω θα προσεγγίσουμε τα ερωτήματα 'γιατί η μουσική και 'πώς η μουσική'.

7η Συνεδρία: Αξιολόγηση Εκπαιδευτικού Υλικού

Συντονίζει ο Θεοχάρης Ράπτης

Σάββατο 31 Οκτωβρίου (Αίθουσα Βιβλιοθήκης: 11:00-12:40)

Μαίη Κοκκίδου, Ελευθερία Αθανασίου & Κατερίνα Δημητριάδου

Σχολική Μουσική Εκπαίδευση: Διερεύνηση της στοχοθεσίας των νέων σχολικών

εγχειριδίων μουσικής για το Δημοτικό Σχολείο σύμφωνα με την ταξινόμια του B.S. Bloom

Ο σχεδιασμός μιας οργανωμένης διδασκαλίας σε ολόκληρο το φάσμα των σχολικών μαθημάτων συνδέεται με την επιλογή στρατηγικών που είναι οι πιο ενδεδειγμένες για την επίτευξη συγκεκρι-

μένων στόχων. Η σημασία της στοχοθεσίας έχει απασχολήσει ήδη από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα την εκπαιδευτική κοινότητα σε επίπεδο θεωρητικό, ερευνητικό και πρακτικό. Αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία διαφόρων ταξινομητικών συστημάτων με γνωστότερο εκείνο του B.S. Bloom (1948), ο οποίος διακρίνει τρεις μεγάλες κατηγορίες από διδακτικούς στόχους: γνωστικούς, συναισθηματικούς και ψυχοκινητικούς. Η παρούσα εργασία αφορά στη διερεύνηση της στοχοθεσίας των δραστηριοτήτων των νέων σχολικών εγχειριδίων της Μουσικής στο Δημοτικό Σχολείο. Συγκεκριμένα εξετάστηκαν όλες οι δραστηριότητες που προτείνουν τα εγχειρίδια των τάξεων Γ'-Δ', Ε' και ΣΤ' τα οποία εκδόθηκαν το 2008 και έγινε ταξινόμησή τους ως προς το γνωστικό, το συναισθηματικό και τον ψυχοκινητικό τομέα της ταξινόμησής του Bloom. Τα αποτελέσματα της έρευνας αναμένεται να δείξουν κατά πόσο στα εν λόγω σχολικά εγχειρίδια δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε δραστηριότητες κάποιου συγκεκριμένου τομέα. Επιπροσθέτως θα διαφανεί αν τα συγκεκριμένα εγχειρίδια βρίσκονται σε συνέπεια με τις γενικές αρχές των επίσημων Προγραμμάτων Σπουδών (ΑΠΣ και ΔΕΠΠΣ) και αν η στοχοθεσία των δραστηριοτήτων υπηρετεί κοινούς άξονες αναφοράς ως προς το βιβλίο μαθητή και το τετράδιο εργασιών κάθε τάξης. Τα πρώτα ευρήματα δείχνουν ότι οι περισσότερες δραστηριότητες αφορούν σε γνωστικούς και ψυχοκινητικούς στόχους μαζί και ότι οι συναισθηματικοί στόχοι αποτελούν αντικείμενο επιδίωξης κυρίως στις μεγαλύτερες τάξεις. Η έρευνα βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη.

Κάτια Στεφανάκου

Σχολικά εγχειρίδια της Μουσικής Αγωγής για το Δημοτικό Σχολείο:

Η διερεύνηση της έμφασης σε δημιουργικές δραστηριότητες

Η επιστημονική κοινότητα σήμερα είναι πεπεισμένη πως η καλλιέργεια της δημιουργικότητας πρέπει να είναι αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαίδευσης καθώς προωθεί το μη συμβατικό τρόπο σκέψης και συμβάλλει στην ολοκλήρωση της προσωπικότητας των μαθητών. Η δημιουργικότητα εξάλλου ως ικανότητα ή ως διαδικασία ή ως στοιχείο της προσωπικότητας μπορεί να καλλιεργηθεί σε όλους τους ανθρώπους και πολύ περισσότερο στα παιδιά. Το μάθημα της Μουσικής στο Δημοτικό Σχολείο μπορεί να δώσει στους μαθητές πολλές ευκαιρίες να αναπτύξουν τη δημιουργική τους σκέψη σε αντίθεση με άλλα διδακτικά αντικείμενα που συνήθως διδάσκονται με πιο συμβατικό τρόπο. Το ΑΠΣ και ΔΕΠΠΣ της Μουσικής επίσης τονίζουν τη σημασία της καλλιέργειας της δημιουργικότητας. Σε αυτό το πλαίσιο σχεδιάστηκε η παρούσα έρευνα. Στόχους της είναι να διερευνηθεί αν και σε ποιο βαθμό υπάρχουν δημιουργικές δραστηριότητες στα σχολικά εγχειρίδια της Μουσικής για το Δημοτικό Σχολείο. Το προς εξέταση υλικό είναι τα σχολικά εγχειρίδια των τάξεων Γ' - Δ', Ε', ΣΤ' του Δημοτικού Σχολείου (βιβλίο μαθητή και τετράδιο εργασιών) που εκδόθηκαν το 2008. Παρατηρήθηκε ότι τα σχολικά εγχειρίδια περιέχουν λιγότερες δημιουργικές δραστηριότητες από το αναμενόμενο. Παρατηρήθηκε επίσης, ότι τα Βιβλία Μαθητή έχουν λιγότερες δημιουργικές δραστηριότητες σε σχέση με τα Τετράδια Εργασιών εκτός από αυτό της ΣΤ' τάξης. Μάλιστα, το βιβλίο του μαθητή της Ε' Δημοτικού μπορεί να χαρακτηριστεί ως μη δημιουργικό.

Βασιλική Χαρίση

Μουσική Αγωγή: Μετασχηματίζοντας τον Επιστημονικό σε Σχολικό εγγραμματισμό μέσω του σχολικού βιβλίου

Καθώς, στις μέρες μας, το πεδίο του σχολικού εγγραμματισμού έχει διευρυνθεί και ανάμεσα στις βασικές ικανότητες που καλείται να αναπτύξει ο μαθητής είναι και η πολιτιστική έκφραση, στοιχείο της οποίας αποτελεί η μουσική έκφραση και επικοινωνία, μπορεί κανείς να κατανοήσει το λόγο εμφάνισης, ολόένα και συχνότερα, του όρου "Μουσικός Εγγραμματισμός" στη διεθνή βιβλιογραφία. Στην παρούσα εργασία, λαμβάνοντας ως δεδομένο το στοιχείο ότι το σχολείο πρέπει συνειδητά και συστηματικά, μέσω της διδακτικής διαμεσολάβησης, να αξιοποιεί κάθε φορά την εμπειρική γνώση, ως αρχικό σημείο προσέγγισης της επιστημονικής γνώσης, στη συνέχεια να μετασχηματίζει την εμπειρική σε επιστημονική γνώση και, τέλος, να επιστρέφει την επιστημονική γνώση στο πεδίο της καθημερινής εμπειρίας, εξετάζουμε τον τρόπο που μετασχηματίζεται ο επι-

στημονικός εγγραμματισμός σε σχολικό, στο γνωστικό αντικείμενο της μουσικής αγωγής. Πιο συγκεκριμένα, αναλύεται ο τρόπος που στο σχολικό βιβλίο μουσικής της Έκτης Δημοτικού συσχετίζονται οι τρεις αλληλοσυνδεδεμένες διαστάσεις του Επιστημονικού Εγγραμματισμού α/ η γνωσιακή διάσταση, β/ η κειμενογλωσσική και γ/ η στοχαστικο-κριτική, δίνοντας έμφαση στην κειμενογλωσσική διάσταση. Χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου, εξετάζονται οι παιδαγωγικές λειτουργίες του σχολικού βιβλίου, ως βασικό εργαλείο για την ενίσχυση του μουσικού εγγραμματισμού, με βάση το τρίπτυχο των εννοιών της ταξινόμησης, της περιχάραξης και της τυπικότητας του γλωσσικού κώδικα που εμφανίζονται στον επιστημονικό εγγραμματισμό. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης έδειξαν ότι το συγκεκριμένο βιβλίο είναι προσανατολισμένο στην αυστηρή διευθέτηση των διδακτικών κανόνων (ισχυρή περιχάραξη), λαμβάνοντας, ωστόσο, ειδική μέριμνα, ώστε να δημιουργεί στους διδασκόμενους την αίσθηση της ισότιμης κοινωνικής σχέσης. Παρατηρήθηκε, επίσης, ότι επιτρέπει τη μέγιστη δυνατή πρόσβαση στους μη-ειδικούς αναγνώστες-διδασκόμενους, καθώς υιοθετεί έναν γλωσσικό κώδικα χαμηλής τυπικότητας.

Ελισσάβη Περακάκη

Μαθαίνω πώς να μαθαίνω: από τη Γνώση στη Μεταγνώση

Αν και η μεταγνώση, ως όρος της Ψυχολογίας, εισήχθη τη δεκαετία του 1970, το ενδιαφέρον των ερευνητών έχει τελευταία αναπτχθεί. Με τον όρο μεταγνώση νοείται η ικανότητα του ατόμου να ορίζει και να ελέγχει τις γνωστικές του λειτουργίες. Για το μάθημα της Μουσικής στο σχολείο, η καλλιέργεια των μεταγνωστικών δεξιοτήτων κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική, δεδομένου ότι το μάθημα διδάσκεται μία ώρα την εβδομάδα και κατά επέκταση οι δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα είναι περιορισμένες. Η μεταγνώση παρέχει τη δυνατότητα στους μαθητές να γνωρίσουν τα μέσα και τους τρόπους εκείνους που θα τους οδηγήσουν στη μουσική μάθηση, ακολουθώντας τις επιλογές και τις προτιμήσεις τους, πέρα από το σχολικό μάθημα και εκτός σχολικού χώρου. Κατά πόσον και με ποιο τρόπο όμως, η μεταγνώση μπορεί να ενταχθεί στην καθημερινή διδακτική πρακτική του μαθήματος της Μουσικής; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό επιχειρήθηκε να δοθεί μέσα από την ποιοτική έρευνα, στην οποία πήραν μέρος 165 μαθητές όλων τάξεων του Γυμνασίου, δύο σχολείων αγροτικής περιοχής. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν με τη βοήθεια του ερωτηματολογίου, του ημερολογίου και της συμμετοχικής παρατήρησης, ενώ η ανάλυσή τους στηρίζεται στη μέθοδο της Ανάλυσης Περιεχομένου (Content Analysis). Η καλλιέργεια των μεταγνωστικών δεξιοτήτων και ο τρόπος ένταξης στην εκπαιδευτική διαδικασία που ακολουθήθηκε περιγράφεται στο Πρόγραμμα της Κριτικής Διδακταλίας του Η. Ματσαγγούρα.

8η Συνεδρία: Μουσική και ΑμΕΑ

Συντονίζει η Γεωργία Μαρκέα

Σάββατο 31 Οκτωβρίου (Κεντρική Αίθουσα Δ. Μητρόπουλος: 15:00-16:40)

Χριστιάνα Αδαμοπούλου

Μουσικοθεραπεία σε παιδιά με αυτισμό:

Ο γονέας ως θεραπευόμενος και (συν)θεραπευτής

Στις περιπτώσεις παιδιών με αυτισμό όπου το κύριο χαρακτηριστικό της διαταραχής είναι οι δυσκολίες στην επικοινωνία, οι γονείς από πολύ νωρίς ακόμη έρχονται αντιμέτωποι με τη ματαίωση που προκύπτει από την απουσία εκδήλωσης ικανοποίησης κάθε φορά που εκπληρώνουν τις ανάγκες του παιδιού τους καθώς και με το έλλειμμα στην ποιότητα και την ποικιλία των αλληλεπιδράσεων που σε παιδιά με τυπική ανάπτυξη προκύπτουν μέσα από το παιχνίδι. Οι επαναλαμβανόμενες αποτυχημένες προσπάθειες των γονιών να κατανοήσουν τη συμπεριφορά του παιδιού τους και να αλληλεπιδράσουν με αυτό, τους οδηγούν σταδιακά στο να αισθάνονται ανεπαρκείς και πολύ συχνά να παραιτούνται. Η μουσικοθεραπεία ως μία παρέμβαση που στοχεύει στην βελτίωση της ικανότητας για επικοινωνία αξιοποιεί κάθε στοιχείο της μουσικής και εξω-μουσικής συμπεριφοράς του παιδιού προς την κατεύθυνση της δημιουργίας μίας σχέσης με τον 'άλλον' χρησιμοποιώντας ως κύριο όχημα

τη μουσική. Η ενεργή συμμετοχή των γονέων μέσα στη συνεδρία της μουσικοθεραπείας μπορεί να τους προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες ώστε να δουν το παιδί τους μέσα από μία νέα οπτική και να το αναδημιουργήσουν στη σκέψη τους. Στην περίπτωση αυτή η θεραπεία λειτουργεί ως προστατευτικός και υποστηρικτικός παράγοντας για τον ίδιο τον γονέα ο οποίος μπορεί να αμφιβάλλει για την ικανότητά του να εκπληρώσει το γονεϊκό του ρόλο. Ταυτόχρονα, η εμπλοκή του στη θεραπευτική πράξη μπορεί να τον βοηθήσει να διερευνήσει νέους, περισσότερο εποικοδομητικούς τρόπους να συνυπάρξει με το παιδί του χρησιμοποιώντας ένα προ-λεκτικό μέσο όπως η μουσική και να υποστηρίξει έτσι την πορεία της θεραπείας όχι μόνο κατά τη διάρκειά της αλλά και έξω από αυτήν λειτουργώντας ως συν-θεραπευτής. Σύντομα παραδείγματα από κλινικό υλικό μουσικοθεραπείας σε παιδιά με αυτισμό μαζί με τον γονέα τους παρουσιάζονται και διαφωτίζουν το θέμα αυτό.

Ludger Kowal-Summek

Ποιο είναι το κατάλληλο μουσικό όργανο για ένα παιδί με ειδικές ανάγκες;

Στο τέλος της πρωτοβάθμιας μουσικής τους εκπαίδευσης, στην ηλικία των έξι ή επτά ετών, πολλά παιδιά, με ή χωρίς ειδικές ανάγκες, θέλουν να μάθουν να παίζουν κάποιο μουσικό όργανο. Το μουσικό όργανο που επιλέγουν εξαρτάται κυρίως από τα διαφορετικά μουσικά τους ενδιαφέροντα. Κατά τη τελευταία φάση της πρωτοβάθμιας μουσικής τους εκπαίδευσης μαθαίνουν να αναγνωρίζουν και να παίζουν πολλά διαφορετικά όργανα. Υποχρέωση του δασκάλου είναι να βοηθήσει όλα τα παιδιά να βρουν το μουσικό όργανο που είναι σε θέση να παίξουν. Διερευνώνται αρχικώς τα πολλά διαφορετικά παιχνίδια που οφείλει να χρησιμοποιήσει ο δάσκαλος προκειμένου να επιβεβαιώσει το επίπεδο της αισθητηριακής και κινησιολογικής ανάπτυξης κάθε παιδιού και να το βοηθήσει να βρει το κατάλληλο μουσικό όργανο. Κατάλληλο μουσικό όργανο για ένα παιδί δεν είναι μόνο αυτό που το ίδιο θέλει να μάθει να παίζει, αλλά και αυτό που μπορεί να παίξει. Μία δεύτερη παράμετρος προς διερεύνηση αφορά στην παρώθηση του παιδιού σε σχέση με το τάδε ή το δείνα μουσικό όργανο. Προκειμένου ο δάσκαλος να διασφαλίσει συνεχή παρώθηση θα πρέπει να συνδυάσει τα παραπάνω παιχνίδια στο πλαίσιο ολοκληρωμένων, ελκυστικών μαθημάτων. Δεν αρκεί να παρουσιάσει στους μαθητές τα μουσικά όργανα μέσω εικόνων ή μουσικών παραδειγμάτων, αλλά πρέπει να τους επιτρέψει να πειραματιστούν. Τέλος, εξετάζονται ζητήματα που αφορούν στην εκδήλωση προτίμησης για κάποιο μουσικό όργανο σε σχέση με παραμέτρους της ιδιαίτερης προσωπικότητας του εκάστοτε μαθητή.

Ezgi Özeke Kocabas & Sezen Özeke

Η χρήση της μουσικής στην Ειδική Αγωγή στην Τουρκία

Η μουσική κατέχει πολύ σημαντική θέση στη ζωή όλων των παιδιών. Ως τέχνη έκφρασης, η μουσική συμβάλει στη συνολική ανάπτυξη των παιδιών και μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην εκπαίδευση προκειμένου να επιτευχθούν έξω-μουσικοί εκπαιδευτικοί στόχοι όπως η προαγωγή των μαθησιακών, κοινωνικών και ή γλωσσικών ικανοτήτων τους. Η μουσική συνεισφέρει θετικά και στην ανάπτυξη παιδιών με ειδικές ανάγκες αναφορικά με ζητήματα διασφάλισης του αισθήματος της αυτοπραγμάτωσης, προαγωγής της αυτοπεποίθησης και διδασκαλίας θεωρητικών εννοιών. Ο εμπλουτισμός των εκπαιδευτικών προγραμμάτων με μουσική θα μπορούσε να συνεισφέρει στη μαθησιακή, κοινωνική, συναισθηματική και γνωσιακή ανάπτυξη των παιδιών αυτών. Η παρούσα εισήγηση ξεκινάει με μία ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας αναφορικά με τις επιδράσεις της μουσικής και των μουσικών δραστηριοτήτων στην εκπαίδευση παιδιών με ειδικές ανάγκες. Εστιάζει δε κυρίως σε πρακτικές και μελέτες στην Τουρκία, δίνοντας εν μέρει έμφαση σε μελέτες που στοχεύουν στη δημιουργία ενός παραδειγματικού μοντέλου εκπαιδευτικού προγράμματος για παιδιά με ελαφρές νοητικές αναπηρίες, ένα μοντέλο που φιλοδοξεί να διερευνήσει τις επιδράσεις ενός εκπαιδευτικού προγράμματος εμπλουτισμένου με μουσική στις μαθησιακές και κοινωνικές ικανότητες των παιδιών αυτών. Οι συγγραφείς επιχειρούν να ταυτοποιήσουν τις σημαντικές επιδράσεις της μουσικής και των μουσικών δραστηριοτήτων στην εκπαίδευση παιδιών με ειδικές ανάγκες στην Τουρκία.

Lucia Kessler-Κακουλίδη

Η Θεραπευτική Ρυθμική - Μια υποστηρικτική παρέμβαση στον αυτισμό

Στην παρούσα εργασία διευκρινίζεται η σημασία της μουσικοθεραπείας στον τομέα της Ειδικής Αγωγής και ιδιαίτερα στην επίλυση προβλημάτων ατόμων με διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή. Στη συνέχεια αναλύεται η διαφορά μεταξύ της Μουσικοθεραπείας - Ψυχοθεραπείας και της Θεραπευτικής Παιδαγωγικής Μουσικοθεραπείας (Μέθοδος Dalcroze) που βρῖσκει την εφαρμογή της στα άτομα με αυτισμό. Εδώ και πολλά χρόνια λειτουργεί σαν υποστηρικτική παρέμβαση στην αντιμετώπιση των πολλαπλών δυσκολιών των ατόμων αυτών. Εξηγούνται οι δυνατότητες της μεθόδου αυτής και οι τρόποι αντιμετώπισης και επίλυσης των προβλημάτων που έχουν παιδιά και έφηβοι αντιμετωπίζοντας δυσκολίες στην κοινωνική αλληλεπίδραση, επικοινωνία και λόγο. Ακόμη, δίνεται έμφαση στο ρόλο που παίζει η Θεραπευτική Παιδαγωγική Μουσικοθεραπεία στην πρώτη παρέμβαση και στην ενίσχυση παιδιών με αυτισμό για την ένταξή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα και στην κοινωνία γενικότερα. Εξηγούνται οι βασικές αρχές της μεθόδου (ο ρόλος του ρυθμού, της μουσικής και της κίνησης), οι τεχνικές προσεγγίσεις και οι προϋποθέσεις για την αποτελεσματικότητα των συνεδριών καθώς και η πρακτική εφαρμογή της στον τομέα που υστερούν τα άτομα με αυτισμό (λεπτικό-επικοινωνιακό). Κλείνοντας, επισημαίνεται πρώτον, η ανάγκη για μια αναθεώρηση της αντίληψης της κοινωνίας απέναντι στα άτομα με αυτισμό και δεύτερον η σημασία της πρώιμης παρέμβασης και της υποστήριξης μέσω της μουσικής όλων των ατόμων με αναπηρίες και των οικογενειών τους. Σαν αποτέλεσμα εξασφαλίζεται μια ποιοτικότερη ζωή για τα άτομα και τις οικογένειες τους.

9η Συνεδρία: Μουσική Παιδαγωγική: Ζητήματα μεθοδολογίας και εφαρμογών

Συντονίζει η Αίλλυ Κότσιρα

Σάββατο 31 Οκτωβρίου (Κεντρική Αίθουσα Δ. Μητρόπουλος: 16:40-17:45)

Μαρία Βαρβαρίου

Μοντελοποίηση αποτελεσματικής εκπαίδευσης στη διεύθυνση χορωδίας

Μολονότι, ένας μεγάλος αριθμός ερευνών καταδεικνύει πλέον τα μουσικά και εξω-μουσικά οφέλη που απορρέουν από τη συμμετοχή σε χορωδία, η προετοιμασία των μελλοντικών επικεφαλής και διευθυντών χορωδίας για το ρόλο τους εντός εκπαιδευτικού πλαισίου δεν έχει τύχει παρόμοιας προσοχής. Τη στιγμή που επικεφαλής χορωδιών σε σχολεία, κοινότητες και εκκλησίες επισημαίνουν την ανεπάρκεια των υποστηρικτικών μηχανισμών για τη χορωδιακή εκπαίδευση, ένας πολύ μικρός αριθμός μαθημάτων φαίνεται να υπάρχει στο Ηνωμένο Βασίλειο που να αφορά στην προετοιμασία των μελλοντικών διευθυντών χορωδίας. Με σκοπό τη διερεύνηση της αποτελεσματικής εκπαίδευσης στη διεύθυνση χορωδίας σε διάφορα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα στο Ηνωμένο Βασίλειο, αναπτύχθηκε ένα πλαίσιο που επικεντρώνεται σε πέντε αλληλεπιδρόμενες παραμέτρους. Αυτές είναι α) ο μαθητής, β) ο δάσκαλος, γ) η αλληλουχία και η ποσότητα της διδασκαλίας, δ) το μαθησιακό αποτέλεσμα και ε) το κοινωνικο-πολιτικό πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένου και του πλαισίου διδασκαλίας όπου λαμβάνει χώρα η χορωδιακή εξάσκηση. Υιοθετήθηκε μία ποιοτική προσέγγιση για την ανάλυση των δεδομένων, με έμφαση στις γραπτές αυτο-αναστοχαστικές αφηγήσεις, στις συνεντεύξεις και στις απαντήσεις ερωτηματολογίου των συμμετεχόντων. Πέντε μαθήματα αποτέλεσαν αντικείμενο παρακολούθησης: τρία στη βαθμίδα της ανώτατης εκπαίδευσης και δύο από ανεξάρτητα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Η παρούσα εισήγηση εστιάζει στην περιγραφή του προτεινόμενου πλαισίου, όπως αυτό επηρεάζεται από τις θεωρητικές δομές της Γνωστικής Μαθητείας (Cognitive Apprenticeship), της Καταστασιακής Μάθησης (Situated Learning) και των θεωριών δαμμοσύνης, καθώς και από την εκπαιδευτική έρευνα πάνω στην αποτελεσματική μάθηση και διδασκαλία στην ανώτατη εκπαίδευση και στο χώρο εργασίας. Μολονότι καμία από τις περιπτωσιακές μελέτες που αποτέλεσαν αντικείμενο παρακολούθησης δεν συμπεριλάμβανε όλες τις συνιστώσες του εν λόγω πλαισίου, το ίδιο το πλαίσιο προσφέρει επίγνωση και μεθόδους απόπειρας προσέγγισης του τι συμβαίνει σήμερα στη χορωδιακή εκπαίδευση.

Ντίνα Σαββίδου

Ομαδική διδασκαλία πιάνου σε αρχάριους και μέσους μαθητές:

Εκπαιδευτικά οφέλη και παιδαγωγικές στρατηγικές

Θα προσπαθήσω να παρουσιάσω τα πολυάριθμα οφέλη που προσφέρει η ομαδική διδασκαλία πιάνου στους μαθητές, υπογραμμίζοντας, παράλληλα, τις οργανωτικές και παιδαγωγικές ικανότητες που είναι απαραίτητες για την επιτυχημένη διδασκαλία του ομαδικού πιάνου. Τα ομαδικά μαθήματα, όταν προσφέρονται συμπληρωματικά στα παραδοσιακά ατομικά μαθήματα, αυξάνουν τις γνώσεις των μαθητών σε θέματα μουσικής εκπαίδευσης, και ενισχύουν ταυτόχρονα τις πιανιστικές τους δεξιότητες. Στόχος αυτού του τύπου εκπαίδευσης είναι η έγκαιρη δρομολόγηση πλούσιας μουσικής εμπειρίας με μέσο το ομαδικό παίξιμο, την ακουστική εκγύμναση, την ανάγνωση παρτιτούρας, την εναρμόνιση, και τον αυτοσχεδιασμό? δεξιότητες που αποκτώνται πιο δύσκολα -και συνήθως παραμελούνται- στο ατομικό μάθημα. Στο περιβάλλον της τάξης, το γεμάτο ερεθίσματα, οι αλληλοεπιδράσεις μεταξύ των μαθητών τούς διευκολύνει να αναπτυχθούν ως μουσικοί, μέσα από τη στήριξη του ενός από τον άλλο, τη συλλογική μάθηση, τα κοινά προβλήματα και τους κοινούς στόχους. Η επιτυχημένη έκβαση της ομαδικής διδασκαλίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητα του δασκάλου να συνεγείρει, αλλά και από τα κοινά ενδιαφέροντα και την εν γένει ανταπόκριση των συμμετεχόντων. Ακόμη, οι διδάσκοντες ομαδικών μαθημάτων καλούνται να εφαρμόσουν τις θετικές πρακτικές που συνδέονται με τη φύση του ομαδικού μαθήματος, οι οποίες μικρή μόνον θέση έχουν στο ατομικό μάθημα. Οι πρακτικές αυτές περιλαμβάνουν το σχεδιασμό των στόχων του προγράμματος σπουδών, τον αποτελεσματικό καταμερισμό της ύλης, τη συστηματική αξιολόγηση, και τη διαχείριση της τάξης. Στην παρουσίαση εντάσσονται βιντεογραφημένα αποσπάσματα από την προσωπική μου διδακτική εμπειρία με δύο διαφορετικές ομάδες μαθητών, ηλικίας δέκα και δεκατεσσάρων ετών, αντιστοίχως.

Αθηνά Φυντίκα

Μαθαίνοντας πιάνο σε παιδιά με δυσλεξία

Παρά την τεράστια ανάπτυξη του πεδίου γενικής παιδαγωγικής πάνω σε θέματα μαθησιακών δυσκολιών, η παιδαγωγική που εξειδικεύεται στην εκμάθηση οργάνων, μόλις τα τελευταία χρόνια άρχισε να ερευνά συστηματικά τους ιδιαίτερους τρόπους διδασκαλίας παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες, με στόχο να εξαλειφθεί το αίσθημα αποτυχίας πολλών παιδιών να διαβάσουν και να εκτελέσουν μουσική, παιδιών που διαθέτουν και τη μουσική ικανότητα και τη θέληση. Μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει ο δάσκαλος οργάνου στην περίπτωση μιας μαθησιακής δυσκολίας είναι η αναγνώρισή της, η κατανόησή της και ο κατάλληλος σχεδιασμός του μαθήματος. Χρησιμοποιώντας σαν πεδίο αναφοράς τη δυσλεξία - ίσως την κοινότερη μαθησιακή δυσκολία, στην παρουσίαση θα συζητηθεί η εκμάθηση πιάνου σε παιδιά που εμφανίζουν δυσλεξία σε κάποια από τις μορφές της. Καθώς η εμφάνισή της δυσλεξίας δεν είναι τυπική, είναι σημαντικό να απομονωθούν στην ανάλυση τα χαρακτηριστικά που εμφανίζονται είτε μεμονωμένα είτε συνδυαστικά στην περίπτωση της μουσικής εκπαίδευσης. Μετά από μια παρουσίαση των αποτελεσμάτων των σημαντικότερων παιδαγωγικών ερευνών σε θέματα σχετικά με την διδασκαλία πιάνου σε παιδιά με δυσλεξία, θα συζητηθούν επιλεκτικά μεθοδολογίες και διδακτικό υλικό που σχεδιάστηκε για δεδομένα περιστατικά. Τέλος, η ανακοίνωση θα παρουσιάσει με οπτικοακουστικό υλικό συγκεκριμένες περιπτώσεις μαθημάτων πιάνου σε παιδιά με δυσλεξία, συζητώντας το σχεδιασμό, τους στόχους και τη μεθοδολογία του μαθήματος σε κάθε περίπτωση.

Γιάννης Σταύρου

Η επίδραση των κοινωνικοπολιτικών εξελίξεων στο μάθημα της Μουσικής στην ελληνική εκπαίδευση

Στην παρούσα εισήγηση επιχειρείται η διερεύνηση των κοινωνικοπολιτικών παραγόντων που συνέβαλαν στη διαμόρφωση του περιεχομένου της μουσικής στην εκπαίδευση. Με βάση τα δεδομένα που εξετάστηκαν γίνεται φανερό ότι η θέση της μουσικής στη νεοελληνική εκπαίδευση επηρεάστηκε από τις κοινωνικές συνθήκες, τις εκπαιδευτικές αλλαγές και επομένως, από τις απόψεις, τους στόχους και τους προσανατολισμούς της εκπαίδευσης. Στα πλαίσια αυτά οι μεταβολές που καταγράφηκαν ιστορικά στην εκπαίδευση, επομένως και στη διδασκαλία της μουσικής, ήταν αποτέλεσμα αντίστοιχων μεταβολών σε κοινωνικοπολιτικό επίπεδο. Καθοριστικός παράγοντας επίσης, ως προς την πορεία της ελληνικής εκπαίδευσης και της μουσικής ως τομέα αυτής, ήταν οι ξένες επιδράσεις. Επιπλέον η μουσική στο σχολείο συνδέθηκε -κατά περιόδους πολύ έντονα- με την προώθηση ιδεωδών ηθικοθρησκευτικού και εθνικού χαρακτήρα που επέβαλε η Διοίκηση. Η κατάσταση αυτή άρχισε να αλλάζει μετά την μεταπολίτευση. Τα τελευταία χρόνια οι προτεραιότητες του ελληνικού κράτους στα πλαίσια της Ε.Ε. έχουν μεταβληθεί σημαντικά επηρεάζοντας την κατεύθυνση του σχολείου, το χρόνο που προβλέπεται για το μάθημα της μουσικής καθώς και το περιεχόμενό της.

Μαρία Βρακά-Martone

Η επίδραση του πολιτισμικού περιβάλλοντος στην ανάπτυξη της Απόλυτης Ακοής: συγκριτική μελέτη Ελλάδας και Ιαπωνίας

Οι σύγχρονοι ερευνητές στον τομέα της μουσικής εκπαίδευσης βρισκόμαστε μπροστά σε μια ευτυχή και συνάμα κρίσιμη συγκυρία. Χάρη στα τεχνολογικά επιτεύγματα και το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τη σπουδή της μουσικής μας ανάπτυξης, είμαστε σε θέση να εμβαθύνουμε στις ρίζες της ανθρώπινης μουσικότητας. Σπουδές από τον τομέα της νευρολογίας, της βιολογίας και της γενετικής σήμερα περισσότερο από ποτέ υποστηρίζουν την βιολογική προδιάθεση και την εν δυνάμει ικανότητα όλων μας για μουσική. Αυτή η τάση έχει δώσει μια άλλη ώθηση στην έρευνα και μια άλλη βαρύτητα ρόλο του πολιτισμικού και εκπαιδευτικού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη μουσικών ιδιοτήτων. Η καλλιέργεια και η διαμόρφωση της πολιτισμικής μας ταυτότητας, καθ' όσον αφορά τη μουσική, ξεκινά από πολύ νεαρή ηλικία και γίνεται αυτόνομα χωρίς προσωπική συνειδητή προσπάθεια. Η εμπειρία που αποκτάται καθημερινά, χτίζεται μέσω της έκθεσής μας σε μουσικά γεγονότα που λαμβάνουν χώρα στο άμεσο και το ευρύτερο πολιτισμικό περιβάλλον. Με αφορμή την ιδιότητα της Απόλυτης Ακοής και εξετάζοντας την ανάπτυξή της μέσα στα πολιτισμικά πλαίσια Ελλάδας και Ιαπωνίας, η παρούσα εισήγηση θα προσπαθήσει να παρουσιάσει πως η ανάπτυξη συγκεκριμένων ικανοτήτων εξαρτάται από τις επιλογές που το περιβάλλον κάνει για εμάς. Δίνεται έμφαση στη σημασία της συστηματικής μουσικής εκπαίδευσης σε μικρή ηλικία και στο πως η δομή της εκπαίδευσης αυτής μπορεί να προάγει τις μουσικές ικανότητες που το πολιτισμικό περιβάλλον θεωρεί σημαντικές.

Αλέξανδρος Χαγκιολάκης

Ο Ντμίτρι Καμπαλέφσκυ και η μουσική εκπαίδευση στα πρότυπα του σοσιαλιστικού μοντέλου στη Σοβιετική Ένωση

Η συνθετική δραστηριότητα του σοβιετικού Ντμίτρι Καμπαλέφσκυ (1904-1987) υπήρξε πολύπλευρη και σημαντική. Όμως, η όποια θέση που σήμερα κατέχει ως μουσική προσωπικότητα προέρχεται κυρίως από τη δραστηριότητά του πάνω σε ζητήματα μουσικής παιδαγωγικής. Ο Καμπαλέφσκυ υπήρξε σταθερός και παραδοσιακός υποστηρικτής των σοσιαλιστικών ιδεών μέχρι το τέλος της ζωής του. Η ενσωμάτωσή του με τη μουσική παιδαγωγική στα πλαίσια της ιδεολογικής πλατφόρμας που

πρέσβευε αλλά και η προσπάθεια συγκερασμού των παραπάνω πολιτικών ιδεών σε ένα λειτουργικό μουσικό εκπαιδευτικό σύστημα είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη εκπαιδευτικών θεωριών, οι οποίες παρατίθενται λεπτομερώς σ' έναν τόμο με τίτλο *Music and education: a composer writes about musical education* και ο οποίος είχε εκδοθεί από την UNESCO στα αγγλικά έναν χρόνο μετά τον θάνατό του. Οι θέσεις που κατείχε κατά τη διάρκεια της ζωής του με κορωνίδα την τοποθέτησή του ως επικεφαλής στην Επιτροπή Μουσικής Αισθητικής Αγωγής για τα Παιδιά το 1962 τον ανέδειξαν κύριο εκφραστή της Σοβιετικής άποψης για τη μουσική εκπαίδευση. Στόχος της ανακοίνωσής μας θα είναι αφενός να παρουσιάσουμε τις απόψεις του Ντιμίτρι Καμπαλέφσκυ για τη μουσική εκπαίδευση καθώς και τις ιστορικές συνθήκες υπό τις οποίες αυτές διαμορφώθηκαν, και αφετέρου τη διασύνδεσή τους με ιδεολογικά ζητήματα που εκφράζονταν ποικιλοτρόπως στη Σοβιετική Ένωση την εποχή της δραστηριοποίησης του συνθέτη.

11η Συνεδρία: Μουσική Παιδαγωγική: Ζητήματα μεθοδολογίας και εφαρμογών
Συντονίζει η Δέσποινα Ματθαιοπούλου
Κυριακή 1 Νοεμβρίου (Κεντρική Αίθουσα Δ. Μητρόπουλος: 09:00-10:40)

Μιράντα Καλδή & Ιωάννα Ετμεκτσόγλου

"Οι θρυλικές περιπέτειες του Μεγάλεξανδρου":

Η ψυχολογική διάσταση στη διαπολιτισμική προσέγγιση μιας όπερας για νέους

Μια εκπαιδευτική προσέγγιση η οποία αγγίζει το εγγενές μουσικό δυναμικό των νέων ανθρώπων είναι οι όπερες και τα μουσικοθεατρικά έργα ειδικά γραμμένα γι' αυτούς. Εκπαιδεύουν και 'θεραπεύουν' μέσω αυτού που αποκαλούμε "σημαντική εμπειρία". Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η νεανική όπερα "Οι Θρυλικές Περιπέτειες του Μέγ' Αλέξανδρου" του David Blake, που πραγματοποιήθηκε στην Μυτιλήνη το καλοκαίρι του 1998 στην οποία συμμετείχαν νεανικές χορωδίες από τρεις χώρες της Ευρώπης. Νέοι που μπορεί ποτέ να μην είχαν την ευκαιρία να λάβουν μέρος στη μουσική εκτέλεση, έχουν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν σε μια ζωντανή μουσική εμπειρία. Από ψυχολογικής άποψης η μουσική εκτέλεση σαν μορφή δημιουργικής γνώσης, καλλιεργεί στο παιδί αυτοσεβασμό και γεννά ένα αίσθημα ικανοποίησης, ίσως από τις πιο σημαντικές πληροφορίες που μπορεί να του δοθούν (Rao, 1993). Η παραγωγή μιας πολυ-πολιτισμικής όπερας ενέχει δυνατότητες για προσωπική ανάπτυξη σε επίπεδο αντίληψης, δια-πολιτισμικής κατανόησης, αυτογνωσίας και ικανότητας διαπραγματεύσης. Η αίσθηση ασφάλειας στις ομαδικές πρόβες μουσικής-κίνησης, μπορεί να παρακινήσει τους μαθητές να τολμήσουν και να υπερβούν τον εαυτό τους σε προσωπικό και καλλιτεχνικό επίπεδο. Οι επιδράσεις στους νέους από τη συμμετοχή τους στην συγκεκριμένη παραγωγή, θα παρουσιασθούν μέσα από τις απαντήσεις τους σε ερωτηματολόγιο το οποίο επικεντρώθηκε α) στα συναισθήματα και τις σκέψεις τους μετά την ολοκλήρωση της παράστασης, β) στις επιπτώσεις της συμμετοχής τους σε ψυχικό, νοητικό και σωματικό επίπεδο και γ) στις γνώσεις που εισέπραξαν για τον εαυτό τους και τους άλλους.

Ευαγγελία Σίμου & Ξανθούλα Παπαπαναγιώτου

Η επιλογή ρεπερτορίου για το μάθημα της χορωδίας στα Μουσικά Σχολεία της Ελλάδας

Η επιλογή ρεπερτορίου θεωρείται ως το πιο ουσιαστικό και ταυτόχρονα το πιο δύσκολο από τα καθήκοντα ενός δασκάλου ή διευθυντή χορωδίας αφού συμβάλλει αποφασιστικά στην επιτυχία του μαθήματος, ασκώντας ουσιαστική επιρροή στην παρώθηση και στην επιθυμία των μαθητών να συμμετέχουν ενεργά και να έχουν άριστες επιδόσεις στο τραγούδι. Αποτελεί το μέσο για την ανάπτυξη των μουσικών δεξιοτήτων και της μουσικής ευαισθησίας των μαθητών, βοηθώντας τους να εκτιμήσουν τη χορωδιακή και εν γένει μουσική τέχνη. Επιπλέον, αντανάκλα τη φιλοσοφία των δασκάλων, τους σκοπούς και τους στόχους τους για τη μουσική ανάπτυξη. Δεδομένης της σπουδαιότητας του ρεπερτορίου ως καθοριστικής παραμέτρου μίας εποικοδομητικής μουσικής εμπειρίας, ο τρόπος επιλογής του είναι ζωτικής σημασίας. Ο κύριος σκο-

πός αυτής της παρουσίασης είναι να παρουσιάσει τα πορίσματα σχετικής έρευνας που διενεργήθηκε μεταξύ καθηγητών του μαθήματος της χορωδίας στα Μουσικά Σχολεία της Ελλάδας αναφορικά με το μουσικό είδος του διδασκόμενου ρεπερτορίου και τα κριτήρια επιλογής του.

Βασίλης Μητρόπουλος

Το μάθημα της Αρμονίας στα μουσικά σχολεία και η ανάγκη αλλαγής φιλοσοφίας της διδασκαλίας του

Το μάθημα της Αρμονίας διδάσκεται στις τρεις τάξεις του Λυκείου των μουσικών σχολείων και καλύπτει τρεις ώρες από το εβδομαδιαίο πρόγραμμα. Ο τρόπος με τον οποίο έχει κατανοηθεί η ύλη στις τάξεις στηρίζεται στο πρόγραμμα σπουδών του ειδικού μαθήματος της αρμονίας, όπως παρουσιάζεται στο βασιλικό διάταγμα Φ.Ε.Κ. 229/11-11-1957, που ορίζει τον τρόπο διδασκαλίας των θεωρητικών μαθημάτων στα Ωδεία. Ο συγκεκριμένος τρόπος διδασκαλίας, καθώς και ο τρόπος των εξετάσεων, στοχεύει στην τεχνική κατάρτιση των σπουδαστών σε σχέση με την "ορθογραφία" των φθόγγων του συστήματος της τονικής μουσικής, αγνοώντας εξ' ολοκλήρου τη λειτουργικότητα της αρμονίας και άρα την ουσιαστική κατανόηση της λογικής διαδοχής των συγχορδιών, ως μηχανισμό υποστήριξης μιας ολοκληρωμένης μελωδικής γραμμής. Η εισήγηση περιλαμβάνει, την ανακατανομή της ύλης στις τάξεις, την κατανόηση της έννοιας του μελωδικού σκελετού, δηλαδή την επιλογή συγκεκριμένων φθόγγων μιας μελωδίας βάσει των οποίων δομείται μια συγχορδιακή διαδοχή, την κατασκευή της γραμμής μπάσου, και την κατανόηση των αρμονικών λειτουργικών διαδικασιών μέσα από την ιστορική τους εξέλιξη, όπως αυτή εμφανίζεται στις τρεις σημαντικότερες περιόδους της τονικής μουσικής: το μπαρόκ, τον κλασικισμό και το ρομαντισμό. Η προσέγγιση των παραπάνω υλοποιείται κυρίως από πιανιστικές αλλά και απλές ορχηστρικές συνθέσεις των σημαντικότερων εκπροσώπων των μουσικών περιόδων που προαναφέρθηκαν (Bach, Handel, Czerny, Mozart, Beethoven, Chopin, Mendelssohn, Schubert). Τα μουσικά παραδείγματα που παρουσιάζονται περιλαμβάνουν τον τρόπο αρμονικής ανάλυσης των συνθέσεων και προτείνονται ενδεικτικές, νέου τύπου, ασκήσεις που στοχεύουν στη διακρίβωση αφενός μεν της τεχνικής κατάρτισης των σπουδαστών, αφετέρου δε της κατανόησης των αρμονικών λειτουργιών.

Σοφία Αγγελίδου

Η μουσική εκπαίδευση στην Αρχαία Ελλάδα: Μια εικονογραφική προσέγγιση

Όταν η μουσική χάνεται και οι ηχητικές μαρτυρίες δεν υπάρχουν, όταν τα μουσικά όργανα έχουν καταστραφεί ή σώζονται αποσπασματικά, όταν οι φιλολογικές πηγές είναι ελάχιστες και δεν επαρκούν ώστε να έχουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα τότε οι εικόνες αποδεικνύονται πολύτιμοι σύμβουλοι. Η μελέτη της μουσικής εικονογραφίας αρχαίων πολιτισμών έχει αναμφισβήτητα πολλά να προσφέρει στην προσπάθεια αποκατάστασης των μουσικών οργάνων, της αναβίωσης της μουσικής κουλτούρας και της καθημερινής ζωής των ανθρώπων του παρελθόντος. Στην παρούσα εισήγηση θα γίνει μια εκτενής εικονογραφική παρουσίαση της "τυπικής" και "άτυπης" μουσικής εκπαίδευσης της Αρχαία Ελλάδα. Το υλικό της εισήγησης αντλείται κυρίως από εικόνες της αττικής αγγειογραφίας αλλά συνδέεται τόσο με την ελληνική μυθολογία όσο και με αρχαίες φιλολογικές πηγές, με σκοπό να διαφανεί ο ρόλος του δασκάλου, του μαθητή, του παιδαγωγού αλλά και της ίδιας της μουσικής στην καθημερινότητα των Αρχαίων Ελλήνων.

12η Συνεδρία: Μουσική και Διαθεματικότητα
Συντονίζει η Βασιλική Χαρίσση
Κυριακή 1 Νοεμβρίου (Αίθουσα 1: 09:00-09:50)

Θεανώ Κουτσουπίδου

Η μουσική ως μέσο κατανόησης μαθηματικών εννοιών: Προτάσεις για τη διδασκαλία της έννοιας των πιθανοτήτων

Η μουσική και τα μαθηματικά συνδέονται από την αρχαιότητα, με τους αριθμούς να αποτελούν πρωταρχική έννοια για την ανάπτυξη του ρυθμού και το μονόχορδο του Πυθαγόρα να αποτε-

λεί τη βάση της μουσικής αρμονίας. Στα σύγχρονα σχολικά αναλυτικά προγράμματα η διασύνδεση μουσικής και μαθηματικών ενθαρρύνεται μέσα από τον σχεδιασμό κοινών δραστηριοτήτων τόσο στην προσχολική όσο και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Η παρούσα ανακοίνωση βασίζεται σε ένα διασυνοριακό ερευνητικό πρόγραμμα, που περιλάμβανε τρία πανεπιστήμια από την Ελλάδα και την Κύπρο: το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, το Πανεπιστήμιο Κρήτης και το Πανεπιστήμιο Κύπρου. Στόχος του προγράμματος ήταν η δημιουργία μιας διαδυκτιακής πύλης που θα προσέφερε διαθεματικές παιγνιώδεις δραστηριότητες για την επιμόρφωση των νηπιαγωγών στους τομείς της γλώσσας, των φυσικών επιστημών και των μαθηματικών. Ο σχεδιασμός των δραστηριοτήτων που θα συνέδεαν τη μουσική και τα μαθηματικά επικεντρώθηκε στη διδασκαλία της έννοιας των πιθανοτήτων και βασίστηκε σε ερευνητικά ευρήματα σχετικά με τη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών στους τομείς των μαθηματικών και της μουσικής. Η μελέτη οδήγησε στη δημιουργία είκοσι δύο δραστηριοτήτων για τα μαθηματικά, από τις οποίες τέσσερις βασίζονταν στη διασύνδεση μαθηματικών και μουσικής. Οι δραστηριότητες περιλαμβάνουν ατομική και ομαδική συμμετοχή. Καλύπτουν μια ποικιλία διδακτικών αντικειμένων της μουσικής, όπως κατανόηση του ρυθμού και των ρυθμικών αξιών, γνωριμία με απλά μουσικά όργανα και ανάπτυξη δεξιοτήτων μουσικής ακρόασης και δημιουργικής κίνησης. Η παρούσα εισήγηση θα παρουσιάσει τις τέσσερις δραστηριότητες που ενώνουν τα μαθηματικά με τη μουσική και θα προτείνει πιθανές ιδέες επέκτασης και εμπλουτισμού του σημερινού υλικού.

Θωμαή Καπουλίτσα-Τρούλου

Από τη λύρα του Ορφέα και την απεικόνιση των ψαλμών του Δαβίδ στη φούγκα για δύο χρώματα του Kurka και όχι μόνο...

Μέσα στα πλαίσια της διαθεματικότητας θα προσπαθήσουμε στην παρούσα εργασία να δούμε τον ενδιαφέροντα ρόλο που παίζουν οι εικαστικές τέχνες στην ιστορία της μουσικής. Οι σχέσεις που συνδέουν τις δύο αυτές τέχνες είναι πολλές και ποικίλες: συνεργασίες, αμοιβαίες εμπνεύσεις, κοινές στάσεις αλληγορίες, συμβολισμοί. Μια τεράστια παραγωγή εικαστικών έργων τέχνης υψηλής ποιότητας προσφέρει δυνατότητες πολλαπλής αποκωδικοποίησης.

13η Συνεδρία: Φιλοσοφία της Μουσικής Εκπαίδευσης
Συντονίζει ο Κωνσταντίνος Πατσαντζόπουλος
Κυριακή 1 Νοεμβρίου (Αίθουσα 1: 09:50-10:40)

Θεοχάρης Ράπτης

Ο σχεδιασμός του μαθήματος μουσικής και η συμβολή της φιλοσοφίας

Ο σχεδιασμός του μαθήματος μουσικής αποτελεί σημαντική παράμετρο επιτυχίας του. Ωστόσο, συχνά είναι δύσκολο να γίνει κατανοητή η φύση ενός τέτοιου σχεδιασμού, ο τρόπος δηλαδή που επιχειρηματολογεί κανείς και προτείνει κάτι, με αποτέλεσμα να οδηγείται σε υποβολή προτάσεων με τρόπο άκριτο. Η φιλοσοφία μπορεί να φανεί ιδιαίτερα πολύτιμη στο σημείο αυτό. Έτσι με τη βοήθειά της επιχειρείται να αναδειχθεί η λογική δομή που ενυπάρχει σε κάθε τέτοιο σχεδιασμό, με επίκεντρο πρωτίστως τη στοχοθεσία, ώστε να συνειδητοποιηθεί καλύτερα η φύση των προ-γραφικών προτάσεων, καθώς και ο τρόπος συναγωγής τους από άλλες προ-γραφικές ή από περιγραφικές προτάσεις. Η παραπάνω ανάλυση είναι σε θέση να οδηγήσει σε μια πιο κριτική στάση κατά το σχεδιασμό του μαθήματος και την εφαρμογή του στην τάξη και να αποτινάξει έτσι στείρες βεβαιότητες και παγιωμένες πρακτικές. Όμως η συστηματική φιλοσοφία μπορεί να επηρεάσει καθοριστικά και τον τρόπο που ένας δάσκαλος μουσικής επεξεργάζεται τις προσωπικές του θεωρίες και την προσωπική του φιλοσοφία, οι οποίες συχνά παραμένουν λανθάνουσες και μη συστηματοποιημένες. Έτσι ο δάσκαλος μπορεί να οδηγηθεί σε μια διαδικασία διαρκούς αναστοχασμού, ενημέρωσης και διαλόγου σε όλα τα επίπεδα σχεδιασμού και εφαρμογής των μαθημάτων μουσικής.

Ειρήνη Νικολάου

Οι πολλαπλοί ρόλοι της μουσικής, όπως παρουσιάζονται στα Πολιτικά του Αριστοτέλη

Ο Αριστοτέλης αναζητώντας την παιδευτική δύναμη της μουσικής βρίσκεται μπροστά σε πολλαπλές δυνατότητές της. Η μουσική μπορεί να είναι συντελεστική της ευτυχίας μέσω της παιδείας, της αρετής, της διαγωγής και να αποτελεί μέρος και της παιδείας. Η σημαντικότερη, ωστόσο, δύναμη της πέρα από την ευχαρίστηση που είναι ικανή να προσφέρει, είναι η επίδρασή της στην ψυχή του ανθρώπου και η δυνατότητά της να συμβάλλει στη διαμόρφωση του ήθους. Οι σχέσεις αυτές υπάρχουν, επειδή στα χαρακτηριστικά της μουσικής, δηλαδή στις αρμονίες και τους ρυθμούς της, περιέχονται ομοιώματα όλων των ηθικών καταστάσεων και συναισθημάτων, με αποτέλεσμα να προκαλούνται μεταβολές στις ψυχές των ακροατών, γεγονός που μπορεί να αξιοποιηθεί ορθά για την εκπαίδευση των νέων. Αξιοσημείωτο, ωσαύτως, είναι ότι κατά τον Αριστοτέλη, εκτός από τη σημασία της μουσικής για την εκπαίδευση, ενδείκνυται να ληφθεί σοβαρά υπόψη μία άλλη παράμετρος, ήτοι η συμβολή της στην κάθαρση, μία συμβολή που δεν συνδέεται τόσο με την αγωγή των νέων κατά τη νεαρή ηλικία, όσο κυρίως με τη ζωή των ωρίμων ανθρώπων. Κατ' αυτόν τον τρόπο η μουσική θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση της γενικότερης παιδείας των πολιτών και όχι μόνο της εκπαίδευσης των νέων, καθώς και σημαντικός παράγων για την ψυχική τους ηρεμία, αφού επιδρά ως θεραπεία (Ιατρεία) και κάθαρσις.

14η Συνεδρία: Έρευνες στη Μουσική Παιδαγωγική
Συντονίζει η Σοφία Αγγελίδου

Κυριακή 1 Νοεμβρίου (Κεντρική Αίθουσα Δ. Μητρούπουλος: 12:45-14:25)

Λελούδα Στάμιου

Μουσική μελέτη από 'κούνια':

Η έρευνα της μουσικής συμπεριφοράς βρεφών και νηπίων

Τα τελευταία χρόνια σημειώνεται ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη μελέτη της μουσικής συμπεριφοράς, της σημασίας ή των επιδράσεων της μουσικής στο βρέφος και στο μικρό παιδί, το πώς το ίδιο δρα και αποκρίνεται μουσικά, πώς βιώνει τη μουσική μέσα στο ευρύτερο φάσμα του παιχνιδιού και της ζωής του, δημιουργεί και εκφράζεται μέσα από αυτή. Τα ευρήματα των μελετών αυτών έχουν τη δυναμική να συμβουλευσουν, να εμπλουτίσουν ή να θέσουν σε νέα βάση τη μουσικοπαιδαγωγική πρακτική με βρέφη και νήπια μέσα στο οικογενειακό αλλά κυρίως στο λιγότερο ή περισσότερο δομημένο πλαίσιο του παιδικού σταθμού ή του προγράμματος προσχολικής μουσικής αγωγής. Οι προκλήσεις και τα ερωτήματα που τίθενται στη βάση της επιστημονικής διερεύνησης της μουσικής συμπεριφοράς βρεφών και νηπίων έχουν συχνά να κάνουν με το πώς ορίζεται η προς μελέτη μουσική συμπεριφορά, πώς ορίζεται το πλαίσιο μελέτης αυτής της συμπεριφοράς, και πώς επιλέγονται τα ερευνητικά εργαλεία για την κωδικοποίηση/ταξινόμησή των συμπεριφορών. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να αναπτύξει τους παραπάνω προβληματισμούς και να παρέχει παραδείγματα από την πρόσφατη ερευνητική βιβλιογραφία για τη μελέτη της μουσικής συμπεριφοράς των μικρών παιδιών σε οικεία πλαίσια, λιγότερο ή περισσότερο δομημένα. Απώτερος στόχος της εργασίας είναι να αποτελέσει μία πρώτη θεωρητική βάση για την ανάλυση ευρημάτων από σχετική υπό εκπόνηση έρευνα και τελικά να προσφέρει το έναυσμα για το ξεκίνημα αντίστοιχων μελετών στο ανύπαρκτο -στη χώρα μας- ερευνητικό αυτό πεδίο.

Χαρίκλεια Κατσόχη

Είμαι καλή μαθήτρια στο μάθημα της μουσικής; Σχέσεις μεταξύ φύλου και πεποιθήσεων μαθητών

Αναμφισβήτητα, η μουσική παίζει σημαντικό ρόλο στην προσωπική και κοινωνική ζωή των παιδιών και, κυρίως, των εφήβων. Ωστόσο, εντός του σχολικού πλαισίου δεν εκδηλώνουν όλοι οι μαθητές θετική στάση για το μάθημα της μουσικής (Harland et al., 2000). Ειδικότερα, η εξέταση θεμάτων σχετικά με τη σχέση του φύλου των μαθητών και τις προτιμήσεις τους για διάφορες μουσι-

κές δραστηριότητες ή/και όργανα, τα τελευταία χρόνια άρχισε να διερευνά το ρόλο των πεποιθήσεων των μαθητών για τον εαυτό τους και για τις μουσικές ικανότητές τους. Τα αποτελέσματα πολλών ερευνών επιβεβαιώνουν ότι η μουσική θεωρείται ως ένα "γυναικείο" αντικείμενο, το οποίο δεν έχει ιδιαίτερα υψηλή θέση στα προγράμματα σπουδών, καθώς και στις προτιμήσεις των νέων (Harrison & O'Neill, 1999, 2000). Υπάρχουν στοιχεία ότι τα κορίτσια έχουν υψηλότερες επιδόσεις στις εξετάσεις στη μουσική στο σχολικό πλαίσιο (Agak, 2002) και θετικότερες πεποιθήσεις ικανότητας (competence beliefs) και αξίες για την ενόργανη μουσική σε σχέση με τα αγόρια (Eccles et al., 1993). Επιπρόσθετα, έχει βρεθεί ότι οι επιλογές των μαθητών για τις διάφορες μουσικές δραστηριότητες και τα όργανα επηρεάζονται από τα στερεότυπα φύλου, περιορίζοντας τις μουσικές ευκαιρίες ενασχόλησης και την απόκτηση μουσικών εμπειριών (Green, 1997· Harrison & O'Neill, 2003· Harrison, 2003). Η παρούσα ανασκόπηση της ερευνητικής βιβλιογραφίας σχετικά με τη σχέση των προσωπικών πεποιθήσεων των μαθητών και του φύλου στη μουσική εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει στην αναδιαμόρφωση και τον επαναπροσδιορισμό πρακτικών που εφαρμόζονται στα πλαίσια της μουσικής διδασκαλίας και μάθησης. Δίνοντας έμφαση στην επιστημονική διερεύνηση του τρόπου σκέψης και εμπειρίας της μουσικής "πραγματικότητας" των ίδιων των μαθητών εντός του σχολικού πλαισίου μπορεί τότε να τεθούν νέες βάσεις για μια ουσιαστική μεταρρύθμιση της μουσικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Στυλιανή Γεωργουλή-Μπουρζούκου

Ο Δρόμος για την Μουσική Δημοουργικότητα περνάει από την Αγορά

Το άρθρο αυτό βασίζεται στην έρευνα που έκανα πάνω στο ρόλο της σύνθεσης/αυτοσχεδιασμού στην ελληνική εκπαίδευση μουσικής με ειδική αναφορά στα Μουσικά Γυμνάσια. Συμμετείχαν διακόσιοι τριάντα καθηγητές μουσικής από Μουσικά Σχολεία όλης της Ελλάδας, που απάντησαν σε ερωτηματολόγια Ακολούθησαν είκοσι δύο συνεντεύξεις, που επέτρεψαν στα άτομα αυτά να συζητήσουν, να εμβαθύνουν στις απόψεις τους και να σημειώσουν τις διαφορετικές διαδρομές τους προς τη δημιουργικότητα στην μουσική. Τα ποσοτικά αποτελέσματα από την έρευνα επιβεβαιώνουν ότι το ελληνικό πρόγραμμα σπουδών μουσικής αγνοεί τους όρους "σύνθεση" και "αυτοσχεδιασμός". Η ποιοτική έρευνα όμως αποκάλυψε ότι πολλές αντιλήψεις των καθηγητών μουσικής σχετίζονται άμεσα και έμμεσα με το θέμα αυτό. Η ανάλυση της συλλογής εννοιών που προέκυψε, σύμφωνα με τη μέθοδο Grounded theory approach (Strauss & Corbin, 1990) οδήγησε σε πληρέστερη εικόνα και κατανόηση των παραγόντων που διαμορφώνουν την ελληνική μουσική παιδαγωγική. Μία βασική έννοια που αναδείχθηκε είναι η καίρια σημασία της ανεπίσημης μάθησης και της πολύπλευρης εμπειρίας στην παιδαγωγική κατάρτιση του δασκάλου μουσικής. Η πλέον ενδιαφέρουσα πρόταση που προκύπτει είναι η Μουσική Αγορά: η συνάντηση και ο διάλογος τάσεων και απόψεων για την μουσική, το εννοϊκό περιβάλλον για τον μουσικό να συλλέξει πληροφορίες (ακούσματα) και να συνθέσει προτάσεις (μουσική). Η Αγορά - με την έννοια της συνάντησης των πολιτών στην Αρχαία Ελλάδα - έχει πραγματικό πλαίσιο σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο και εγγυάται την ελεύθερη και ανεγκυβερνητική συνύπαρξη των πολιτών και των προτάσεων τους. Σε όρους μουσικής εκπαίδευσης, εμπειρία, γνώσεις και προτιμήσεις μουσικής κουλτούρας ανταλλάσσονται μέσα σε ένα πλαίσιο μαθητο-κεντρικό που περιλαμβάνει σύνθεση και αυτοσχεδιασμό ως έκφραση ταυτόχρονης ελευθερίας και πειθαρχίας.

Μαίη Κοκκίδου & Ελένη Τσακιρίδου

"Γιατί ακούνε οι νέοι μουσική; Για να παιδεύονται, για να εκπαιδεύονται ή για να θεραπεύονται;": Μία έρευνα πεδίου

Η φύση της μουσικής έχει εξάψει τους μουσικούς και τους φιλόμουςους για πολλές εκατοντάδες χρόνια ενώ παράλληλα πολλοί φιλόσοφοι και ακαδημαϊκοί επιχειρήσαν και συνεχίζουν να επιχειρούν να αναπτύξουν θεωρίες για να εξηγήσουν τη μαγική επίδραση της μουσικής στον άνθρωπο. Από αρκετές έρευνες σε πολλές χώρες του κόσμου διαπιστώνεται ότι οι νέοι αφιερώνουν σημαντικό μέρος του ελεύθερου χρόνου τους στην ακρόαση μουσικής της προτίμησής τους και εν γένει στην ε-

νασχόλησή τους με τη μουσική. Μερικοί νέοι δηλώνουν ότι τη θεωρούν τόσο σημαντική όσο το οξυγόνο και το νερό, ως στοιχείο που καθορίζει την ταυτότητά τους και την πορεία τους (Rideout, Roberts & Foehr, 2005). Άρα, η μουσική παίζει έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στη συναισθηματική, κοινωνική και διανοητική τους εξέλιξη. Κάποιοι καταλήγουν ότι η μουσική είναι "στάση ζωής" και ως εκ τούτου είναι πέρα από κάθε εξήγηση (Plummeridge, 1998). Ο Νόαμ Τσόμσκι σχολιάζει χαρακτηριστικά: "...αυτό που ονομάζουμε συνήθως μουσική, δεν είναι ηχητικό φαινόμενο αλλά κοινωνικοπολιτικές έννοιες". Γι' αυτό το λόγο, η επιστημονική κοινότητα επισημαίνει τη σπουδαιότητα της διερεύνησης των μουσικών εμπειριών των νέων και των απόψεών τους για τη μουσική. Στην παρούσα έρευνα επιχειρείται ο εντοπισμός και η διερεύνηση των λόγων που ωθούν τους νέους να εντάξουν τη μουσική καθημερινά στη ζωή τους. Προηγήθηκε μία προ-έρευνα κατά την οποία οι ερωτηθέντες απάντησαν στην ανοιχτή ερώτηση "γιατί ακούτε μουσική;". Από την επεξεργασία των απαντήσεων της προ-έρευνας, με εργαλείο την Ανάλυση Περιεχομένου, δημιουργήθηκε ένα ερωτηματολόγιο με 20 κατηγορίες-περιπτώσεις, μέσα από το οποίο 750 νέοι, σημειώνοντας σε μία δεκαβάθμια κλίμακα, δήλωσαν τους λόγους για τους οποίους επέλεγον να ακούνε μουσική. Από τα ευρήματα της έρευνας διαπιστώνουμε πως ανάμεσα στους λόγους που ακούνε μουσική οι νέοι διακρίνονται οι εξής: για να διασκεδάσουν, για να χαλαρώσουν, για να απομονώνονται από το κοινωνικό τους περιβάλλον, για να εκτονώνουν τα συναισθήματά τους, για να αναπολούν και για συντροφιά.

15η Συνεδρία: *Μουσική Εκπαίδευση και Μουσική Ψυχολογία*
Συντονίζει η *Δήμητρα Κόνιαρη*
Κυριακή 1 Νοεμβρίου (Αίθουσα 1: 12:45-14:25)

Ανθούλα Κολιάδη-Τηλιακού

Η Μουσική Αγωγή ως παράγοντας διαμόρφωσης κοινωνικής συμπεριφοράς

στην εφηβική ηλικία: αποτελέσματα έρευνας αναφορικά με τις σχέσεις μεταξύ συνομηλίκων

Η παρούσα μελέτη βασίζεται σε αντιλήψεις για τη σπουδαιότητα της μουσικής αγωγής στη διαδικασία κοινωνικής ωρίμανσης των παιδιών και στην καλλιέργεια θετικής κοινωνικής συμπεριφοράς, η οποία μπορεί να τα οδηγήσει σε κοινωνική αποδοχή από τα άτομα του περιβάλλοντός τους. Σκοπός της μελέτης είναι η διερεύνηση της σχέσης της μουσικής αγωγής με την κοινωνική συμπεριφορά και κυρίως τις σχέσεις παιδιών εφηβικής ηλικίας με τους συνομηλίκους τους. Αρχικά επιχειρείται προσέγγιση των όρων "κοινωνική συμπεριφορά" και "κοινωνική αποδοχή από τους συνομηλίκους" και αναφορά σε ερευνητικά δεδομένα που αφορούν την επίδραση της μουσικής και της μουσικής αγωγής στις κοινωνικές σχέσεις ενός εφήβου με τους συνομηλίκους του. Έπειτα, γίνεται παρουσίαση των αποτελεσμάτων έρευνας που διεξήχθη σε μαθητές Γυμνασίου, οι οποίοι ασχολούνταν με τη μουσική σε καθημερινή βάση. Σκοπός της έρευνας ήταν α) η μελέτη συσχετίσεων ανάμεσα στην αντίληψη των μαθητών για τις γενικές τους μουσικές ικανότητες και στην κοινωνική τους συμπεριφορά, καθώς και στην κοινωνική αποδοχή από τους συνομηλίκους τους και β) η μελέτη πιθανών διαφορών όσον αφορά τους παραπάνω τομείς με άλλους μαθητές Γυμνασίου, οι οποίοι δεν είχαν επαφή με το αντικείμενο της μουσικής. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι: α) η αντίληψη των μαθητών για τις γενικές τους μουσικές ικανότητες συσχετίζεται θετικά με την κοινωνική συμπεριφορά τους, ενώ παράλληλα επηρεάζει θετικά τις σχέσεις τους με τους συνομηλίκους τους, και β) υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις δύο ομάδες μαθητών αναφορικά με την κοινωνική συμπεριφορά (οι μαθητές που ασχολούνταν με τη μουσική σημείωσαν υψηλότερο μέσο όρο) και την κοινωνική αποδοχή από τους συνομηλίκους (οι ίδιοι μαθητές σημείωσαν χαμηλότερο μέσο όρο). Επισημαίνεται η σημασία της καλλιέργειας των κοινωνικών σχέσεων μεταξύ των παιδιών και της κοινωνικά αποδεκτής συμπεριφοράς στο σχολείο, καθώς και η συμβολή των εκπαιδευτικών της μουσικής προς αυτή την κατεύθυνση.

Δημήτρης Αντωνιάκης

Οι αναπτυξιακές συνιστώσες του Μουσικοπαιδαγωγικού Συστήματος Orff

Η εργασία αυτή εξετάζει τη συμβολή του Μουσικοπαιδαγωγικού Συστήματος Orff στην Ανάπτυξη των Παιδιών Προσχολικής και Πρώτης Σχολικής Ηλικίας. Κατ' αρχήν παρουσιάζονται τα μέσα που χρησιμοποιεί το Orff Schulwerk: ο λόγος, η κίνηση, η ορχήστρα Orff, η ηχομπερία και η δημιουργική ακρόαση. Ακολουθούν οι παιδαγωγικές τεχνικές που αξιοποιεί αυτά τα μέσα το Orff Schulwerk: η μίμηση, η εξερεύνηση, η σημειογραφία, ο αυτοσχεδιασμός και το παιχνίδι. Κατόπιν οριοθετούνται οι τομείς που εξετάζει η Αναπτυξιακή Ψυχολογία: αισθησιοκινητική, γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη. Κατόπιν, εξετάζεται πώς κάθε μέσο και κάθε παιδαγωγική τεχνική του Orff Schulwerk, συμβάλλει σε κάθε τομέα ανάπτυξης των παιδιών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας και όχι μόνο στη μουσική τους ανάπτυξη. Αυτή η αναπτυξιακή αξία του Orff Schulwerk το καθιστά χρήσιμο εργαλείο και στην Αναπτυξιακή Μουσικοθεραπεία παιδιών με ειδικές ανάγκες, όπου εφαρμόζεται εδώ και πολλές δεκαετίες. Τέλος, παρουσιάζονται ερευνητικά δεδομένα προς επίρρωση της θέσης ότι το Orff Schulwerk συμβάλλει σε όλους τους τομείς ανάπτυξης των παιδιών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας.

Μαρία Μαγαλιού

Η μουσική αγωγή ως μέσο κοινωνικοσυναισθηματικής ανάπτυξης στην προσχολική και την πρώτη σχολική ηλικία

Η υγιής κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού κατά την προσχολική ηλικία είναι ουσιώδης για τη μετέπειτα σχολική του επιτυχία και την ομαλή ένταξή του στο κοινωνικό σύνολο κατά την ενήλικη ζωή. Έρευνες έχουν δείξει ότι παιδιά, που παρουσιάζουν προβλήματα στην κοινωνικοσυναισθηματική τους ανάπτυξη μέχρι την ηλικία των έξι ετών, διατρέχουν κινδύνους στη μετέπειτα ζωή τους, όπως η εγκατάλειψη του σχολείου, η χαμηλή ακαδημαϊκή επίδοση και η ανεργία, ακόμη και η παραβατική συμπεριφορά ή η χρήση ναρκωτικών ουσιών. Για το λόγο αυτό τα σύγχρονα προγράμματα προσχολικής αγωγής δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην ενίσχυση των κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών και στη συναισθηματική τους ανάπτυξη. Το ερώτημα σχετικά με το ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η μουσική αγωγή στην κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών έχει απασχολήσει τη μουσικοπαιδαγωγική έρευνα. Μουσικοπαιδαγωγοί και μουσικοθεραπευτές έχουν υπογραμμίσει τη μεγάλη σημασία του τραγουδιού, του μουσικού αυτοσχεδιασμού, της κιναισθητικής ανταπόκρισης στη μουσική και άλλων μουσικών δραστηριοτήτων στην κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών. Επιπλέον, έρευνες για την πρόωμη κοινωνικοσυναισθηματική και μουσική ανάπτυξη των βρεφών τονίζουν το σημαντικό ρόλο της μουσικής στις πρώτες κοινωνικές αλληλεπιδράσεις μητέρας-βρέφους, ενώ οι μελέτες των εθνομουσικολόγων επισημαίνουν ότι η κοινωνική αλληλεπίδραση είναι αλληλένδετη με τις διαδικασίες μουσικής δημιουργίας και εκτέλεσης στις μη βιομηχανοποιημένες κοινωνίες. Στην παρούσα εισήγηση επιχειρείται η συνοπτική παρουσίαση των θέσεων μουσικοπαιδαγωγών, μουσικοθεραπευτών και εθνομουσικολόγων σχετικά με τη σημασία της μουσικής αγωγής στη συναισθηματική ανάπτυξη και την ανάπτυξη των κοινωνικών σχέσεων, καθώς και των συμπερασμάτων σχετικών ερευνών, που αφορούν παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας, από τον ελληνικό και διεθνή χώρο.

Χριστίνα Σιδηροπούλου

Μουσική εκτέλεση και ψυχολογική έρευνα:

Εισαγωγή στην πρώτη ανάγνωση, μελέτη και δεξιοτεχνική εκτέλεση

Οι τελευταίες δεκαετίες μαρτυρούν την αυξανόμενη και σημαντική ανάπτυξη της έρευνας στην καλλιτεχνική μουσική εκτέλεση, ενσωματώνοντάς την στον χώρο της ψυχολογίας και ορίζοντάς την με τους όρους της. Η παρούσα εργασία εισάγει και εστιάζει στα σημαντικότερα ευρήματα ερευνητικών μελετών, που αφορούν στη φύση, τα χαρακτηριστικά και τις δεξιότητες, που απαιτούνται στα τρία στάδια σχεδιασμού και εμπλοκής των εκτελεστών με τα μουσικά κείμενα της δυτικής τονικής μουσικής: πρώτη οψής ανάγνωση, μελέτη και έμπειρη ή δεξιοτεχνική εκτέλε-

ση. Κατά την ανίχνευση του πυρήνα των μελετών, που την εξέτασαν συστηματικά, στις δεκαετίες του 1980 και 1990, διερευνώνται οι τρόποι, μέσω των οποίων η ψυχολογία της μουσικής αντιμετωπίζει και εμβαθύνει σε ερωτήματα επιτελεστικής σπουδαιότητας, συνεισφέροντας στο έργο των διδασκόντων και σπουδαστών. Η αξιολόγηση των ερευνητικών ευρημάτων και η διερεύνηση των εφαρμογών τους στην οργανική μουσική εκπαίδευση και διδασκαλία, θεωρείται ότι παρέχει στους φορείς της μουσικής εκτέλεσης τη δυνατότητα υπέρβασης της προσέγγισης της μιας αυθεντίας-μαθητευόμενου στην εκπαίδευση και την προσωπική μουσική τους επαύξηση. Η ανάπτυξη γόνιμου διεπιστημονικού διαλόγου μεταξύ ερευνητών και επαγγελματιών μουσικών δύναται να συνδράμει στον εμπλουτισμό της διαδικασίας της διαισθητικής μάθησης και εκτέλεσης της μουσικής, παρά να διαφιλονικήσει μαζί της. Η μελέτη αποσκοπεί στην πρόκληση εναύσματος αντίστοιχων διατυπώσεων και προβληματισμού, διαλόγου και ερευνητικής ενασχόλησης στον ελλαδικό χώρο.

16η Συνεδρία: Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών Μουσικής
Συντονίζει η Στεφανία Μεράκου
Κυριακή 1 Νοεμβρίου (Κεντρική Αίθουσα Δ. Μητρούπολος: 16:45-18:10)

Nikolina Ognenska - Stoyanova

Σύγχρονες παιδαγωγικές μέθοδοι και η μουσική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών

Κύριος στόχος της παρούσας εισήγησης είναι η παρουσίαση των διαδραστικών μεθόδων ως σύγχρονα εργαλεία για την εκπαίδευση των μελλοντικών δασκάλων μουσικής. Κατά ποιο τρόπο διαφέρουν οι διαδραστικές μέθοδοι από τις παραδοσιακές μεθόδους εκπαίδευσης; Οι διαδραστικές μέθοδοι θέτουν το κατάλληλο πλαίσιο συνθηκών για να δείξουν οι εκπαιδευόμενοι ενδιαφέρον στις συζητήσεις, να εκφράσουν τις απόψεις τους, να μάθουν να σέβονται και να δέχονται τις απόψεις των άλλων, να ξεπερνούν τυχόν προσκόμματα στην επικοινωνία, να μάθουν να υποστηρίζουν τις θέσεις τους, να μάθουν να λειτουργούν ομαδικά κλπ. Οι δεξιότητες αυτές είναι απαραίτητα στοιχεία της προσωπικότητας του σύγχρονου εκπαιδευτικού όχι μόνο για τη διασφάλιση της επαγγελματικής του καταξίωσης, αλλά και για την καθημερινή του επικοινωνία με τους άλλους ανθρώπους. Μέσω των διαδραστικών μεθόδων, οι γνωσιακές λειτουργίες των εκπαιδευόμενων ενεργοποιούνται, το ενδιαφέρον στο προς διδασκαλία αντικείμενο ενισχύεται, η διεπιστημονική θεώρηση των πραγμάτων δύναται να επιτευχθεί, η διδακτική διεργασία γίνεται περισσότερο ελκυστική, η δημιουργική σκέψη προωθείται κλπ. Η εισήγηση εξετάζει τις διαδραστικές μεθόδους που χρησιμοποιούνται κατά τη διδασκαλία του μαθήματος Μέθοδοι Διδασκαλίας της Μουσικής. Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των ερευνών που διεξήχθησαν μεταξύ των φοιτητών αναφορικά με τη χρήση των διαδραστικών μεθόδων στην εκπαίδευση. Η εισήγηση εντάσσεται στα αποτελέσματα του ερευνητικού προγράμματος "Διαδραστικές Μέθοδοι στο Μάθημα Μέθοδοι Διδασκαλίας της Μουσικής" με την υποστήριξη του SWU "Neofit Rilski" στο Blagoevgrad της Βουλγαρίας.

Αγγελική Τριανταφυλλάκη

Η επαγγελματική γνώση του καθηγητή-μουσικού στα πλαίσια της αρχικής του εκπαίδευσης και της συνεχιζόμενης επαγγελματικής του εξέλιξης

Η παρούσα ομιλία εστιάζει στην επαγγελματική γνώση του καθηγητή-μουσικού στα πλαίσια τόσο της αρχικής προετοιμασίας και καταλληλότητας για απασχόληση, όσο και της μορφής που θα μπορούσε να πάρει η συνεχιζόμενη επαγγελματική του εξέλιξη. Συγκεκριμένα, θα εξεταστεί ο ρόλος της κριτικής ανασκόπησης τόσο στην εκπαιδευτική-διδακτική διαδικασία όσο στην καλλιτεχνική-μουσική δραστηριότητα του καθηγητή-μουσικού, προκειμένου να διερευνηθεί η ιδιαιτερότητα των επαγγελματικών γνώσεων που οφείλει αυτή η επαγγελματική ομάδα να κατέχει. Τα εμπειρικά δεδομένα συλλέχθηκαν από καθηγητές στον ελλαδικό πανεπιστημιακό και ωδειακό χώρο με τη μέθοδο της εθνογραφικής μελέτης περίπτωσης, χρησιμοποιώντας πολλαπλά ερευνητικά εργαλεία - συνέντευξη, συμμετοχική παρακολούθηση και ντοκουμέντα. Τα δεδομένα έδειξαν ότι η διαδικασια απόκτησης και ενδυνάμωσης των επαγγελματικών γνώσεων του καθηγητή-μουσικού είναι ιδιαί-

τερα πολύπλοκη και χαρακτηρίζεται από τη σχέση ανάμεσα στο εργασιακό και ευρύτερο πολιτιστικό πλαίσιο και την ανάγκη συνένωσης μουσικής πράξης και διδασκαλίας. Η έρευνα κατέληξε ότι η προτεραιότητα σε δραστηριότητες που αναπτύσσουν την ικανότητα κριτικής ανασκόπησης μπορεί να διευρύνει τους ορίζοντες της μουσικής διδασκαλίας και πράξης και να αμφισβητήσει παραδοσιακές νόρμες και αξίες, προσφέροντας ευκαιρίες αλλαγής τόσο στην αρχική προετοιμασία των καθηγητών μουσικών οργάνων όσο και στην συνεχιζόμενη επαγγελματική τους εξέλιξη.

Ζωή Διονυσίου

Προβλήματα νέων εκπαιδευτικών μουσικής και τρόποι αντιμετώπισής τους:

Μια έρευνα βασισμένη στην πρακτική τους άσκηση

Η πρακτική διδασκαλία των νέων εκπαιδευτικών μουσικής κατά τα φοιτητικά τους χρόνια είναι καθοριστικές για την μετέπειτα πορεία τους κυρίως σε ό,τι αφορά τον ενθουσιασμό τους για τη διδασκαλία, διδακτικές μεθόδους, τρόπους προετοιμασίας και αντιμετώπισης προβλημάτων. Το παρόν άρθρο επικεντρώνεται στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές εκπαιδευτικοί μουσικής όταν "βουτούν" στη σχολική τάξη. Αντλεί υλικό από βιβλιογραφικές πηγές και από έρευνα πεδίου. Η έρευνα πεδίου στην οποία στηρίζεται η παρούσα εργασία επικεντρώθηκε σε 18 φοιτητές Πανεπιστημιακού Τμήματος Μουσικών Σπουδών κατά την τρίμηνη πρακτική τους άσκηση σε Δημοτικά Σχολεία κατά το έτος 2006-07, συγκεντρώνοντας από κάθε φοιτητή: α) σχεδιαγράμματα ημερησίων μαθημάτων, β) σημειώσεις από τακτικές ανατροφοδοτικές συναντήσεις του διδάσκοντα με τους φοιτητές κατά την διάρκεια της πρακτικής άσκησης και γ) ερωτηματολόγιο μετά τη λήξη της πρακτικής άσκησης. Μέσα από μία ποιοτική ανάλυση του υλικού η εργασία μελετά τα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι μελλοντικοί εκπαιδευτικοί μουσικής και καταγράφει τρόπους επίλυσής τους, όπως προέκυψαν από τους ίδιους φοιτητές. Τα προβλήματα αναφέρονταν στη συμπεριφορά των μαθητών, στη διδακτική στρατηγική και μέθοδο, στη διάταξη της τάξης και στο σχολικό περιβάλλον. Η έρευνα συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση προβλημάτων στη διδασκαλία μουσικής που μπορεί να είναι κοινά σε πολλούς μάχιμους νέους και παλαιότερους εκπαιδευτικούς, και στην αναδιαμόρφωση της πρακτικής άσκησης.

*17η Συνεδρία: Μουσική Παιδαγωγική: Ζητήματα μεθοδολογίας και εφαρμογών
Συντονίζει η Χαρίκλεια Παπανικολάου
Κυριακή 1 Νοεμβρίου (Αίθουσα 1: 16:45-18:15)*

Κωνσταντίνα Δογάνη

HEART, HEAR, EAR, ART. Απ' το ρυθμό της καρδιάς στο ρυθμό της μουσικής

Στο χώρο του νηπιαγωγείου συνηθίζεται μία αρχική διερεύνηση των χτύπων της καρδιάς, με υποτυπώδη όμως αποτύπωση των ήχων της, λεκτικά ή με ήχους σώματος. Βασίζομενη στις αρχές της ενεργητικής, βιωματικής και συνεργατικής μάθησης η παρούσα εισήγηση επιχειρεί να καταδείξει περαιτέρω εμφάθιση στους ήχους της καρδιάς και τη λειτουργία της ώστε το παιδί να μπορεί να αντιληφθεί διερευνητικά το ρυθμό ξεκινώντας από την ανακάλυψη των ήχων του σώματός του. Σε πρώτο επίπεδο, η γνώση για τη λειτουργία και τους ήχους της καρδιάς μεταφέρθηκε σε μελλοντικούς νηπιαγωγούς καθώς διενεργήθηκε συζήτηση με καρδιολόγους προκειμένου να επιτευχθεί εμφάθιση για τον τρόπο αντίχτυσης του καρδιακού παλμού. Σε δεύτερο επίπεδο, οι νηπιαγωγοί οργάνωσαν ένα πρότζεκτ με θέμα 'ρυθμός καρδιάς-σώματος-μουσικής' προκειμένου να εφαρμοστεί σε τάξη νηπιαγωγείου σε δύο φάσεις. Το πρότζεκτ αυτό εφαρμόζουν οι ίδιοι οι νηπιαγωγοί πριν τη μεταφορά του στο χώρο του νηπιαγωγείου. Στην πρώτη φάση, ξεκινώντας από βιωματική γνωριμία με το σώμα, τα παιδιά ανιχνεύουν διαφορετικούς τρόπους για να αντιληφθούν τον ανθρώπινο σφυγμό και τους καρδιακούς χτύπους. Εν συνεχεία, γίνεται χρήση εκπαιδευτικού πολυμέσου για λεπτομερέστερη ακρόαση της ταχύτητας και της διάρκειας αυτών των ήχων. Στο επόμενο βήμα, τα παιδιά επιστρέφουν στους πραγματικούς ήχους του σώματός τους και μέσω της συνεργατικής μάθησης αφουγκράζονται τους χτύπους της καρδιάς ενός άλλου παιδιού προσπαθώντας να τους συντονίσουν με το ψηλαφητικό αίσθημα του σφυγμού. Όλη αυτή η διαδικασία επιχειρεί να καταλήξει στην δεύτερη φά-

ση του πρότζεκτ που είναι η μουσική συσχέτιση και ο εμπλουτισμός των καρδιακών ήχων από τα παιδιά, με φωνή, άλλους ήχους σώματος και μουσικά όργανα για συνοδεία σε δεδομένα κομμάτια ή μουσική δημιουργία μέσω δρώμενων αυτοσχεδιασμού και μουσικής σύνθεσης.

Άλλο Κόστος

Reusable learning objects

Οι εκπαιδευτικές ανάγκες του 21 αιώνα έχουν εισάγει με τον πιο άμεσο και επιτακτικό τρόπο την τεχνολογία σε όλα τα μαθήματα του φάσματος της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Με τη βοήθεια της τεχνολογίας μπορεί σήμερα ο εκπαιδευτικός να μετακινηθεί από το μοντέλο των μεγάλων "από-σωπων" εκπαιδευτικών ενοτήτων προς το σχεδιασμό και την κατασκευή αυτοτελών ευέλικτων εκπαιδευτικών εργαλείων προσαρμοσμένων στο συγκεκριμένο μοναδικό μαθησιακό περιβάλλον που διαμορφώνεται μέσα σε μία τάξη. Τα εργαλεία αυτά, από τεχνολογικής πλευράς, κατασκευάζονται σε ένα πολυμεσικό περιβάλλον και μπορούν να είναι προσβάσιμα σε μια ιδανική κατάσταση μέσω μιας βάσης δεδομένων. Μία από τις στρατηγικές για την κατασκευή τέτοιων εκπαιδευτικών εργαλείων που εξασφαλίζει ότι αυτά θα είναι διαδραστικά, εξελίξιμα και σε μία μορφή που επιτρέπει την εύκολη αχρησίωσή τους είναι η επονομαζόμενη Reusable Information Object Strategy. Στην παρουσίαση αυτή θα γνωρίσουμε δύο τέτοια εργαλεία παρακολουθώντας όλα τα βήματα από τη σύλληψη της αρχικής ιδέας μέχρι την χρήση και την αξιολόγηση του τελικού προϊόντος από τους μαθητές. Το πρώτο έχει τον τίτλο "Πρωινό ξύπνημα". Στόχος του είναι να αντιληφθούν τα παιδιά ότι το σύστημα της μουσικής γραφής βασικά προσπαθεί με συγκεκριμένο κώδικα να μας δώσει πληροφορίες για το τονικό ύψος και την διάρκεια των ήχων σε ένα μουσικό κομμάτι. Το δεύτερο έχει τον τίτλο "Άκου πως ακούγεσαι". Στόχος του είναι να αντιληφθούν τα παιδιά ότι κάποιες λέξεις περιγράφουν έναν ήχο ή απηχούν μια συναισθηματική κατάσταση δίνοντας έτσι μια άλλη ακουστική στα κείμενα που τις περιέχουν.

Έλενα Χρονοπούλου

Η συμβολή του παιχνιδιού της μουσικοκινητικής αγωγής στη δημιουργική σκέψη παιδιών προσχολικής ηλικίας

Όσο το ενδιαφέρον για τη δημιουργικότητα αυξάνεται οι παιδαγωγοί έχουν αρχίσει να αναζητούν τρόπους ενίσχυσης του δημιουργικού δυναμικού των μαθητών. Ο στόχος της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της επίδρασης του παιχνιδιού της μουσικοκινητικής αγωγής στη δημιουργικότητα των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Συγκεκριμένα, μελετάται η επίδραση ενός προγράμματος μουσικοκινητικής αγωγής στην ευχέρεια, στην ευελιξία, στην τελειοποίηση και στην πρωτοτυπία της σκέψης παιδιών νηπιαγωγείου. Πρόκειται για μια πειραματική έρευνα που εφαρμόστηκε σε δύο συστεγαζόμενα τμήματα ενός νηπιαγωγείου. Οι μαθητές του ενός τμήματος αποτέλεσαν την πειραματική ομάδα και του άλλου την ομάδα ελέγχου. Το πρόγραμμα των διδακτικών παρεμβάσεων εφαρμόστηκε στην πειραματική ομάδα (15 μαθητές), περιλάμβανε 16 μαθήματα και είχε διάρκεια περίπου 3 μηνών. Για την αξιολόγηση της δημιουργικότητας χρησιμοποιήθηκαν και στις δυο ομάδες τα τεστ δημιουργικής σκέψης του Torrance (Torrance Test of Creative Thinking) σε συνδυασμό με τη συμμετοχική παρατήρηση της ερευνητριας και τις απόψεις των νηπιαγωγών. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν στατιστικά σημαντικό ποσοστό αύξησης της ευελιξίας, της ευχέρειας και της τελειοποίησης μετά την ολοκλήρωση των διδακτικών παρεμβάσεων, στην πειραματική ομάδα σε σχέση με την ομάδα ελέγχου. Όσον αφορά στην πρωτοτυπία, παρατηρήθηκε πως αυξήθηκε τόσο στην πειραματική ομάδα όσο και στην ομάδα ελέγχου αλλά η διαφορά ανάμεσα στα αποτελέσματα των δυο ομάδων δεν είναι στατιστικά σημαντική. Επιπλέον, αναλύθηκαν οι συσχετίσεις που προέκυψαν και αναδείχθηκαν στοιχεία για το σχεδιασμό και τη φιλοσοφία των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων.

Στρογγυλές Τράπεζες

1η Στρογγυλή Τράπεζα

Η προετοιμασία των μελλοντικών εκπαιδευτικών μουσικής:

Σύνδεση Πανεπιστημίου και Σχολείου

Συντονίστρια/Εισηγήτρια: Σμαράγδα Χρυσοστόμου

Ομιλητές: Ελισσάβη Περακάκη, Τζένη Γιαμάλογλου

Παρασκευή 30 Οκτωβρίου (Κεντρική Αίθουσα Δ. Μητρόπουλος: 18:00-19:30)

Η προετοιμασία των μελλοντικών εκπαιδευτικών μουσικής και η κατάλληλη παιδαγωγική κατάρτισή τους αποτελούν κεντρικά θέματα στις συζητήσεις που αφορούν το μέλλον της μουσικής εκπαίδευσης στη χώρα μας. Ο εκπαιδευτικός μουσικής αποτελεί τον καταλύτη σε κάθε αλλαγή και προτεινόμενη βελτίωση στη μουσική εκπαίδευση. Οι προσωπικές αξίες, οι απόψεις, οι ενέργειές του προσδιορίζουν το είδος της μουσικής διδασκαλίας και μάθησης που παρέχεται στα παιδιά. Η αλλαγή στις απόψεις, σε στοιχεία της προσωπικότητας, στις γνώσεις, στις ιδέες είναι συχνά απαραίτητη προκειμένου ο μελλοντικός εκπαιδευτικός να γίνει ένας ικανός και αποτελεσματικός δάσκαλος. Η στρογγυλή τράπεζα θα παρουσιάσει την περίπτωση της συνεχιζόμενης συνεργασίας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών με σχολεία και εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στο πλαίσιο της παρεχόμενης παιδαγωγικής κατάρτισης και εκπαίδευσης των μελλοντικών εκπαιδευτικών μουσικής. Οι φοιτητές παρακολουθούν μαθήματα στο Πανεπιστήμιο και παράλληλα μαθήματα σε επιλεγμένα σχολεία της Αττικής με τη βοήθεια και επίβλεψη συγκεκριμένων εκπαιδευτικών μουσικής. Μέσα από δομημένες παρακολουθήσεις καταγράφεται η πορεία της σκέψης τους, η εξέλιξη της κριτικής τοποθέτησής τους απέναντι στη μελλοντική επαγγελματική τους απασχόληση, η διαφοροποίηση των απόψεών τους για τη διδασκαλία της μουσικής και τις προσωπικές τους δυνατότητες και ικανότητες. Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στο πρόγραμμα αυτό προσθέτουν μια άλλη διάσταση στην παρεμβατική αυτή διαδικασία, φωτίζοντας από την πλευρά του έμπειρου εκπαιδευτικού την προσπάθεια των φοιτητών, και ταυτόχρονα αναδεικνύουν τη δική τους προσωπική εμπειρία και κέρδος από την συνεργασία.

2η Στρογγυλή Τράπεζα

Η επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών στη διδασκαλία της μουσικής:

Προβλήματα, προκλήσεις, προοπτικές

Συντονίστρια/Εισηγήτρια: Αελούδα Στάμου

Ομιλητές: Σοφία Αυγητίδου, Νίκος Θεοδορίδης, Μαίη Κοκκίδου

Σάββατο 31 Οκτωβρίου (Αίθουσα 1: 15:00-16:40)

Η αναβάθμιση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης στην Ελλάδα έχει συνδεθεί σθεναρά τις δύο τελευταίες δεκαετίες με το ζήτημα της επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών και ειδικότερα με το έργο της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. Το περιεχόμενο, οι μορφές, οι διαδικασίες και ο τρόπος οργάνωσης του επιμορφωτικού έργου ποικίλλουν κατά περίπτωση. Αλλά συνολικά, όλοι συμφωνούν ότι κάθε επιμορφωτικό πρόγραμμα πρέπει να στοχεύει στην έγκυρη ενημέρωση των εκπαιδευτικών, στην ευαισθητοποίηση αυτών αναφορικά με τα σύγχρονα κοινωνικά και εκπαιδευτικά προβλήματα, και στην υποστήριξή τους ώστε να μπορούν να εργαστούν για τη δημιουργία ενός ανθρώπινου, χαρούμενου, δημοκρατικού και συνεργατικού σχολείου. Στην παρούσα στρογγυλή τράπεζα θα διαπραγματευτούμε ζητήματα που αφορούν στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών στη διδασκαλία της μουσικής.

Συγκεκριμένα:

- θα συζητήσουμε κριτικά τα βασικά μοντέλα επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών,
- θα αναλύσουμε τις διαδικασίες και τις στρατηγικές επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών γενικής παιδείας και θα εστιάσουμε ειδικότερα στο πεδίο της μουσικοπαιδαγωγικής επιμόρφωσης,
- θα παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα από έρευνες δράσης και άλλες μορφές επιμόρφωσης που διεξήχθησαν στο πλαίσιο υλοποίησης επιμορφωτικών μουσικοπαιδαγωγικών προγραμμάτων,
- θα καταδείξουμε το ρόλο που διαδραματίζει το ανθρώπινο περιβάλλον (σχέσεις, αλληλεπιδράσεις, επιθυμίες, ανάγκες) στο έργο της επιμόρφωσης εκπαιδευτικών και
- θα αναδείξουμε τους παράγοντες που συντελούν στην αποτελεσματικότητα της στήριξης των νέων εκπαιδευτικών γενικής παιδείας αλλά και ειδικότερα των νέων εκπαιδευτικών μουσικής.

Κομβικό σημείο της εν λόγω παρουσίασης θα αποτελέσουν οι απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με την επαγγελματική τους ανάπτυξη, η εξασφάλιση της ενεργητικής συμμετοχής των εκπαιδευτικών στις διαδικασίες επιμόρφωσης και οι συνιστώσες που συντελούν στην ανάπτυξη της επιθυμίας των εκπαιδευτικών για αυτο-μόρφωση και για προσωπική και επαγγελματική εξέλιξη.

Σοφία Αυγητίδου

Διαδικασίες ενίσχυσης της επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών:

Κριτική ανάλυση τριών μελετών περίπτωσης

Η ανάγκη υποστήριξης της επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών συνδέεται με το γεγονός ότι, πολλές φορές στη διάρκεια της καριέρας τους, οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται να ανταποκριθούν τόσο σε κοινωνικές αλλαγές (π.χ. πολυπολιτισμική κοινωνία) όσο και σε εκπαιδευτικές καινοτομίες (νέα αναλυτικά προγράμματα, ολοήμερο σχολείο, κ.λ.π.). Στη διεθνή βιβλιογραφία εντοπίζονται διαφορετικά μοντέλα επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών που συνδέονται άμεσα με μια συγκεκριμένη φιλοσοφία για το τι είδους εκπαιδευτικό θέλουμε και τι είναι αυτό που χρειάζεται να αναπτύξουμε με συγκεκριμένα προγράμματα και διαδικασίες (π.χ. γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, κριτική σκέψη και αναστοχασμός). Την τελευταία εικοσαετία οι κλασικές επιμορφωτικές δραστηριότητες που τονίζουν τον τεχνοκρατικό χαρακτήρα της διδασκαλίας έχουν δεχτεί κριτική ως αναποτελεσματικές. Αντίθετα, η δημιουργία δικτύων σχολείων, η ανάληψη του ρόλου του ερευνητή από τους εκπαιδευτικούς μέσω της έρευνας δράσης και η προσαρμοσμένη στις ανάγκες του σχολείου ενδοσχολική επιμόρφωση αποδείχθηκαν ως πλέον αποτελεσματικές διαδικασίες στην προαγωγή της επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται τρεις μελέτες περίπτωσης στις οποίες η εισηγήτρια είχε το ρόλο του εξωτερικού συνεργάτη στην υποστήριξη της επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών. Η διαδικασία υποστήριξης των εκπαιδευτικών και των σχολείων δεν ήταν η ίδια και στις τρεις μελέτες περίπτωσης. Όμως και στις τρεις περιπτώσεις ζητούμενο αποτέλεσε η ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών, η συμμετοχή τους στο σχεδιασμό και στην αξιολόγηση των εκπαιδευτικών δράσεων, η συνεργασία μεταξύ τους και η αυτονομία τους στη διαχείριση του επαγγελματικού τους έργου. Στην ανακοίνωση γίνεται ανάλυση της οργάνωσης και των διαδικασιών των προγραμμάτων επαγγελματικής ανάπτυξης καθώς και των ρόλων που ανέλαβαν εκπαιδευτικοί και εξωτερικοί συνεργάτες με κριτήρια την ισότιμη συμμετοχή, τη συνεργασία, τις σχέσεις εμπιστοσύνης και την αυτονομία στο σχεδιασμό και την κριτική αποτίμηση εκπαιδευτικών δράσεων. Μετά από την ανάλυση των παραπάνω διαδικασιών, ρόλων των συμμετεχόντων και των δυσκολιών που προέκυψαν, προτείνονται διαδικασίες και στρατηγικές για την εξασφάλιση αποτελεσματικής υποστήριξης της επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών.

Νίκος Θεοδορίδης

Ζητήματα διαδικασίας και περιεχομένου με βάση μια πρόταση - μοντέλο για τη μουσικοπαιδαγωγική επιμόρφωση των νηπιαγωγών

Το ζήτημα της μουσικοπαιδαγωγικής επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών καθίσταται επιτακτικό όταν οι εκπαιδευτικοί παρουσιάζουν σημαντικές ελλείψεις, τόσο ως προς το περιεχόμε-

νο, όσο και ως προς τη διδακτική μεθοδολογία. Κάτι τέτοιο συμβαίνει με τους εκπαιδευτικούς της γενικής παιδείας, νηπιαγωγούς και δασκάλους πρώτων τάξεων, οι οποίοι αναλαμβάνουν τη διδασκαλία της μουσικής σε μια πολύ σημαντική, για τη μουσική μάθηση, περίοδο της παιδικής ηλικίας. Στην περίπτωση αυτή απαιτείται μια ειδική επιμορφωτική διαδικασία, η οποία, βασιζόμενη στις γενικές αρχές των θεωριών επιμόρφωσης, να λαμβάνει υπόψη τις ειδικότερες αρχές που σχετίζονται με την μουσικοπαιδαγωγική επιμόρφωση των μη ειδικών στη μουσική εκπαιδευτικών (Banks, 1995. Damm, 2000 . Hookey, 2002). Από την ανασκόπηση σχετικών ερευνών προκύπτει ότι οι περισσότερες από αυτές διερευνούν και αποδίδουν την αποτελεσματικότητα της μουσικοπαιδαγωγικής επιμόρφωσης των νηπιαγωγών και δασκάλων συνήθως στο περιεχόμενο και σε ορισμένες περιπτώσεις στην ακολουθούμενη διαδικασία, ενώ ελάχιστες είναι οι έρευνες που συνδέουν τα αποτελέσματα της επιμόρφωσης και με τους δυο προαναφερθέντες παράγοντες (De l' Etoile, 2001· Θεοδωρίδης, 2008). Στο κείμενο αυτό παρουσιάζονται, μέσω ερωτηματολογίου και "εργασίας σχεδιασμού ημερήσιου μαθήματος μουσικής", τα αποτελέσματα μιας συγκεκριμένης έρευνας σχετικά με την αποτελεσματικότητα του περιεχομένου και κυρίως της διαδικασίας και των διδακτικών μεθόδων ενός ειδικού επιμορφωτικού προγράμματος. Εξετάζεται τόσο η αποδοχή της διαδικασίας, όσο και οι απόψεις- προτιμήσεις των νηπιαγωγών για τη μορφή και τα χαρακτηριστικά της μουσικοπαιδαγωγικής επιμόρφωσης και συγκεκριμένα ως προς τη διάρκεια, τη συχνότητα, τον φορέα, την μορφή των διδακτικών μεθόδων και διαδικασιών, την ανοιχτότητα και τη δομή του περιεχομένου της επιμόρφωσης, καθώς και ως προς τις προοπτικές μετέπειτα υποστήριξης των νηπιαγωγών. Διερευνάται επίσης η επίδραση των συναινετικών διαδικασιών, καθώς και της ποικιλίας των ειδών γνώσης που αποτέλεσαν το περιεχόμενο του επιμορφωτικού προγράμματος, στην τόνωση της αυτοπεποίθησης και της αυτενέργειας των νηπιαγωγών σχετικά με τη διδασκαλία της μουσικής.

Μαίη Κοκκίδου

Ζητήματα και ερευνητικά ευρήματα στο πλαίσιο της επιμόρφωσης των νεοδιοριζόμενων εκπαιδευτικών μουσικής

Οι νεοδιοριζόμενοι εκπαιδευτικοί ξεκινούν τη σταδιοδρομία τους με υψηλές προσδοκίες για την εξάσκηση του λειτουργήματός τους. Ταυτόχρονα, διακατέχονται από άγχος για το αν θα καταφέρουν να επικουρωθήσουν με τους μαθητές τους και με τους συναδέλφους τους, για το αν θα τοποθετηθούν σε κάποια σχολική μονάδα που θα έχει σωστές υποδομές, για το αν και πώς θα συνεργαστούν με τους άλλους εκπαιδευτικούς του σχολείου (Kardos et al, 2001). Η συντριπτική πλειοψηφία των νέων εκπαιδευτικών μουσικής δεν είναι απόλυτα προετοιμασμένη για την πρώτη μέρα στη σχολική τάξη (Κοκκίδου, 2002). Ως εκ τούτου, το ζήτημα της επιμόρφωσης των νεοδιοριζόμενων εκπαιδευτικών έχει έρθει στο φως της επικαιρότητας τα τελευταία χρόνια. Αλλά από τη μελέτη της διεθνούς βιβλιογραφίας καταδεικνύεται ότι η συμμετοχή και μόνο σε ένα εισαγωγικό πρόγραμμα επιμόρφωσης δεν επαρκεί για να στηρίξει τους νεοδιοριστούς εκπαιδευτικούς γενικής παιδείας και εκπαιδευτικούς μουσικής. Επιπροσθέτως, απαιτείται στενή και διαρκής συνεργασία με πιο έμπειρους εκπαιδευτικούς του πεδίου, στήριξη από τους διευθυντές της σχολικής μονάδας, επαφή και συνεργασία με άλλους εκπαιδευτικούς του κλάδου και ευκαιρίες για επανατροφοδότηση μέσα από παρατήρηση και αξιολόγηση της διδασκαλίας των νέων εκπαιδευτικών από διαπιστευμένους εκπαιδευτικούς του πεδίου (Feiman-Nemser, 2001· Youngs, 2002). Στο παρόν άρθρο επιχειρείται μία βιβλιογραφική ανασκόπηση σχετικά με τα πρόσφατα ερευνητικά ευρήματα στο πεδίο της συστηματικής και θεσμοθετημένης στήριξης των νέων εκπαιδευτικών γενικής παιδείας και ειδικότερα των νέων εκπαιδευτικών μουσικής και συζητούνται οι παράγοντες που πρέπει να συνυπολογιστούν για το σχεδιασμό και την υλοποίηση εισαγωγικών επιμορφωτικών προγραμμάτων για τους νεοδιοριζόμενους εκπαιδευτικούς μουσικής ώστε να έχουν τη μεγαλύτερη δυνατή αποτελεσματικότητα.

Λελούδα Στάμου

Η ανθρωπιστική και 'οικοσυστημική' προσέγγιση του πλαισίου, των διαδικασιών και του περιεχομένου επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών μουσικής

Η εμπειρία και τα ερευνητικά ευρήματα μίας μελέτης επιμόρφωσης εκπαιδευτικών μουσικής στην Ελλάδα μέσα από έρευνα δράσης που εκπονήθηκε με στόχο, μεταξύ άλλων, την ανάπτυξη της επιθυμίας και ικανότητας του εκπαιδευτικού για 'αυτό-μόρφωση', οδήγησε στην συνειδητοποίηση των πολλαπλών δικτύων και συστημικών σχέσεων που επενεργούν στον εκπαιδευτικό, στη δράση του εντός κι εκτός τάξης, και στην επιθυμία του για βελτίωση και αλλαγή μέσα σε ένα πρόγραμμα επιμόρφωσης. Συνειδητοποιήθηκαν τα δίκτυα που δημιουργούνται από τη σχέση του επιμορφούμενου εκπαιδευτικού με τον εαυτό του, τις σχέσεις του με τους άλλους εκπαιδευτικούς, τις σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών και επιμορφωτών, μεταξύ μαθητών και μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών. Η συνειδητοποίηση αυτή κατέστησε ορατή και σαφή την εικόνα της εκπαιδευτικής πραγματικότητας και των διαδικασιών επιμόρφωσης ως ενός 'οικοσυστήματος' πολλαπλών σχέσεων και διαδικασιών. Οι σχέσεις αλληλεπίδρασης, συσχετισμού κι εξάρτησης που αναπτύσσονται συνειδητά ή ασυνειδήτα καθώς και οι επιθυμίες και οι ανάγκες στη λανθάνουσα ή σαφή έκφρασή τους στο πλαίσιο της επιμόρφωσης, καταδεικνύονται με ποικίλους τρόπους μέσα από τη λεκτική και ζωγραφική έκφραση των επιμορφούμενων εκπαιδευτικών και των μαθητών τους. Τα ευρήματα προτείνουν την ανάγκη για μία ανθρωπιστική προσέγγιση στην ανάπτυξη, εκπόνηση και αξιολόγηση προγραμμάτων επιμόρφωσης, με πυρήνα τον άνθρωπο και με εργαλεία την συνειδητή καθοδήγηση των συμμετεχόντων συντελεστών -επιμορφωτών, επιμορφούμενων και μαθητών- στην αυτογνωσία και ενσυναίσθηση.

3η Στρογγυλή Τράπεζα Μουσικοί και Ιατρικοί

Συντονιστής/Εισηγητής: Δημήτρης Διονυσίου

Ομιλητές: Αθανασία Πρίντζα, Πασχάλης Στειρόπουλος, Ευαγγελία Νένα,
Ευτέρπη Δεμίρη, Νικόλας Τσακωνιάτης

Κυριακή 1 Νοεμβρίου (Κεντρική Αίθουσα Δ. Μητρούπουλος: 15:15-16:45)

Αθανασία Πρίντζα

Πρόληψη και αντιμετώπιση των διαταραχών της φωνής σε επαγγελματίες τραγουδιστές.

Εξατομικευμένες διαγνωστικές προσεγγίσεις και θεραπευτικές παρεμβάσεις

Η φωνή είναι συνυφασμένη με την προσωπικότητά μας και κύριο εργαλείο της επικοινωνίας μας με τους άλλους. Οι επαγγελματίες χρήστες φωνής έχουν ξεχωριστές φωνητικές ικανότητες αλλά και ιδιαίτερες φωνητικές ανάγκες. Η ενημέρωση των τραγουδιστών περιλαμβάνει τις αρχές φωνητικής υγιεινής, εκπαίδευση στην ασφαλή και αποτελεσματική χρήση της φωνής, υιοθέτηση σωστής στάσης του σώματος, διαφραγματική αναπνοή, τεχνικές προβολής της φωνής, διατήρηση καλής φυσικής κατάστασης, τεχνικές χαλάρωσης. Οι αρχές φωνητικής υγιεινής περιλαμβάνουν οδηγίες για την πρόσληψη νερού, την ατμοσφαιρική υγρασία, την ομιλία σε θορυβώδεις χώρους, την αποφυγή κατάκλισης μετά το φαγητό, το φωνητικό ζέσταμα προσαρμοσμένο στις ανάγκες του τραγουδιστή, την κατανάλωση καφέ, αλκοόλ, το κάπνισμα και τις επιπτώσεις φαρμάκων ευρείας χρήσης στη φωνή. Ο τραγουδιστής είναι ο αθλητής της φωνής. Η αντιμετώπιση των φωνητικών διαταραχών είναι εξατομικευμένη. Το αναλυτικό ιστορικό περιλαμβάνει: Περιγραφή της φωνητικής δυσκολίας, των φωνητικών αναγκών και συνθηκών. Ακριβείς συνθήκες εργασίας. Το ιατρικό ιστορικό. Οι σπουδές τραγουδιστή. Η χρήση της φωνής εκτός της επαγγελματικής ζωής. Ποιος είναι ο στόχος. Οι δυσκολίες στην αντιμετώπιση των φωνητικών διαταραχών των τραγουδιστών συχνά σχετίζονται με απουσία ειδικών γνώσεων των ιατρών με αποτέλεσμα να θεωρούνται τα ενοχλήματα φανταστικά. Οι επαγγελματίες φωνής δεν είναι υποχόνδριοι: έχουν ανεπτυγμένο αισθητήριο και περιγράφουν ελάχιστες α-

ποκλίσεις από το φυσιολογικό. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η πλήρης ενημέρωση των τραγουδιστών για τις συνέπειες που ενδέχεται να έχουν στη φωνή τους ενδοτράχεια διασολήνωση και χειρουργικές επεμβάσεις, όπως αμυγδαλεκτομή, χειρουργεία στον τράχηλο, στο θώρακα και την κοιλιά.

Πασχάλης Στειρόπουλος

Συνήθη αναπνευστικά και καρδιαγγειακά προβλήματα σε μουσικούς

Αναπνευστικά προβλήματα: Από τα χρόνια της Αναγέννησης ο Bernardino Ramazzini, ο θεμελιωτής της Ιατρικής της Εργασίας, στο έργο του Οι ασθένειες των εργατών περιγράφει την παρουσία στους φλαουτίστες διαταραχών όπως συχνά κρυολογήματα, σιελόρροια και αιφνίδιες αιμοπτύσεις. Η χρήση πνευστών μουσικών οργάνων έχει συνδεθεί με ελαττωμένους πνευμονικούς όγκους όπως αποκαλύπτει ο έλεγχος της αναπνευστικής λειτουργίας, πιθανώς λόγω της ανάπτυξης βαροτραυμάτων κατά τη χρήση των οργάνων. Από την άλλη, υπάρχουν μελέτες που συνδέουν τη χρήση πνευστών με βελτίωση των συμπτωμάτων ασθματικών εφήβων μουσικών. Οι μουσικοί που εργάζονται σε νυχτερινά κέντρα στα οποία επιτρέπεται το κάπνισμα είναι εκτεθειμένοι στο παθητικό κάπνισμα και κατά συνέπεια στο μεγάλο αριθμό αναπνευστικών παθήσεων που συνδέονται με αυτό. **Καρδιαγγειακά προβλήματα:** Το συχνότερο πρόβλημα αποτελεί η φλεβοκομβική ταχυκαρδία, η οποία συνδέεται με το άγχος της απόδοσης. Επίσης έχει αναφερθεί η παρουσία μιας άλλης παθολογικής κατάστασης που λέγεται 'περιπλανώμενος βηματοδότης' κατά τη διάρκεια ρεσιτάλ. Ακόμη, σε μουσικούς πνευστών οργάνων έχουν αναφερθεί περιστατικά διαχωρισμού της καρωτίδας, προφανώς λόγω της αυξημένης ενδοθωρακικής πίεσης. Ο χειρισμός Valsava κατά τη χρήση πνευστών μουσικών οργάνων μπορεί να προκαλέσει επίσης αλλαγές στην αρτηριακή πίεση και στον καρδιακό ρυθμό αλλά και παροδικά ισχαιμικά επεισόδια λόγω διάνοιξης του ωοειδούς τμήματος και της διέλευσης μικροεμβόλων από τις δεξιές στις αριστερές καρδιακές κοιλότητες και τελικά στις μέσες εγκεφαλικές αρτηρίες. Τέλος, η κυκλική αναπνοή που εφαρμόζεται από τους μουσικούς πνευστών οργάνων ώστε να διατηρήσουν σταθερό τον τόνο μίας νότας και συνίσταται στην εισπνοή από τη μύτη και την εκπνοή από το στόμα του αέρα που διατηρείται στα μάγουλα μπορεί να επηρεάσει τον τόνο του αυτόνομου νευρικού συστήματος επηρεάζοντας την καρδιακή λειτουργία.

Ευαγγελία Νένα

Συχνά δερματολογικά προβλήματα στους μουσικούς

Η πολύωρη επαφή με τα διάφορα μουσικά όργανα μπορεί να οδηγήσει σε δερματίτιδα εξ επαφής. Στους ενοχοποιητικούς παράγοντες περιλαμβάνονται το νικέλιο από το οποίο κατασκευάζονται οι τρομπέτες, το χρώμιο και ο μπρούντζος στις χορδές των εγχόρδων μουσικών οργάνων καθώς και στις κεφαλές, στα μπρούτζινα επιστόμια και στον αυλό πνευστών μουσικών οργάνων όπως το σαξόφωνο και το όμποε. Επιπλέον, στη δημιουργία της δερματίτιδας στους μουσικούς εγχόρδων ενοχοποιούνται διάφορα σπάνια είδη ξύλου και τα βερνίκια. Είναι συχνή η παρουσία ενός χαρακτηριστικού καφέ σημείου στην αριστερή πλευρά του τράχηλου αυτών που παίζουν βιολί ή βιόλα, γνωστό και ως 'σημείο του βιολιστή' που προκαλείται από το συνδυασμό τοπικής πίεσης και υγρασίας. Η υπέρχρωση και η λειχηνοποίηση προκαλεί προοδευτικά φλύκταινες και μπορεί να οδηγήσει σε μόνιμες ουλές. Το σημείο με το όνομα 'πηγούνι του φλαουτίστα' προκύπτει από τον συνδυασμό τριβής και εκροής σιέλου. Οι δύο αυτές χαρακτηριστικές καταστάσεις μπορούν να προληφθούν με την ανάπτυξη γενειάδας στους άνδρες οπότε και ανακουφίζονται τα συμπτώματα, δε μπορεί όμως να προταθεί κάτι αντίστοιχο στις γυναίκες. Ευαισθησία, ερυθρίμα και οίδημα αναπτύσσονται επίσης σε φυσικές προεξοχές του σώματος, λόγω πίεσης και ερεθισμού. Η 'θηλή του κιθαρίστα', το 'στέρνο του τσελίστα', το 'γόνατο του τσελίστα', ακόμα και το 'όσχεο του τσελίστα' έχουν κατά καιρούς περιγραφεί, ωστόσο ειδικά για το τελευταίο απαιτείται η υιοθέτηση μίας μάλλον περιεργής στάσης κατά το παίξιμο του εν λόγω μουσικού οργάνου. Οι κιθαρίστες και οι αρπίστες αναπτύσσουν συχνά τύλους, υπονύχια αιματώματα και παρωνυχίες. Τα επάρματα του Garrod τέλος, είναι παχύνσεις στο παλαμιαίο τμήμα των μεσοφαλαγγικών συνδέσμων σε μουσικούς εγχόρδων που μμούνται τους όζους του Heberden ή του Bouchard.

Δημήτρης Διονυσίου & Ευτέρπη Δεμίρη Το χέρι του μουσικού

Πολλά από τα νοσήματα που διαταράσσουν και επηρεάζουν την υγεία διαφόρων επαγγελματιών, επιδρούν και στους μουσικούς ανεξαρτήτως ηλικίας ή επιδεξιότητας. Τα ιατρικά προβλήματα μπορεί να είναι είτε τυχαία ασυμπτωματικά γεγονότα, είτε σοβαροί τραυματισμοί που μπορεί να καταστήσουν ανάπηρο τον πάσχοντα. Τα συχνότερα νοσήματα έχουν να κάνουν με την υπερβολική χρήση του μυοσκελετικού συστήματος, τις περιφερικές νευροπάθειες, τις δερματολογικές διαταραχές, τις εστιακές δυσπονίες και τα οτορινολαρυγγολογικά και αναπνευστικά προβλήματα. Όλες αυτές οι καταστάσεις μπορεί να οδηγήσουν τον επαγγελματία μουσικό σε μείωση της δυνατότητας εξάσκησης ή εκτέλεσης σε μία παράσταση. Ο κάματος που προέρχεται από την υπερβολική χρήση των μυών εξαιτίας της επανάληψης παρόμοιων κινήσεων συναντάται στους μουσικούς αρκετά συχνά. Η αποχή από την εξάσκηση για ένα ικανό χρονικό διάστημα θα μπορούσε να βελτιώσει προσωρινά το πρόβλημα. Δυστυχώς όμως, μόλις ο μουσικός αισθανθεί μια μικρή βελτίωση, επανέρχεται στις μουσικές του δραστηριότητες και το πρόβλημα επανέρχεται. Δεν είναι σπάνιος ο συνδυασμός του κάματος με μυαλγίες που προέρχονται από κακή στάση και που τελικά οδηγούν σε περιφερικές νευροπάθειες. Οι περιφερικές νευροπάθειες συμβαίνουν κυρίως εξαιτίας πίεσης των νεύρων. Η συχνότερη περιφερική νευροπάθεια είναι το σύνδρομο καρπιαίου σωλήνα και στη συνέχεια ακολουθεί η πίεση του ωλένιου νεύρου στον αγκώνα. Ανακούφιση από τα συμπτώματα επέρχεται γρήγορα μετά τη χειρουργική αποσυμπίεση του νεύρου μέσα στο σωλήνα. Οι χειρουργικές επεμβάσεις συνοδεύονται από φυσιοθεραπεία και αποχή από τη χρήση των μουσικών οργάνων. Τα τραύματα στο χέρι αποτελούν άλλη μια οντότητα που μπορεί να οδηγήσει σε κάποια αναπηρία στους μουσικούς. Σοβαρότεροι τραυματισμοί στο χέρι αποτελούν οι ακρωτηριασμοί. Παρά την απουσία όμως κάποιου δακτύλου, υπάρχουν πολλοί οργανοπαίχτες που παίζουν μουσική χωρίς να γίνεται αντιληπτή αυτή η έλλειψη. Άλλες ιατρικές παθήσεις στα χέρια είναι οι ρευματοπάθειες, οι όγκοι και οι διαταραχές στο δέρμα. Οι αρθρίτιδες προκαλούν δυσκολία στην κίνηση των αρθρώσεων του χεριού με αποτέλεσμα να γίνονται τεχνικά λάθη κατά το παίξιμο του οργάνου, μείωση της ταχύτητας και "χάσιμο" κάποιας νότας. Οι όγκοι του χεριού δρουν χωροκατακτητικά, συχνά μπορεί να πιέζουν νεύρα ή καθιστούν το χέρι μη λειτουργικό. Τέλος οι δερματοπάθειες μπορεί να προκαλούνται από την επαφή του δέρματος με τα ξύλινα ή τα χάλκινα μουσικά όργανα ή έχουν τη μορφή αλλεργίας. Στην παρούσα μελέτη γίνεται εκτενής αναφορά των παθήσεων των χεριών και περιγράφονται μέθοδοι αντιμετώπισης και μέτρα πρόληψης ή και μείωσης της συχνότητας εμφάνισης των νοσημάτων.

Νικόλαος Τσακωνιάτης

Η μουσική στο χειρουργικό περιβάλλον

Η επαφή με το ιατρικό περιβάλλον δημιουργεί εξ' ορισμού άγχος. Είτε πρόκειται για μια απλή επίσκεψη στο Νοσοκομείο είτε τον προγραμματισμό ενός σημαντικού χειρουργείου, κάθε φυσιολογικός άνθρωπος αλλά και το οικογενειακό του περιβάλλον βιώνουν μια κατάσταση έντονου stress. Μια ομάδα Πλαστικής Χειρουργικής από την Αθήνα έχει οργανώσει την λειτουργία της μέσα σε περιβάλλον μουσικής. Μουσική για τον ασθενή, για το νοσηλευτικό προσωπικό, για τους χειρουργούς. Η μουσική σαν γενικότερη θεραπευτική μέθοδος είναι παμπάλαια και ιδιαίτερα μελετημένη. Στην δική μας περίπτωση προσαρμόζεται ανάλογα με τις ανάγκες, την ώρα της ημέρας, την προσωπικότητα και τις προτιμήσεις του ασθενούς και φυσικά της χειρουργικής ομάδας. Τα αποτελέσματα αυτής της τακτικής είναι εντυπωσιακά τόσο από πλευράς του βιώματος των ασθενών όσο και της ξεκούρασης και αποδοτικής λειτουργίας της χειρουργικής ομάδας. Η μουσική αναμφισβήτητα καλλιεργεί, εξευγενίζει, διαπλάσσει χαρακτήρες. Στην περίπτωση της Πλαστικής Χειρουργικής λειτουργεί κατευναστικά η και ακόμη ψυχοπροφυλακτικά για τον ασθενή αντικαθιστώντας την υπερβολική χρήση φαρμάκων. Η αναστροφή του αρνητικού κλίματος που δημιουργεί η επαφή με το ιατρικό περιβάλλον καθιστά την χειρουργική εμπειρία ευχάριστη. Όσο για την χειρουργική ομάδα η ηρεμία και η καλή διάθεση δίνουν εμφανώς καλύτερα αποτελέσματα.

Εργαστήρια

1ο Εργαστήριο

Νάνου Τουμπακάρη

Από τους Rolling Stones στους Radiohead -

Ένα εκπαιδευτικό οδοιπορικό στα μονοπάτια του Ροκ

Παρασκευή 30 Οκτωβρίου (Αίθουσα 2: 18:00-19:30)

Ένα από τα δίκαια αιτούμενα των σύγχρονων μαθητών είναι η γνώση και οι εμπειρίες που δέχονται μέσα στη σχολική αίθουσα να μην περιορίζονται μόνο στο "εκεί και τότε" αλλά να περιλαμβάνουν και το "εδώ και τώρα". Έτσι, η ανάγκη της διδακτικής προσέγγισης των σύγχρονων δημοφιλών μουσικών ρευμάτων, με τα οποία όπως είναι φυσικό ασχολούνται οι νέοι, γίνεται όλο και πιο επιτακτική. Κατά συνέπεια τίθεται το ερώτημα "μπορούν μουσικά είδη όπως Ροκ, Ποπ ή Χιπ Χοπ να αποτελέσουν αντικείμενο διδασκαλίας;" Στα πλαίσια του εργαστηρίου, απαντώντας θετικά στο προηγούμενο ερώτημα, θα εξετάσουμε με βιωματικό τρόπο τις παραμέτρους διδασκαλίας ενός δημοφιλούς μουσικού ρεύματος, συζητώντας για θέματα όπως: στοχοθεσία, πηγές ανεύρεσης και συλλογή εκπαιδευτικού υλικού, η μέθοδος χρήσης του μέσα στην τάξη (μέθοδος project, διαθεματική προσέγγιση κ.ά.) Για να γίνουν όλα αυτά πιο κατανοητά θα χρησιμοποιηθεί το παράδειγμα της Ροκ κουλτούρας, σε σχέση με την οποία το εργαστήριο θα περιλαμβάνει τα εξής:

- η γέννηση του Rock (πότε, ποιος, πως, που, γιατί)
 - τα μουσικά όργανα που συμπεριλαμβάνονται σε μια Rock μπάντα και ο ιδιαίτερος ρόλος τους
 - τα βασικά συστατικά στοιχεία μιας ροκ σύνθεσης
 - πως ακούγεται το Ροκ; - Ενεργητική ακρόαση με μουσικά παραδείγματα από τους Rolling Stones, Deep Purple, Pink Floyd, AC/DC, Iron Maiden, Nirvana, Metallica, Radiohead
 - τα διαφορετικά στιλ που αναπτύχθηκαν κατά καιρούς μέσα στους κόλπους του ροκ, όπως Heavy Metal, Punk κ.ά. και τα χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα
 - ο ποιητικός λόγος στη ροκ κουλτούρα.
 - ροκ ζωγραφική και ροκ φωτογραφία
 - το ροκ ως κοινωνικό φαινόμενο
 - το ροκ ως νεανική κουλτούρα. Τι είναι νεανική κουλτούρα; Τι περιλαμβάνει;
- Η ροκ μουσική κρίνεται ως εξαιρετο παράδειγμα σύγχρονου δημοφιλούς μουσικού ρεύματος, για να υποστηριχθούν οι επιδιώξεις του εργαστηρίου, αφού:
- είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη και αγαπητή στα παιδιά τόσο σχετικά μικρών όσο και μεγαλύτερων ηλικιών
 - είναι καλλιτεχνικό ρεύμα παγκόσμιας διάδοσης αφού υπάρχει σε πολλές χώρες του κόσμου
 - το ροκ αποτελεί ευρύτερη κουλτούρα, που εκτός από μουσική διαθέτει ποιητική, εικαστική, και χορευτική έκφραση ώστε να προσφέρει ευκαιρίες για πολλαπλή επεξεργασία και σύνδεση μεταξύ τεχνών
 - είναι εξαιρετικό εκπαιδευτικό εργαλείο αφού:
 - i. είναι κατάλληλο για δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού και υλοποίηση διαφορετικών σχεδίων εργασίας (project) προσφέροντας πολλές ευκαιρίες συνεργασίας μεταξύ δασκάλου και μαθητών,
 - ii. δίνει σημαντικές δυνατότητες στα παιδιά για άμεση δημιουργία στο μουσικό, στο ποιητικό, ή στο εικαστικό του μέρος, ενώ
 - iii. προσφέρει πολλές αφορμές για διαθεματική διδασκαλία και ενεργητική ακρόαση.

2ο Εργαστήριο
Susanne Burgess

Ακρόαση: ένας σύνδεσμος της μουσικής και της ανάγνωσης.
Ένα διαθεματικό μάθημα για μαθητές δημοτικού

Παρασκευή 30 Οκτωβρίου (Αίθουσα 5/6: 18:00-19:30)

Διακεκριμένοι αμερικανοί παιδαγωγοί όπως οι Howard Gardner (1983) και James Catterall (2002), ανέδειξαν το ζήτημα της μεταφοράς της γνώσης από τις τέχνες σε άλλα γνωστικά αντικείμενα. Μία ποικιλία διαθεματικών προσεγγίσεων αναδύθηκε για να απαντήσει αυτήν την ανάγκη. Αυτές οι συνήθως ασαφείς και επιπόλαιες καλλιτεχνικές "δραστηριότητες" είναι συνήθως θεματοκεντρικές και προσφέρουν ελάχιστη ή μηδαμινή καλλιτεχνική κατάρτιση- ενώ αναθέτουν χρησιμεύουν στο να ενισχύσουν ένα πλήθος περιφερειακών εκπαιδευτικών θεμάτων, όπως το να ενισχύσουν τη συμμετοχή των μαθητών και να επιτύχουν την υποστήριξη της κοινότητας σχετικά με τις τέχνες (Catterall, 2002). Οι Burton et al (2000) υποστηρίζουν ότι οι τέχνες συνεισφέρουν τόσο καθεμία ξεχωριστά όσο και συνεργαζόμενες στη δημιουργία ενός πλούσιου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος, το οποίο είναι αποφασιστικής σημασίας για ένα καλά ισορροπημένο προγράμμα σπουδών. Η επίδειξη αυτού του μαθήματος έχει ως στόχο να εισάγει ένα εννοιολογικό πλαίσιο για τη διαθεματική διδασκαλία μουσικής και ανάγνωσης σε μαθητές δημοτικού. Πιο ειδικά, θα εξερευνήσουμε τα κοινά στοιχεία και διαδικασίες μεταξύ των προσλήψεων ακουστικών και οπτικών μοτίβων ώστε να κατανοήσουμε καλύτερα τα μοναδικά πλεονεκτήματα της διαθεματικής διδασκαλίας. Οι συμμετέχοντες θα τραγουδήσουν, θα μιλήσουν, θα κινήθουν, θα αναγνώσουν και θα παίξουν μουσικά όργανα ώστε να εμπλουτίσουν την κατανόησή τους σχετικά με τις έννοιες της επανάληψης και της αντίθεσης και τους τρόπους που μπορούν αυτές να εκφραστούν μέσω της μουσικής και της λογοτεχνίας. Οι συμμετέχοντες θα προσεγγίσουν εμπειρικά διδακτικές στρατηγικές, όπως η καθοδηγημένη ανάγνωση, η ανάλυση κειμένου, η φωνητική εξερεύνηση και η συνειδητή ακρόαση. Η αξιολόγηση θα βασιστεί στο μοντέλο εκτέλεσης δράσης για το οποίο απαιτείται ανάλυση και ερμηνεία ανάλυση και ερμηνεία λαϊκών τραγουδιών και ριμών. Θα εξετάσουν και θα συζητήσουν φωτογραφίες παιδιών που συμμετείχαν στο μάθημα, και θα αναλύσουν την εφαρμογή του στο πλαίσιο ενός ενοποιημένου προγράμματος μουσικής και ανάγνωσης. Το σχέδιο διδασκαλίας θα παρασχεθεί.

3ο Εργαστήριο

Ελισσάβη Περακάκη
Από μαθητής... "συνθέτης"

Σάββατο 31 Οκτωβρίου (Αίθουσα 5/6: 09:00-10:40)

Η σύνθεση στο μάθημα της Μουσικής στο σχολείο αποτελεί έναν από τους τέσσερις άξονες του Αναλυτικού Προγράμματος (εκτέλεση, σύνθεση, αξιολόγηση, μουσική ακρόαση). Η σύνθεση είναι ένας τομέας που κατέχει το μικρότερο κομμάτι στο μάθημα της Μουσικής μακροπρόθεσμα. Στη σχολική τάξη όμως, μπορεί να κινήσει τους μαθητές και να εγείρει το ενδιαφέρον τους για τη μουσική γενικότερα. Μερικά από τα πλεονεκτήματα της εφαρμογής δραστηριοτήτων σύνθεσης στην τάξη είναι:

1. Οι μαθητές ξεδιπλώνουν τη φαντασία τους, χωρίς να έχουν το φόβο του "λάθους".
2. Μαθαίνουν να ακολουθούν κανόνες.
3. Να συζητούν τις ιδέες τους και να παίρνουν αποφάσεις.
4. Να παίζουν τις συνθέσεις τους.
5. Να εκφράζονται.
6. Να μαθαίνουν βιωματικά μουσικές έννοιες, αφού μέσω της σύνθεσης παύουν να είναι στυγνοί

κανόνες, αλλά αποκτούν "ήχο", ενώ ταυτόχρονα εφαρμόζονται σε μικρές συνθέσεις και βιώνονται δημιουργικά.

Στόχος του εργαστηρίου είναι να δώσει τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες να εντάξουν δραστηριότητες σύνθεσης στη σχολική τους τάξη, ανεξάρτητα από τις προηγούμενες μουσικές τους εμπειρίες, το μουσικό επίπεδο και υπόβαθρο των μαθητών τους, την ηλικία τους, την υλικοτεχνική υποδομή που έχουν στη διάθεσή τους. Οι δραστηριότητες που θα πραγματοποιηθούν, θα έχουν τη μορφή μουσικού παιχνιδιού, βασίζονται στα σχολικά εγχειρίδια του Δημοτικού και του Γυμνασίου και στοχεύουν στην καλλιέργεια γνωστικών, συναισθηματικών και ψυχοκινητικών δεξιοτήτων των μαθητών. Αναλυτικότερα, θα ακολουθούν τους παρακάτω άξονες:

- Ρυθμικές συνθέσεις
- Μελωδικές συνθέσεις
- Αρμονικές συνθέσεις
- Εικόνα και σύνθεση
- Ποίημα και σύνθεση.

Στο εργαστήριο μπορούν να συμμετάσχουν 20-25 άτομα (όσοι και οι μαθητές σε μια τάξη). Για την καλύτερη οργάνωσή του εργαστηρίου απαιτούνται ρυθμικά ή/και μελωδικά κρουστά.

4ο Εργαστήριο

Δημήτρης Σαρής

**Κατασκευή και Χρήση Αυτοσχέδιων Μουσικών Οργάνων στην εκπαίδευση:
Προσεγγίσεις και εφαρμογές**

Σάββατο 31 Οκτωβρίου (Αίθουσα 5/6: 11:00-12:30)

Τα αυτοσχέδια μουσικά όργανα εμφανίζονται με πολλές μορφές, σε όλους τους πολιτισμούς και όλες τις εποχές. Αποτελούν πάντα έναν προσιτό τρόπο έκφρασης της ανθρώπινης μουσικότητας και δημιουργικότητας. Ειδικά τον 20ο αιώνα οι τεχνολογικές εξελίξεις, τα νέα υλικά και η κουλτούρα του πειραματισμού και της εναλλακτικής αναζήτησης διεύρυναν τη χρήση τους, στην καθημερινότητα, τις τέχνες και την εκπαίδευση. Τα αυτοσχέδια μουσικά όργανα και οι ηχητικές κατασκευές προσεγγίζονται ως προς την καλλιτεχνική, την αισθητική, την δημιουργική, την παιδαγωγική, την θεραπευτική τους διάσταση και όχι μόνο. Έτσι το υλικό και η φιλοσοφία που τα περιστοιχίζει πολλαπλασιάζονται, διαχωρίζονται ή συναντιούνται στα "μονοπάτια" των αναζητήσεων και των εφαρμογών τους. Στο εργαστήριό μας θα επιχειρήσουμε με την άμεση κατασκευή και χρήση τους να αναδείξουμε τις προσεγγίσεις αυτές. Θα επιχειρήσουμε να εστιάσουμε στις παραμέτρους των χρήσεων των αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων. Πως ο εκπαιδευτικός ή ο καλλιτέχνης μπορεί να θέσει προτεραιότητες κατά τις χρήσεις αυτές; Στο επίκεντρο του προβληματισμού μας θα μπει ο ενασχολούμενος με αυτά, ο μαθητής, το μέλος της ομάδας, ο εκπαιδευόμενος. Τι έχει να ωφεληθεί από τα αυτοσχέδια όργανα; Τι γνωστικές, συναισθηματικές, ψυχολογικές και ψυχοκινητικές προεκτάσεις παίρνει η εφαρμογή τους; Ποιες είναι οι θεραπευτικές διαστάσεις τις οποίες μπορεί να αναγνωρίσει ο εκπαιδευτικός, ο συντονιστής, ο εμφυχωτής μιας δραστηριότητας με αυτοσχέδια μουσικά όργανα; Πότε η δραστηριότητα μπορεί να γίνει αυτοσκοπός, να αστοχήσει, και πότε δημιουργικό μέσο για θεμελιώδεις παιδαγωγικούς σκοπούς και μέριμνες; Κάθε συμμετέχων στο εργαστήριο θα δημιουργήσει το δικό του "σετ" μουσικών οργάνων και με βάση αυτό θα συμμετέχει σε διάφορα επίπεδα στις δραστηριότητες. Δεν απαιτούνται ιδιαίτερες δεξιότητες και γνώσεις. Στόχος του εργαστηρίου είναι να δημιουργηθούν για τους συμμετέχοντες όλα εκείνα τα στοιχεία που θα τους είναι χρήσιμα για να αναπτύξουν δραστηριότητες με αυτοσχέδια μουσικά όργανα στον χώρο δράσης τους.

5ο Εργαστήριο
Θωμάς Μαρόπουλος
"ΗΧΟΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ" Συμβολή στη Μουσική Σύνθεση με χρήση των
χαρακτηριστικών του μουσικού ήχου

Σάββατο 31 Οκτωβρίου (Αίθουσα 2: 15:00-16:40)

Η διδασκαλία της Μουσικής Σύνθεσης είναι ένας από τους στόχους που επιδιώκει ο εκπαιδευτικός μουσικής. Εδώ έχουμε να προσεγγίσουμε μια διάσταση της Αισθητικής Αγωγής μέσα από μια σημαντική της παράμετρο, την καλλιτεχνική δημιουργία και μέσω ενός μαθήματος κατεξοχήν δημιουργικού. Αυτό συνεπάγεται αφενός την ανάπτυξη των σχετικών τεχνικών στοιχείων, αλλά και τον προσδιορισμό στη διαδικασία σημαντικών συνιστωσών της Αισθητικής Αγωγής, όπως: καλλιτεχνική κρίση, αξιολόγηση, επαναπροσδιορισμός, κ.ά. Από την άλλη πλευρά ο μουσικός ήχος δεν παύει να είναι ένα φυσικό φαινόμενο, με τις σχετικές παραμέτρους του- τονικό ύψος, ένταση, διάρκεια, ηχώχρωμα, συνήχηση, αγωγική-σε πλήρη ισχύ ως αντικείμενα επιστημονικής έρευνας, αλλά και καλλιτεχνικής προσέγγισης και επεξεργασίας. Επιπλέον το ζήτημα μπορεί να γίνει προσεγγίσιμο εννοιοκεντρικά από τη σκοπιά της διαθεματικότητας, ως διασύνδεση μεταξύ των δύο επιστημών. Εδώ υπεισέρχεται η δημιουργική διαδικασία και η πρωτοτυπία: επιδιώκονται πρωτόλειες συνθέσεις των μαθητών μέσω εξερεύνησης και χρήσης του κάθε στοιχείου του ήχου, ξεχωριστά. Σημαντικό ρόλο στην προσέγγισή μας παίζει η μορφή. Ο μουσικός ήχος ως μορφή, αναλύεται στα ι-διαίτερα στοιχεία που τον συναποτελούν και που το καθένα θεωρείται ως ξεχωριστή μορφική οντότητα, εν δυνάμει αναπτύξιμη και με προσδιορισμένα χαρακτηριστικά. Παραδειγματικά μιλώντας: μπορεί να κατασκευαστεί ένα θεματικό στοιχείο αποκλειστικά και μόνο από διάρκειες- αυτό μπορεί να συγκροτεί μια ενότητα με τη μορφή της περιόδου(A-A'-B-B'), ή της πρότασης(A-A'-B-Γ). Κατόπιν, αυτό το αρχέγονο σχήμα μπορεί ν' αναπτυχθεί εν είδει επεξεργασίας κάποιων μοτιβικών στοιχείων του, ή να σχηματιστεί μια εντελώς νέα δομή, αντιθετική ως προς την προηγούμενη. Τέλος, το όλο σύνθεμα μπορεί να ολοκληρωθεί με μια μερική ή τροποποιημένη επανάληψη του αρχικού μέρους. Το αποτέλεσμα θα είναι ένα ενιαίο θεματικό σύνολο που μπορεί να αποκτήσει περαιτέρω υπόσταση με την προσθήκη κι άλλων ηχητικών χαρακτηριστικών(τονικό ύψος, ηχώχρωμα, δυναμική, αρμονία). Επισκοπώντας τα παραπάνω, το παρόν εργαστήριο στοχεύει στο να προσεγγισθούν ερευνητικά και δημιουργικά τα χαρακτηριστικά του μουσικού ήχου στην αρχή ως ξεχωριστές "ΗΧΟΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ", που οδηγούν τελικά σε ένα οργανικά ενιαίο σύνολο, σε μια ολοκληρωμένη ΣΥΝΘΕΣΗ, περισσότερο ως μία ολότητα της μορφής μάλλον, παρά ως ένα απλό άθροισμα των μερών της.

6ο Εργαστήριο
Ελένη Λούρα
Ανιχνεύοντας τη μουσική, την κίνηση, το λόγο στα χαρτακικά του Escher

Σάββατο 31 Οκτωβρίου (Αίθουσα 5/6: 15:00-16:30)

Στο εργαστήρι μας θα πραγματοποιηθεί μια μουσικοκινητική "ανάγνωση" των χαρακτηριστικών του Escher με τεχνικές του συστήματος Orff. Τα χαρτακικά μεταμορφώνονται σε γραφικές παρτιτούρες και με τη ρυθμική της κίνησης και του λόγου αποκαλύπτουμε τις μουσικές έννοιες που κρύβονται στα έργα. Η τέχνη του M.C. Escher αναδεικνύει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που πηγάζουν από τον θαυμασμό του για τους νόμους της φύσης και τη μαθηματική σκέψη. Ανακαλύπτουμε στα χαρτακικά του μορφές που λειτουργούν σαν φόντο και τις παρακολουθούμε είτε να εναλλάσσονται με τις κύριες μορφές ανάλογα με το σημείο που εστιάζουμε το βλέμμα μας, είτε να εξελίσσονται σε πολυπλοκότερα σχέδια. Ακόμα χρησιμοποιεί την τακτική διαίρεση της επιφάνειας με κατοπτρικά και συμμετρικά μοτίβα και πειραματίζεται με τις αντανακλά-

σεις τους σε διαφορετικά υλικά. Τον απασχόλησε, επίσης, η έννοια του αριθμητικού άπειρου και υποστήριξε ότι αν ήθελε κανείς να απεικονίσει έναν άπειρο αριθμό, πρέπει να επιλέξει τη σταδιακή μείωση του μεγέθους των μορφών, ώσπου να αγγίξει - θεωρητικά τουλάχιστον - το όριο του απειροελάχιστου. Μια μεγάλη κατηγορία χαρακτηρισικών είναι οι εικόνες με ιστορίες. Ένα άλλο στοιχείο που επεξεργάζεται είναι η μετάβαση από τις δύο διαστάσεις στις τρεις, και αντίστροφα, σαν ένα παιχνίδι ανάμεσα στις άκαμπτες τρισδιάστατες εικόνες μιας μορφής και την ατομική ελευθερία των τρισδιάστατων που είναι ικανές να μετακινούνται ανεμπόδιστες στο χώρο. Τέλος, προσεγγίζει την έννοια του απειριόριστου χώρου, τον σχηματισμό διακτυλίων και σπειροειδών μορφών και τη σχετικότητα του προσανατολισμού σε μια επιφάνεια. Εμείς θα αποκωδικοποιήσουμε αυτά τα στοιχεία με ηχηρές κινήσεις που θα συνοδεύουν την δυναμική του σχεδίου. Θα συνθέσουμε ρυθμικά και μελωδικά μοτίβα που θα αφορούν είτε το θέμα, είτε την εναλλαγή των στοιχείων του χαρακτηρισικού. Οι αντιθέσεις που προβάλλονται στα έργα μας βοηθούν να δουλέψουμε εναλλαγές στην ταχύτητα και την ένταση με κινητικούς και ηχητικούς αυτοσχεδιασμούς. Θα εμπλουτίσουμε σταδιακά ένα απλό μοτίβο ακολουθώντας την "παρτιτούρα" του χαρακτηρισικού έργου του Escher. Στην πορεία επεξεργασίας των σχεδίων προχωράμε σταδιακά από τη συνολική αντίληψη στην ερμηνεία της εικόνας και στη δημιουργία μιας δικής μας σύνθεσης. Αυτό μας επιτρέπει να οικειοποιηθούμε αυτό που αρχικά ήταν άγνωστο, να αποκωδικοποιήσουμε τα μηνύματά του, να συνδυάσουμε την ατομική με την ομαδική δημιουργικότητα και τέλος, να εκφραστούμε με την μουσική, την κίνηση και το λόγο.

7ο Εργαστήριο

Δέσποινα Ματθαιοπούλου

Θεωρία και Δράση

Σάββατο 31 Οκτωβρίου (Αίθουσα Βιβλιοθήκης: 15:00-16:30)

Στην αρχαία Ελλάδα η μουσική είχε μεγάλη σημασία και ήταν αναπόσπαστο μέρος της εκπαίδευσης. Ο Πλάτωνας (427-347 π.Χ.) υποστήριξε πως η μουσική στην εκπαίδευση βοηθούσε τους νέους να καλλιεργήσουν την αντίληψη μιας ιδανικής κοινωνίας και κατόπιν να γίνουν ενεργά μέλη αυτής ως υπεύθυνοι πολίτες. Ο Αριστοτέλης (348-322 π.Χ.) πίστευε πως οι νέοι έπρεπε να μάθουν μουσική για να καλλιεργήσουν την κριτική ικανότητά του. Επίσης ο Πρωταγόρας (380 π.Χ.) είχε την άποψη πως τα αγόρια για να μπορούν να είναι περισσότερο ρυθμικά, αρμονικά και ευγενικά για την υπόλοιπη ζωή τους, θα πρέπει να μαθαίνουν μουσική. Σήμερα, πολλοί μουσικοπαιδαγωγοί συμφωνούν στο ότι η αξία της μουσικής και της μουσικής εκπαίδευσης σε μικρές ηλικίες είναι αδιαμφισβήτητη. (Harts, 1974; Higgins, 1964; Mills, 1995;). Η μουσική έχει ως σκοπό την ανάπτυξη και καλλιέργεια της ικανότητας για αισθητική απόλαυση. Αποβλέπει στην καλλιέργεια της δημιουργικότητας και της προσωπικότητας των παιδιών. Είναι η κινητήρια δύναμη που δίνει ερεθίσματα αλλά και καθοδηγεί την ανθρώπινη φαντασία. Το μουσικό παιχνίδι δρα ευεργετικά σ' όλο το ψυχικό κόσμο του παιδιού, ενισχύει την αυτοπειθαρχία, αναπτύσσει την επινοητικότητα και την ικανότητα για επίλυση προβλημάτων, καλλιεργεί τη μνήμη, ευαισθητοποιεί τα παιδιά, συμβάλει στην καλλιέργεια πνεύματος, συνεργασίας και ομαδικότητας, στην ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων και τελικά στην κοινωνικοποίηση του παιδιού. Στο εργαστήριο θα δούμε τρόπους διδασκαλίας της θεωρίας της μουσικής μέσα από το παιχνίδι. Θα χρησιμοποιήσουμε ελληνικά παραδοσιακά παιχνίδια και τραγούδια, χρώματα, καρτέλες, σταυρόλεξα, παζλ, μπάλες, μαντίλια, κίνηση κ.α. που θα μας βοηθήσουν στη σύγχρονη και ευχάριστη προσέγγιση της διδασκαλίας της θεωρίας της μουσικής.

8ο Εργαστήριο

Λευκοθέα Καρτασίδου & Χριστιάνα Καλατζόγλου
Ρυθμική ανάλυση - προσαρμογές και τροποποιήσεις
για μαθητές με ειδικές ανάγκες και αναπηρίες

Σάββατο 31 Οκτωβρίου (Αίθουσα 2: 16:30-18:00)

Το μάθημα της μουσικής, όπως όλα τα μαθήματα, για μαθητές με ειδικές ανάγκες και αναπηρίες προϋποθέτει προσαρμογές και τροποποιήσεις προκειμένου κάθε μαθητής ανεξάρτητα από την αναπηρία να μπορέσει να συμμετάσχει έχοντας ως γνώμονα τις ικανότητές του. Η Ρυθμική Ανάλυση αποτελεί μια ενότητα του μαθήματος της μουσικής που είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς συνδυάζει δραστηριότητες ακουστικής αντίληψης και μνήμης, ρυθμικής αντίληψης και απόδοσης. Βασικός σκοπός της ρυθμικής ανάλυσης είναι η ενίσχυση τόσο μουσικών δεξιοτήτων (μουσική αντίληψη, ρυθμική απόδοση) όσο και μη μουσικών δεξιοτήτων (συγκέντρωση, προσοχή, μνήμη κ. λπ.). Απώτερος σκοπός του εργαστηρίου είναι να τονίσει τις βασικές αρχές μουσικής εκπαίδευσης των μαθητών με ειδικές ανάγκες και αναπηρίες αλλά και να προτείνει με βιωματικό τρόπο τεχνικές παρατήρησης, αξιολόγησης και παρέμβασης. Έμφαση θα δοθεί στην ρυθμική ανάλυση μουσικών αποσπασμάτων και συγκεκριμένα θα τεθεί ως μακροπρόθεσμος στόχος η αντίληψη, αναγνώριση, διαφοροποίηση και απόδοση (ρυθμική, κινητική) διαφορετικών μοτίβων: πόλκα - μαρς και βάλς - μαζούρκα. Οι βραχυπρόθεσμοι στόχοι θα τεθούν σύμφωνα με τα τέσσερα λειτουργικά πεδία της μουσικής εκπαίδευσης στην ειδική παιδαγωγική: μουσική και κίνηση, μουσική και λόγος, μουσική και ήχος, μουσική και αισθητική αγωγή. Η επιλογή των μουσικών αποσπασμάτων θα είναι από μουσικά παρამύθια και έργα κλασικών συνθετών. Οι συμμετέχοντες θα έχουν τη δυνατότητα να εξασκηθούν στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό και σε τεχνικές διδασκαλίας κατάλληλες για μαθητές με ειδικές ανάγκες και αναπηρίες. Επιπλέον το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων ρυθμικής ανάλυσης, όπως θα δοθεί στο συγκεκριμένο εργαστήριο, μπορεί να πραγματοποιηθεί από μια ομάδα μαθητών με και χωρίς ειδικές ανάγκες και αναπηρίες προάγοντας την σχολική και κοινωνική ένταξη.

9ο Εργαστήριο

Marco Bricco

Το Παιδί των Ήχων: Πολύτιμοι ήχοι
(Θεματικοί άξονες: μουσική εκπαίδευση)

Σάββατο 31 Οκτωβρίου (Αίθουσα 5/6: 16:30-18:00)

*Ο πολύτιμός μου ήχος είναι το ηχηρό άκουσμα ενός φίλιού,
γιατί μου θυμίζει το γάμο της μητέρας μου.*

(Marwan, 8 χρονών)

*Είναι ο ήχος ενός περιτυλιγματος καραμέλας, γιατί
ο παππούς μου πάντα μου ζητούσε να
ξετυλίγω το χαρτάκι από την καραμέλα
του, όταν ήταν άρρωστος πριν πεθάνει.*

(Alessandra, 9 χρονών)

Μπορούμε να μιλήσουμε για φανταστικό ήχο; Μπορούμε να ενώσουμε αναμνήσεις από το παρελθόν, σκέψεις του παρόντος και φαντασιώσεις του μέλλοντος, ακολουθώντας τη γραμμή της πρόσληψης του ήχου; Μπορούμε να ξεκινήσουμε από εδώ για να υποστηρίξουμε σημαντικά τη μουσική παιδαγωγική και διδασκαλία; Το παιδί των ήχων επιχειρεί να διερευνήσει αυτή την ιδέα. Το εγχείρημα προωθήθηκε από το ITER - Citte di Torino, Centro di Cultura per l'Arte e l'Espressivite di Torino, από το Osservatorio dell'Immaginario και την Compagnia Stilema/Unoteatro, δρώντας ανάμεσα σε έρευνα και πειραματισμό και στο οποίο συμμετείχαν

400 παιδιά, μεταξύ 7 και 10 χρονών από διαφορετικές ιταλικές πόλεις. Με έμπνευση από θεωρίες και προτάσεις του R. Murray Schafer και τα έργα του Marius Schneider, τα παιδιά προσκλήθηκαν να βρουν τους δικούς τους πολύτιμους ήχους και να τους εξηγήσουν, να προτείνουν ποιои ήταν οι πιο σημαντικοί για την ανθρωπότητα και να μιλήσουν για αυτούς μέσω της μουσικής και του θεάτρου. Το σύνολο της εργασίας εξελίχθηκε μέσα σε ένα πλαίσιο θεατρικής μεταφοράς, το οποίο λειτούργησε ως υπόβαθρο και ερέθισμα για όλες τις δραστηριότητες. Υπήρξαν τα παιδιά και ένας λαός για να σωθεί, ο Λαός των Ήχων, που ήταν τόσο αρχαίος όσο ο Λαός των Ανθρώπων. Οι λαοί αυτοί έχουν κοινή ζωή από τις απαρχές τους. Ο Λαός των Ήχων προστάτεψε την ικανότητα των ανθρώπων να ακούνε, αλλά τώρα κινδυνεύει να εξαφανιστεί. Οι τέσσερις πρωταρχικοί τους ήχοι έχουν χαθεί, και μόνο τα παιδιά μπορούν να τους βρουν. Για να γίνει αυτό, τα παιδιά πρέπει να φέρουν στο προσκήνιο όλους τους πολύτιμους τους ήχους... Δρώντας στα πλαίσια αυτής της μεταφοράς - που είχε συνεπάρει τα παιδιά - όλοι είχαν τη δυνατότητα να βιώσουν μια συναρπαστική θεατρική περιπέτεια, όπου συνέκριναν τη δική τους ηχητική εμπειρία με αυτή των άλλων παιδιών. Βήμα προς βήμα, τα παιδιά έγιναν συνθέτες και εκτελεστές των δικών τους ιστοριών ήχου, ακολουθώντας την ευαισθησία τους, την ικανότητα να επινοήσουν και να παράξουν ήχους, τον ξεχωριστό τους τρόπο να ακούν τον κόσμο. Ενθαρρύνθηκαν να μιλήσουν για τη σχέση τους με την ηχητική πραγματικότητα, να ανακαλύψουν τους δικούς τους πολύτιμους ήχους, να τους φέρουν στο φως και να τους δώσουν σε όλους, ως μια πραγματική απόδειξη της σημασίας του να μην χάνεται η ικανότητα της ακρόασης. Πρόκειται για μια πλούσια και σύνθετη εργασία, που έχει αποκαλύψει, κατά τη διάρκεια αυτών των τριών ετών, ένα μικρό σύμπαν γεμάτο συναισθήματα, έντονες ιστορίες, αποδείξεις ενός παιδικού αυτιού που είναι ανοικτό και σε συνειδητή σχέση με τον κόσμο. Αυτό μας έχει οδηγήσει στο στοχασμό και στη συνεργασία, ώστε να απολαύσουμε και να ακούσουμε προσεκτικά την παιδική ηλικία. Το εργαστήριο προσφέρει στους συμμετέχοντες τη δυνατότητα να βιώσουν το μονοπάτι των παιδιών. Βήμα προς βήμα, θα μπορέσουν να βιώσουν τη μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε, διάφορες δραστηριότητες, και την ίδια συναισθηματική εμπλοκή. Όπως τα παιδιά, έτσι και οι συμμετέχοντες θα πρέπει να ψάξουν για τους δικούς τους πολύτιμους ήχους, και να βρουν τους τέσσερις πρωταρχικούς ήχους που χάθηκαν. Στο τέλος, ένας ενδελεχής στοχασμός και συζήτηση για τις σκέψεις των παιδιών, μας βοηθάει να επανεξετάσουμε την εμπειρία του ήχου και της μουσικής των παιδιών, έχοντας υπόψη τη καθημερινή τους ζωή και πειραματισμό, ξεκινώντας από τους ήχους των πλέον σημαντικών στιγμών της ζωής τους, των φαντασιώσεών τους και των πιο έντονων στιγμών.

1οο Εργαστήριο

Γεωργία Γκανά, Ελένη Ζησοπούλου & Παναγιώτα Χατζηγαμάρα

Με αφορμή τη Μουσική και το Φως... Μια πρόταση για τη δημιουργία ενός σκηνικού δρώμενου με "εργαλεία", το σώμα, το φως, τη σκιά και τη μουσική

Σάββατο 31 Οκτωβρίου (Αίθουσα Βιβλιοθήκης: 16:30-18:00)

Στα προγράμματα αισθητικής αγωγής, εμπλέκονται με τον ομαλότερο τρόπο μέσα από εμπειρίες μάθησης, το σώμα, οι αισθήσεις, οι σκέψεις, τα συναισθήματα και η διαίσθηση των μαθητών. Η αγωγή της κάθε τέχνης εξυπηρετεί τους γενικούς σκοπούς της αισθητικής αγωγής και δεν περιορίζεται στη διδασκαλία τεχνικών και δεξιοτήτων της κάθε τέχνης, ως ένα διαφοροποιημένο γνωστικό αντικείμενο και μπορεί να εξυπηρετηθεί μέσα από γενικούς κανόνες που διέπουν τις τέχνες. Η φόρμα ως θεμελιώδης κώδικας - κανόνας υπάρχει σε όλες τις μορφές τέχνης. Φόρμα θεωρούμε την ιδιαίτερη δομή των μερών ενός έργου, τη μορφολογική ανάπτυξη τους και τη διάταξή τους, μέσα και γύρω από την οποία χτίζεται το περιεχόμενό του. Στο συγκεκριμένο βιωματικό εργαστήριο διαπραγματευόμαστε την φόρμα σε συνδυασμό με την κίνηση, την τεχνική του θεάτρου σκιών και τη μουσική. Εκτός από την έμπνευση, τη μορφή και το περιεχόμενο αυτών

καθαυτών των δρώμενων απαραίτητες είναι οι δραστηριότητες: ενεργοποίησης, σωματικής επαφής, συνεργασίας, εμπιστοσύνης, επικοινωνίας, προσοχής, συγκέντρωσης, συντονισμού και ισορροπίας φαντασίας και αυτοσχεδιασμού. Οι δραστηριότητες αυτές μπορεί να είναι εισαγωγικές, μπορεί όμως να δώσουν και έναυσμα για νέα θεατρικά παιχνίδια. Στη συνέχεια μέσα από παιχνίδια και αυτοσχεδιασμούς θεατρικούς, μουσικούς, κινητικούς και εικαστικούς θα γνωρίσουμε διάφορες φόρμες, θα τις βιώσουμε και τέλος θα επεξεργαστούμε μουσικά κομμάτια τα οποία θα αποδώσουμε με αυτοσχεδιασμούς στο φως και στη σκιά.

11ο Εργαστήριο
Δημήτρης Κούντουρας
Το φλάουτο με ράμφος και η διδασκαλία του για μουσικοπαιδαγωγούς
Κυριακή 1 Νοεμβρίου (Αίθουσα 2: 09:00-10:30)

Το προτεινόμενο εργαστήριο απευθύνεται σε παιδαγωγούς μουσικής που διδάσκουν ή πρόκειται να διδάξουν φλάουτο με ράμφος. Περιλαμβάνεται ένα πρακτικό κι ένα θεωρητικό μέρος. Το πρακτικό ασχολείται με τη διδασκαλία του οργάνου και τα επιμέρους χαρακτηριστικά της τεχνικής του ενώ το θεωρητικό μέρος με τις διάφορες μεθόδους διδασκαλίας του φλάουτου με ράμφος καθώς και αναφορές στο πώς διδάσκεται το όργανο στις διάφορες ηλικίες σε πολλές χώρες της Ευρώπης. Αναλυτικότερα, παράλληλα με τη διδασκαλία στο όργανο, θα εξεταστεί ο στόχος που επιθυμεί να πετύχει ο μουσικοπαιδαγωγός με τη διδασκαλία του οργάνου αυτού σε παιδιά ηλικίας 6 με 8 ετών, με λίγη ή καθόλου μουσική προπαίδεια καθώς και ο τρόπος να γίνει γόνιμη η επαφή του παιδιού με το όργανο αυτό. Σε ένα ευρύτερο επίπεδο θα εξεταστεί η χρήση του φλάουτου με ράμφος ως όργανο που προετοιμάζει τον μαθητή για ένα πνευστό όργανο ορχήστρας αλλά και η διδασκαλία του με επαγγελματικό προσανατολισμό. Από τις σημαντικές επιδιώξεις του εργαστηρίου είναι να βγούνε συμπεράσματα, να γίνουν προτάσεις και να υπάρξει δημιουργικός διάλογος γύρω από τη διδασκαλία του οργάνου στην Ελληνική εκπαίδευση.

12ο Εργαστήριο
Μαρία Κυνηγού Φλάμπουρα
Μουσικά θέματα από τα στοιχεία του ρυθμού (χρόνος, χώρος, Δύναμη, φόρμα)
που μπορούν να αποδοθούν κινητικά και εκφραστικά
από μικρούς και μεγάλους
Κυριακή 1 Νοεμβρίου (Αίθουσα 5/6: 09:00-10:30)

Η επιλογή των ασκήσεων και ο διαφορετικός τρόπος-δρόμος με τον οποίον δίνεται κάθε θέμα ή ενότητα, ανάλογα με την ηλικία, τις κινησιακές δυνατότητες, τις πνευματικές αναζητήσεις και τη γνώση, με σκοπό να αφομοιώνεται όσο το δυνατόν καλύτερα η ύλη από παιδιά και ενήλικες.

13ο Εργαστήριο
Ξένια Θεοδορίδου
Σκέψη, αναπνοή, σώμα κατά την ερμηνεία στο πιάνο
Κυριακή 1 Νοεμβρίου (Αίθουσα 5/6: 12:45-14:15)

Το εργαστήριο επικεντρώνει στις διεργασίες που πραγματοποιούνται κατά την εκτέλεση πιάνου, ειδικότερα στο ανθρώπινο σώμα και την αναπνοή, προσεγγίζοντας την πιανιστική τεχνική και ερμηνεία ως συνδυασμό ψυχοδιανοητικής και κινητικής δραστηριότητας. Προτείνονται τρόποι για συνειδητοποίηση κινήσεων για αρχάριους, μέσα και τεχνικές βελτίωσης της ερμηνείας για περισσότερο προχωρημένους, λύσεις για την αντιμετώπιση προβλημάτων που προκύπτουν από ελλιπή κατανόηση

ση καθαρά μουσικών παραμέτρων ή κακή χρήση του σώματος. Η πρώτη μύηση στη μουσική και στο παίξιμο του πιάνου είναι καθοριστικής σημασίας για την μετέπειτα σχέση ενός παιδιού με τη μουσική και την πιθανή εξέλιξη του ως μουσικού. Το παιδί, έστω και μπροστά στο πιο απλό μουσικά κείμενο, καλείται να συνδυάσει πολλές δραστηριότητες/ενέργειες ταυτόχρονα: ακουστική αντίληψη, κατανόηση μουσικής γραφής και κινητική απόδοση του μουσικού κειμένου. Και οι τρεις παράμετροι έχουν ίση σημασία για την ερμηνεία και την επιτυχία της και βρίσκονται σε διαλεκτική σχέση μεταξύ τους. Στο αρχικό στάδιο προέχει η σωστή και ολοκληρωμένη ακουστική αντίληψη, δηλαδή επιδιώκουμε το παιδί να ακούει και να κατανοεί πλήρως, με καθαρά μουσικούς όρους, αυτό που καλείται να παίξει. Η κατανόηση οπωσδήποτε πρέπει να περιλαμβάνει απλές αλλά ολοκληρωμένες μουσικές φράσεις, ώστε από την αρχή να γίνεται η εισαγωγή στα βασικά στοιχεία μορφολογικής οργάνωσης της μουσικής, που με τη σειρά τους υπαγορεύουν τη μουσική αναπνοή και το ρυθμό της. Η αναπνοή κατά την εκτέλεση μουσικής μπορεί να έχει ρόλο ανάλογο με αυτόν της σπίξης στην εκφορά του λόγου. "Αξιόπιστες" μέθοδοι ελέγχου της ακουστικής πρόσληψης και της κατανόησης του μουσικού κειμένου που θα εφαρμοστούν στη διάρκεια του εργαστηρίου συμπεριλαμβάνουν το τραγούδι, τη ρυθμική απαγγελία, το ρυθμικό βηματισμό ή άλλη αυτοσχεδιαστική κίνηση του παιδιού στο χώρο σύμφωνα με το πνεύμα και το ύφος του κομματιού. Η έννοια του τονικού ύψους (διάκριση ψηλής/χαμηλής ηχητικής περιοχής) και η γραφική της αναπαράσταση, που ειδικά στο πιάνο συνδυάζεται με τη χωρική αντίληψη της δεξιάς και αριστερής κατεύθυνσης, έχει παρατηρηθεί ότι δημιουργεί προβλήματα κατανόησης σε παιδιά ηλικίας ακόμη και 12 ετών (ειδικά αν δεν είχαν προηγουμένως διδαχθεί καθόλου μουσική, όπως ενίοτε συμβαίνει σε μαθητές των μουσικών σχολείων). Ειδικά για αυτή τη δυσκολία προτείνεται το μουσικό παιχνίδι/δραστηριότητα "Ο/Η Κύριος/α Ντο πάει βόλτα". Για τη βελτίωση της καθεαυτό επαφής με το πιάνο σε αρχάρια παιδιά που παρουσιάζουν προβλήματα με σφιξίματα στα χέρια ή στο σώμα θα παρουσιαστούν απλές ασκήσεις που βοηθούν στη συνειδητοποίηση του βάρους των χεριών και της φυσιολογικής εισπνοής/εκπνοής κατά το παίξιμο. Για περισσότερο προχωρημένους στο ρεπερτόριο μαθητές (π.χ. κατωτέρας, μέσης ή ανωτέρας τάξης πιάνου) απαιτούνται περισσότερο εξειδικευμένες κινήσεις και πολύπλοκοι συνδυασμοί τους, που υπαγορεύονται από την υφή του κάθε έργου. Και εδώ η ακουστική/διανοητική/συναισθηματική κατανόηση που επιτυγχάνεται με παρόμοια μέσα όπως αυτά για τους αρχάριους δίνει συνήθως απόματα το ερεθίσμα για καλύτερη απόδοση στο καθαρά κινητικό επίπεδο, που βελτιώνεται ακόμη περισσότερο με παρακολούθηση της λειτουργίας της αναπνοής.

14ο Εργαστήριο

Αλεξάνδρα Περιστεράκη & Μαριανέλλη Καρέλου

Αυτοσχεδιασμοί στην Ειδική Αγωγή:

εκεί που χορεύουν οι ήχοι και τραγουδά η κίνηση

Κυριακή 1 Νοεμβρίου (Αθήνα 1: 15:15-16:45)

Πώς μπορούμε να ετοιμάσουμε έναν κύκλο συνεδρίων σε Ειδικό Σχολείο με στόχο ταυτόχρονα εκπαιδευτικό και θεραπευτικό; Μια πρόταση όπου μέσα από την εκμάθηση απλών δεξιοτήτων και τη δοκιμή εκφραστικών μέσων, η συλλογική χαρά και δημιουργικότητα εννοούν την εκπαιδευτική διαδικασία, τη θεραπευτική προσέγγιση μέσω των τεχνών (μουσική και χορός), και ανοίγεται η δυνατότητα βελτίωσης στους τομείς της επικοινωνίας και της αυτοεκτίμησης. Το εργαστήριο αυτό βασίζεται στην εμπειρία διετούς συνεργασίας με δημόσιο Ειδικό Σχολείο (παιδιά 10-15 ετών με διάγνωση νοητικής στέρξης ή/και αυτισμού ή συνδρόμου Down). Τα μέσα που προτείνονται δανείζονται τεχνικές και στόχους από τους χώρους της μουσικής προπαιδείας και της χοροθεραπείας, με θεωρητικές αναφορές από τις θεραπευτικές δυνατότητες του ήχου, την ανάπτυξη της εικόνας σώματος και της εμπειρίας του Εαυτού, την ανάγνωση της αρχέγονης δημιουργικότητας και τους μη-λεκτικούς τρόπους επικοινωνίας (non-verbal communication).

15ο Εργαστήριο

Μιχάλης Τόμπλερ

Από το χάος στην ακαμψία: Ιδέες, ρεπερτόριο, ασκησιολόγιο

Κυριακή 1 Νοεμβρίου (Αίθουσα 2: 15:15-16:45)

Μία πρώτη εικόνα της λειτουργίας των ήχων και της μουσικής σε καταστάσεις όπου κυριαρχούν το "χάος" ή η "ακαμψία". Εξετάζονται οι διαφορές και οι ομοιότητες, τα στοιχεία του ήχου και της μουσικής και η προσπάθεια του μουσικού να χτίσει το ιδανικότερο περιβάλλον. Συναισθήματα που γεννώνται, προσδοκίες και αποτελέσματα. Επίσης, μελετάται αν υπάρχουν προκαταρκτικά, εμφανή στοιχεία που μπορούν να βοηθήσουν τη διάγνωση, αξιολόγηση και πορεία ενός παιδιού. Μουσική είναι ένα κλειστό σύστημα ακουστικών ερεθισμάτων που διέπεται από συγκεκριμένους κανόνες και τεχνικές, με απαραίτητη την προϋπόθεση να συντελείται σε "πραγματικό χρόνο" (real time) και ενδέχεται να αποτελέσει δίαυλο επικοινωνίας μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων. Τα μέσα που έχουμε στη διάθεσή μας είναι το σώμα, η φωνή και τα όργανα. Το φάσμα που καλύπτει καθένα απ' αυτά είναι τεράστιο. Η συζήτηση που θα κάνουμε θα αρχίσει από το φάσμα και τις παρατηρήσεις μας πάνω σ' αυτό, από το χάος μέχρι την ακαμψία. Σ' αυτό το φάσμα θα προσπαθήσουμε να σκιαγραφήσουμε τις διαφορές και τα κυρίαρχα σημεία των δύο άκρων και να βρούμε ποια μουσική, ποιος ήχος και με ποια μέσα θα μπορούσαμε να κατανοήσουμε τις διαθέσεις των ατόμων, έτσι ώστε κάθε φορά να μπορούμε να δουλέψουμε με αποτελεσματικότητα. Οι παρατηρήσεις αυτές πολύ πιθανόν να γίνονται και σε άλλου τύπου δραστηριότητες, απλά εδώ θα περιοριστούμε στη μουσική. Τέλος, πολλές παρατηρήσεις, συγκρίσεις και ταντοποιήσεις θα μας οδηγήσουν σε εσφαλμένα συμπεράσματα, όπως όταν ακούμε μια "νέα" μουσική δεν ξέρουμε που θα οδηγηθεί και που θα μας οδηγήσει.

16ο Εργαστήριο

Χρύσα Κίτσιου

Βιώνοντας το συναίσθημα της ευχαρίστησης - δημιουργικότητας στο μάθημα της Μουσικής. Ιδέες, ρεπερτόριο, ασκησιολόγιο

Κυριακή 1 Νοεμβρίου (Αίθουσα 5/6: 15:15-16:45)

Το εκπαιδευτικό μας σύστημα συχνά στερείται δημιουργικότητας προκαλώντας έτσι στους μαθητές συναισθήματα δυσαρέσκειας και αντίδρασης στις διάφορες διαδικασίες μάθησης. Ένα πολύ ισχυρό κίνητρο για να ανατραπεί αυτή η κατάσταση μπορεί να αποτελέσει η προσωπική ευχαρίστηση του μαθητή από την ίδια την εκπαιδευτική διαδικασία και από τα μουσικά του επιτεύγματα.

Στο εργαστήριο:

- α) θα παρουσιαστεί ένα ευχάριστο ασκησιολόγιο προκειμένου οι μαθητές να εξοικειωθούν με τις διάφορες μουσικές έννοιες και να βιώσουν το συναίσθημα της επιτυχίας - ικανοποίησης
- β) θα προταθούν διάφορα είδη ασκήσεων, π.χ. ασκήσεις μίμησης, ασκήσεις ομαδοποίησης, ρυθμικά παιχνίδια, ασκήσεις συντονισμού των δύο χεριών, ασκήσεις ανάπτυξης της αίσθησης του παλμού, εύρεσης του μέτρου κ.τ.λ.
- γ) θα παρουσιαστεί ένας τρόπος οργάνωσης του μαθήματος που θα βοηθήσει τον εκπαιδευτικό:
 - να ξεκαθαρίσει τους στόχους της διδασκαλίας του (ανάπτυξη μουσικών ικανοτήτων, ευχαρίστηση, ανακάλυψη ατομικών ικανοτήτων, ανάπτυξη ομαδικού πνεύματος κ.τ.λ.), και
 - να οργανώσει το εκπαιδευτικό υλικό προκειμένου να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι.
- δ) θα δοθούν ιδέες από συνοδευτικά σχήματα και μουσικά στυλ, π.χ. Ragtime, τάνγκο, ταραντέλα κ.τ.λ. που μπορεί να χρησιμοποιηθούν για τραγούδι ή ως ρεπερτόριο για το μουσικό όργανο, έτσι ώστε οι θεωρητικές γνώσεις να συνδεθούν με τη Μουσική ως Τέχνη
- ε) θα συζητηθούν θέματα συνοδείας - ρεπερτορίου. Θα αναλυθεί γιατί είναι σημαντική η ύπαρξη

συνοδείας στο σολφεζ και στην εκμάθηση μουσικού οργάνου

στ) θα συζητηθούν θέματα ύφους - ερμηνείας - στυλ.

Στόχος του εργαστηρίου είναι να δώσει στους συμμετέχοντες ιδέες, ασκησιολόγιο, ρεπερτόριο καθώς και τρόπους εφαρμογής ώστε να εισάγουν με σιγουριά το νέο υλικό στην τάξη τους από το επόμενο κιόλας μάθημα.

17ο Εργαστήριο

Αγγέλικα Σλάβιτς, Μαρία Φιλιάνου, Ελένη Λούρα

Σιωπηλά μονοπάτια επικοινωνίας:

Η σημασία της μη λεκτικής επικοινωνίας στο μάθημα της μουσικής

Κυριακή 1 Νοεμβρίου (Αίθουσα 5/6: 16:45-18:15)

Κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας ο λόγος αποτελεί το 10% της επικοινωνίας μας με τους μαθητές, ενώ τα μη λεκτικά μηνύματα που ανταλλάσσουμε στις σχέσεις μας μαζί τους αποτελούν το 90% της επικοινωνίας μας και είναι αυτά που αναδεικνύουν την ποιότητα και την αποτελεσματικότητά της. Η μουσική και η κίνηση, οι δύο βασικοί άξονες στους οποίους στηρίζεται το σύστημα Orff, μας προκαλούν να ξερευνήσουμε την κυρίαρχη και καθοριστική παρουσία του μη λεκτικού τρόπου επικοινωνίας. Στο εργαστήρι μας, η σιωπή αναδεικνύεται πιο "ηχηρή" από οποιοδήποτε άλλο μέσο και επιτρέπει στον καθένα μας να συγκεντρωθεί, να δημιουργήσει, να γίνει πιο δεκτικός στα μηνύματα και στην παρουσία του άλλου και έτσι, η ομάδα αποκτά συντονισμό και σύμπνοια. Στις βιωματικές δραστηριότητες τα μέλη της ομάδας αφουγκράζονται και συμπληρώνουν ο ένας τον άλλον, αφήνοντας, ταυτόχρονα, χώρο στον καθένα να εκφραστεί, υπακούοντας στο μη λεκτικό πλέγμα που έχει δημιουργηθεί γύρω τους. Σήμερα, που ο θόρυβος, οι γρήγοροι ρυθμοί και η εναλλαγή ποικίλων ερεθισμάτων προσελαύνουν αποσπασματικά την προσοχή μας, είναι επιτακτική ανάγκη το μάθημα της μουσικής να προσφέρει την απόδραση σε ένα περιβάλλον όπου η προτεραιότητα στην επικοινωνία δεν θα εξαρτάται και πάλι απ' τον λόγο, αλλά από την ουσιαστική και τόσο ευεργετική μη λεκτική παρουσία μας.

Αναρτημένες Ανακοινώσεις

Σάββατο 31 Νοεμβρίου (Φουαγιέ Μεγάρου Μουσικής: 19:30-20:00)

1. Πολύβιος Ανδρούτσος & Jere T. Humphreys

Ικανότητα παρατήρησης μαθημάτων μουσικής

από εκπαιδευόμενους μουσικούς εκπαιδευτικούς

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να εξετάσει την ικανότητα παρατήρησης μαθημάτων μουσικής από υπό εκπαίδευση εκπαιδευτικούς της μουσικής (N = 62). Δύο ομάδες φοιτητών, μία στην αρχή και μία προς το τέλος των δύο ετών παρακολούθησης μαθημάτων Μουσικής Παιδαγωγικής, τα οποία συμπεριελάμβαναν και σχετική εκπαίδευση, τόσο στο πανεπιστήμιο όσο και σε σχολεία, στην παρακολούθηση και παρατήρηση (τριτοετείς και τεταρτοετείς φοιτητές αντίστοιχα), παρακολούθησαν βιντεοσκοπημένα μαθήματα μουσικής σε τμήματα γενικών σχολείων, ένα πρωτοβάθμιας (Δ' δημοτικού) και ένα δευτεροβάθμιας (Β' γυμνασίου), το καθένα διδαγμένο από τον αντίστοιχο δικό του καθηγητή μουσικής. Τα υποκείμενα έγραψαν σχόλια, τα οποία ταξινομήθηκαν από κριτές σε υποκατηγορίες μέσα στις γενικές κατηγορίες Μάθημα, Δάσκαλος και Μαθητές. Τα αποτελέσματα, σε μεγάλο βαθμό, επαλήθευσαν σχετικές έρευνες στις ΗΠΑ, όπου τα περισσότερα έμπειρα υποκείμε-

να προβαίνουν σε στατιστικά σημαντικά περισσότερα σχόλια. Και οι δύο ομάδες εστίασαν περισσότερο στους εκπαιδευτικούς παρά στο μάθημα ή στους μαθητές. Επίσης υπήρχαν διαφορές μεταξύ υποκατηγοριών και σημαντικές αλληλεπιδράσεις σχετικά με το επίπεδο εμπειρίας και το φύλο των υποκειμένων.

2. Αικατερίνη-Σπυριδούλα Κορακιανίτη

Πώς η μουσική αγωγή συμβάλει στην καλλιέργεια της "μουσικής συμπεριφοράς";

Το άρθρο αποτελεί μία βιβλιογραφική ανασκόπηση με σκοπό να παρουσιάσει τους κοινωνικούς και ψυχολογικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη μουσική συμπεριφορά και τους τρόπους διαμόρφωσης και καλλιέργειας της μουσικής συμπεριφοράς των μαθητών μέσα στη σχολική τάξη σε όλο το διάστημα της ωρίμασής τους. Η συμβολή της μουσικής αγωγής στην καλλιέργεια της μουσικής συμπεριφοράς των παιδιών αποτελεί βασικό συντελεστή σε όλα τα επίπεδα της αναπτυξιακής τους πορείας. Η μουσική αγωγή -εξετάζοντας τους κοινωνικούς και ψυχολογικούς παράγοντες- μπορεί να προσεγγίσει και να διαμορφώσει αποτελεσματικά τη συμπεριφορά των παιδιών απέναντι στη μουσική. Η επιστήμη της κοινωνιολογίας της μουσικής σε συνδυασμό με την επιστήμη της ψυχολογίας και τη μουσική παιδαγωγική έρευνα, επικεντρώθηκαν σε ζητήματα όπως οι χρήσεις και λειτουργίες της μουσικής σε σχέση με την ικανοποίηση διαφορετικών αναγκών και ρόλων της ανθρώπινης ζωής, οι κοινωνικές ψυχολογικές λειτουργίες της μουσικής, η κοινωνική και ηλικιακή διαστρωμάτωση, παράγοντες που επιδρούν και αναπροσαρμόζουν τη μουσική διδασκαλία καθώς και η τεχνολογική λειτουργία της μουσικής. Η μεταβολή των παραπάνω παραγόντων μεταβάλλει και τους τρόπους διαμόρφωσης της μουσικής συμπεριφοράς. Η κατάλληλη χρήση παιδαγωγικών μεθόδων θα συμβάλει ώστε η μουσική συμπεριφορά να καλλιεργηθεί ικανοποιώντας τις εκάστοτε μαθησιακές ανάγκες μέσα στην καθημερινή μουσική ζωή της τάξης. Ο μουσικός παιδαγωγός μέσα από τη δυνατότητα ελέγχου των παραπάνω παραγόντων προωθεί τη μάθηση, τη δημιουργικότητα, προσφέρει κίνητρα και ευκαιρίες έντονης δραστηριοποίησης. Μέσα από ένα κλίμα κατανόησης, συνεργασίας, και δημιουργικής αλληλεπίδρασης, ο παιδαγωγός προσφέρει τα εφόδια ώστε οι μαθητές να διαχειριστούν και να κατανοήσουν με συγκεκριμένο τρόπο τη μουσική σε όλα τα στάδια της ζωής τους.

3. Ευαγγελία Μητρογιάννη, Χρυσή Μπομπάρδου

Μια πολυπολιτισμική τάξη: Μια συμφωνική ορχήστρα

Στην παρούσα εισήγηση γίνεται μια προσπάθεια να παραλληλιστεί μια πολυπολιτισμική τάξη με μια συμφωνική ορχήστρα. Η πολιτισμική διαφορετικότητα στο σχολικό περιβάλλον - η οποία αποτελεί σήμερα μια πραγματικότητα στην Ελλάδα - προσομοιάζει στη διαφορετικότητα που συναντάται στα όργανα μιας συμφωνικής ορχήστρας. Η μουσική αρμονία, η οποία είναι αποτέλεσμα διαφορετικών ηχοχρωμάτων μιας ορχήστρας, συνδέεται άμεσα με τη λειτουργία και την αποτελεσματικότητα της διδακτικής διαδικασίας σε μια πολυπολιτισμική τάξη στο μάθημα της μουσικής στο σχολείο. Ειδικότερα, διερευνάται η σχέση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης με τη μουσική εκπαίδευση και κατά πόσον βασικές αρχές της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, όπως η ενσυναίσθηση και ο σεβασμός στην πολιτισμική ετερότητα, μπορούν να έχουν θέση στη μουσική εκπαίδευση. Με άλλα λόγια γίνεται προσπάθεια να αναδειχθεί ο τρόπος με τον οποίο η μουσική εκπαίδευση εντάσσεται στην ομπρέλα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, και συγκεκριμένα, ποιος θα πρέπει να είναι ο ρόλος του μουσικού εκπαιδευτικού που διδάσκει σε μια πολυπολιτισμική τάξη, τι θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του αναφορικά με το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο και με τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά των μαθητών του, υπό το πρίσμα της διαθεματικής προσέγγισης, έτσι ώστε να καταλήγει σε έναν αποτελεσματικότερο σχεδιασμό του μαθήματος της μουσικής.

4. Ελένη Χριστοδούλου

Η ενεργοποίηση του εγκεφάλου στη μουσική δραστηριότητα

Η ερευνητική αυτή εργασία ασχολείται με το πώς λειτουργεί και αναπτύσσεται ο ανθρώπινος εγκέφαλος κατά την επίδραση της μουσικής εκπαίδευσης, καθώς παρουσιάζονται αποκαλυπτικές μελέτες για το πώς επηρεάζεται η δομή και η λειτουργία του εγκεφάλου από τις διάφορες συνθήκες μάθησης, και φυσικά, από τις διαδικασίες μάθησης και ενασχόλησης με τη μουσική. Έπειτα τονίζεται η ευεργετική επίδραση της μουσικής στον εγκέφαλο των μικρών παιδιών και ακόμη περισσότερο σε παιδιά που ασχολούνται με τη μουσική από πολύ μικρή ηλικία. Σύμφωνα με βιβλιογραφική ανασκόπηση γίνεται αναφορά για το ποιες περιοχές του εγκεφάλου ενεργοποιούνται κατά την επεξεργασία μουσικής πληροφορίας και πώς γίνεται η επεξεργασία της μουσικής πληροφορίας στον εγκέφαλο. Μέσα από αυτό γίνεται μια αποκαλυπτική παρουσίαση σχέσης μουσικής εκπαίδευσης και εγκεφαλικής ενεργοποίησης. Επίσης το κείμενο αυτό μας μιλά για τα ανεπτυγμένα ημισφαίρια των δημιουργικών ατόμων όπου υποστηρίζεται η άποψη ότι πάρολο που οι μουσικοί έχουν ανεπτυγμένο το δεξί ημισφαίριο του εγκεφάλου τους είναι αναγκασμένοι να καλλιεργούν και το αριστερό. Και έτσι με αφορμή αυτό, διαπιστώνονται ποιοτικές διαφορές στο δημιουργικό τρόπο σκέψης των μουσικών που χρησιμοποιούν και τα δύο ημισφαίρια του εγκεφάλου τους. Κλείνοντας αναφέρεται στη λειτουργική σχέση μάθησης, μουσικής γνώσης και εγκεφάλου σε παιδιά καθώς επίσης και σε οφέλη που αναπτύσσονται στον εκπαιδευτικό και παιδαγωγικό τομέα, για έναν νέο τρόπο προσέγγισης της διδασκαλίας και της μάθησης της μουσικής στο χώρο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τέλος γίνεται μια μικρή αναφορά στη μουσική του Μότσαρτ η οποία έχει θετική επίδραση στην εγκεφαλική ανάπτυξη.

5. Ειρήνη Κολιούση & Δήμητρα Κόνιαρη

Τραγουδώντας την ιστορία: το παράδειγμα των σουλιώτικων τραγουδιών

Παρουσιάζεται ένα πλάνο εργασίας το οποίο, στο πλαίσιο της διαθεματικής προσέγγισης, χρησιμοποιεί τραγούδια από την ελληνική παραδοσιακή μουσική για τη διδασκαλία ενός μαθήματος από το βιβλίο της Ιστορίας της ΣΤ' Δημοτικού, την πτώση του Σουλίου. Χρησιμοποιούμε τρία παραδοσιακά τραγούδια των οποίων το ποιητικό κείμενο βασίζεται σε συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα που αφορούν τους πολέμους των Σουλιωτών εναντίον του Αλή Πασά: "Στη βρούση στα Τσερίτσιανα", "Στο Σούλι βγαίνει Αυγερινός" και "ο Χορός του Ζαλόγγου". Στο επίκεντρο της παρουσίασης βρίσκονται δραστηριότητες που σχετίζονται τόσο με την προσέγγιση και μύηση στα ιδιαίτερα μουσικά χαρακτηριστικά της μουσικής της περιοχής αυτής όσο και με τη συσχέτιση του ποιητικού κειμένου με τα γεγονότα που περιγράφονται στο αντίστοιχο κεφάλαιο του βιβλίου της ιστορίας. Τέλος, δραστηριότητες που συσχετίζουν ποιητικό κείμενο και μελωδικές γραμμές, οδηγούν σε χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με το θέμα της αλληλεξάρτησης μελωδίας και ποιητικού κειμένου στην εξέλιξή τους.

Καλλιτεχνικές Εκδηλώσεις

Παρασκευή 30 Οκτωβρίου
Κεντρική Αίθουσα Δ. Μητρόπουλος
15:30-16:00

Παραδοσιακή μουσική της Ελλάδας και της Μικράς Ασίας

Η αγάπη, ο έρωτας, ο πόλεμος, οι ομορφιές της φύσης, η απόγνωση, η φτώχεια αλλά και η χαρά εκφράζονται σε αυτού του είδους τα τραγούδια της Ελλάδας, της Πόλης και της Μικράς Ασίας με τρόπο ποιητικό, λυρικό αλλά κυρίως άμεσο, απλό, όμορφο και ενίοτε ρομαντικό, που στις μέρες μας έχει πλέον εκλείψει. Προσπαθούμε να προσεγγίσουμε τη μουσική αυτή με σεβασμό, δημιουργικότητα, καθαρότητα και συναίσθημα.

Πρόγραμμα

1. Καλέ εσύ - Μ.Ασία
2. Μ' έχεις μπερνεμένο -Κωνσταντινούπολη
3. Απάνω στην τριανταφυλλιά - Μακεδονία
4. Δόντια Πυκνά - Ήπειρος
5. Λιανοχορταρούδια - Θράκη
6. Έχε γεια Παναγιά - Ανατολική Θράκη - Κωνσταντινούπολη

Η **Κάλη Καμπούρη** γεννήθηκε το 1982 και το 1988 άρχισε μαθήματα πιάνου. Από το 1995 ασχολείται με το κανονάκι.

Η **Αθηνά Βασιλάκου** έχει πτυχίο κλασικής κιθάρας και ασχολείται με τη λάφτα.

Η **Βασιλική Αντωνάκη** παίζει νένυ και σπουδάζει κλασική κιθάρα. Ασχολείται με το θέατρο, τη φωτογραφία και τη λογοτεχνία.

Η **Μαρία Καββαδία** είναι απόφοιτος του τμήματος Μουσικών Σπουδών, ανώτερων θεωρητικών και ασχολείται πολλά χρόνια με το παραδοσιακό τραγούδι.

Ο **Ανδρέας Τριανταφυλλόπουλος** άρχισε να μαθαίνει τουμπελέκι το 1998. Παρακολουθεί μαθήματα latin κρουστών και ανήκει στην ομάδα κρουστών του Ε.Μ.Π.

Όλοι οι μουσικοί γνωρίστηκαν και φοίτησαν/φοιτούν στο ωδείο "Εν οργάνοις" αλλά είναι ουσιαστικά αυτοδίδακτοι.

Παρασκευή 30 Οκτωβρίου
Κεντρική Αίθουσα Δ. Μητρόπουλος
20:15-21:00

ΗΧΩ Ν ΗΧΩ (Δομή - Αποδόμηση - Ανασύνθεση)

Μουσική παράσταση που μας ταξιδεύει, μέσα από ένα ευρύ φάσμα ιδιωμάτων και ιδεών, από τη μπαλάντα του μεσαίου αιώνα μέχρι το minimal των ημερών μας. Το μουσικό σχήμα ΗΧΩ Ν ΗΧΩ, με μακρά πορεία στη μουσικοθεατρική σκηνή της Αθήνας, χρησιμοποιώντας πρωτότυπα όργανα (hand chimes*), αλλά και όργανα που χρησιμοποιούνται σε εκπαιδευτικές και θεραπευτικές μονάδες, διασκευάζει και ανασυνθέτει γνωστά κλασικά κομμάτια από το διεθνές ρεπερτόριο.

Σήμερα συμμετέχουν κατά σειρά παλαιότητας και ουχί ηλικίας οι:

Μιχάλης Τόμπλερ :	Κιθάρα
Κώστας Παπάς:	Κρουστά
Τάνια Καλαφατά:	Glockenspiel
Τερέζα Ρόζη:	Marimba
Ιωάννα Ασωνίτη :	Όμποε
Κατερίνα Δρούγου:	Hand chimes
Ίσις Μουζιά:	Βιολοντσέλο
Καλλιόπη Τρούγκα:	Hand chimes*
Δέσποινα Ευθυμίου:	Hand chimes*
Δήμητρα Γραμμενίδη:	Μπάσο μεταλλόφωνο
Σουζάννα Δεμίρη:	Φλάουτο

* *Hand chimes*: μελωδικοί μεταλλικοί σωλήνες (κάθε σωλήνας είναι ένας διαφορετικός μουσικός φθόγγος). Παίζονται από μικρό σύνολο (ένα ανθρώπινο μεταλλόφωνο). Το μελωδικό και το οπτικό αποτέλεσμα συνδυάζονται περίτεχνα προσφέροντας όμορφες-εντυπωσιακές στιγμές στον ακροατή-θεατή.

Ακούγονται τα έργα

1. Scarborough Fair, traditional
2. Greensleaves, traditional
3. Air on the G string (from suite No3), J. S. Bach
4. Eine Kleine Nachtmusik (2ο μέρος Romanza), W. A. Mozart
5. The Trout (Variations), F. Schubert
6. Gnossiennes No. 1, Erik Satie
7. Feierlich und gemessen, ohne zu schleppen (1st part from 3ed movement of symphony No1), Gustav Mahler
8. Waltz No 1 (from Jazz Suite No 2), Dmitry Shostakovich
9. Opening, Philip Glass

www.myspace.com-hxwnhxw
<http://hxonhxo.musicportal.gr>

Σάββατο 31 Οκτωβρίου
Κεντρική Αίθουσα Δ. Μητρόπουλος
12:50-13:20

Σχολική Παιδική Χορωδία
“Τα Παιδιά παίζει”

Η σχολική παιδική χορωδία "τα παιδιά παίζει" ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 2005 ύστερα από έμπνευση και απόφαση του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του 2ου δημοτικού σχολείου Πεύκων και λειτουργεί από τότε και ως σήμερα υπό τη διεύθυνση της **Ευδοξίας Αγγελίδου**. Σκοπός του συλλόγου είναι να μπορεί να συμμετέχει στη χορωδία οποιοδήποτε παιδί επιθυμεί και να αποτελεί για τα παιδιά μια ευχάριστη δημιουργική δραστηριότητα. Η χορωδία εμφανίζεται σε πολλές από τις δράσεις του συλλόγου και της τοπικής κοινωνίας και έχει πάρει μέρος στη 12η και 13η χορωδιακή συνάντηση δημοτικών σχολείων στο Ασβετοχώρι. Υπεύθυνη για την ομαλή λειτουργία της χορωδίας είναι η και Ελένη Λέφα. Το 2009 ξεκίνησε παράλληλα με την ώρα της χορωδίας κινησιολογία υπό την φροντίδα και επιμέλεια της Ευρυδίκης Ζάικου, η οποία σπούδασε σύγχρονο εκφραστικό χορό, κλασικό και τζαζ και απετέλεσε μέλος του χοροθεάτρου "Παρουσίες" για επτά χρόνια. Στο πιάνο συνοδεύει η Βασιλική Αλεξίου αριστούχος διπλωματούχος πιάνου της τάξης του Π. Δημητριάδη, ήταν μέλος παιδικού θιάσου και υπεύθυνη της ενορχήστρωσης και μουσικής διδασκαλίας των ηθοποιών της θεατρικής ομάδας sourliboum, για τη θεατρική παράσταση "μ' αρέσεις γιατί...". Η Ευδοξία Αγγελίδου πήρε μαθήματα διεύθυνσης από την Τεοντόρα Πάβλοβιτς στο πλαίσιο των σπουδών της στη Μουσική Ακαδημία "Πάνσο Βλαντιγκέροφ" στη Σόφια της Βουλγαρίας, είναι απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών της Σχολής Καλών Τεχνών του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και υποψήφια διδάκτορας του Ιονίου και εργάζεται ως εκπαιδευτικός στη δημόσια εκπαίδευση.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

1. The Muppet Show Theme, στίχοι Jim Henson, μουσική Sam Pottle
2. Fraggie Rock Theme, στίχοι: Philip Balsam, μουσική: Dennis Lee
3. Supercalifragilisticexpialidocious, στίχοι/μουσική: Robert & Richard Sherman
4. Hakuna Matata, στίχοι Tim Rice, μουσική: Elton John
5. My favourite things, μουσική: Richard Rodgers, στίχοι: Oscar Hammerstein II
6. Άνοιξε αυτό το κουτί, στίχοι: Ήβη Σοφριανού, μουσική: Φαίδωνας Σοφριανός
7. Ντενεκεδούπολη, στίχοι: Ευγενία Φακίνου, μουσική: Γιάννης Μαρκόπουλος
8. Εθνικός Ύμνος της Φρουτοπιάς, στίχοι: Ευγένιος Τριβιζάς, μουσική: Σταύρος Παπασταύρου
9. Φως Θάλασσά, στίχοι: Raven Symone, μουσική: Alan Menken
10. Εγώ κι εσύ μαζί, στίχοι: Τζίμης Πανούσης, μουσική: Randy Newman
11. Αντίο Λιλιπούπολη, Αντίο, στίχοι: Μαριανίνα Κριεζή, μουσική: Δημήτρης Μαργακόπουλος

"Τα παιδιά παίζει" δεν έπαιζαν πάντα. Ήταν μια καθώς πρέπει χορωδία ακούνητη, αγέλαστη, κολημένη στη μάεστρο της, που τραγούδησε το συνηθισμένο ρεπερτόριο παιδικών χορωδιών, Σαββόπουλο, Χατζιδάκι, Θεοδωράκη, παραδοσιακά και μάλιστα κατάφερε να είναι και δίφωνη, σε πραγματικές διφωνίες και σε αληθινά δίφωνα τραγούδια. Αλλά μια μέρα βαρέθηκε. Βαρέθηκε να είναι καλή και να κάνει ότι περιμένουν από αυτήν, αποφάσισε να κάνει αυτό που ήθελε με το ρίσκο βέβαια να χάσει την αγάπη που ήδη απολάμβανε. Και άρχισε να παίζει. Να παίζει, να παίζει και να γελάει. Να γελάει δυνατά, να ξεκαρδίζεται. Η κλασική της όμως παιδεία δεν την άφησε να ηρεμήσει... έπρεπε πάλι να τα καταφέρει και άρχισε να δουλεύει και πάλι σκληρά. Κατάκτηση τελειώνει το παιχνίδι της κάθε φορά. Και τότε το παιχνίδι της έγινε δουλειά και η δουλειά παιχνίδι... Σήμερα σας προσκαλεί να γιορτάσετε μαζί της, σε ένα ταξίδι με οδηγό αγαπημένα παιδικά τραγούδια από τη μικρή και μεγάλη σθόνη, για να μαθαίνουν οι μεγάλοι και να θυμούνται οι μικροί. Προσοχή ... μπορεί να είναι επικίνδυνο για ενήλικους! Προσδεθείτε.

Σάββατο 31 Οκτωβρίου
Κεντρική Αίθουσα Δ. Μητρόπουλος
18:00-18:30

Λύραυλος

**Ο Λύραυλος παρουσιάζει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα:
"Με όχημα τη μουσική ταξιδεύουμε στην αρχαία και νεότερη Ελλάδα"
Μια διαθεματική προσέγγιση του πολιτισμού μας με όχημα τη μουσική.**

Σαράντα ανακατασκευασμένα πλήρως λειτουργικά όργανα (μία ολόκληρη κινητή έκθεση) όπως: λύρα, βάρβιτος, κίθαρις, άρπα, φόρμιγγα, πανδούρα, δίαυλος, σύριγγα του Πανός, οστέινοι αυλοί, σείστρα, κρόταλα, κύμβαλα, κογχύλια, άσκαυλος, (τσαμπούνα), ζουρνάς, σαντούρι, κέρας, σάλπιγγα, το Πυθαγόρειο μονόχορδο κ.α. περιμένουν τα παιδιά να τα περιεργαστούν. Τα παιδιά ακούν ζωντανά τα ωραιότερα σωζόμενα μουσικά κομμάτια της Αρχαιότητας, σκοπούς, ρυθμούς και τρόπους αρχαιοελληνικούς που διασώζονται μέσα από την Παράδοση επιβεβαιώνοντας τον πλούτο και τη συνέχεια της Ελληνικής Μουσικής Κληρονομιάς, αγγίζουν τα μουσικά όργανα και μαθαίνουν την ιστορία της δημιουργίας τους από σπάνια και αυθεντικά φυσικά υλικά. Η μουσική άρρηκτα δεμένη με τη ζωή και την τέχνη μας βοηθά να πλησιάσουμε όχι μόνον την αισθητική αλλά και την ουσία του τρόπου ζωής και σκέψης των Ελλήνων. Έμφαση δίνεται στην ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος των μαθητών μέσα από έναν όχι μουσειακό αλλά μουσικό τρόπο προσέγγισης του θέματος. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα (που παρουσιάζεται και στον χώρο του σχολείου, σε δημοτικά και γυμνάσια), συνοδεύεται με προβολή διαφανειών έτσι ώστε να γίνει αντιληπτό ότι η μουσική ήταν και είναι απόλυτα συνδεδεμένη με όλες τις εκφάνσεις του ελληνικού πολιτισμού.

Η Μουσική στην καθημερινότητα της Αρχαίας Ελλάδας

Στην Αρχαία Ελλάδα η Μουσική ήταν απόλυτα συνυφασμένη με την καθημερινότητα όλων των ανθρώπων, και ως μια σύνθετη καλλιτεχνική και πνευματική έκφραση είχε ιδιαίτερη θέση σε όλες τις εκδηλώσεις της προσωπικής και της κοινωνικής ζωής. Η Μουσική, το Άσμα και η Όρχηση (συνήθως αλληλένδετα) ήταν οι χαρακτηριστικότερες εκφάνσεις της πολιτισμένης κοινωνίας και βασικοί παράγοντες -αλλά και δείκτες- ευζωίας. Στενά συνδεδεμένη με τα Μαθηματικά και τη Φιλοσοφία, η Μουσική στην Αρχαία Ελλάδα ήταν εύλογα ένα από τα βασικά μαθήματα στο πλαίσιο της παιδείας των νέων, ενώ η διασύνδεσή της ειδικότερα με την Ποίηση και το Θέατρο έπαιξε τεράστιο ρόλο. Πραγματικά χάρη σε αυτή διασώθηκαν στους αιώνες αριστουργήματα όπως τα Ομηρικά Έπη και οι Τραγωδίες. Πρωταγωνιστικός κυριολεκτικά ο ρόλος της Μουσικής στην Αρχαία Ελλάδα και θεμελιώδης για την ανάπτυξη και την ποικιλομορφία του Ελληνικού Πολιτισμού. Τη σημασία του αυτή επιθυμεί να αναδείξει ο Λύραυλος, αναδεικνύοντας τα αρχαία έργα με αυθεντικά μουσικά όργανα.

www.lyravlos.gr

Σάββατο 31 Οκτωβρίου
Κεντρική Αίθουσα Δ. Μητρόπουλος
20:00-21:00

PLAZA ENSEMBLE

Το *PLAZA Ensemble* ιδρύθηκε το 2002 από τους Α. Αρχοντή (βιολί), Θ. Μπιλιλή (πιάνο), Γ. Πολυμενέρη (κοντραμπάσο) και Κ. Τσούγκρα (ακκορντεόν) με σκοπό την ερμηνεία έργων ευρείας απήχησης στο πλατύ κοινό που, συγχρόνως όμως, αντικατοπτρίζουν την ακαδημαϊκή παιδεία ή την ουσιαστική μουσική αξία των δημιουργών τους. Τα μέλη του ensemble έχουν σπουδάσει κλασική μουσική στην Ελλάδα και στο εξωτερικό και τα τελευταία είκοσι χρόνια συμμετέχουν σε συναυλίες και ηχογραφήσεις διαφορετικών ειδών μουσικής. Το Plaza Ensemble έχει εμφανιστεί στην Θεσσαλονίκη (Μέγαρο Μουσικής - στο πλαίσιο της σειράς συναυλιών "Μουσική στο Φουαγιέ" το 2006 και το 2008, σε συναυλίες των 40ων και 42ων ΔΗΜΗΤΡΙΩΝ, 2005 και 2007), στη Ζυρίχη (Herbst in der Helferei, 2006), στην Αθήνα (Αμερικανικό Κολλέγιο Αθηνών, 2004 και 2006), στην Κοζάνη (Πολιτιστικό Φεστιβάλ 2005), στη Ρόδο (2ο Διεθνές Φεστιβάλ Ρόδου, 2008), στην Άθιτο (καλοκαιρινές πολιτιστικές εκδηλώσεις), και αλλού. Επίσης, έχει συνεργαστεί με την χορευτική ομάδα από το Παρίσι "Anassa" για την παράσταση "Les vacances du Dimanche" (2006).

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Astor Piazzolla: Soledad, Concerto para Quintetto

Nino Rota: Μουσικά θέματα που ακούστηκαν σε κινηματογραφικές ταινίες του F. Fellini

Μάνος Χατζιδάκις: Χάρτινο το φεγγαράκι, Ο κυρ-Αντώνης, Περμπιανού

Zbigniev Preisner: Tango, από το soundtrack της ταινίας "Trois couleurs: Blanc"

Dmitri Shostakovich: Waltz nr. 2 από τη δεύτερη Jazz Suite

Gabriel Yared: Tarantella, από το soundtrack της ταινίας "Betty Blue"

Κυριακή 1 Νοεμβρίου
Κεντρική Αίθουσα Δ. Μητρόπουλος
12:00-12:30

"Λάθος Νότες ;"

Στο πρώτο μέρος της συναυλίας το πιάνο και η άρπα εκτελούν έργα των Debussy, Ravel, Turina, Liszt, Granados, ενώ στο δεύτερο μέρος προστίθενται κρουστά. Οι τρεις μουσικοί, βασισμένοι στον αυτοσχεδιασμό, συνθέτουν νέες ηχητικές εικόνες: προσφέρουν μικρά όργανα στο κοινό και το προσκαλούν να συμμετέχει μουσικά για τη δημιουργία μιας ατμόσφαιρας απαλλαγμένης από την έννοια "λάθος νότες".

Πρώτο μέρος

Claude Debussy: Prelude a L'après-midi d'un faune (Μεταγραφή για πιάνο και άρπα: Θ. Μ. Παπαδοπούλου και Μ. Χ. Παπαδοπούλου)

Maurice Ravel: Jeux d'eau για πιάνο.

Joaquin Turina: Ciclo Plateresco: Tema y variaciones para arpa y piano.

Franz Liszt: Le Rossignol: d' apres la melodie russe d'alabieff (Μεταγραφή για άρπα: Η. Renie).

Enrique Granados: Andaluza (Danzas Espanola No.5) Op.37 (Μεταγραφή για πιάνο και άρπα: Θ. Μ. Παπαδοπούλου και Μ. Χ. Παπαδοπούλου)

Δεύτερο μέρος

Τα κρουστά του Ηλία Δουμάνη προστίθεται στο ντουέτο πιάνο-άρπα και προσκαλεί το ακροατήριο για να συμμετέχει.

Πιάνο: Θάλεια Μαρία Παπαδοπούλου
Άρπα: Μαρία Χριστίνα Παπαδοπούλου
Κρουστά: Ηλίας Δουμάνης

Κυριακή 1 Νοεμβρίου
Κεντρική Αίθουσα Δ. Μητρόπουλος
14:25-14:55

Μουσική για κλαρινέτο, βιολί και πιάνο

Παίζουν:

Μανούσος Πλουμίδης: κλαρινέτο

Όλγα Ζέρβα: βιολί

Αναστασία Κεχαγιά: πιάνο

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Darius Milhaud Suite op. 157b pour violon, clarinette et piano
(Overture, Divertissement, Jeu, Introduction et Final)

Alexander Arutiunian Suite for trio (Violin, Clarinet and Piano)
(Introduction, Scherzo, Dialog, Final)

Μανούσος Πλουμίδης: Γεννήθηκε το 1977 στα Ιωάννινα. Φοίτησε στην τάξη του Ε. Κιοσόγλου στο Ωδείο Φ. ΝΑΚΑΣ (Αθήνα) από όπου αποφοίτησε το έτος 2001 με Αριστα Παμψηφεί και Α΄ Βραβείο. Το ίδιο έτος αποφοίτησε από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Συνέχισε τις σπουδές του σε μεταπτυχιακό επίπεδο στο κλαρινέτο και τη μουσική δοματίου στη Βασιλική Μουσική Ακαδημία του Μονς (Βέλγιο) με υποτροφίες του Συλλόγου "Οι Φίλοι της Μουσικής" και του Ιδρύματος "Αλέξανδρος Ωνάσης", από όπου έλαβε τους τίτλους "Premier Prix" στη μουσική δοματίου και "Diplôme Supérieur" στο κλαρινέτο. Έχει εμφανιστεί ως σολίστ στην Ελλάδα, το Βέλγιο, την Γερμανία, την Ιταλία και την Κύπρο και έχει με διάφορες ορχήστρες της Ελλάδας και του Βελγίου. Διδάσκει κλαρινέτο στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και στο Αττικό Ωδείο.

Όλγα Ζέρβα: Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Σπούδασε βιολί στο Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης (Κ. Ω. Θ.) με τους Κ. Γαλιλαία και Κ. Πατσάλιδη. Το 1993 πήρε το δίπλωμά της με "Άριστα Παμψηφεί". Συνέχισε τις μουσικές της σπουδές στη Γερμανία (Hochschule für Musik Detmold-Abteilung Münster) στην τάξη βιολιού του καθηγητή Helge Slaatto απ' όπου πήρε το δίπλωμά της το 1997. Το 1998 κέρδισε το 2ο βραβείο στο διαγωνισμό εγχόρδων του Συνδέσμου Αποφοίτων Ωδείων Θεσσαλονίκης και το βραβείο "Φ. ΝΑΚΑΣ" σε διαγωνισμό του Κ. Ω. Θ. (1992). Έχει εμφανιστεί σε συναυλίες μουσικής δοματίου σε Ελλάδα, Γερμανία και Ολλανδία και έχει δώσει ρεσιτάλ στο Φεστιβάλ Σύμης (1998) και στο Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο (2003). Από το 1998 ως το 2004 ήταν μέλος της Συμφωνικής Ορχήστρας του Δήμου Θεσσαλονίκης, ενώ έχει λάβει μέρος σε πολλές συναυλίες της Κρατικής Ορχήστρας Θεσσαλονίκης. Δίδαξε βιολί στο Ωδείο "Φ. ΝΑΚΑΣ" και στο Δημοτικό Ωδείο Θεσ/νίκης. Είναι επίσης απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και διορισμένη ως μουσικός στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Αναστασία Κεχαγιά: Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Είναι κάτοχος διπλώματος πιάνου (Κρατικό Ωδείο Θεσ/νίκης), ανώτερον θεωρητικών (Φ. Νάκας) και διπλώματος Μουσικοπαιδαγωγού με ειδίκευση στη διδακτική πιάνου (Robert Schumann Musikhochschule Dusseldorf). Έχει παρακολουθήσει ενεργά διάφορα διεθνή σεμινάρια πιάνου και σεμινάρια μουσικής παιδαγωγικής. Παρουσιάστηκε και συμμετείχε σε συναυλίες και μουσικές εκδηλώσεις για σόλο πιάνο και μουσική δοματίου στην Ελλάδα, Αυστρία και Γερμανία. Δίδαξε ως καθηγήτρια πιάνου σε Δημοτικά Ωδεία, στην Κρατική Μουσική Σχολή Clara Schumann (D'sseldorf), στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και στη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Εργάζεται στο Μουσικό Σχολείο Σερρών και στο Ωδείο Φ. Νάκας. Έχει στο ενεργητικό της σεμινάρια και διαλέξεις στον τομέα της παιδαγωγικής του πιάνου. Είναι μέλος της Ε. Ε. Μ. Ε. και υπήρξε συνεπιπεφαλής της Ομάδας Εργασίας για την Παιδαγωγική του Πιάνου.

Σάββατο 31 Οκτωβρίου
Κεντρική Αίθουσα Δ. Μητρόπουλος
18:15-18:35

Συναυλία σύγχρονης μουσικής για πιάνο και σαξόφωνο

Κατερίνα Καναβάκη: πιάνο
Guido de Flaviis: σαξόφωνο

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Jacques CHARPENTIER: Gavambodi 2

Robert MUCZYNSKY: Sonata op. 26
Andante maestoso
Allegro energico

Daniele SALVATORE: Helin

Το έργο **Gavambodi 2** που γράφτηκε το 1966 εκθέτει τις μουσικιστικές - πνευματικές εντυπώσεις του Charpentier κατά τη διάρκεια των μεγάλων ταξιδιών του στις Ινδίες μελετώντας τη μουσική καθώς επίσης και τις επιρροές που δέχτηκε από το δάσκαλό του Olivier Messiaen

Η **σονάτα** του **R. Muczinski** γράφτηκε το 1970, οι μελωδικές γραμμές είναι ισχυρές και το στυλ της σύνθεσης διακρίνεται από χαρακτηριστικά μοτίβα και δομή. Στο καθαρά ρυθμικό "κρουστό" 2ο μέρος χρησιμοποιεί συχνά εναλλασσόμενο μέτρο το οποίο σε συνδυασμό με την περίτεχνη χρήση αντιθέσεων στη δυναμική και το εκτεταμένο τονικό εύρος, δημιουργεί ιδιαίτερη ένταση και κίνηση.

Τέλος το έργο "**Helin**" (1999) του **D. Salvatore** είναι εμπνευσμένο από ένα ποίημα του Κούρδου ποιητή Kemal Burkay. Η λαχτάρα για ελευθερία αποτυπώνονται σε επίμονα ρυθμικά στοιχεία και σε λυρικές μελωδικές ιδέες ενώ η δομή του ποιήματος των τεσσάρων βραχέων στροφών εξυπηρετεί ως μοντέλο για την ανάπτυξη της φόρμας. Το έργο αποκρούει κάθε απλοϊκή αναφορά στην ανατολίτικη μουσική, ξεδιπλώνοντας κλασικά ακόμη και μαπαρόκ στοιχεία μουσικής (για παράδειγμα η φούγκα που αναδεικνύεται στο φινάλε) μεταξύ έμμεσων αναφορών στη τζαζ.

Η Κατερίνα Καναβάκη και ο Guido de Flaviis αποτελούν ένα νεοσύστατο ντούο πιάνο - σαξόφωνο και ασχολούνται κυρίως με έργα της σύγχρονης περιόδου. Θα παρουσιάσουν τρία έργα για πιάνο και σαξόφωνο του 2ου μισού του 20 αιώνα.

Σάββατο 31 Οκτωβρίου
Κεντρική Αίθουσα Δ. Μητρόπουλος
19:45-20:30

Stella splendens Συναυλία μεσαιωνικής μουσικής

Φανή Αντωνέλου: σοπράνο

Ex Silentio: Σύλλογο παλαιάς μουσικής

Δημήτρης Κούντουρας: φλάουτο με ράμφος & διεύθυνση συνόλου

Ανδρέας Λινός: βιέλα

Θύμιος Ατζακάς: ούτι

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Ανον. (Ιταλία 14ος αιώνας): Saltarello "Situs malus"- Trotto

Guillaume de Machaut (1300-1370): Tres douce dame - Tels rit au main - Douce dame jolie

Ανον. από το "Libre Vermell de Monserrat" (Καταλονία 14ος αιώνας): Stella splendens

Ανον. από τον κώδικα "Rossi 215 Bibl. Ap. Vaticana" (Ιταλία 14ος αιώνας): Lucente Stella

Alfonso X el Sabio (Ισπανία 1221-1284): Rosa das rosas-Da que Deus mamó (Cantigas αρ.10, αρ. 77)

Σεφαραδίτικη παράδοση: Por alli paso - Tres Hermanicas Eran - Los bilbilicos

Το πρόγραμμα παρουσιάζει ένα πανόραμα μεσαιωνικής μουσικής από διαφορετικές χώρες, πολυφωνικής και μονοφωνικής παράδοσης, φωνητικής και ενόργανης μουσικής. Από την Ισπανία του 13ου αιώνα και την Ιταλία του trecento, μέχρι την αυλική τέχνη του Guillaume de Machaut και τη Σεφαραδίτικη παράδοση των Εβραίων της Μεσογείου. Το πλούσιο και ποικίλο ρεπερτόριο του όψιμου Μεσαίωνα αποδίδεται με όργανα και χορδίσματα που χρησιμοποιούνταν την εποχή εκείνη, σε μια προσπάθεια προσέγγισης του ύφους και της αισθητικής της εποχής εκείνης.

Φανή Αντωνέλου: Γεννημένη στην Αθήνα, σπούδασε πιάνο, τραγούδι και ανώτερα θεωρητικά στα Ωδεία Kodaly και Athenaeum. Έχει μελετήσει τραγούδι με τη σοπράνο Βέρα Στογιαννίδου και πιάνο με τον Αναστάσιο Πάππας. Τον Ιανουάριο του 2004 της απενεμήθη δίπλωμα πιάνου με βαθμό "Άριστα παμψηφεί και Α' Βραβείο". Παράλληλα παρακολούθησε μαθήματα βυζαντινής μουσικής, καθώς και τις τριετείς σπουδές μουσικοπαιδαγωγικών και διεύθυνσης χορωδίας στο Ελληνικό Ινστιτούτο Kodaly. Από το 2004 μέχρι το 2009 φοίτησε στην Ανώτατη Μουσική Ακαδημία της Στουτγκάρδης στην τάξη τραγουδιού της Dunja Vejzovic και της Ulrike Sonntag, καθώς και στην τάξη Lied του Cornelis Witthoefft. Απεφοίτησε με διάκριση. Παράλληλα σπούδασε στην Σχολή Όπερας της ίδιας Ακαδημίας. Τον Μάρτιο του 2005 κέρδισε το Grand Prix στον διεθνή διαγωνισμό "Μαρία Κάλλας" στην Αθήνα στην κατηγορία Oratorio-Lied. Τον Ιανουάριο του 2008 καθώς και του 2009 κέρδισε το Α' Βραβείο στον διαγωνισμό Frankfurter Mendelssohn Preis στην Φρανκφούρτη. Τον Φεβρουάριο του 2009 ήταν φιναλίστ στο Διαγωνισμό "Schubert und die Musik der Moderne" στο Γκρατς της Αυστρίας. Έχει τραγουδήσει στο Φεστιβάλ Rossini στο Bad Wildbad της Γερμανίας και έχει συνεργαστεί με την Όπερα της Στουτγκάρδης. Τον Ιούλιο του 2006 τραγούδησε το έργο *Les Illuminations* του Britten στο θέατρο του Ερμιτάζ στην Αγία Πετρού-

πολη. Σε παραγωγές της σχολής Όπερας της Στουτγκάρδης υποδύθηκε τον ρόλο της *Monica* στην όπερα *Medium* του Menotti, της *Annchen* από τον Freischutz του Weber, της *Giulia* και *Berenice* από τη *Μεταξένια Σκάλα* και την Ευκαιρία κάνει τον κλέφτη του Rossini. Τον Οκτώβριο του 2007 συμμετείχε στην παραγωγή του MMA Ο Νάνος του Zemlinsky ως *I.Zofe*. Έχει τραγουδήσει μεταξύ άλλων θρησκευτικά έργα των Haydn, Bach, Brahms, Mozart, Monteverdi, και Rossini.

Ex Silentio - Σύνολο Παλαιάς Μουσικής: Το σύνολο παλαιάς μουσικής Ex Silentio ιδρύθηκε από τον Δημήτρη Κούντουρα (φλάουτο με ράμφος) και τον Μάρκελλο Χρυσικόπουλο (τσέμπαλο) το 2001. Έχει ως στόχο τη γνωριμία της παλαιάς μουσικής στο ελληνικό κοινό ενώ παράλληλα προάγει συνεργασίες με κατ'εξοχή Έλληνες και ξένους καλλιτέχνες όπως η σοπράνο Μάτα Κατσούλη, η βιολίστα Emmenuelle Guigues, ο δεξιοτέχνης μεσαιωνικών οργάνων Efrén Lopez ενώ συνεργάζεται τακτικά με τον κόντρα τενόρο Νίκο Σπανό καθώς και με τη μεσόφωνο Θεοδώρα Μπάκα. Στην προσπάθεια αναβίωσης του πνεύματος της εποχής χρησιμοποιεί ακριβή αντίγραφα αυθεντικών οργάνων ιστορικά χορδίσματα και μουσικολογικά αξιόπιστες σύγχρονες εκδόσεις ή ανατυπώσεις. Στη μέχρι τώρα πορεία του το σύνολο έχει εμφανιστεί σε συναυλίες στην Ελλάδα, την Ολλανδία, την Ιταλία και την Αυστρία μεταξύ άλλων στις Ημέρες Μουσικής της Ρόδου, στο φεστιβάλ Guitar Plus, στη σειρά Musica Antiqua da Camera της Χάγης, στο Φεστιβάλ Secondo Maggio του Μιλάνου και στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης.

Βιογραφικά εισηγητών

Atalay Aydin: Αναπληρωτής Καθηγητής στη Μουσική Παιδαγωγική στο Πανεπιστήμιο Uludag στην Bursa της Τουρκίας. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου στη Μουσική Παιδαγωγική από το Πανεπιστήμιο Uludag (1998) και δίπλωμα στη Μουσική Παιδαγωγική από το Πανεπιστήμιο Marmara της Κων/πολης. Μεταξύ 1986 και 1987 συμμετείχε σε έρευνα σχετικά με τη μουσική των Τούρκων μεταναστών από τα Βαλκάνια στην Ανατολία. Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής δημοσιεύτηκαν στον τοπικό τύπο. Έχει παρουσιάσει εισηγήσεις σε συνέδρια στην Τουρκία. Το 2001 έγινε Αναπληρωτής Καθηγητής. Σήμερα διδάσκει έντεχνη Τουρκική μουσική και Τουρκικά παραδοσιακά όργανα στο Τμήμα Μουσικής Παιδαγωγικής του Πανεπιστήμιο Uludag. Επίσης, διευθύνει τη χορωδία έντεχνης Τουρκικής μουσικής του πανεπιστημίου, ενώ διευθύνει κατά καιρούς και τις χορωδίες άλλων φορέων στην επαρχία.

Bricco Marco: Ηθοποιός, σκηνοθέτης, μουσικός και παιδαγωγός, αποφοίτησε από τη σχολή «Μεθοδολογίας της Μουσικής Εκπαίδευσης», με διπλωματική εργασία με τίτλο *Η εμπειρία του ήχου και το παιδί ηλικίας 0 έως 3 ετών*. Το 1984 ξεκίνησε την επαγγελματική του δραστηριότητα με την θεατρική ομάδα Stilema/Unoteatro (Torino, Ιταλία) από τότε, εργάζεται ως ηθοποιός και δάσκαλος για παιδιά σε πολλά σχολεία και σε διάφορες περιστάσεις, ιδιαίτερα με παιδιά ηλικίας 18 μηνών έως περίπου 20 ετών, με εκπαιδευτικούς μουσικής και θεάτρου, με γονείς, με άτομα με αναπηρία ή κρανιοεγκεφαλικές κακώσεις. Δύο είναι οι κύριοι στόχοι στη προσέγγισή του: η εξερεύνηση της σχέσης των παιδιών με τον κόσμο των ήχων και το φανταστικό δράμα, και η έκφραση των ιδεών τους και μέσω του ήχου, της μουσικής και του θεάτρου, ώστε να μπορέσουν να μιλήσουν για τον εαυτό τους και το όραμά τους για τον κόσμο. Έχει εκδώσει τα βιβλία *Alphabet drama. Ideas and materials to carry out a drama program with children aged 3 to 10* (Erickson, 2001) και *Theatre at the nursery school. Ideas and functional path to use for play with children* (Franco Angeli, 2007).

Burgess Finch Susanne: Διευθύντρια της Μουσικής Εκπαίδευσης στο Southeast Center For Education in the Arts, όπου υλοποιεί προγράμματα επαγγελματικής ανάπτυξης στη μουσική εκπαίδευση και στην ενσωμάτωση των τεχνών στην εκπαίδευση μέσα από καλοκαιρινά επιμορφωτικά σεμινάρια, επιτόπια συμβουλευτική, δειγματικές διδασκαλίες και καθοδήγηση, έρευνα και συγγραφή παιδαγωγικού υλικού σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα. Παράλληλα έχει διδάξει στο Πανεπιστήμιο του Tennessee, Chattanooga τη διαθεματική προσέγγιση στη διδασκαλία των τεχνών, μια σειρά μαθημάτων για τμήματα προετοιμασίας δασκάλων, την οποία σχεδίασαν και διδάξαν από κοινού με συναδέλφους των κλάδων Θεάτρου, Χορού και Οπτικών Τεχνών. Στο παρελθόν έχει επιμεληθεί νέα προγράμματα, συγγράφει αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών και διδάξει μουσική, εισαγωγή στο δράμα, φωνητική αγωγή και έχει σκηνοθετήσει μαθητικά μιούζικαλ σε σχολεία της Santa Ynez, California και του Tucson, Arizona. Έχει εκδώσει το βιβλίο «*Music and Movement Playbook, GT Jams Playbook, Standards-based music and movement activities to support the GameTime Playground, GameTime: A Playcore Company, Ft. Payne, AL. Spring 2007*».

Egilmez Özgür: Λέκτορας στη Μουσική Παιδαγωγική στο Πανεπιστήμιο Uludag στην Bursa της Τουρκίας. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου (1998) στη Μουσική από το Πανεπιστήμιο Gazi της Άγκυρας. Μετά την απόκτηση του προπτυχιακού του τίτλου σπουδών, διδάξε μουσική σε σχολεία της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για πέντε χρόνια και εργάστηκε ως δάσκαλος βιολιού στην Άγκυρα και στο Bolu Anatolian Fine Arts Highschool. Πρόσφατα ξεκίνησε να διδάσκει βιολί, σπουδές pop μουσικής και Τουρκική παραδοσιακή μουσική, ενώ επιβλέπει παράλληλα και τους εκπαιδευόμενους δασκάλους στο Τμήμα Μουσικής Παιδαγωγικής στο Πανεπιστήμιο Uludag. Έχει εμφανιστεί σε διάφορες συναυλίες στην Τουρκία και έχει παρουσιάσει εισηγήσεις στην Τουρκία και στην Ουγγαρία. Στο πλαίσιο των προγραμμάτων LLP/Erasmus για την κινητικότητα του ακαδημαϊκού διδακτικού προσωπικού έχει διδάξει στο Πανεπιστήμιο Szeged της Ουγγαρίας (2007) και έχει παίξει παραδοσιακά Τούρκικα τραγούδια στον μπαγλαμά στη συναυλία του 12^{ου} Πολιτιστικού Φεστιβάλ.

Elkoshi Rivka: (PhD) Επίκουρη Καθηγήτρια στη Μουσική και στη Μουσική Παιδαγωγική στο Levinsky College του Tel-Aviv στο Ισραήλ, όπου διδάσκει προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές. Έχει διοριστεί στο διοικητικό συμβούλιο της Μουσικολογικής Εταιρίας του Ισραήλ και στην επιστημονική επιτροπή του *International Journal of Education and the Art* (IJE). Διενεργεί έρευνα σε νηπιαγωγεία εκ μέρους του Y-

πουργείου Παιδείας του Ισραήλ. Η έρευνά της αφορά στη μουσική αντίληψη, στον πρώιμο «αλφραβητισμό», στην αυτοσχεδίαση σημειογραφία και στη φωνο-γραφική συμπεριφορά. Εισηγήσεις της σχετικές με τις έρευνές της έχουν παρουσιαστεί σε διεθνή συνέδρια στην Ευρώπη, στις ΗΠΑ και στο Χονγκ Κονγκ, ενώ έχει εκδώσει πολλά βιβλία σχετικά με τη Μουσική Παιδαγωγική στο Ισραήλ και άρθρα σε Ισραηλινά, Βρετανικά και Αμερικανικά επιστημονικά περιοδικά.

Freer Patrick: Αναπληρωτής Καθηγητής Χορωδιακής Μουσικής Παιδαγωγικής στο Georgia State University στην Atlanta των ΗΠΑ, το οποίο έχει πρόσφατα εδραιώσει μία αμοτεροβαρή συνεργασία με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ο Δρ. Freer κατέχει ακαδημαϊκούς τίτλους από το Westminster Choir College και Teachers College του Columbia University. Προσκαλείται συχνά για να διευθύνει χορωδίες και έχει παρουσιάσει εισηγήσεις του σε πολλά αμερικανικά και διεθνή συνέδρια. Είναι ο συγγραφέας του βιβλίου με τίτλο: *Getting Started with Middle School Chorus* και της σειράς DVD με τίτλο: *Success for Adolescent Singers: Unlocking the Potential in Middle School Choirs*. Πρόσφατα άρθρα του έχουν δημοσιευτεί στα *Music Education Research*, *Research Studies in Music Education*, *Philosophy of Music Education Review*, *Choral Journal*, *Music Educators Journal*, και *Journal of Music Teacher Education*. Είναι μέλος της συντακτικής ομάδας του *International Journal for Music Education* και του *Middle Grades Research Journal*.

Girdzijauskas Arvydas: γεννήθηκε το 1957 στο Vilnius της Λιθουανίας. Σπούδασε Διεύθυνση Χορωδίας στο Ωδείο της Λιθουανίας. Από το 1979 έως το 1992 εργάστηκε ως διευθυντής της παιδικής χορωδίας της Λιθουανικής ραδιοτηλεόρασης. Από το 1989 έως το 1991 διετέλεσε Πρόεδρος της Ένωσης Λιθουανικών Χορωδιών. Από το 1992 είναι διευθυντής στο σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης Klaipeida Vyduno, το οποίο συνδυάζει το βασικό πρόγραμμα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με μουσικά και καλλιτεχνικά προγράμματα. Στο πλαίσιο αυτό, ο Arvydas Girdzijauskas διευθύνει τη σχολική παιδική χορωδία και εργάζεται ως δάσκαλος μουσικής στο εν λόγω σχολείο και ως Λέκτορας στο Πανεπιστήμιο της Klaipeida. Το 2008 παρουσίασε τη διδακτορική του διατριβή με τίτλο: *Η Διαμόρφωση της Ηθικής Παιδείας των Τελειόφοιτων Μαθητών Λυκείου μέσω της Μουσικής Πράξης*. Συμμετέχει ενεργά σε μεθοδολογικά και επιστημονικά συνέδρια στη Λιθουανία και στο εξωτερικό. Έχει δημοσιεύσει πολλά επιστημονικά και μεθοδολογικά άρθρα. Συχνά προσκαλείται να συμμετέχει σε εθνικά φεστιβάλ τραγουδιού ως διευθυντής χορωδίας. Επιστημονικά ενδιαφέροντα: Διαμόρφωση της προσωπικότητας των μαθητών μέσω της μουσικής πράξης.

Girdzijauskienė Ruta: Διδάκτωρ Κοινωνικών Επιστημών, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια και Πρόεδρος του Τμήματος Μουσικής Παιδαγωγικής του Πανεπιστημίου Klaipeida. Δασκίδα μουσικής στο σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης Klaipeida Vyduno. Επιστημονικά ενδιαφέροντα: Ανάπτυξη της μουσικής δημιουργικότητας των παιδιών, εκπαίδευση εκπαιδευτικών, προβλήματα στη φωνητική ανάπτυξη των παιδιών. Δημοσιεύσεις: Επιστημονική μονογραφία με τίτλο *Η ανάπτυξη της δημιουργικότητας παιδιών μέσης σχολικής ηλικίας κατά τη μουσική δραστηριότητα* (2004). Πέντε διδακτικά εγχειρίδια. Δεκαπέντε επιστημονικά άρθρα και περισσότερα από είκοσι μεθοδολογικά άρθρα. Πραγματείες σχετικά με την εκπαίδευση στη Λιθουανία: *Πρόγραμμα και πρότυπα στη μουσική εκπαίδευση, Η μεθοδολογία του στρατηγικού σχεδιασμού της προπαρασκευής στην εκπαίδευση*. Προγράμματα: *Μάθηση εξ αποστάσεως για δασκάλους μουσικής, Καινοτομίες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση*. Σεμινάρια και μαθήματα μουσικής ελεύθερης πρόσβασης για δασκάλους μουσικής από τη Λιθουανία και άλλες χώρες. Συνουλίες με χορωδίες και φωνητικά σύνολα παιδιών πρώτης σχολικής ηλικίας.

Humphreys Jere, T.: Ο Jere T. Humphreys (Ph.D.) είναι καθηγητής Μουσικής Παιδαγωγικής στο Arizona State University (USA). Γνωστός για την πολυπραγμοσύνη στη διδασκαλία και έρευνα έχει παρουσιάσει κεντρικές εισηγήσεις και διαλέξεις, έχει διεξάγει έρευνες, σε 25 χώρες σε 6 ηπείρους και σε περισσότερες από τις μισές πολιτείες των ΗΠΑ. Έχει στο ενεργητικό του περισσότερες από 100 δημοσιεύσεις και υπήρξε μέλος της συντακτικής επιτροπής 12 επιστημονικών περιοδικών και εκδότης του *Journal of Historical Research in Music Education*. Είναι συνεπιμελητής για το λήμμα της μουσικής εκπαίδευσης στην δεύτερη έκδοση του *The New Grove Dictionary of American Music*. Έχει τον τίτλο του Senior Fulbright Scholar και του έχει απονεμηθεί το 2006 το Senior Researcher Award από την MENC: The National Association for Music Education, έχει εργαστεί για το U.S. Department of State και σε επιδοτούμενα προγράμματα του U.S. National Endowment for the Arts καθώς και του European Union/Greek Ministry of Education. Έχει διατελέσει μέλος διοικητικών συμβουλίων σε διάφορους πολιτειακούς, εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς. Είναι επίσης επιστημονικός σύμβουλος της E.E.M.E. και μέλος της επιστημονικής επιτροπής του περιοδικού *Μουσικοπαιδαγωγικά*.

Kessler-Κακουλιόδη Λουκία: Lucia Maria Hella Kessler-Κακουλιόδη, απόφοιτη της Fachakademie für Musik, Richard-Strauss-Konservatorium και του Ινστιτούτου Ρυθμικής Dalcroze (A. Hoellering) - Μονάχου με διπλώματα στην ειδικότητα της Καθηγήτριας Θεραπευτικής Ρυθμικής. Επαγγελματικές δραστηριότητες: Γερμανία (Μόναχο): Διδασκαλία της Θεραπευτικής Ρυθμικής στο Ειδικό Δημοτικό Σχολείο, στο Μοντεσσοριανό Σχολείο-Γυμνάσιο, και στην επιμόρφωση ενηλίκων του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας. Ελλάδα (Αθήνα): Εφαρμογή της Θεραπευτικής Ρυθμικής στο Ίδρυμα για το Παιδί «Η Παμμακάριστος» και στην Μονάδα Αυτιστικών Παιδιών του Ελληνικού Κέντρου Ψυχικής Υγιεινής και Ερευνών. Παρουσιάζει συχνά τη δουλειά της ως εισηγήτρια σε συνέδρια, και έχει δημοσιεύσει την εργασία της καθώς και διδάσκει σε σεμινάρια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Είναι μέλος της Deutsche Musiktherapeutische Gesellschaft (Γερμανική Εταιρία Μουσικοθεραπείας), επίτιμος μέλος του Ελληνικού Συλλόγου Καταρτισμένων Επαγγελματιών Μουσικοθεραπευτών (Ε.Σ.Κ.Κ.Μ.), μέλος της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση (Ε.Ε.Μ.Ε.), της Εταιρείας Ειδικής Παιδαγωγικής Ελλάδας (Ε.Ε.Π.Ε.) και ιδρυτικός μέλος του Ελληνικού Συλλόγου για το Σύνδρομο «Asperger» (Ελ.σ.σ.Α.).

Kowal-Summek Ludger: Ο Dr. Ludger Kowal-Summek γεννήθηκε στο Düsseldorf το 1956, σπούδασε από το 1979 έως το 1983 Μουσική Παιδαγωγική στο Ωδείο της Κολωνίας, στο παράρτημα του Wuppertal. Από το 1983 εργάζεται στη Μουσική Σχολή Clara Schumann στο Düsseldorf με παιδιά και ενήλικες με και χωρίς ειδικές ανάγκες. Από το 1985 έως το 1989 σπούδασε Παιδαγωγική, Ειδική Αγωγή και Μουσική στο Πανεπιστήμιο του Dortmund και το 1991 απέκτησε διδακτορικό τίτλο στην Παιδαγωγική. Από το 2005 έως το 2008 εκπαιδεύτηκε στη Μουσικοθεραπεία. Από τότε εργάζεται και ως μουσικοθεραπευτής με παιδιά με σύνδρομο Down και αυτισμό. Από το 1992 έως το 1996 δίδαξε στο Πανεπιστήμιο του Dortmund. Από το 1996 διδάσκει Μουσική Παιδαγωγική και Παιδαγωγική Ψυχολογία στην Ανωτάτη Μουσική Σχολή Robert Schumann στο Düsseldorf. Από το 2004 διδάσκει επίσης Εδική Μουσική Αγωγή και Μουσικοθεραπεία στο Πανεπιστήμιο της Κολωνίας. Είναι μέλος πολλών διαφορετικών επιστημονικών σωματείων Μουσικής Παιδαγωγικής και Μουσικοθεραπείας, ενώ έχει δημοσιεύσει και πολλά διαφορετικά βιβλία και άρθρα.

Ognenska-Stoyanova Nikolina: Η Nikolina Ognenska-Stoyanova είναι καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Neofit Rilsky της Βουλγαρίας και κάτοχος διδακτορικού διπλώματος στη Μουσική Παιδαγωγική. Διδάσκει Μεθοδολογία της Μουσικής Παιδαγωγικής, Μουσική Θεωρία και Σολφέζ ως επισκέπτρια καθηγήτρια στο ανοικτό πανεπιστήμιο του Bourgas και στο παιδαγωγικό τμήμα της πόλης Bitolya (Π.Γ.Δ.Μ.). Η Δρ. Ν. Ognenska είναι μέλος της ISME από το 1998. Συμμετείχε με εισηγήσεις και εργαστήρια στα εξής συνέδρια: το 2000 στη Λίνκολν (Νεμπράσκα), το 2002 στη Μάλμε (Σουηδία), το 2002 στο Μπέργκεν (Νορβηγία), το 2002 στο Βόλο (Ελλάδα), το 2005 στη Λαμία (Ελλάδα), το 2006 στη Κούβα Λουμπούρ (Μαλαισία), το 2007 στη Θεσσαλονίκη (Ελλάδα), το 2007 στη Μπανγκόκ (Ταϊλάνδη), το 2008 στη Μπολόνια (Ιταλία). Η ερευνητική της δραστηριότητα επικεντρώνεται τόσο στην εκπαίδευση δασκάλων μουσικής προσχολικής μέχρι και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όσο και στη μελέτη της παραδοσιακής Βουλγάρικης μουσικής, με έμφαση στα σύνθετα μέτρα. Η διδακτορική της διατριβή (1984) είχε ως θέμα την «Ανάπτυξη της αίσθησης του μέτρου μέσα από τον αυτοσχεδιασμό σε παραδοσιακούς Βουλγάρικους χορούς κατά τα πρώιμα στάδια εκπαίδευσης». Είναι συγγραφέας της μεθόδου MELOPEIA για την ανάπτυξη μουσικών δεξιοτήτων, η οποία αποτελεί μέρος του συστήματος εκμάθησης μουσικής στα σχολεία της Βουλγαρίας. Η Δρ. Ν. Ognenska, είναι πρόεδρος του Μουσικού Τμήματος και αντιπρόεδρος της συγκλήτου στο Πανεπιστήμιο "Neofit Rilsky" στο Blagoevgrad. Είναι πρόεδρος της Ένωσης Επιστημόνων στο Bulgaria-brunch του Blagoevgrad και μέλος της Διοικητικής Επιτροπής της Ένωσης Επιστημόνων στη Βουλγαρία. Η συγγραφέας γνωρίζει Βουλγάρικα, Ρωσικά και Αγγλικά.

Onuray Egilmez Hatice: Η Hatice Onuray Egilmez είναι Λέκτορας στη Μουσική Παιδαγωγική στο Πανεπιστήμιο Uludag στην Bursa της Τουρκίας. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού (1998) και διδακτορικού τίτλου (2003) στη Μουσική Παιδαγωγική από το Πανεπιστήμιο Gazi της Άγκυρας. Διδάσκει πιάνο και συνοδεύει σε συναυλίες φοιτητών. Έχει παρουσιάσει εισηγήσεις στην Τουρκία, στη Βουλγαρία και στην Ουγγαρία. Εργάζεται ως συντονίστρια του προγράμματος Erasmus στο Τμήμα Μουσικής Παιδαγωγικής στο Πανεπιστήμιο Uludag. Ως συντονίστρια έχει κλείσει διαπανεπιστημιακές συμφωνίες συνεργασίας LLP/ Erasmus με μουσικές σχολές της Ιταλίας, της Ουγγαρίας και της Γερμανίας. Στο πλαίσιο των προγραμμάτων LLP/Erasmus για την κινητικότητα του ακαδημαϊκού διδακτικού προσωπικού έχει διδάξει στο Πανεπιστήμιο Szeged της Ουγγαρίας (2007).

Özeke Sezen: Η Sezen Özeke είναι επίκουρος καθηγήτρια Μουσικής Παιδαγωγικής του πανεπιστημίου Uludag στην Προύσα της Τουρκίας. Έλαβε το μεταπτυχιακό (1997) και διδακτορικό της τίτλο (2003) από το Arizona State University των ΗΠΑ. Εργάστηκε ως Βοηθός Επιμελητή (2000-2002) για το *Journal of Historical Research in Music Education*, ένα ακαδημαϊκό περιοδικό που δημοσιεύεται δύο φορές το χρόνο. Επίσης έχει εργαστεί ως μέλος της επιστημονικής επιτροπής της σειράς εγχειριδίων *Making Music* της Pearson Education, Inc, εκδόσεις Scott Foresman. Έχει παρουσιάσει εργασίες και εργαστήρια ως προσκεκλημένη καθηγήτρια στο Northern Illinois University στο DeKalb του Illinois σε προπτυχιακούς φοιτητές μουσικής αλλά και διαφορετικών επιστημονικών αντικειμένων, καθώς και σε μεταπτυχιακούς φοιτητές στη Μουσική Παιδαγωγική. Έχει διδάξει την Τούρκικη παιδική μουσική σε προγράμματα κατάρτισης εκπαιδευτικών σε ιδρύματα των Κάτω Χωρών και της Δανίας στο πλαίσιο προγραμμάτων ανταλλαγής. Είναι η συντονίστρια των πρακτικών ασκήσεων των δόκιμων δασκάλων μουσικής στα σχολεία και υπηρετεί ως Faculty ECTS Coordinator στο πανεπιστήμιο Uludag. Είναι, επίσης, μέλος του Δ.Σ. του Συλλόγου Φιλαρμονικής της Προύσας και υπηρετεί ως περιφερειακή συντονίστρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Μουσική στα Σχολεία (EAS). Αυτή τη στιγμή συμμετέχει στο πρόγραμμα της ΕΕ (Comenius 2.1), Face-It (Εμφαση στην Ευαισθητοποίηση του Πολιτισμού και Παιδείας για Διεθνείς Καθηγητές) και εργάζεται ως ακαδημαϊκή σύμβουλος για την διαμόρφωση του εθνικού αναλυτικού προγράμματος σπουδών και ειδικότερα για τη διαμόρφωση των αναλυτικών προγραμμάτων των μουσικών σχολείων (ηλικίας 9-12) στην Τουρκία.

Özeke Kocabaş Ezgi: Αναληρώτρια Καθηγήτρια στο Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης, στον Τομέα Καθοδήγησης και Ψυχολογικής Συμβουλευτικής στο Πανεπιστήμιο Ege της Σμύρνης. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού (1998) και διδακτορικού τίτλου (2005) στο πεδίο της Καθοδήγησης και Ψυχολογικής Συμβουλευτικής από το Middle East Technical University της Άγκυρας. Έχει συμμετάσχει σε έρευνες στο πεδίο της Ειδικής Αγωγής κατά τη διάρκεια των σπουδών της. Κατέχει πιστοποιητικά συμμετοχής σε προγράμματα παρέμβασης για ψυχολογικά τραυματισμένα παιδιά-θύματα των σεισμών. Συμμετείχε επίσης σε ένα πρόγραμμα μετεκπαίδευσης διάρκειας δώδεκα εβδομάδων πάνω σε μουσικές πρακτικές της μεθόδου Orff. Διετέλεσε για ένα χρόνο επισκέπτρια ερευνήτρια στο Amsterdam Free University της Ολλανδίας, όπου συμμετείχε σε ερευνητικές δράσεις. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν χρήση της μουσικής στην ψυχολογική υποστήριξη των παιδιών, εκπαίδευση γονέων, ψυχο-εκπαιδευτικά προγράμματα συμβουλευτικής και συμβουλευτική εκπαίδευση.

Procter Simon: Ο Simon Procter είναι ο διευθυντής του μεταπτυχιακού προγράμματος μουσικοθεραπείας το οποίο διευθύνεται από το Nordoff-Robbins Music Therapy (Ηνωμένο Βασίλειο) και πιστοποιείται από το City University, Λονδίνο. Είναι ο επιμελητής του *British Journal of Music Therapy* και μέλος του Sociology of the Arts Research Group στο Exeter University, Ηνωμένο Βασίλειο.

Welch Graham: Ο καθηγητής Graham Welch είναι πρόεδρος του Τμήματος Τεχνών και Ανθρωπιστικών Επιστημών του Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου όπου κατέχει την έδρα της Μουσικής Παιδαγωγικής. Είναι εκλεγμένος πρόεδρος της Εταιρείας για την Έρευνα στην Εκπαίδευση, τη Μουσική και την Ψυχολογία (Society for Education, Music and Psychology Research, SEMPRES) επί σειρά ετών μέλος και συνεπικεφαλής της Επιτροπής για την Έρευνα, της Διεθνούς Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση (International Society for Music Education, ISME). Έχει διδάξει ως προσκεκλημένος καθηγητής σε πολλά πανεπιστήμια ανά τον κόσμο. Πρόσφατα ορίστηκε μέλος του Συμβουλίου Έρευνας για τις Τέχνες και τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες του Ηνωμένου Βασιλείου και έχει προσφέρει τις υπηρεσίες του ως ειδικός σύμβουλος σε πολλά ερευνητικά κέντρα. Έχει περισσότερες από 200 δημοσιεύσεις πάνω σε θέματα μουσικής ανάπτυξης και μουσικής εκπαίδευσης, εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, ψυχολογίας της μουσικής, επιστήμης του τραγουδιού και της φωνής και μουσικής στην ειδική εκπαίδευση. Είναι μέλος των συντακτικών ομάδων των σημαντικότερων περιοδικών για τη μουσική εκπαίδευση ανά τον κόσμο (όπως το International Journal of Music Education, το Journal of Research in Music Education, το Research Studies in Music Education, το British Journal of Music Education και το Music Education Research).

Αγγελίδου Σοφία: απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του ΑΠΘ. Στην Διπλωματική της εργασία ασχολήθηκε με την Μουσική Εικονογραφία με επιβλέπουσα την καθηγήτρια Αλεξάνδρα Γουλιάκη-Βουτυρά. Παρακολούθησε μαθήματα μουσικολογίας και διεύθυνσης χορωδίας στην Μουσική Ακαδημία Pantso

Bladigeron της Σόφιας. Ανήκει στην ερευνητική ομάδα του αρχείου Μουσικής Εικονογραφίας του ΑΠΘ και στην ομάδα του Πολιτιστικού Ιδρύματος του Ομίλου της Τράπεζας Πειραιώς για την επανέκτηση του Μουσείου Ελληνικών Μουσικών Οργάνων. Από το 2003 εργάζεται ως μουσικός στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ενώ είναι και διευθύντρια χορωδιών. Έχει δημοσιεύσει άρθρα σε μουσικοπαιδαγωγικά και μουσικολογικά περιοδικά. Είναι μέλος του ΔΣ της Ελληνικής Ένωσης για την Μουσική Εκπαίδευση (Ε.Ε.Μ.Ε). Μιλάει Αγγλικά, Ιταλικά και Βουλγάρικα. Σήμερα είναι φοιτήτρια επί διδακτορικό στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο με επιβλέποντα τον καθηγητή Χάρη Ξανθουδάκη, καθώς επίσης και στο προπτυχιακό τμήμα του ΕΑΠ στον τομέα του Ελληνικού Πολιτισμού.

Αδαμοπούλου Χριστίνα: σπούδασε μουσική στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου (πτυχίο) και μουσικοθεραπεία (ΜΑ) στο Anglia Ruskin University του Cambridge (UK) το διάστημα 2006-2008. Σήμερα εργάζεται ως εκπαιδευτικός μουσικής στην ειδική αγωγή και ως μουσικοθεραπεύτρια στο «Νοσοκομείο Παίδων Α. Σοφία». Επιμελήθηκε σε συνεργασία με την Ι. Ετμεκτσόγλου τα πρακτικά του συνεδρίου με θέμα «Μουσικοθεραπεία και άλλες μουσικές προσεγγίσεις για παιδιά και νέους με αναπηρίες» και μετέφρασε πρόσφατα στα ελληνικά το βιβλίο των Α. Oldfield & J. Bean «Μαγικός αλός: Μουσικές δραστηριότητες για την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων» (επιμέλεια Ι. Ετμεκτσόγλου, εκδόσεις Ορφεύς).

Αθανασίου Ελευθερία: απόφοιτος του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Δυτικής Μακεδονίας. Έχει παρακολουθήσει μαθήματα πιάνου και θεωρητικών για 10 χρόνια σε ωδείο.

Ακογιούνογλου-Χρήστου Μίτση: υποψήφια διδάκτωρ του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου. Είναι μέλος του ΕΣΚΕΜ. Σπούδασε πιάνο στο Εθνικό Ωδείο (πτυχίο) και στο Atheneum (δίπλωμα). Σπούδασε Μουσικοθεραπεία στο Michigan State University, ΗΠΑ, και έλαβε το Bachelor of Music in Music Therapy με τιμητική διάκριση. Με υποτροφία του Κοινωφελούς Ιδρύματος "Α.Σ. ΩΝΑΣΗΣ" έκανε τις μεταπτυχιακές σπουδές, λαμβάνοντας το Master of Music in Music Therapy στο MSU. Παράλληλα με τις σπουδές της, εργάστηκε ως επόπτρια και βοηθός καθηγητή στη Μουσικοθεραπευτική Κλινική του MSU. Έχει εκπαιδευτεί στην νευρολογική μουσικοθεραπεία και είναι μέλος της Academy of Neurologic Music Therapy. Έχει συνεργαστεί ως μουσικοθεραπεύτρια με το Παιδοψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής, το Νοσοκομείο Παίδων και το Ειδικό Σχολείο ΣΟΣ για το αυτιστικό παιδί στον Άλιμο. Κατοικεί στη Χίο, και εργάζεται ως καθηγήτρια πιάνου, ως μουσικοθεραπεύτρια ιδιωτικά και ως μουσικός στο χώρο του θεάτρου (σύνθεση, διδασκαλία, επιμέλεια σε παραγωγές του ΔΗΠΕΘΕ Β. Αιγαίου).

Αναστασίου Μαριάννα: Γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε πιάνο (Δίπλωμα) και Ανώτερα θεωρητικά με υποτροφία (Πτυχίο Αρμονίας, Αντιστιξής, Φούγκας, σπουδές Σύνθεσης) στο Εθνικό Ωδείο. Αποφοίτησε από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Παρακολούθησε το σεμινάριο *Arts Management & Εισαγωγή στις αρχές σχεδιασμού ιστοσελίδων* του *Center for Arts Management and Technology, Carnegie Mellon University* και έλαβε περαιτέρω τεχνολογική εκπαίδευση από το *New Horizon, Computer Learning Center*. Συνεργάστηκε ως μουσικολόγος στον Τομέα Εκδόσεων του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών. Στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής της δραστηριότητας έδωσε διάλεξη στο Κέντρο Εκπαίδευσης της Εθνικής Βιβλιοθήκης των Τυράνων με θέμα *Electronic Services and Music Collections* και συμμετείχε ως ομιλήτρια στο Εκπαιδευτικό Εργαστήριο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Pulman Xι στη Βέροια. Δίδαξε Μουσική Ιστορία και Μορφολογία στο ΙΕΚ Ακμή. Από το 1996 εργάζεται στη Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος «Λίλιαν Βουδούρη», όπου σήμερα είναι υπεύθυνη Υπηρεσιών Διαδικτύου.

Ανδρούτσος Πολύβιος: (Ph.D.) μουσικοπαιδαγωγός-ερευνητής. Έχει δημοσιεύσει πάνω από 70 άρθρα σε ελληνικά και διεθνή περιοδικά για την μουσική εκπαίδευση, ένα βιβλίο και επίσης είναι συ-συγγραφέας των διδακτικών πακέτων της Β' και Γ' γυμνασίου. Έχει πραγματοποιήσει εισηγήσεις, σεμινάρια και εργαστήρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Έχει διδάξει μουσική στην ειδική εκπαίδευση, στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση και επί σειρά ετών μαθήματα Μουσικής Παιδαγωγικής στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας του Α.Τ.Ε.Ι.Θ. Ακόμα, έχει διδάξει στα ΠΕΚ, στην επιμόρφωση εκπαιδευτικών μουσικής στα νέα βιβλία και σε προγράμματα Εξειδίκευσης Μουσικοπαιδαγωγικής Επιμόρφωσης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Διατέλεσε αξιολογητής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου για βιβλία και διδακτικό υλικό. Είναι ιδρυτικό μέλος της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση (Ε.Ε.Μ.Ε.) όπου διατέλεσε πρόεδρος (7 έτη), αντιπρόεδρος (3 έτη) και αναγορεύτηκε

Επίτιμος Πρόεδρος (Ιούνιος 2007). Είναι μέλος του ΔΣ (2006-2010) της Διεθνούς Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση (ISME) και των Επιστημονικών Επιτροπών των περιοδικών *Μουσικοπαιδαγωγικά*, *International Journal of Music Education: Practice* και του ηλεκτρονικού περιοδικού *muse-journal*.

Αντονακάκης Δημήτρης: σπούδασε πιάνο και μουσική, με ειδίκευση στη σύνθεση. Έχει παρακολουθήσει δεκάδες σεμινάρια, μεταξύ των οποίων και στο Orff Institute στο Salzburg. Συνέχισε με σπουδές στη μουσικοθεραπεία στο Anglia Ruskin University, στο Cambridge της Μεγάλης Βρετανίας: P. Diploma in Music Therapy και Master of Arts in Music Therapy. Είναι υποψήφιος διδάκτωρ Αναπτυξιακής Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης. Έχει συγγράψει, ατομικά και συλλογικά, βιβλία και άρθρα, ενώ το συνθετικό του έργο περιλαμβάνει δημιουργίες για οργανικά σύνολα και παιδιά. Διδάσκει στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης ως Ειδικός Επιστήμων.

Αυγητίδου Σοφία: εργάζεται ως Επίκουρος Καθηγήτρια Προσχολικής Παιδαγωγικής στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας. Έχει διδάξει σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο, εκτός από το Π.Δ.Μ., στο Α.Π.Θ. και στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Έχει συνεργαστεί με αρκετές σχολικές μονάδες της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ως εξωτερική σύμβουλος στο πλαίσιο της επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών, σε ευρωπαϊκά και ελληνικά προγράμματα όπως η «Ενδοσχολική Επιμόρφωση» (επιστ. υπεύθυνος καθ. Π. Ξοχέλλης), ΣΕΠΠΕ (επιστ. υπεύθυνη καθ. Ζ. Παπαναούμ), και Σωκράτης (επιστ. υπεύθυνη Σ. Αυγητίδου). Ερευνητικά ενδιαφέροντά της, μεταξύ άλλων, αποτελούν η αρχική εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, η έρευνα δράσης και η εκπαιδευτική έρευνα γενικότερα.

Βαρβαρίγου Μαρία: είναι κάτοχος διδακτορικού τίτλου PhD στη Μουσική Παιδαγωγική από το Institute of Education του University of London ω υπότροφος του Ιδρύματος Α. Ωνάσης. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου MA στην Εκτελεστική Πρακτική από το University of York του Ηνωμένου Βασιλείου και προπτυχιακού τίτλου από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου στην Κέρκυρα. Έχει σπουδάσει κλασσικό τραγούδι, Βυζαντινή και Ελληνική παραδοσιακή μουσική, όμποε και διευθύνση χορωδίας, ενώ έχει και πολυετή ενεργή καλλιτεχνική δράση. Το 2006 συμμετείχε στο «I'mPULSE», μία καλλιτεχνική δράση τραγουδιού που τίμησε την ανθρώπινη φωνή στην παραδοσιακή κουλτούρα του σύγχρονου κόσμου υπό τη διοργάνωση του Asian-European Foundation. Έχει επίσης ηχογραφήσει Ελληνικά παραδοσιακά τραγούδια στα CD «Aegean of the Angels», «On the West Wind» και «Languages from the Cradle», ένα πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με νανουρισματα από διαφορετικές χώρες. Σήμερα εργάζεται ως ερευνήτρια στο Institute of Education του University of London, καθώς και ως ανεξάρτητη εξωτερική αξιολογήτρια μουσικών προγραμμάτων και δασκάλα μουσικής σε Ελληνικά σχολεία του Λονδίνου.

Βασιλειάδης Αναστάσιος: 1955. Έτος γέννησης. Καβάλα – Ελλάδα. 1978. Πτυχίο Οικονομικών. Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. 1979. Σπουδές σύνθεσης στην Guildhall School of Music and Drama-Λονδίνο. 1984. Δίπλωμα κρουστών και τυμπάνων στην Music Academy του Μονάχου. 1985. Α΄ Κορυφαίος στην κρατική ορχήστρα Θεσσαλονίκης. 1987. Ιδρύει την τάξη κρουστών του Κρατικού Ωδείου Θεσσαλονίκης. 1994. Γίνεται μέλος της Ε.Ε.Μ. 1998. Πρώτο βραβείο σύνθεσης με το οκτέτο κρουστών Σα.Τε. Κα. Πε. 2003. Ξεκινά διδακτορική έρευνα με θέμα το πολυθέαμα. 2006 Διδάσκει ως Λέκτορας στο Τ. Μ. Ε. Τα του ΠΑ.ΜΑΚ. Οι συνθέσεις συμπλήρωσαν τον αριθμό 101 με 11 συμφωνικά, 2 κοντσέρτα, 2 πολύτεχνα, 3 θεατρικά, 6 χορωδιακά, 4 ορχήστρας δωματίου, 16 τραγούδια, 2 οκτέτα, 2 σχετά, 1 κουνιέτο, 4 κουαρτέτα εγχόρδων, 6 κουαρτέτα διαφόρων οργάνων, 4 τρίο, 18 ντουέτα και 20 σόλο. Εκτός 2 συμφωνικών όλα τα άλλα έχουν ερμηνευτεί.

Βερβέρης Αντώνης: γεννήθηκε το 1982 στην Αθήνα και μεγάλωσε στη Μυτιλήνη. Σπούδασε Μουσικολογία και Μουσική Παιδαγωγική στο Α.Π.Θ. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος (Master) στη Χορωδιακή Εκπαίδευση (MA Choral Education) του Roehampton University του Λονδίνου, ενώ είναι υποψήφιος Διδάκτωρ του ίδιου πανεπιστημίου. Παρακολούθησε μαθήματα ανώτερων θεωρητικών (αρμονία και αντίστιξη), μονοδίας και πιάνου και έχει ασχοληθεί με την ελληνική παραδοσιακή μουσική και ειδικότερα το σαντούρι. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα στρέφονται γύρω από τη μελέτη της φωνητικής ανάπτυξης και ψυχολογίας των εφήβων, την ανάλυση χορωδιακών συνόλων με τη χρήση ποσοτικών μεθόδων έρευνας, και τη διδασκαλία της ελληνικής παραδοσιακής μουσικής. Ζει και εργάζεται στη Μυτιλήνη όπου διδάσκει στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, διευθύνει χορωδιακά σύνολα ενώ παράλληλα διδάσκει φωνητική τοποθέτηση στη Νεανική

Χορωδία του Δήμου Μυτιλήνης. Εργάστηκε στο Τμήμα Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής του Τ.Ε.Ι. Ηπείρου στην Άρτα όπου δίδαξε σαντούρι και οργανολογία.

Βούλγαρη Ελευθερία: Έλαβε το δίπλωμα πιάνου με καθηγητή τον κ. Τουφεζί το 2002 και το δίπλωμα σύνθεσης με καθηγητή τον κ. Ιωαννίδη το 2007. Έχει συμμετάσχει σαν ενεργό μέλος σε μουσικά σεμινάρια, συνέδρια και ημερίδες με θέμα την μουσική παιδαγωγική, την ειδική αγωγή, τις μαθησιακές δυσκολίες και τη δυσλεξία. Υπήρξε εισηγήτρια στο 2^ο συνέδριο για το παιδικό τραγούδι τον Μάιο του 2008. Τον Απρίλιο του ίδιου έτους ανήρτησε αφίσα στο Συμπόσιο Σχολικής Ψυχολογίας και Μουσικής Παιδαγωγικής στον Πειραιά. Εργάζεται σαν καθηγήτρια σε ωδείο και σαν δασκάλα μουσικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Είναι μέλος της Ένωσης Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής στη Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και ιδρυτικό μέλος του Πανελληνίου Συλλόγου Διευθυντών Χορωδιακών και Οργανικών Συνόλων.

Βρακά-Μαρτόνε Μαρία: μουσικοπαιδαγωγός και υποψήφια διδάκτωρ του τμήματος Μουσικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών, στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο του Πανεπιστημίου του Λονδίνου (University of London). Ολοκλήρωσε τη βασική της εκπαίδευση στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, και είναι απόφοιτος του μεταπτυχιακού τμήματος για τη Μουσική Εκπαίδευση (Master in Music Education) του Πανεπιστημίου Middlesex του Λονδίνου. Σπουδάζει στη Μ. Βρετανία με υποτροφία του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (I.K.Y). Έχει παρουσιάσει την έρευνά της σε παγκόσμια συνέδρια. Τα ενδιαφέροντά της κινούνται στο χώρο της Ψυχοακουστικής και της Μουσικολογίας. Η κυρίως έρευνά της εστιάζεται στην επίδραση του Πολιτισμικού περιβάλλοντος στην ανάπτυξη ακουστικών ιδιοτήτων. Από το 2007 έως σήμερα εργάζεται ως βοηθός ερευνητρια σε διάφορα προγράμματα.

Γεωργουλή-Μπουρζούκου Στυλιανή: Μουσικός στο Πειραματικό Μουσικό Γυμνάσιο-Λύκειο Παλλήνης από την ίδρυση του. Διδάσκει Πιάνο και Σύνολα Σύγχρονης Μουσικής. Αποφοίτησε από το Ωδείο Αθηνών και Παλλάδιο Ωδείο με καθηγητές τον Γιώργο Αρβανιτάκη και Κωνσταντίνο Κυδωνιάτη. Συνέχισε με επιμόρφωση σε νέες μουσικο-παιδαγωγικές μεθόδους και σε θεωρητικά έως και σύνθεση. Πήρε Διδακτορικό (University of Southampton, PhD 2004), ερευνώντας τον ρόλο της Σύνθεσης και του Αυτοσχεδιασμού στην Ελληνική Μουσική Εκπαίδευση. Έχει Πτυχίο Οικονομικών από το Πανεπιστήμιο Αθηνών (1975) και Μάστερ σε Οικονομική Ανάπτυξη από το Πανεπιστήμιο Κάρντιφ Ουαλίας (1977). Συμμετείχε στη πρώτη συγγραφική ομάδα Προγράμματος Σπουδών στο έργο "Αισθητική Αγωγή- Μουσική" του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου το 1998, και ήταν κριτής-αξιολογητής σε δύο από τα πρόσφατα σχολικά βιβλία Μουσικής. Έχει διδάξει στην Εισαγωγική Επιμόρφωση Μουσικών, έχει ασχοληθεί με την επιμόρφωση καθηγητών μουσικής ως μέλος συλλογικού οργάνου από το 1986, και είναι Πιστοποιημένος Εκπαιδευτής Ενηλίκων ΕΚΕΠΣ (2006). Δίδαξε σε ομάδες με προβλήματα ένταξης, όπως σε παιδιά αναμορφωτηρίου, και παιδιά με νοητική στέρηση.

Γιαμάλογλου Τζένη: Γεννήθηκε στον Πειραιά. Είναι κάτοχος διπλώματος πιάνου με την Ν. Σεμιτέκολο καθώς και ανώτερων θεωρητικών. Έχει παρακολουθήσει το σύστημα «Kodály» και είναι απόφοιτος του επαγγελματικού διευτού κύκλου σπουδών Μουσικοκινητικής Αγωγής «Carl Orff». Είναι τελειόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Έχει διατελέσει επιμορφώτρια σε ΠΕΚ για την εισαγωγική επιμόρφωση νεοδιόριστων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Έχει ενεργό συμμετοχή σε συνέδρια τόσο Πανελλήνια όσο και Διεθνή για θέματα της μουσικοπαιδαγωγικής επιστήμης. Συμμετείχε σε πειραματικό κύκλο μαθημάτων στο Ράλλιο Πειραματικό Σχολείο σε συνεργασία με το τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αθηνών. Έχει διδάξει σε σεμινάρια και επιμορφωτικές ημερίδες για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και έχει υλοποιήσει εγκεκριμένα σχολικά προγράμματα. Από το 2007 συνεργάζεται με την καθηγήτρια Σμαράγδα Χρυσοστόμου του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών στο Σεμινάριο: Μέθοδοι έρευνας στην Μουσική Παιδαγωγική. Από το 1999 εργάζεται ως καθηγήτρια μουσικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Γκανά Γεωργία: Μουσικός, μουσικοπαιδαγωγός και εμψυχώτρια θεατρικού παιχνιδιού. Υπεύθυνη του εργαστηρίου Τέχνης και Δημιουργίας «Ανεμόσκαλα». Εργάζεται με ομάδες παιδιών και ενηλίκων εφαρμόζοντας προγράμματα μουσικής και θεατρικού παιχνιδιού καθώς και με άτομα με ειδικές ανάγκες. Οργανώνει μουσικοθεατρικές παραστάσεις με παιδιά. Συμμετέχει ως εισηγήτρια και εμψυχώτρια σε συνέδρια και σεμινάρια. Δίδαξε μουσική και μουσικοκινητική στο τμήμα Βρεφονηπιοκομίας του ΤΕΙ Θεσσαλονίκης. Μέλος

της Καλλιτεχνικής Παιδαγωγικής Ομάδας ΕΛΛΑΤΕ ΝΑ ΠΑΙΞΟΥΜΕ, μέλος της Μπάντας Δρόμου του Κρουστόφφου, μέλος του Δικτύου για το Θέατρο στην Εκπαίδευση και μέλος της Ε.Ε.Μ.Ε.

Δημητριάδου Κατερίνα: έχει υπηρετήσει ως καθηγήτρια φιλόλογικών μαθημάτων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και από το 2005 είναι λέκτορας Διδακτικής Μεθοδολογίας στο Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης της Παιδαγωγικής Σχολής του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Συνεργάζεται ως ερευνήτρια και επιμορφώτρια με τον Τομέα Παιδαγωγικής του Α.Π.Θ. και υπήρξε μέλος ερευνητικής ομάδας του ΥΠ.Ε.Π.Θ. Είναι μέλος επιστημονικών συλλόγων και υπήρξε για τρεις θητείες μέλος του Δ.Σ. του Παραρτήματος Μακεδονίας της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος. Τα ακαδημαϊκά και ερευνητικά ενδιαφέροντά της αναφέρονται σε επιστημονικές περιοχές όπως: διδακτική μεθοδολογία ανθρωπιστικών μαθημάτων-μοντέλα διδασκαλίας-σύγχρονες διδακτικές παρεμβάσεις-παιδαγωγική αξιοποίηση του ιστορικού χώρου διαπολιτισμική διδακτική-κοινωνιολογία του εκπαιδευτικού-τεχνική της επιστημονικής εργασίας. Έχει συμμετάσχει με ανακοινώσεις σε πολλά ελληνικά και διεθνή συνέδρια και ημερίδες και με άρθρα της σε ελληνικά και διεθνή επιστημονικά περιοδικά.

Διονυσίου Δημήτρης: αποφοίτησε από την Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αλεξανδρούπολης το 1996. Στην συνέχεια, για δύο χρόνια, εργάστηκε ως ειδικευόμενος της Γενικής Χειρουργικής στο Γ.Ν.Ν.Σερρών. Από το 2002 έως και το 2006 ειδικεύτηκε στην Πλαστική Χειρουργική σε νοσοκομεία της Μεγάλης Βρετανίας και στην Κλινική Πλαστικής Χειρουργικής του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης. Είναι Διδάκτορας της Ιατρικής Σχολής του Α.Π.Θ. Από το 2006 κατέχοντας έμμισθη θέση επιμελητή Πλαστικής Χειρουργικής στο Queen Victoria Hospital της Μεγάλης Βρετανίας, εξειδικεύθηκε στην επανορθωτική μικροχειρουργική. Ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την αποκατάσταση μαστού μετά μαστεκτομή, με τις επανορθωτικές επεμβάσεις των άκρων, καθώς επίσης και με την αισθητική χειρουργική. Στα πλαίσια της συνεχούς επιστημονικής εκπαίδευσής του, παρακολούθησε πλήθος εκπαιδευτικών σεμιναρίων και συνεδρίων, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, όπου παρουσίασε μεγάλο αριθμό επιστημονικών εργασιών. Ο κ. Διονυσίου εργάζεται ιδιωτικά και κατέχει θέση επιστημονικού συνεργάτη στην Κλινική Πλαστικής Χειρουργικής του ΑΠΘ.

Διονυσίου Ζωή: Λέκτορας Μουσικής Παιδαγωγικής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου. Σπούδασε Παιδαγωγική (Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, ΑΠΘ) και Μουσική (Πιάνο, Ανώτερα Θεωρητικά και Βυζαντινή Εκκλησιαστική Μουσική). Έχει Μεταπτυχιακό (ΜΑ) και Διδακτορικό Δίπλωμα (PhD) στη Μουσική Παιδαγωγική από το Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα σχετίζονται με τη διδασκαλία της ελληνικής παραδοσιακής μουσικής, τα Μουσικά Σχολεία, την παγκοσμιοποίηση και την επίδρασή της στην ελληνική μουσική, ιστορικά θέματα της Ελληνικής μουσικής εκπαίδευσης, την εκμάθηση μουσικής εντός και εκτός του σχολικού χώρου, τη διαθεματικότητα, τον εκπαιδευτικό μουσικής, κ.ά.

Δογάνη Κωνσταντίνα: Λέκτορας Μουσικής Παιδαγωγικής στο Τμήμα Επιστημών της Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΤΕΠΑΕ) του Α.Π.Θ. Έχει εργασθεί ως νηπιαγωγός και ως μουσικοπαιδαγωγός με παιδιά προσχολικής έως και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Έχει επίσης διδάξει μουσικοπαιδαγωγική σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο και σε μετεκπαιδευόμενους εκπαιδευτικούς σε Ελλάδα και Αγγλία. Είναι διδάκτορας Μουσικής Παιδαγωγικής του Παν/μίου του Έξετερ, Αγγλίας και αρθρογραφεί σε περιοδικά μουσικής παιδαγωγικής. Έχει συμμετάσχει σε σεμινάρια μουσικοπαιδαγωγικής και έχει παίξει ως σολίστας στην Ελλάδα και το εξωτερικό, ενώ συνθέτει τραγούδια για παιδιά και μουσική για έργα θεάτρου και κουκλοθέατρου. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα στρέφονται προς την διερεύνηση της αλληλεπίδρασης μαθητή-δασκάλου και του αναστοχασμού τους κατά τη διάρκεια μουσικής δημιουργίας μέσω του αυτοσχεδιασμού και της σύνθεσης στην τάξη.

Δρίτσας Θανάσης: Σπούδασε ιατρική στο πανεπιστήμιο Αθηνών και ειδικεύθηκε στην καρδιολογία (1987-1994) στα πανεπιστημιακά νοσοκομεία Guy's & Hammersmith Hospital, RPMS, London, UK. Μελέτησε ανώτερα θεωρητικά και σύνθεση με τους Κώστα Κυδωνιάτη και Γιάννη Ιωαννίδη και παρακολούθησε σεμινάρια σύνθεσης στην Royal Academy of Music, London, UK. Πολλές επιστημονικές του εργασίες έχουν δημοσιευθεί σε διεθνή περιοδικά υψηλού δείκτη αναφοράς στα αντικείμενα της υπερτροφικής μυοκαρδιοπάθειας, των καρδιακών αρρυθμιών, της αμοδυναμικής της καρδιακής βηματοδότησης, της καρδιακής ανεπάρκειας, της φυσιολογίας της άσκησης και της καρδιακής αποκατάστασης (cardiac rehabilitation). Έχει ιδρύσει

και είναι ο πρώτος πρόεδρος της Ομάδας Εργασίας Ποιότητας Ζωής & Ψυχοκοινωνικής Καρδιολογίας της Ελληνικής Καρδιολογικής Εταιρείας. Εργάζεται ως καρδιολόγος στο Ωνάσειο Καρδιοχειρουργικό Κέντρο από το 1994. Έχει αναγνωρισθεί διεθνώς ως πρωτοπόρος για την κλινική και ερευνητική του δραστηριότητα στη χρήση της μουσικής ως θεραπευτικού μέσου (music medicine) και αποτελεί διακεκριμένο μέλος της Ευρωπαϊκής Καρδιολογικής Εταιρείας (FESC), μέλος της Αμερικανικής Εταιρείας Μουσικοθεραπείας (AMTA) και της Διεθνούς Εταιρείας Μουσικής στην Ιατρική (ISMM). Έχουν κυκλοφορήσει σε δίσκους (CD) πολλά μουσικά του έργα και έχει συγγραφικό έργο. Η μουσική του χρησιμοποιήθηκε από τη χορογραφική ομάδα διεθνούς φήμης Gelabert-Azzopardi Company de Danca στο Edinburgh International Art Festival 2004-Arthur's Feet σε μία πρωτοποριακή παράσταση την οποία παρουσίασαν ως χορευτές άτομα με αναπηρίες.

Ετμεκτόγλου Ιωάννα: σπούδασε στο Πανεπιστήμιο του Ιλινόι (Ουρμπάνα, Η.Π.Α.), από όπου έλαβε πτυχίο και μεταπτυχιακό στη μουσική παιδαγωγική και διδακτορικό (Ph.D) στη Μουσική Ψυχολογία με έμφαση στην εκπαίδευση (1992). Αργότερα σπούδασε μουσικοθεραπεία (M.A. 2007) στο Anglia Ruskin University (Cambridge, Αγγλία). Από το 1995 εργάζεται στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου, όπου διδάσκει μουσική ψυχολογία, μουσική για την ειδική αγωγή, εκπαιδευτική ψυχολογία για μουσικούς καθώς και εισαγωγικά μαθήματα μουσικοθεραπείας. Στον τομέα της εκπαιδευτικής ψυχολογίας με επίκεντρο τον ήχο και τη μουσική, ενδιαφέρεται για τη δημιουργία, πειραματική χρήση και αξιολόγηση αναπτυξιακά και πολιτισμικά κατάλληλου διδακτικού υλικού. Πειραματίζεται με διδακτικές προσεγγίσεις οι οποίες βασίζονται στην ανακάλυψη και επεκτείνουν τη διδασκαλία σε πλαίσια εκτός τάξης. Οι προσεγγίσεις αυτές στοχεύουν στην ενίσχυση της δημιουργικότητας των παιδιών, στην καλλιέργεια της ακουστικής τους αντίληψης και στην ανάπτυξη ικανοτήτων και κινήτρων για εκτίμηση του περιβάλλοντος μέσω των ήχων.

Ζαχαριάδου Μαρία: Γεννημένη στη Θεσσαλονίκη, είναι διπλωματούχος βιολιού του Σύγχρονου ωδείου Θεσσαλονίκης, πτυχιούχος του Τμήματος Μουσικής Επιστήμης με ειδικευση στο βιολί και κάτοχος Μεταπτυχιακού τίτλου στη Μουσική Εκπαίδευση του Πανεπιστημίου Northwestern των Ηνωμένων Πολιτειών. Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2008-2009 έγινε δεκτή ως υποψήφια διδάκτορας μουσικής παιδαγωγικής στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης. Έχει διδάξει βιολί και γενική μουσική στην Ελλάδα και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Από τον Αύγουστο του 2008 υπηρετεί ως μόνιμη καθηγήτρια μουσικής στη Β'βάθμια εκπαίδευση. Έχει υπάρξει μέλος πολλών μουσικών συνόλων με πολυάριθμες συναυλίες σε Ελλάδα και εξωτερικό. Τα τελευταία τρία περίπου χρόνια δραστηριοποιείται στο χώρο του tango ως μέλος του σχήματος "Icos de atar". Είναι μέλος της Ε.Ε.Μ.Ε. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν την μουσική εκπαίδευση και διδασκαλία του βιολιού στην προσχολική ηλικία, καθώς και την εκπαίδευση των δασκάλων μουσικής.

Ζησοπούλου Ελένη: (M.Ed), νηπιαγωγός και εμπνευστήρια θεατρικού παιχνιδιού. Έχει κάνει μεταπτυχιακές σπουδές στο Τ.Ε.Π.Α.Ε. του Α.Π.Θ. και ασχολήθηκε με τη συμβολή του παιδαγωγικά ανασχεδιασμένου χώρου στην εμφάνιση και ανάπτυξη συνεργατικών μορφών διδασκαλία και μάθησης. Διδάσκει στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και εισηγείται σε σεμινάρια και συνέδρια με θέμα την αισθητική αγωγή. Σε ομάδες παιδιών και ενηλίκων εφαρμόζει προγράμματα αισθητικής αγωγής και θεατρικού παιχνιδιού. Συμμετέχει σε ερευνητικά και επιμορφωτικά προγράμματα. Ίδρυτικό μέλος της Καλλιτεχνικής-Παιδαγωγικής Ομάδας ΕΛΛΑΤΕ ΝΑ ΠΑΙΞΟΥΜΕ.

Θεοδωρίδης Νίκος: Ο Νίκος Θεοδωρίδης είναι απόφοιτος του Π.Τ. Νηπιαγωγών του Α.Π.Θ., του Οικονομικού Τμήματος της Σχολής Ν.Ο.Ε. του Α.Π.Θ., και του τμήματος Αρμονίας του Σύγχρονου Ωδείου Θεσ/νίκης, όπου ξεκίνησε την ειδίκευση του στα μουσικοπαιδαγωγικά. Είναι διδάκτωρ Μουσικής Παιδαγωγικής. Έχει διδακτική εμπειρία στην προσχολική, πρωτοσχολική, τρίτοβάθμια εκπαίδευση και στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, ενώ από το 2002 κατέχει θέση Ε.Ε.ΔΙ.Π. Ι, Μουσικής στην Παιδαγωγική Σχολή του Πανεπιστημίου Δ. Μακεδονίας. Έχει δημοσιεύσει βιβλία με cd και άρθρα μουσικοπαιδαγωγικού περιεχομένου. Υπήρξε μέλος οργανωτικών επιτροπών και εισηγητής σε συνέδρια και ημερίδες. Είναι ιδρυτικό μέλος της Καλλιτεχνικής-Παιδαγωγικής Ομάδας ΕΛΛΑΤΕ ΝΑ ΠΑΙΞΟΥΜΕ, της Ε.Ε.Μ.Ε. και του Εργαστηρίου Κρουστών-Μουσικό Παιχνιδοθέαμα ΚΡΟΥΣΤΟΦΩΝΟ.

Θεοδωρίδου Ξένια: πήρε δίπλωμα πιάνου με διάκριση από το Νέο Ωδείο Θεσσαλονίκης. Συνέχισε στις Κρατικές Ανώτατες Σχολές Μουσικής του Freiburg και της Karlsruhe αποκτώντας παιδαγωγικό και μεταπτυχιακό δίπλωμα και φοίτησε στο Conservatoire National Supérieur de Musique de Paris με τους Michel Beroff ,

Jean-Philippe Collard, Anne Queffelec, Denis Pascal και τον pianista του Ensemble Intercontemporain Florent Boffard. Σπούδασε μουσικολογία στο Τ.Μ.Σ. του Α.Π.Θ και είναι υποψήφια δίδακτωρ του Εθνικού Καποδιστριακού Παν/μίου Αθηνών στον τομέα της ιστορικής μουσικολογίας με υποτροφία του ΙΚΥ. Έχει δώσει ρεσιτάλ πιάνου και μουσικής δωματίου σε ποικίλους συνδυασμούς στην Ελλάδα, Γερμανία και Αυστρία και εμφανίστηκε ως σολίστ με τη Δημοτική Ορχήστρα Θεσσαλονίκης. Απέσπασε βραβεία σε πανελληνίους διαγωνισμούς πιάνου και ηχογράφησε για το γερμανικό ραδιόφωνο και την ελληνική τηλεόραση. Δίδαξε πιάνο στο Μουσικό Σχολείο Θεσσαλονίκης και στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Παν/μίου Μακεδονίας βάσει του ΠΔ 407/80. Εφαρμόζει στη διδασκαλία της στοιχεία της τεχνικής Alexander.

Καλατζόγλου Χριστιάννα: γεννήθηκε το 1981 στη Θεσσαλονίκη. Έκανε σπουδές ανώτερων θεωρητικών και πιάνου στο Δημοτικό και το Αλεξάνδρειο Ωδείο Θεσσαλονίκης, ενώ το 2004 αποφοίτησε από το τμήμα Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. Έπειτα, συνέχισε τις σπουδές της στο μεταπτυχιακό τμήμα Ειδικής Αγωγής του πανεπιστημίου Μακεδονίας, ενώ παρακολούθησε και κάποια σεμινάρια με θέμα το ρόλο της μουσικής στην ειδική αγωγή, καθώς επίσης και σεμινάρια μουσικοθεραπείας. Από το 2005 απασχολείται στο χώρο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, έχει συμμετάσχει σε μουζικαλ, ενώ παράλληλα έχει εργασθεί σε Ε.Ε.Ε.Κ, σε κέντρο απασχόλησης ατόμων με αναπηρίες, καθώς και στην Ελληνική Εταιρία Απασχόλησης ατόμων με Αυτισμό.

Καλδή Μιράντα: αποφοίτησε με Bachelor of Music από το Πανεπιστήμιο του Cape Town το 1972 με το βραβείο αριστείας 'Dean Brooke Memorial Prize'. Τό ίδιο έτος αποκαλέστηκε «Καλύτερη νέα συνθέτρια της χρονιάς» από την Κρατική Ραδιοφωνία της Νοτίου Αφρικής με το έργο της 'EKFRASIS' για χορωδία *a cappella*. Συνέχισε τις σπουδές της στο Πανεπιστήμιο του York, Αγγλία και το 1992 αποφοίτησε με Master of Arts in Music (με ειδίκευση στη μουσική παιδαγωγική & όπερα για νέους). Το 2002 ανακηρύχθηκε Διδάκτωρ της Μουσικής (με ειδίκευση στην Ιστορικά Τεκμηριωμένη Εκτέλεση Φωνητικής Μουσικής στην Αναγέννηση) από το Πανεπιστήμιο του York (Αγγλία). Από το 1994 διδάσκει στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου και είναι υπεύθυνη της χορωδίας, με την οποία έχει παρουσιάσει μεγάλο αριθμό έργων μεταξύ των οποίων και μερικές παγκόσμιες πρώτες εκτελέσεις. Συνεχίζει να πειραματίζεται με θέματα που αφορούν την ιστορικά τεκμηριωμένη εκτέλεση και να προωθεί την όπερα για νέους δίνοντας παραγγελίες σε Έλληνες συνθέτες και ανεβάζοντας έργα σε σχολεία και χορωδίες νέων με φοιτητές που παρακολουθούν την κατεύθυνση της Διεύθυνσης Χορωδίας στο Τ.Μ.Σ. του Ιονίου Πανεπιστημίου.

Καπουλίτσα-Τρούλου Θωμαΐς: (PhD) Καθηγήτρια εφαρμογών: Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης (τμήμα Βρεφονηπιοκομίας). Διδάσκει: α) «Διδακτική και μεθοδολογία Εικαστικών Δραστηριοτήτων στη Προσχολική ηλικία» β) «σχεδιασμό, ανάπτυξη και εφαρμογή προσέγγισης του Εικαστικού έργου τέχνης μέσα στην σχολική τάξη».

Καρτασιδού Λευκοθέα: σπούδασε στην Ελλάδα στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του ΑΠΘ και στη Γερμανία, στο Πανεπιστήμιο της Κολωνίας –ως υπότροφος του Γερμανικού Κρατίδιου Βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας- όπου έλαβε διδακτορικό δίπλωμα στον τομέα της Θεραπευτικής Παιδαγωγικής. Είναι κάτοχος πτυχίου Ανωτέρων Θεωρητικών (Αρμονία, Ωδική και Αντίστιξη) και έχει εργαστεί ως καθηγήτρια μουσικής σε ιδιωτική μουσική σχολή, ωδείο και στη Β/θμια Εκπαίδευση στο Μουσικό Σχολείο (Γυμνάσιο) Κατερίνης. Έχει εργαστεί στην Α/θμια Εκπαίδευση και σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής ως Νηπιαγωγός. Είναι Λέκτορας Ειδικής Αγωγής στο Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Συγγραφικό έργο: (2004) Μουσική Εκπαίδευση στην Ειδική Παιδαγωγική Αθήνα: τυπωθήτω-Γ. Δαρδανός. (2004) Μάθηση μέσω κίνησης – Θεωρητικές προσεγγίσεις και εκπαιδευτικές εφαρμογές της ψυχοκινητικής στην Ειδική Παιδαγωγική Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας (2006) Μουσική Παιδαγωγική, Μουσική Εκπαίδευση στην Ειδική Αγωγή, Μουσικοθεραπεία: σύγχρονες τάσεις και προοπτικές. Πρακτικά Ημερίδας 20 Μαΐου 2006, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας. (σε συνεργασία με την Λ. Στάμου).

Κατσώχη Χαρά: σπούδασε στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών της Σχολής Καλών Τεχνών του Α.Π.Θ. Παράλληλα ολοκλήρωσε τις μουσικές σπουδές στο βιολί (Δίπλωμα 1999, τάξη Ν. Αρχοντή) και στα θεωρητικά. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου στον τομέα της Μουσικής Ψυχολογίας (MSc in Music Psychology, Keele University, 2001). Στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών ασχολήθηκε με την εναι-

σχόληση των μαθητών Δημοτικών σχολείων με διάφορες μουσικές δραστηριότητες, υπό την καθοδήγηση της Dr. S. O'Neill. Είναι υποψήφια Διδάκτορας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. και η έρευνα της επικεντρώνεται στις πεποιθήσεις των μαθητών, οι οποίες διαμορφώνονται κατά τη διάρκεια της διαδικασίας της μουσικής μάθησης και διδασκαλίας, με επιβλέπουσα καθηγήτρια την Dr. Ελένη Λαπιδάκη. Από το 1999 διδάσκει βιολί και θεωρητικά σε γενικά και μουσικά σχολεία.

Κίτσιου Χρύσα: απόφοιτος του τμήματος Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ., διπλωματούχος πιάνου και πτυχιούχος ανώτερων θεωρητικών. Είναι η δημιουργός του βιβλίου «Θεωρία της Μουσικής, σολφές, καλλιέργεια ακουστικών ικανοτήτων». Ασχολείται έντονα με την καλλιέργεια της ακοής και έχει δημοσιεύσει άρθρα σχετικά με τα τεστ αξιολόγησης μουσικών ακουστικών ικανοτήτων και την διδασκαλία μουσικού οργάνου. Συμμετείχε ως εισηγήτρια σε σεμινάρια και συνέδρια σχετικά με τη διδασκαλία της Θεωρίας της Μουσικής – Καλλιέργειας της Ακοής. Υπήρξε accompagnatrice της «Χορωδίας Θεσσαλονίκης» καθώς και άλλων χορωδιών συμμετέχοντας σε διάφορες συναυλίες, φεστιβάλ και gala όπερας στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Ως πιανίστρια έχει εμφανιστεί με συμφωνικές ορχήστρες, σύνολα μουσικής δωματίου, διάφορα μουσικά σχήματα και σε ατομικά ρεσιτάλ κλασικού και σύγχρονου ελληνικού και ξένου ρεπερτορίου. Διδάσκει πιάνο και dictée στο Μουσικό Σχολείο Κέρκυρας. Έχει διδάξει πιάνο, θεωρητικά, χορωδία και μουσικοκινητική αγωγή σε Μουσικά Σχολεία, Ωδεία και Ι.Ε.Κ. Σε συνεργασία με το Βρετανικό Συμβούλιο Αθηνών συνοδεύει στο πιάνο τις πτυχιακές εξετάσεις μπαλέτου (major) της Βασιλικής Ακαδημίας του Λονδίνου (Royal Academy of Dance).

Κλήμη Αμαλία: γεννήθηκε στην Αθήνα το 1976. Σπούδασε Μαιευτική στο Τ.Ε.Ι. Αθήνας και έκανε πρακτική άσκηση στο πανεπιστημιακό νοσοκομείο "Savonlinnan Keskusairaala" της Φινλανδίας, μέσω ευρωπαϊκού προγράμματος ανταλλαγής φοιτητών "Erasmus-Socrates". Είναι κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην «Αντιμετώπιση του πόνου» (Ιατρική Σχολή Πανεπιστημίου Ιωαννίνων). Εργάστηκε ως ελεύθερη επαγγελματίας (2000-2002) και το 2002 διορίστηκε στο Γενικό Νοσοκομείο-Μαιευτήριο «Έλενα Βενιζέλου», όπου εργάζεται ως μαιά έκτοτε. Παράλληλα, από το 2000 εργάζεται ως επιστημονικός συνεργάτης γνωστής αλυσίδας καταστημάτων βρεφικών ειδών, εκπονώντας διαλέξεις σχετικά με τη φροντίδα και την καλή υγεία των εγκύων και των νεογνών. Συμμετείχε στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα αγωγής υγείας σε σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης των διευθύνσεων των Ν. Αττικής, Βοιωτίας, Ευβοίας και Κρήτης, με θέμα «Αλλαγές στην εφηβεία: υγιεινή και φυσιολογία γυναικείου γεννητικού συστήματος» (ΥΠ.Ε.Π.Θ./ Τμήμα Β' Αγωγής Υγείας & Περιβαλλοντικής Αγωγής και Σύλλογος Επιστημόνων Μαιών/τών Αθήνας, σχολ. έτος 2004-2005), ενώ από το 2004 έως και σήμερα διδάσκει ως Εργαστηριακός Συνεργάτης στο τμήμα Μαιευτικής του Τ.Ε.Ι. Αθήνας.

Κοκκίδου Μαίη: γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη και υπηρετεί στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση στο νομό Κοζάνης ενώ παράλληλα διδάσκει ως Ειδική Επιστήμων στο Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών και στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος του Α.Π.Θ. στο πεδίο των Ανθρωπιστικών Επιστημών («Γλώσσα - Ιστορία - Πολιτισμός», αριστούχος, υπότροφος του ΙΚΥ) και διδάκτωρ της Συγκριτικής Μουσικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Είναι πρόεδρος της Ε.Ε.Μ.Ε. και μέλος της ISME, OMEP και ASCD. Είναι μέλος του Δ.Σ. της καλλιτεχνικής-παιδαγωγικής ομάδας "ΕΛΑΤΕ ΝΑ ΠΑΙΞΟΥΜΕ" και καλλιτεχνική διευθύντρια της εταιρίας «Θεατρική Αναζήτηση». Έχει συμμετάσχει σε πολλά Διεθνή και Πανελλήνια συνέδρια, σε ημερίδες και σεμινάρια ως εισηγήτρια και εμπνευστήρια σε θέματα πρώτης ανάγνωσης και γραφής, αισθητικής αγωγής και μουσικής παιδαγωγικής. Πολλά άρθρα της είναι δημοσιευμένα σε επιστημονικά ελληνικά και διεθνή έντυπα. Οι έρευνές της και τα επιστημονικά της ενδιαφέροντα αφορούν κυρίως στην Αισθητική Παιδεία, στη Συγκριτική Μουσική Εκπαίδευση και στο Σχεδιασμό Προγραμμάτων Σπουδών.

Κολιάδη-Τηλιακού Ανθούλα: πτυχιούχος του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας (κατεύθυνση Ψυχολογίας), καθώς και του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ταυτόχρονα, είναι Πτυχιούχος Πιάνου (απόφοιτος του Εθνικού Ωδείου) και Διπλωματούχος Φούγκας (απόφοιτος του Ελληνικού Ωδείου). Με υποτροφία από το Ι.Κ.Υ. μετεκπαιδεύτηκε στην Αγγλία και είναι κάτοχος του Μεταπτυχιακού Τίτλου Master of Arts in Music Education από το Πανεπιστήμιο του Reading της Μ. Βρετανίας. Είναι Εκλεγμένη Διδάκτορας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών και το θέμα της διδακτορικής της διατριβής εμπίπτει στα πεδία της Μουσικής Παιδαγωγικής και

Ψυχολογίας. Από το 2000 εργάζεται ως εκπαιδευτικός στο Μουσικό Σχολείο Ρόδου με αντικείμενο τη διδασκαλία του Πιάνου και ως καθηγήτρια Μουσικοκινητικής Αγωγής στο Ελληνικό Ωδείο (Παράρτημα Ρόδου). Έχει εργαστεί ως μουσικοπαιδαγωγός σε παιδικούς σταθμούς, ως εμψυχώτρια εκπαιδευτικών στα πλαίσια του Προγράμματος «ΜΕΛΙΝΑ», ως καθηγήτρια Μουσικής στα Προγράμματα Προαιρετικής Μουσικής Παιδείας για τα Δημοτικά Σχολεία, ως καθηγήτρια Πιάνου, αλλά και ως Φιλολόγος στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Έχει κάνει ανακοινώσεις σε Πανελλήνια Συνέδρια, έχει δημοσιεύσει άρθρα, έχει συμμετάσχει σε ερευνητικά προγράμματα και είναι ενεργό μέλος της Ε.Ε.Μ.Ε και της Ε.Ε.Μ.Α.Π.Ε..

Κολιούση Ειρήνη: γεννήθηκε στην Ηγουμενίτσα της Θεσπρωτίας. Το 1998 αποφοίτησε από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. Παράλληλα παρακολούθησε ανώτερα θεωρητικά στο Μακεδονικό Ωδείο Θεσσαλονίκης στην τάξη του κυρίου Αθανασιάδη (πτυχίο Αρμονίας 1996, Αντίστιξης 1998, Φούγκας 2000). Είναι υποψήφια Διδάκτωρ στο Τ.Μ.Σ. στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο της Αθήνας, στον τομέα της Εθνομουσικολογίας. Υπήρξε μέλος του Μουσικού Πολύτροπου, ενώ εξακολουθεί να είναι μέλος του παραδοσιακού ηπειρώτικου συγκροτήματος «Αδερφοζάδερα Κολιούση» καθώς και του γυναικείου πολυφωνικού σχήματος «Διώνη». Από το 2003 διδάσκει το μάθημα της μουσικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Κόνιαρη Δήμητρα: καθηγήτρια μουσικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και υποψήφια δίδακτωρ στο Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Αποφοίτησε από το τμήμα Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. και τελείωσε το μεταπτυχιακό της στις Γνωστικές Επιστήμες στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο Βρυξελλών. Είναι απόφοιτος του κύκλου σπουδών Ρυθμικής Dalcroze του Ινστιτούτου Dalcroze των Βρυξελλών και τα επιστημονικά της ενδιαφέροντα είναι στο χώρο της Μουσικής Ψυχολογίας και της Νευροεκπαίδευσης. Είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Εταιρείας για τις Γνωστικές Επιστήμες της Μουσικής (ESCOM), της Διεθνούς Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση (ISME) και της Ε.Ε.Μ.Ε.

Κορακιανίτη Αικατερίνη Σπυριδούλα: ωρομίσθια εκπαιδευτικός σε σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Σπούδασε Μουσική (Τμήμα Μουσικών Σπουδών Ιονίου Πανεπιστημίου, Κέρκυρα) και Ανώτερα Θεωρητικά. Τα ενδιαφέροντά της επικεντρώνονται γύρω από την έρευνα στη μουσική παιδαγωγική.

Κότσια Λύλλυ: Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1965. Σπούδασε στο Εθνικό ωδείο από όπου πήρε πτυχίο Πιάνου και Αρμονίας. Παρακολούθησε κύκλο σπουδών Ιστορίας Τέχνης στο πανεπιστήμιο του Οσλο. Από το 1991 εργάζεται ως εκπαιδευτικός κλάδου Μουσικής στο Δημοτικό σχολείο του Κολλεγίου Αθηνών. Έχει επιμορφωθεί με πλήθος προγραμμάτων στα παιδαγωγικά της μουσικής. Είναι ιδρυτικό μέλος της Ε.Ε.Μ.Ε. Έχει αναλάβει και εκπονήσει το ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό πρόγραμμα Socrates-Comenius με τίτλο “Meeting my new borders”. Έχει διατελέσει συντονίστρια της τριετούς συνεργασίας του Κολλεγίου Αθηνών με τη μεταπτυχιακή σχολή του Πανεπιστημίου του Harvard. Έλαβε μέρος στο ερευνητικό πρόγραμμα «Πυθαγόρας II» του Πανεπιστημίου Μακεδονία και στο Ευρωπαϊκό πρόγραμμα *Prelude* για την εισαγωγή της τεχνολογίας στην Πρωτοβάθμια Μουσική Εκπαίδευση. Παρακολούθησε πρόγραμμα επιμόρφωσης στην εκπαιδευτική τεχνολογία *Reusable Learning Objects*. Έχει μεταφράσει το βιβλίο “Me and my recorder” της M. Hobsbawn («Η φλογέρα μου και εγώ»), Μουσικός οίκος Νικολαΐδη.

Κούντουρας Δημήτρης: Σπούδασε φλάουτο με ράμφος, μπαρόκ φλάουτο και ερμηνεία παλαιάς μουσικής στην Ανώτατη Σχολή Μουσικής της Ουτρέχτης, στα Ινστιτούτα παλαιάς μουσικής του Μιλάνου και του Τρόσινγκεν και στο Ωδείο της πόλης της Βιέννης. Είναι ιδρυτικό μέλος του συνόλου παλαιάς μουσικής Ex Silentio και εμφανίζεται συχνά με το Duo Goliardi. Έχει εμφανιστεί σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες καθώς και στο Μπαχρέν και στην Ιαπωνία. Ως σολίστ έχει εμφανιστεί μεταξύ άλλων στη “Sala Verdi” του Μιλάνου, στο “Teatro Coccia” της Νοβάρας, στη “Pablo Casals Hall” του Τόκιο και στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών. Έχει ηχογραφήσει για τις εταιρίες MDG και ARKYS. Έχει διδάξει στο Τ.Μ.Σ. του Α.Π.Θ. και σε σεμινάρια σε Αυστρία, Γερμανία, Αλβανία και Ελβετία. Ζει στη Βιέννη και εμφανίζεται με το σύνολο *Labyrinth*.

Κουτσουπίδου Θεανό: Διδάκτωρ (Ph.D.) Μουσικής Παιδαγωγικής του Πανεπιστημίου Surrey Μεγ. Βρετανίας. Από το 2006 διδάσκει στο Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού του Πανεπιστημίου Αιγαίου, καθώς και στα Διδασκαλεία Νηπιαγωγών και Δημοτικής Εκπαίδευσης του ίδιου πανεπιστημίου. Είναι κάτοχος του Μεταπτυχιακού Διπλώματος «Μάθηση και Διδασκαλία στην Ανώτατη Εκπαίδευση» (Roehampton University, Μεγ. Βρετανία), πρωτεύουσα απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών

Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών και κάτοχος Διπλώματος Πιάνου του Εθνικού Ωδείου. Έχει συμμετάσχει ως εισηγήτρια σε μεγάλο αριθμό ευρωπαϊκών και διεθνών συνεδρίων και έχει δημοσιεύσει ερευνητικές μελέτες σε ελληνικά και διεθνή επιστημονικά περιοδικά. Έχει επίσης λάβει μέρος σε διάφορα ερευνητικά προγράμματα στον τομέα της εκπαίδευσης επιδοτούμενα από εθνικούς και ευρωπαϊκούς φορείς, όπως το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, The British Academy και το European Regional Development Fund. Το 2006 βραβεύτηκε από την European Society of Cognitive Sciences of Music (ESCOM) με το «Βραβείο Νεαρού Ερευνητή». Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν τη μουσική ανάπτυξη του παιδιού, τη μουσική κατάρτιση των εκπαιδευτικών και τη μουσική δημιουργικότητα. Είναι πιστοποιημένο μέλος (Fellow) της Ακαδημίας Ανώτατης Εκπαίδευσης Αγγλίας και Ουαλίας (Higher Education Academy) και μέλος των επιστημονικών οργανώσεων ISME, SEMPRES και EuNet MERYC.

Κυνηγού-Φλάμπουρα Μαρία: σπούδασε Γυμναστική, Ρυθμική, Μουσική και Χορό. Έχει κάνει μεταπτυχιακές σπουδές. Ειδικεύτηκε στη μελέτη προβλημάτων της Ρυθμικής αγωγής, της κίνησης και της μουσικής των μικρών παιδιών. Συμμετείχε στον καταρτισμό του νόμου Περί Οργανώσεως και Διοικήσεως Σχολών Ανωτέρας Καλλιτεχνικής Εκπαίδευσεως, και του διατάγματος που αφορά στον κανονισμό οργανώσεως και λειτουργίας Ανωτέρων Σχολών χορού. Δίδαξε σε ιδιωτικές και κρατικές σχολές, σε ΤΕΙ και Πανεπιστήμια της Ελλάδας και του εξωτερικού. Έχει διδάξει χορογραφία επί 26 χρόνια στη Δραματική Σχολή του Θεάτρου Τέχνης Καρόλου Κουν καθώς και στο Ωδείο Φ. Νακα, το μάθημα της προ-ωδειακής μουσικής για παιδιά. Έχει εκδώσει βιβλία και κασέτες για παιδιά και εκπαιδευτικούς.

Λούρα Ελένη: είναι πτυχιούχος του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και απόφοιτος του Διετούς επαγγελματικού κύκλου Μουσικοκινητικής αγωγής Carl Orff της σχολής Μωραΐτη, καθώς και του Μονοετούς ενημερωτικού κύκλου Μουσικοκινητικής Αγωγής Carl Orff και Μουσικής-Ρυθμικής-Κινητικής Αγωγής Jacques Dalcroze. Το 2004 έλαβε μέρος στο διεθνές σεμινάριο "Elementare Musik-und Tanzpädagogik" στο Orff Institut στο Salzburg. Έχει εργαστεί στο σχεδιασμό και την οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε μουσεία και έχει πραγματοποιήσει πληθώρα βιομηχανικών, περιβαλλοντικών και πολιτιστικών προγραμμάτων, ενώ παράλληλα έχει αναλάβει το σχεδιασμό και τη λειτουργία της μουσικοκινητικής δραστηριότητας ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων.

Μαγαλιού Μαρία: γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1973. Σπούδασε παιδαγωγικά στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Αθηνών και πιάνο και θεωρητικά στη Μουσική Σχολή Γαβριηλίδου (πτυχίο Αρμονίας) και στο Παναρμόνιο Ωδείο (δίπλωμα πιάνου, πτυχίο Αντίστιξης και Φούγκας). Έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο Reading της Μ. Βρετανίας με υποτροφία του Ι.Κ.Υ. και απέκτησε τον τίτλο M.A. in Music Education το 2000. Στη συνέχεια εκτόνησε διδακτορική διατριβή στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου, επίσης με υποτροφία του Ι.Κ.Υ. υπό την εποπτεία της Καθηγήτριας Λ. Σέργη και ανακηρύχθηκε διδάκτορας του Τμήματος τον Οκτώβριο του 2007. Από το 1996 εργάζεται στη δημόσια πρωτοβάθμια εκπαίδευση ως εκπαιδευτικός μουσικής. Έχει εργαστεί ως επιμορφώτρια στο Μαράσλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης και σε επιμορφωτικά προγράμματα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και έχει δημοσιεύσει άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά. Είναι μητέρα δύο παιδιών.

Μαρκέα Γεωργία: έχει PhD στη Μουσική Εκπαίδευση από το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου (Institute of Education), όπου σπούδασε με καθηγητή τον Keith Swanwick και με υποτροφία του ΙΚΥ. Στο Institute of Education πραγματοποίησε επίσης μεταδιδακτορική έρευνα πάνω στη φύση του μουσικού ταλέντου υπό την επίβλεψη του καθηγητή Graham Welch. Από το ακαδημαϊκό έτος 2007-2008 είναι Σχολική Σύμβουλος Μουσικής με έδρα την Α΄ Διεύθυνση Δ.Ε. Αθήνας. Είναι επίσης αντιπρόεδρος της Ε.Ε.Μ.Α.Π.Ε. Είναι μέλος της Ε.Ε.Μ.Ε. και έχει υπάρξει επικεφαλής της Ομάδας Εργασίας Παιδαγωγικής Πιάνου από το 2002 έως το 2006. Είναι ιδρυτικό μέλος του Καλλιτεχνικού και Πνευματικού Συλλόγου Αιγάλεω (υπεύθυνη στο Μουσικό τμήμα). Είναι επίσης μέλος του ΑΤ.ΙΝ.Ε.Ρ. (Αθηναϊκό Ινστιτούτο για την Εκπαίδευση και την Έρευνα). Είναι αξιολογήτρια του Υπουργείου Εργασίας και Απασχόλησης στον Πολιτισμό, Αθλητισμό και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Επικοινωνία. Το συγγραφικό της έργο αποτελείται από εννέα βιβλία και δεκάδες άρθρα σε βιβλία και περιοδικά με κριτές.

Μαρόπουλος Θωμάς: γεννήθηκε στην Αθήνα το 1963. Έκανε σπουδές πιάνου, κλασσικού τραγουδιού και θεωρίας της Μουσικής στο Ελληνικό Ωδείο και στο πρότυπο Πειραματικό Ωδείο (άνωτερα θεωρητικά) και

ολοκλήρωσε τις εγκύκλιες σπουδές του, λαμβάνοντας Δίπλωμα Σύνθεσης με τον Β. Φόστερ. Παράλληλα, παρακολουθεί για τρία έτη μαθήματα Μουσικής Ανάλυσης και Μουσικής του 20ού αιώνα, υπό την επίβλεψη του μουσικολόγου Γιώργου Ζερβού. Παρακολούθησε επίσης μαθήματα Ανάλυσης και Σύγχρονης Μουσικής με τον Θεόδωρο Αντωνίου και τον Χάρη Ξανθουδάκη, ενώ σε σεμινάρια μελέτησε το μουσικοπαιδαγωγικό σύστημα Kodály. Δίδαξε μουσική θεωρία, Μορφολογία, Ανάλυση και Σύνθεση στην Ωδειακή εκπ/ση. Είναι καθηγητής μουσικής στην Α/βάθμια δημόσια εκπ/ση. Το 1996-97 και 1997-98, δίδαξε το μάθημα 'Μουσική Ανάγνωση και Υπαγόρευση' στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Παν/μίου Αθηνών. Έχει γράψει μουσική για διάφορα σύνολα, χορωδία, ορχήστρα, μερικά έχουν παιχθεί σε διάφορες συναυλίες, ενώ έχει πάρει μέρος σε διεθνείς διαγωνισμούς σύνθεσης. Για πάνω από δώδεκα χρόνια εργάστηκε ως μαέστρος ιδρύοντας, διδάσκοντας και διευθύνοντας χορωδιακά, ορχηστρικά και φωνητικά σύνολα. Έχει γράψει και παρουσιάζει ορχηστρικά και χορωδιακή σχολική μουσική και έχει εκπονήσει με τους μαθητές του διάφορα πολιτιστικά προγράμματα. Έχει διδάξει στα Π.Ε.Κ. και σε άλλα σεμινάρια επιμόρφωσης, ήταν επιμορφωτής του Π.Ι. στα νέα 'διδασκτικά πακέτα για το μάθημα της Μουσικής' ενώ έχει πάρει μέρος σε συνέδρια ως εισηγητής με αντικείμενο τη Μουσική Ανάλυση και έχει δημοσιεύσει διάφορα σχετικά άρθρα.

Ματθαιοπούλου Δέσποινα: γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Απέκτησε μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στην Μουσική Παιδαγωγική από το University of London, Institute of Education με υποτροφία του ιδρύματος Λίλιαν Βουδούρη. Είναι πτυχιούχος και αριστούχος στο τμήμα του Ειδικού Αρμονίας, Αντίστιξης, Ενοργάνωσης και Φούγκας του Μακεδονικού Ωδείου Θεσσαλονίκης. Είναι απόφοιτος του ετήσιου μουσικοπαιδαγωγικού προγράμματος επιμόρφωσης του Ωδείου «Μουσικό Κολλέγιο» Θεσσαλονίκης. Δίδαξε, στο Παιδαγωγικό τμήμα του Α.Π.Θ., για το πρόγραμμα της «Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ.», το γνωστικό αντικείμενο της «Μουσικής Αγωγής». Δίδαξε Μουσικοκινητική Αγωγή βασισμένη σε σύγχρονες μουσικοπαιδαγωγικές μεθόδους στο Ι.Ε.Κ. του Αγίου Δημητρίου στην Αθήνα, σε ωδεία της Πτολεμαϊδας και της Κοζάνης, στο Ωδείο «Μουσικό Κολλέγιο» της Θεσσαλονίκης και στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών. Σήμερα διδάσκει στο ωδείο Φ. Νάκας. Έχει συγγράψει τα βιβλία με τίτλο «Το Πρώτο μου Βιβλίο-Θεωρία της Μουσικής», «Μουσικοπονηριές 1&2», «Η κυρα-Μάρω πάει στο Μέγαρο Μουσικής» και «Πιανοπονηριές» τα οποία εκδόθηκαν από τον εκδοτικό οίκο Φ. Νάκας.

Μητρογιάννη Ευαγγελία: είναι αριστούχος απόφοιτος του τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών και υπ. διδάκτωρ του με θέμα Διατριβής: «*Η Διαθεματική προσέγγιση στη Διδακτική της Μουσικής στο Ελληνικό Δημοτικό Σχολείο: Σύστημα Θεωρίας και Πρακτικής Διδασκαλίας*». Είναι πτυχιούχος πιάνου από το Αττικό Ωδείο, και Ανώτερων Θεωρητικών, Ωδική και Αρμονία. Έχει παρακολουθήσει μαθήματα στο φλάουτο με ράμφος (φλογέρα), παραδοσιακών κρουστών και σπουδάζει φλάουτο στο Ωδείο Αθηνών. Είναι εκπαιδευτικός μουσικής στην Α/θμια Εκπαίδευση, όπου έχει συντονίσει τρία Διαθεματικά Εκπαιδευτικά Προγράμματα. Για τη σχολική χρονιά 2008 – 2009 εργάζεται με απόσπαση στο Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης. Ως μουσικολόγος έχει συνεργαστεί με το Μέγαρο Μουσικής (στο Ερευνητικό Πρόγραμμα «*Η μουσική παράδοση της Ανατολικής Μακεδονίας*»), με το μουσικό αρχείο του Σίμωνος Καρά, και με το Ερευνητικό Πρόγραμμα του Πανεπιστημίου Αθηνών «*Το τραγούδι της Καρπάθου*».

Μητρόπουλος Βασίλης: γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Πάτρα. Άρχισε τις μουσικές του σπουδές στο ακορντεόν, και στη συνέχεια σπούδασε πιάνο, ανώτερα θεωρητικά και σύνθεση. Παράλληλα σπούδασε jazz πιάνο και jazz ενορχήστρωση με τη δια αλληλογραφίας μέθοδο μαθημάτων του «Berklee College of Music». Αποφοίτησε ως αριστούχος από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών τον Ιούνιο του 2005 και σήμερα είναι υποψήφιος διδάκτωρ στον τομέα της ενορχήστρωσης και της αισθητικής της μουσικής στο ίδιο τμήμα. Έχει παρακολουθήσει πλήθος σεμιναρίων για την πιανιστική ερμηνεία και εκτέλεση, καθώς και για θεωρητικά ζητήματα και έχει συμμετάσχει ως πιανίστας σε σχήματα jazz και έντεχνης ελληνικής μουσικής. Επιπροσθέτως έχει συμμετάσχει σε χορωδιακά σύνολα και εργάζεται ως μπάσο στην Εθνική Λυρική Σκηνή (οπερέτα, θέατρο Ακροπόλ). Είναι μέλος της συντακτικής επιτροπής του περιοδικού «*Μουσική σε Πρώτη Βαθίδα*», έχει γράψει άρθρα για τη μουσική στη Δημόσια Εκπαίδευση και έχει πάρει μέρος σε συνέδρια με αντικείμενο τη μουσικολογία και την παιδαγωγική της μουσικής. Το Νοέμβριο του 2007 κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις «fagotto», το βιβλίο του με τίτλο «*Η τεχνική εναρμόνισης της μελωδίας*».

Μπομπάριδου Χρυσή: είναι απόφοιτος τους τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας (ειδίκευση Ψυχολογία) του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Είναι κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην

Εκπαιδευτική Ψυχολογία (M Ed, Educational Psychology) από το University of Manchester, UK και υποψήφια διδάκτωρ στο Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Πατρών στο χώρο της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης. Από το 2007 εργάζεται στο Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, στο Τμήμα Σχολικής Υποστήριξης και Επιμόρφωσης. Έχει εργαστεί ως Διδάσκουσα βάσει Π.Δ. 407/80 στο Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Πατρών όπως και σε πολλά εκπαιδευτικά – επιμορφωτικά προγράμματα που υλοποιήθηκαν από τον ίδιο φορέα με βασικό αντικείμενο διδασκαλίας τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας. Έχει συμμετάσχει με ανακοίνωση σε περισσότερα από δέκα διεθνή και πανελλήνια συνέδρια ενώ ήταν μέλος οργανωτικών επιτροπών σε δεκατέσσερα συνέδρια – σεμινάρια στο χώρο της εκπαίδευσης. Έχουν δημοσιευτεί δώδεκα κείμενα της σε διάφορα επιστημονικά έντυπα.

Νένα Ευαγγελία: είναι διδάκτορας της Ιατρικής Σχολής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης ενώ ολοκληρώνει την ειδίκευση της στην Ιατρική της Εργασίας. Είναι συνεργάτης του Εργαστηρίου Υγιεινής και Προστασίας του Περιβάλλοντος, του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, όπου και δίδαξε ως λέκτορας (ΠΔ 407/80) το μάθημα της Κοινωνικής Ιατρικής. Στα κύρια επιστημονικά της ενδιαφέροντα συγκαταλέγονται η υγιεινή και ασφάλεια στην εργασία, η δημόσια υγεία και η κοινωνική ιατρική. Είναι συγγραφέας αρκετών δημοσιεύσεων σε επιστημονικά περιοδικά διεθνούς κύρους και έχει πολυάριθμες ανακοινώσεις τόσο σε διεθνή όσο και σε ελληνικά συνέδρια.

Νικολάου Ειρήνη: γεννήθηκε το 1975. Είναι απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Έχει τελειώσει τις μεταπτυχιακές της σπουδές στο Τμήμα Φιλοσοφίας Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας (Φ.Π.Ψ.) του Τομέα Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και είναι υποψήφια διδάκτωρ στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου. Επιπλέον είναι διπλωματούχος σολίστ πιάνου και σύνθεσης, όπου βραβεύτηκε αντιστοίχως με το Α΄ και Β΄ βραβείο. Έχει ασχοληθεί με τον τομέα της διεύθυνσης χορωδίας και ορχήστρας και έχει κάνει εμφανίσεις ως σολίστ πιάνου καθώς και σε μουσικά σύνολα, ορχήστρες και χορωδίες. Από το 2002 εργάζεται ως Ειδικό Διδακτικό προσωπικό στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης (Π.Τ.Δ.Ε.) του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων για τη διδασκαλία της μουσικής και διευθύνει τη Χορωδία του Τμήματος. Από το 1999 είναι Εργαστηριακός συνεργάτης του ΤΕΙ Βρεφονηπιοκομίας για τη διδασκαλία του μαθήματος Μουσικοπαιδαγωγική. Έχει διδάξει ανώτερα θεωρητικά, πιάνο και μουσική προπαιδεία σε Ωδεία της Αθήνας, των Ιωαννίνων, του Αγρινίου κ.α. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στη μουσική παιδαγωγική, στη φιλοσοφία και στην αρχαία ελληνική μουσική. Είναι μέλος του συλλόγου αποφοίτων του Τμήματος Μουσικών Σπουδών Πανεπιστημίου Αθηνών και της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση (Ε.Ε.Μ.Ε.)

Ντζιούνη Γαρυφαλλιά: είναι μουσικολόγος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, απ' όπου πήρε διδακτορικό δίπλωμα μουσικολογίας με τίτλο: «Η μουσικοθεραπευτική πράξη μέσα από τα αρχαιοελληνικά κείμενα». Προχώρησε επίσης τις μουσικές της σπουδές: ανώτερα θεωρητικά (πτυχία Αρμονίας και Αντίστιξης από το Ελληνικό Ωδείο) και πτυχίο πιάνου (από το Ορφικό Ωδείο). Είναι καθηγήτρια μουσικής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και κέντρο του ερευνητικού της ενδιαφέροντος αποτελεί η μουσικοθεραπεία, η μουσική ιατρική και η μουσική ψυχολογία.

Παπά Ολυμπία: είναι απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. (υποτροφία από το Ι.Κ.Υ.) και κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου του Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας (κατεύθυνση Ειδικής Αγωγής). Έχει επίσης αποκτήσει δίπλωμα πιάνου (τάξη Β. Βικτωράτου) και πτυχίο φούγκας (τάξη Κ. Τσούγκρα) από το Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης. Έχει διδάξει στη Χ.Α.Ν.Θ., σε Δημοτικά Σχολεία, σε Ειδικά Σχολεία, σε Γενικά Γυμνάσια και στο Μουσικό Σχολείο Σερρών. Το επιστημονικό της ενδιαφέρον εστιάζεται στο χώρο της μουσικής και ειδικής αγωγής.

Παπαγεώργη Ιουλία: είναι λέκτορας και ερευνήτρια στο τμήμα Τεχνών και Ανθρωπιστικών Επιστημών (Department of Arts and Humanities) και στο τμήμα Ψυχολογίας (Department of Psychology and Human Development) του Institute of Education, University of London. Έχει σπουδάσει Μουσική στο University of Leeds (BA Music) και Παιδαγωγική της Μουσικής (MA Music Education) και Ψυχολογία Μουσικής και Εκπαιδευτική Ψυχολογία στο Institute of Education, University of London (PhD). Είναι επίσης κάτοχος Πτυχίου Πιάνου και Πτυχίου Αρμονίας από το Εθνικό Ωδείο με Άριστα Παμψηφεί. Έχει παρουσιάσει το ερευνητικό της έργο σε διεθνή συνέδρια και σεμινάρια και έχει δημοσιεύσει άρθρα σε διεθνή ακαδημαϊκά

περιοδικά. Έχει συνδράμει ως συντονίστρια-ερευνητρια σε πολλά ερευνητικά προγράμματα Έχει κληθεί επανειλημμένα ως κριτής άρθρων στο περιοδικό *Psychology of Music* και είναι μέλος της ISME, του SEMPRE, της E.E.M.E., καθώς και της επιστημονικής επιτροπής του περιοδικού *Μουσικοπαιδαγωγικά* της E.E.M.E. Έχει πρόσφατα αναγνωριστεί ως Fellow της Higher Education Academy του Ηνωμένου Βασιλείου.

Παπαδοπούλου Μαρία Ελένη: είναι πτυχιούχος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. και κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου στη Μουσικοθεραπεία από το University of Surrey, Roehampton. Επιπλέον είναι τελειόφοιτη της κατεύθυνσης Ειδικής Αγωγής στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Έχει επίσης πτυχίο πιάνου, φούγκας, ενοργάνωσης και βυζαντινής μουσικής (τάξεις Μ. Γεωργιάδου, Κ. Σιέμπη, Κ. Ζαρίμπα, και Π. Μαυρουδής). Έχει εργαστεί ως μουσικοθεραπεύτρια και σήμερα εργάζεται ως γενικά και μουσικά σχολεία. Το επιστημονικό της ενδιαφέρον εστιάζεται στη μουσική εκπαίδευση, ειδική αγωγή και μουσικοθεραπεία.

Παπααναγιώτου Ξανθούλα: (M.A., PhD, University of London, Institute of Education) είναι σχολική σύμβουλος εκπαιδευτικών Μουσικής και διδάσκουσα Μουσικής Παιδαγωγικής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Παπατζίκη Στεφάνια: γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη και είναι απόφοιτη του Κρατικού Ωδείου Θεσσαλονίκης στο πιάνο (τάξη Σ. Κασσάρα) και στα ανώτερα θεωρητικά (τάξη Κ. Σιέμπη). Υπήρξε μέλος του στούντιο όπερας που διοργανώθηκε το 1996-1997 από τον οργανισμό «Θεσσαλονίκη, Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης». Μελέτησε ερμηνεία Lied και συνοδεία με τον Ur. Rademacher και κλασικό τραγούδι με τις D. Wirtz και El. Seele στη Γερμανία. Υπήρξε καθηγήτρια πιάνου στο μουσικό σχολείο Σερρών και από το 2003 είναι εκπαιδευτικός μουσικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Κατέχει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στη μουσική εκπαίδευση από το Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου.

Παυλάκου Μεταξία: είναι διδακτορική φοιτήτρια του Μουσικού Τμήματος του Πανεπιστημίου του Sheffield, πιανίστρια και μουσικοπαιδαγωγός. Σπούδασε πιάνο στο Κρατικό Ωδείο της Θεσσαλονίκης και είναι απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. Έχει πτυχίο Masters στη Μουσική Ψυχολογία από το Πανεπιστήμιο του Sheffield. Η διδακτορική της διατριβή έχει θέμα τις θεραπευτικές ιδιότητες του ερασιτεχνικού ομαδικού τραγουδιού για ανθρώπους που πάσχουν από διατροφικές διαταραχές.

Περακάκη Ελισσάβητ: είναι διδάκτορας του τμήματος Μουσικών Σπουδών Αθήνας (2009) στο τομέα της Μουσικής Παιδαγωγικής και απόφοιτος του ίδιου τμήματος (1997). Διδάσκει Μουσική στη δημόσια εκπαίδευση από το 1998. Είναι πτυχιούχος κιθάρας από το Εθνικό Ωδείο και έχει σπουδάσει ανώτερα θεωρητικά. Το διάστημα 1998 – 2003 συνεργάστηκε με Ωδεία και Μουσικές Σχολές στη διδασκαλία κιθάρας και θεωρητικών μαθημάτων. Στο ίδιο διάστημα συνεργάστηκε με τη Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη Λίλιαν Βουδούρη στην συγγραφή παρουσιάσεων αγγλικών και γερμανικών βιβλίων. Έχει συμμετάσχει με ανακοινώσεις και εργαστήρια σε πολλά σεμινάρια μουσικοπαιδαγωγικού περιεχομένου. Στα επιστημονικά της ενδιαφέροντα είναι η ένταξη δεξιοτήτων σκέψης στις δραστηριότητες του σχολικού μαθήματος Μουσικής και η εύρεση ελκυστικών τρόπων προσέγγισης των μαθητών κατά τη διδασκαλία του μαθήματος μέσω της ενεργητικής μουσικής ακρόασης, της μουσικής εκτέλεσης και της σύνθεσης. Είναι συγγραφέας του βιβλίου «Σχεδιάζοντας το σχολικό μάθημα Μουσικής» (Αθήνα: Fagotto, 2008).

Πρίντζα Αθανασία: Ωτορινολαρυγγολόγος, Λέκτορας Ιατρικής Σχολής, Α.Π.Θ. Αποφοίτησε από την Ιατρική Σχολή του Α.Π.Θ. το 1991 και πήρε τον τίτλο ειδικότητας στην Ωτορινολαρυγγολογία το 2000. Ολοκλήρωσε Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Εξειδίκευσης στην «Ιατρική Ερευνητική Τεχνολογία» στην Ιατρική Σχολή του Α.Π.Θ. το 2003 και καθώς και Master of Science in Speech and Swallowing research, στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου του Newcastle στη Μεγάλη Βρετανία το 2006. Είναι Διδάκτωρ της Ιατρικής Σχολής του Α.Π.Θ. (2004). Μετεκπαίδευση στο Medical School, University of Newcastle, Αγγλία και στην Ωτορινολαρυγγολογική Κλινική - Κλινική Χειρουργικής Κεφαλής και Τραχήλου και το Φωνιατρικό Τμήμα του Πανεπιστημίου του Erlangen – Nürnberg, Γερμανία. Επίσης έκανε μετεκπαίδευση στην εκπαιδευτική μεθοδολογία: «Εκπαίδευση Εκπαιδευτών», «Ενσωμάτωση της τεχνολογίας στη διδακτική πρακτική» στο Α.Π.Θ. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν διαταραχές φωνής και κατάποσης.

Ράπτης Θεοχάρης: γεννήθηκε στα Ιωάννινα και σπούδασε Φιλοσοφία-Παιδαγωγική και Ψυχολογία στην Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και μουσική στο Ηπειρωτικό Ωδείο «Τσακάλωφ». Ακολούθησε σπουδές στους τομείς Μουσική Παιδαγωγική, Μουσικολογία και Φιλοσοφία στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου. Το 2002 απέκτησε τον τίτλο Magister, ενώ στο ίδιο Πανεπιστήμιο ανακηρύχθηκε Διδάκτορας στο τμήμα Μουσικής Παιδαγωγικής το Φεβρουάριο του 2007. Υπήρξε για τρία χρόνια υπότροφος του «Ιδρύματος Αισθητικής Παναγιώτη και Έφης Μιχελή». Στο Μόναχο ήταν υπεύθυνος προγράμματος για την προσχολική μουσική αγωγή (TreFam), ενώ παρουσίασε την Ελληνική μουσική στα πλαίσια σειράς διαλέξεων του Τμήματος Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μονάχου. Από τον Ιούλη του 2008 εκπονεί μεταδιδακτορική εργασία στα πλαίσια του προγράμματος «Νέα Αισθητική – Αναδιαρθρώσεις της Αισθητικής». Από το 2005 εργάζεται ως επιστημονικός συνεργάτης στο Τμήμα Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής του ΤΕΙ Ηλείου. Κύριοι τομείς ενδιαφέροντος είναι η αισθητική της μουσικής, η συστηματική μουσική παιδαγωγική, η διδακτική οργάνου και η μουσική αγωγή στην αρχαία Ελλάδα.

Σαββίδου Ντίνα: απόφοιτος του Ελληνικού Ωδείου Αθηνών απ' όπου πήρε δίπλωμα Πιάνου με Άριστα Παμψηφεί. Ολοκλήρωσε τις προπτυχιακές της σπουδές στο University of Illinois με τον Ian Hobson και τις μεταπτυχιακές της στο Florida State University με την Carolyn Bridger. Είναι υποψήφια διδάκτωρ στο Arizona State University στον τομέα της Εκτέλεσης Πιάνου (D.M.A.) υπό την καθοδήγηση του καθηγητή Robert Hamilton. Εργάστηκε στο Τμήμα Παιδαγωγικής του Πιάνου για προπτυχιακούς φοιτητές στο FSU όπως επίσης και στο ASU με έμφαση σε ομαδικά μαθήματα πιάνου. Έχει παρουσιάσει σεμινάρια στον τομέα της Παιδαγωγικής του Πιάνου τόσο στην Κύπρο όσο και στο εξωτερικό στα πλαίσια συνεδρίων και θερινών ακαδημιών. Έχει επίσης δώσει πολλές συναυλίες πιάνου σόλο και για τέσσερα χέρια και έχει παρουσιαστεί σε διάφορα σύνολα μουσικής δωματίου. Διετέλεσε καθηγήτρια στην Εκτέλεση και Παιδαγωγική του Πιάνου στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου. Από τον Οκτώβριο του 2009 διδάσκει πιάνο στο Πανεπιστήμιο Λευκωσίας.

Σαρρής Δημήτρης: διδάσκει μουσική, με οργανική θέση στο ειδικό σχολείο ΕΛ.Ε.Π.ΑΠ Αγρινίου. Ως υπεύθυνος και διδάσκων του Εργαστηρίου Τεχνολογίας και Πολιτισμού (Τ.Α.Π.Μ., ΤΕΙ Ηλείου) και ως συνεργάτης του Πολιτιστικού Εργαστηρίου για τη Μουσική (Τ.Ε.ΜΕ.Π.Ο., Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών) μελέτησε και ανέπτυξε την χρήση των αυτοσχεδίων μουσικών οργάνων στην εκπαίδευση και τις τέχνες, (εκπαιδευτικό εργαστήριο ήχο - educational sound lab) παρουσιάζοντας την εργασία αυτή με άρθρα, ανακοινώσεις, δημοσιεύσεις και εκδόσεις. Είναι δημιουργός του Project της «Ομάδας Μεταήχων» (www.metasound.gr), που δραστηριοποιείται με εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις (edulations), εργαστήρια «μεταήχων» (metasound workshops), και εκπαιδευτικές συναυλίες (ConcertoPedias) σε συνεργασία με καλλιτέχνες, ακαδημαϊκούς δασκάλους και φορείς. Εκπονεί διδακτορική διατριβή στο (Τ.Ε.ΜΕ.Π.Ο., Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών), για την πολιτισμική διάσταση του ήχου και της μουσικής στην εκπαίδευση. Αποτελέσματα από την εργασία του βρίσκονται στον ιστοχώρο του Π.Σ.Δ. users.ait.sch.gr/dsarris και στον κόμβο cmc.gr

Σέρη Λένα: είναι Καθηγήτρια στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου. Σπούδασε μουσική στο Ελληνικό Ωδείο και στο Guildall School of Music and Drama του Λονδίνου, Παιδαγωγικά στο Bretton Hall College του Πανεπιστημίου του Leeds και Μουσικολογία στη Σορβόνη (Universite de Paris IV). Παρακολούθησε ειδικά σεμινάρια στο Orff Institute, στο Σάλτσμπουργκ. Είναι κάτοχος του τίτλου Master of Education του Boston University των ΗΠΑ και Διδάκτωρ σε θέματα Μουσικής Παιδαγωγικής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Δίδαξε στην Παιδαγωγική Ακαδημία, στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο της Κύπρου και στο Παιδαγωγικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Έχει γράψει τα βιβλία Δημιουργική Μουσική Αγωγή για τα Παιδιά μας (1982/1995), Δραματική Έκφραση και Αγωγή του Παιδιού (1987/1991), Θέματα Μουσικής και Μουσικής Παιδαγωγικής (1994), Προσχολική Μουσική Αγωγή (1995). Έχει δημοσιεύσει άρθρα και μελέτες με θέματα παιδαγωγικά και μουσικολογικά, ενώ συμμετείχε ή και διοργάνωσε εκπαιδευτικά και μουσικολογικά συνέδρια. Έχει γράψει μουσική κυρίως για θέατρο καθώς και για παιδιά.

Σιδηροπούλου Χριστίνα: Γεννήθηκε στην Κομοτηνή. Είναι κάτοχος Master of Music του London College of Music του Πανεπιστημίου Thames Valley με ειδικεύσεις Πιάνο, Μουσική Δωματίου και Συνοδεία, Ανάλυση και Μουσική του 20^{ου} αιώνα και διατριβή στην Ψυχολογία της Μουσικής Εκτέλεσης, Πτυχιούχος Ψυχολογίας του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ., Διπλωματούχος Πιάνου του TVU και του Σύγχρονου Ωδείου Θεσσαλονίκης και Ανώτερων Θεωρητικών.

Την καλλιτεχνική της πορεία συνθέτουν συμμετοχές σε σεμινάρια πιάνου, ρεσιτάλ, συναλίες μουσικής δω-ματίου, συνεργασίες με τη Συμφωνική Ορχήστρα του Δήμου Θεσσαλονίκης και το ΚΘΒΕ. Δίδαξε στο Junior Music School του T.V.U., το Μουσικό Σχολείο, την πρωτοβάθμια και διαπολιτισμική εκπαίδευση και σε Ωδείο. Στις δημοσιεύσεις της συμπεριλαμβάνονται τα «*Ιστορικά και Ερμηνευτικά Στοιχεία για τις 32 Σονάτες για Πιάνο του L. v. Beethoven*», των εκδόσεων M. M. M. και το Γ. Σαχινίδης (1915-1990) *Κονσέρτο για κοντραπάσο, op.26*, Edition Orpheus, Music Creation Series-Greek Composers, Κριτική έκδοση με την επιμέ-λεια και επεξεργασία Ευγένιου Πολίτη & Χριστίνας Σιδηροπούλου, Αθήνα 2007. Διδάσκει πιάνο και συνοδεία ως αποσπασμένη στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

Σίμου Ευαγγελία: είναι απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος στη Μουσική Παιδαγωγική από το Institute of Education του University of London. Είναι καθηγήτρια Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στο Μουσικό Σχολείο Θεσσαλονίκης και ιδρυτικό μέλος της Ε.Ε.Μ.Ε.

Σλάβικ Αγγέλικα: είναι Αυστριακής καταγωγής, απόφοιτος του Orff Insitut του Salzburg. Έχει διδάξει στο Μωράσλειο Διδασκαλείο, σε σεμινάρια του Υπουργείου Πολιτισμού, του Υπουργείου Παιδείας, στα Π.Ε.Κ. και σε σεμινάρια σε όλη την Ελλάδα. Το 1985 οργανώνει για τη Σχολή Μωραΐτη τον Ενημερωτικό Μονοετή Κύκλο Σπουδών C. Orff και J. Dalcroze και το 1986 σε συνεργασία με το Orff Schulwerk Forum, Salzburg, τον Διετή Επαγγελματικό Κύκλο Μουσικοκινητικής Αγωγής C. Orff στον οποίο είναι υπεύθυνη μέχρι το 1990 και διδάσκει ως σήμερα. Από το 2000 είναι υπεύθυνη του τμήματος της Μουσικής Προπαιδείας του Δημοτικού Ωδείου Αμαρουσίου. Έχει συνεργαστεί με την Πολυξένη Ματέυ για την έκδοση του βιβλίου "RRRO" (εκδόσεις Schott), και με τη Νεφέλη Ατέσσογλου έχει εκδώσει το βιβλίο "Η παρέα του Αι Βασίλη" - μουσικοκινητικά δρώμενα για το 12ήμερο.

Στάμπος Λελούδα: (Ph.D.) είναι μουσικοπαιδαγωγός-ερευνήτρια και διδάσκει ως Επίκουρη Καθηγήτρια στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Εργάστηκε επίσης (1998-2000) ως Επίκουρη Καθηγήτρια στο Τμήμα Μουσικής του Πολιτειακού Πανεπιστημίου της Νεβάδα. Πραγματοποίησε διδακτορικές σπουδές στο Πολιτειακό Πανεπιστήμιο του Μίτσιγκαν των Η.Π.Α. και πρόσθετες ειδικές σπου-δές και διδασκαλία στη *Θεωρία της Μουσικής Μάθησης*, στο μουσικοπαιδαγωγική προσέγγιση Orff-Schulwerk, και στη Διδακτική Μεθοδολογία Μουσικής Suzuki. Έχει διατελέσει επί σειρά ετών πρόεδρος και μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της *Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση* (Ε.Ε.Μ.Ε.), και μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής του περιοδικού *International Journal of Music Education: Practice*. Είναι επί-σης μέλος της επιστημονικής επιτροπής του περιοδικού *International Journal of Music Education: Research*, καθώς και των ελληνικών επιστημονικών περιοδικών *Μουσικοπαιδαγωγικά* και *Approaches*. Τα τελευταία χρόνια επιβλέπει επιστημονικά το «*Πρόγραμμα Μουσικής Αγωγής Βρεφών και Νηπίων*» καθώς και το πρό-γραμμα «*Χορός, Παρέα, Χαρά: Πρόγραμμα Χορού για Βρέφη, Νήπια και τους Γονείς τους*» στη Θεσσαλονίκη. Έχει τιμηθεί με διάφορα βραβεία και υποτροφίες, μεταξύ των οποίων υποτροφία των ιδρυμάτων «Α. Ωνά-σης», «Α. Βουδούρη», ΙΚΥ και του ιδρύματος Fulbright.

Σταύρου Γιάννης: είναι διδάκτορας μουσικοπαιδαγωγικών του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου (υποτροφία από το Ι.Κ.Υ.). Διδάσκει μουσική σε Ειδικά Σχολεία και «Μουσική Παιδαγωγι-κή» στο Τμήμα Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής του Τ.Ε.Ι. Ηπείρου. Το επιστημονικό του ενδιαφέρον εστιάζεται στην ιστορία του μαθήματος της Μουσικής στην εκπαίδευση, στα τραγούδια που διδάχτηκαν στα ελληνικά σχολεία από την ίδρυση του ελληνικού κράτους, καθώς και στα βιβλία που εκδόθηκαν αναφορικά με τη διδασκαλία της μουσικής στο Δημοτικό Σχολείο. Έχει παρουσιάσει και δημοσιεύσει σχετικές εργασίες. Είναι συγγραφέας των βιβλίων «Μουσικοπαιδαγωγικά ζητήματα» και «Η διδασκαλία της μουσικής στα Δη-μοτικά Σχολεία και στα Νηπιαγωγεία της Ελλάδας (1830-2007): Τεκμήρια Ιστορίας».

Στειρόπουλος Πασχάλης: είναι ειδικός Πνευμονολόγος, διδάκτορας της Ιατρικής Σχολής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης και εργάζεται ως επιμελητής στο νοσοκομείο «Γ. Παπανικολάου» της Θεσσαλονί-κης. Έχει μετεκπαιδευτεί στο νοσοκομείο του Vrije Universiteit των Βρυξελλών και συνεργάζεται με σημα-ντικά ερευνητικά κέντρα του εξωτερικού. Στα κύρια επιστημονικά του ενδιαφέροντα συγκαταλέγονται οι διαταραχές του ύπνου, το Βρογχικό Άσθμα και η Χρόνια Αποφρακτική Πνευμονοπάθεια, οι διάμεσες πνευ-μονοπάθειες και η καρδιοαναπνευστική δοκιμασία κόπωσης. Έχει εκπονήσει σημαντικό αριθμό μελετών που

έχουν δημοσιευτεί σε επιστημονικά περιοδικά διεθνούς κύρους και έχει πολυάριθμες ανακοινώσεις τόσο σε διεθνή όσο και σε ελληνικά συνέδρια. Έχει πραγματοποιήσει σημαντικό αριθμό ομιλιών ενώ πολλές εργασίες του βραβεύτηκαν.

Στεφανάκου Κάτια: είναι απόφοιτος του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Έχει σπουδάσει 2 χρόνια ηλεκτρική κιθάρα, θεωρία και σολφέζ στο Ωδείο της Φλώρινας.

Τόμπλερ Μιχάλης: γεννήθηκε στην Αθήνα το 1956. Παρακολούθησε μουσικές σπουδές και μουσικοπαιδαγωγικά εργαστήρια. Εργάστηκε σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Με την ειδική αγωγή και θεραπεία ασχολείται από το 1992 «οδηγώντας» μουσικά προγράμματα με παιδιά και ενήλικες με ειδικές ανάγκες. Παράλληλα συντονίζει και παίζει στο μουσικό σχήμα «ΗΧΩ Ν ΗΧΩ». Έχει μεταφράσει μουσικοπαιδαγωγικά βιβλία και έχει γράψει τα βιβλία «ΗΧΩΝ – ΣΤΟΧΩΝ – ΗΧΩ» (η Μουσική στην Ειδική Αγωγή και Θεραπεία) και «ΡΙΝΟΚΕΡΟΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΕΛΕΦΑΝΤΑ» για τις εκδόσεις Ορφεύς – Μουσικός Οίκος Μ. Νικολαΐδης. Διδάσκει στο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών του Τμήματος Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Τουμπακάρη Νάνσυ: είναι μουσικοπαιδαγωγός. Διδάσκει στη Σχολή Μωραΐτη από το 1986. Έχει υπάρξει επικεφαλής του Εργαστηρίου Μουσικής Αγωγής του Πρότυπου Μουσικού Κέντρου Πειραιά - Δημοτικό Ωδείο (1994-1999), συνεργάτης του Κέντρου Σύγχρονης Μουσικής Έρευνας (1989-1994) και του Ινστιτούτου Έρευνας Μουσικής και Ακουστικής (1996 ως σήμερα). Είναι εκπαιδύτρια στο πρόγραμμα “ΜΕΛΙΝΑ-Εκπαίδευση και Πολιτισμός” των Υπουργείων Πολιτισμού και Παιδείας. Έχει διοργανώσει και διδάξει σε πολλά σεμινάρια μουσικής παιδαγωγικής. Δραστηριοποιείται ως ερευνήτρια δίνοντας έμφαση στη διαθεματική και διαπολιτισμική προσέγγιση θεμάτων μουσικής παιδαγωγικής. Πραγματοποίησε μελέτη ως υπότροφος «Κυβέλη – Γιάννη Χορν» του Συλλόγου Φίλων Μουσικής (1995-1997). Διετέλεσε μέλος της επιστημονικής ομάδας του Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Αθηνών που επεξεργάστηκε εκπαιδευτικό υλικό για το πρόγραμμα εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων (1998-1999, χρηματοδότης Ε-ΠΕΑΕΚ). Συμμετείχε στην ομάδα συγγραφής Μουσικών Ανθολογίων Δημοτικού και Γυμνασίου (2003-2004, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο).

Τριανταφυλλάκη Αγγελική: ολοκλήρωσε την Διδακτορική της Διατριβή στην Μουσική Εκπαίδευση το 2007 (Πανεπιστήμιο του Κέμπριτζ), υπό την επίβλεψη της Dr. Pamela Burnard. Έκτοτε έχει εργαστεί ως ερευνήτρια Βαθμού Α' στο Πανεπιστήμιο Τεχνών του Λονδίνου και στο Τμήμα Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο του Κέμπριτζ σε ερευνητικά προγράμματα σχετικά με την εκπαίδευση καλλιτεχνών. Πραγματοποιεί τώρα μεταδιδακτορική έρευνα στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Αθηνών, εστιάζοντας στην καταλληλότητα για απασχόληση των μουσικών/μουσικοπαιδαγωγών. Είναι απόφοιτος του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και της Σχολής Πιάνου του Εθνικού Ωδείου Αθηνών.

Τσακρίδου Ελένη: είναι Επίκουρη Καθηγήτρια Εφαρμοσμένης Στατιστικής και Εκπαιδευτικής Έρευνας στο Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Είναι πτυχιούχος και διδάκτορας του Τμήματος Μαθηματικών του Α.Π.Θ. Έχει δημοσιεύσει άρθρα σε ελληνικά και διεθνή επιστημονικά περιοδικά στο χώρο της Εκπαιδευτικής Έρευνας και των Εφαρμοσμένων Μαθηματικών.

Τσακωνιάτης Νικόλαος: γεννήθηκε και σπούδασε στην Αθήνα Φυσικοθεραπεία και στη συνέχεια Ιατρική. Μετά την βασική εκπαίδευση στην γενική χειρουργική εκπαιδεύτηκε στην Πλαστική Επανορθωτική και Αισθητική Χειρουργική στις Πανεπιστημιακές Κλινικές της Μασσαλίας του Στρασβούργου και του Μπορντό. Παράλληλα ολοκλήρωσε το Πανεπιστημιακό Δίπλωμα Μικροχειρουργικών τεχνικών. Κατά την διάρκεια των σπουδών του συμμετείχε σε πολλά ερευνητικά προγράμματα με αντικείμενο κυρίως την κεφαλή και τον τράχηλο αλλά και τις μικροχειρουργικές τεχνικές. Εξασκεί το ιδιωτικό επάγγελμα σε μεγάλα θεραπευτήρια της χώρας από το 1993 και παράλληλα είναι συνεργάτης στα Νοσοκομεία του Ερυθρού Σταυρού σε θέματα Επανορθωτικής Χειρουργικής. Συμμετέχει σε πολλές εκπαιδευτικές ομάδες για νέους συναδέλφους και έχει δημοσιεύσει πολλές εργασίες στον διεθνή και ελληνικό ιατρικό τύπο. Από το 2006 εργάζεται στο Γενικό Θεραπευτήριο Υγεία.

Τσίρης Γιώργος: είναι καταρτισμένος Nordoff-Robbins μουσικοθεραπευτής. Εργάζεται ως μουσικοθεραπευτής στο St. Christopher's Hospice και ως βοηθός έρευνας στο Τμήμα Έρευνας του Nordoff-Robbins Music Therapy Centre (Λονδίνο, Ηνωμένο Βασίλειο). Είναι επίσης απόφοιτος του Παιδαγωγικού Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και έχει εργαστεί ως ειδικός παιδαγωγός σε σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Είναι ο επιμελητής σύνταξης του ηλεκτρονικού περιοδικού *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική* (<http://approaches.primarymusic.gr>), καθώς και μέλος της συντακτικής επιτροπής του περιοδικού *Μουσική σε Πρώτη Βαθμίδα*.

Φιλάνου Μαρία: είναι μουσικός ΠΕ16 στο Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Κωφών και Βαρήκων Αθήνας. Εργάζεται στην εκπαίδευση των κωφών από το 1984. Πτυχιούχος κλασικής κιθάρας με δάσκαλο τον Ευάγγελο Ασημακόπουλο. Είναι απόφοιτος του Διετούς Επαγγελματικού Κύκλου Σπουδών Carl Orff της Σχολής Μωραΐτη. Έχει παρακολουθήσει το Μονοετές Επιμορφωτικό Σεμινάριο Orff – Dalcroze στην Αθήνα και τα International Summer Courses Μουσικοκινητικής Αγωγής Carl Orff τα έτη 1999 και 2003 στο Salzburg. Πτυχιούχος του τμήματος Φιλοσοφίας – Παιδαγωγικής – Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Παρακολούθησε το Διετές Πρόγραμμα Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. «Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών και Ειδικών Επιστημόνων ΣΜΕΑ Κωφών και Βαρήκων» του Παιδαγωγικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Πατρών. Διετέλεσε πρόεδρος του Ελληνικού Συλλόγου Μουσικοκινητικής Αγωγής Carl Orff (1998 – 2002) και μέλος της Συντακτικής Επιτροπής του Περιοδικού «Ρυθμοί». Υπήρξε πρόεδρος της οργανωτικής επιτροπής του 1ου Διεθνούς Φεστιβάλ Μουσικοκινητικής Αγωγής Carl Orff στην Αθήνα το 2002. Διδάσκει μουσικοκινητική αγωγή Carl Orff σε παιδιά και ενήλικες. Είναι μέλος του ΕΣΜΑ, της Ε.Ε.Μ.Ε. και της ΕΕΜΑΠΕ.

Φρουδάκη Μαρία: σπούδασε πιάνο - ανώτερα θεωρητικά και εργάστηκε επί σειρά ετών ως μουσικοπαιδαγωγός. Από το 1997 συνεργάζεται με χώρους ειδικής αγωγής. Το 2002 ολοκλήρωσε σπουδές μουσικοθεραπείας στο Nordoff-Robbins Music Therapy Centre του Λονδίνου λαμβάνοντας Μεταπτυχιακό Δίπλωμα και Master Μουσικοθεραπείας από το City University. Εργάζεται ως μουσικοθεραπεύτρια με παιδιά και ενήλικες και διαθέτει πλούσια κλινική – διδακτική εμπειρία. Έχει συνεργαστεί με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς υγείας, ψυχικής υγείας, ειδικής αγωγής και απεξάρτησης – Νοσοκομείο Παιδών 'Αγία Σοφία', ΠΙΚΠΑ Βούλας, Κέντρο Ημέρας για την ψυχολογική υποστήριξη ασθενών με καρκίνο κ.α. Είναι από τα ιδρυτικά μέλη της μη κερδοσκοπικής εταιρίας 'musicising' για την υποστήριξη της Nordoff-Robbins μουσικοθεραπείας στην Ελλάδα. Έχει λάβει μέρος ως προσκεκλημένη εισηγήτρια σε επιστημονικά συνέδρια και έχει διοργανώσει εκπαιδευτικές ημερίδες – σεμινάρια μουσικοθεραπείας σε συνεργασία με Έλληνες και ξένους μουσικοθεραπευτές. Είναι πτυχιούχος του Μαθηματικού Τμήματος του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Φυτίκα Αθηνά: γεννήθηκε στην Αθήνα ξεκινώντας πιάνο με τη Στέλλα Μακρυγιάννη και τη Χρυσή Παρθεναιάδη-Φλώρου. Από το 1989 φοίτησε στο Σ.Ω.Θ. με τον Παύλου Δημητριάδη, σπουδάζοντας παράλληλα Γεωλογία στο Α.Π.Θ. Με τη Δόμνα Ευνουχίδου προετοιμάστηκε για τις μεταπτυχιακές σπουδές στο Florida State University. Έλαβε το Master με τον Leonard Mastrogiacomo και το διδακτορικό με την Dr. Carolyn Bridger. Η διατριβή της είχε τίτλο: «Ιστορική ανασκόπηση της φιλοσοφίας της διδασκαλίας δακτυλισμών ηλεκτροφόρων οργάνων από τον 16^ο αιώνα μέχρι σήμερα». Έχει δώσει μεγάλο αριθμό συναυλιών και διαλέξεων στην Ελλάδα και το εξωτερικό με έμφαση στο ελληνικό ρεπερτόριο και σε θέματα παιδαγωγικής του πιάνου. Έχει εργασθεί ως καθηγήτρια μουσικής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και το Παιδαγωγικό Τμήμα Φόρινας και ως καθηγήτρια πιάνου σε ωδεία, μουσικές κατασκηνώσεις, το Panama City Community College και το Florida State University. Από το 2005 διδάσκει πιάνο και παιδαγωγική του πιάνου στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο ως αποσπασμένη εκπαιδευτικός.

Χαρίση Βασιλική: υπηρετεί στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ως καθηγήτρια μουσικής αγωγής. Είναι πτυχιούχος του τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών και διπλωματούχος Πιάνου και Ανώτερων Θεωρητικών. Διανύει το δεύτερο έτος σπουδών στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Θεωρία Πράξη και Αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού έργου» του Τμήματος Φιλοσοφίας – Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών με κατεύθυνση τον Εκπαιδευτικό Σχεδιασμό. Έχει συμμετάσχει σε διάφορα συνέδρια και σεμινάρια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα σχετίζονται με το Σχεδιασμό και την Ανάπτυξη Αναλυτικών Προγραμμάτων, την αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών και Μουσικής Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Αξιολόγηση. Είναι μέλος της συντακτικής ομάδας του επιστημονικού περιοδικού της ΕΕΜΑΠΕ «Μουσική σε Πρώτη Βαθμίδα».

Χαρκιολάκης Αλέξανδρος: Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1977. Σπούδασε στο Πρότυπο Πειραματικό Ωδείο και στο Ελληνικό Ωδείο, απ' όπου αποφοίτησε με πτυχία Ωδικής, Αρμονίας και Αντίστιξης. Κατόπιν, σπούδασε στο Πανεπιστήμιο του Sheffield απ' όπου αποφοίτησε με Bachelor in Music και Master in Music στη μουσικολογία και τη διεύθυνση ορχήστρας. Διετέλεσε αρχιμουσικός της University of Sheffield Students Symphony Orchestra και βοηθός αρχιμουσικού στην Sheffield Youth Orchestra ενώ έχει διευθύνει όλα τα ορχηστρικά σύνολα του Πανεπιστημίου του Sheffield, την Ορχήστρα Δωματίου του Δημοτικού Ωδείου Πατρών, το Ελληνικό Συγκρότημα Σύγχρονης Μουσικής και την Κρατική Φιλαρμονική Ορχήστρα του Tirgu Mures. Έχει πάρει μέρος με ανακοινώσεις του σε διεθνή και εγχώρια μουσικολογικά συνέδρια ενώ άρθρα του έχουν δημοσιευθεί ή επίκειται να δημοσιευθούν σε μουσικολογικά και γενικού ενδιαφέροντος περιοδικά καθώς και πρακτικά συνεδρίων. Εργάζεται στη Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος «Λίλιαν Βουδούρη» ως μουσικολόγος, ενώ είναι υποψήφιος διδάκτορας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου.

Χατζηκαμάρη Παναγιώτα: εκπαιδευτικός, εμπνευστήρια ομάδων θεατρικού παιχνιδιού. Διδάσκει στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (υπεύθυνη ΓραΣΕΠ) και συνεργάζεται με εκπαιδευτικούς φορείς στην εκπόνηση προγραμμάτων αισθητικής αγωγής. Εισηγήθηκε το θεατρικό παιχνίδι στην Παιδαγωγική Σχολή της Φλώρινας, στα ΠΕΚ, σε σεμινάρια και επιμορφωτικά προγράμματα. Ίδρυτικό μέλος της Καλλιτεχνικής-Παιδαγωγικής Ομάδας ΕΛΑΤΕ ΝΑ ΠΑΙΞΟΥΜΕ.

Χριστοδούλου Ελένη: (Κύπρος 1986). Σπουδάζει στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο, στο τμήμα Μουσικών Σπουδών. Ακολούθησε την κατεύθυνση των Μουσικών Επιστημών, με πτυχιακά μαθήματα στη Μουσική Παιδαγωγική. Έχει σπουδάσει ανώτερα θεωρητικά και έχει πάρει το πτυχίο αρμονίου. Κάνει σπουδές πιάνου και φλάουτου στο Ελληνικό Ωδείο, ενώ παράλληλα είναι αυτοδιδάκτη στην κιθάρα. Είναι γνώστης της αγγλικής γλώσσας. Έχει συμμετάσχει σε πολλά συνέδρια, ημερίδες, σεμινάρια, όπως με θέμα τη θετική σκέψη και γενικότερα τις ανθρώπινες σχέσεις. Έλαβε μέρος σε σεμινάριο πιάνου με την Αγγελική Ταχιάτη, συμμετείχε σε χορόδραμα που οργανώθηκε στα πλαίσια των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων της Κρατικής Ορχήστρας Κύπρου. Παρακολούθησε τις εργασίες του Συνεδρίου «Μουσικοθεραπεία και άλλες Μουσικές Προσεγγίσεις για παιδιά και νέους με αναπηρίες», που οργανώθηκε από το τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου, τις εργασίες και τα εργαστήρια του 5ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε. και τις εργασίες του Διεθνούς Συνεδρίου Μουσικής Εικονογραφίας του IMS Study Group on Musical Iconography in European Art (Κέρκυρα). Έκανε την πρακτική της άσκηση στο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα που πραγματοποιήθηκε στο Μουσείο Σολωμού-Εταιρεία Κερκυραϊκών Σπουδών στην Κέρκυρα με τίτλο: «Σε γνωρίζω από την όψη: μουσικό ταξίδι στη ζωή και το έργο του Διονύσιου Σολωμού». Είναι μέλος της Ε.Ε.Μ.Ε.

Χρονοπούλου Έλενα: Τόπος γέννησης: Πάτρα. Πανεπιστημιακές σπουδές: Πτυχιούχος «Ηλεκτρολόγος Μηχανικός Τεχνολογικής Κατεύθυνσης» Τ.Ε.Ι. Πατρών. Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης: «Σπουδές στην Εκπαίδευση» στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Μουσικές σπουδές: Κάτοχος Πτυχίου Πιάνου και Ανώτερων Θεωρητικών (Αρμονίας, Αντίστιξης και Φυγής). Σεμινάρια: Μονοετής κύκλος σπουδών Μουσικοκινητικής CARL ORFF – Dalcroze- Kodaly, στο Ωδείο Φίλιππου Νάκα, Σεμινάρια στη σχολή Μωραΐτη και Διεθνές Σεμινάριο Polskie Towarzystwo Carla Orffa (Πολωνία.), “The Meeting”. Από το 2000 μέχρι σήμερα παραδίδει μαθήματα Πιάνου. Υπήρξε επίσης υπεύθυνη του τμήματος Μουσικοκινητικής στη Χ.Ε.Ν Πατρών με συμμετοχές σε φεστιβάλ μαθητικού θεάτρου, εισηγήτρια σεμιναρίου της ΟΜΕΠ με τίτλο «Βιωματική Προσέγγιση των Βασικών Εννοιών της Μουσικής» και εμπνευστήρια στη καλοκαιρινή διοργάνωση του Δήμου Ρίου Πατρών, «Πολιτεία για Παιδιά» για το εργαστήριο «Μαθαίνω να χορεύω». Συνεργάστηκε επίσης με παιδικούς σταθμούς και νηπιαγωγεία και με ομάδα κουκλοθέατρου για την μουσική επιμέλεια των παραστάσεών τους.

Χρυσοστόμου Σμαράγδα: αποφοίτησε από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. το 1993. Αναγορεύθηκε διδάκτωρ Μουσικής Παιδαγωγικής από το Πανεπιστήμιο του Reading της Μεγάλης Βρετανίας το 1997. Είναι κάτοχος πτυχίου και διπλώματος πιάνου από το Εθνικό Ωδείο Αθηνών. Το 2001 εξελέγη στη βαθμίδα του Λέκτορα και το 2005 του Επίκουρου Καθηγητή στο αντικείμενο της Μουσικής Παιδαγωγίας και Διδακτικής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Είναι αντιπρόεδρος της Καλλιτεχνικής Επιτροπής του Υπουργείου

Παιδείας. Έχει διδακτική εμπειρία στην Ελλάδα και το εξωτερικό, σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης (Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης - Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, University of Illinois at Urbana-Champaign – Department of Curriculum and Instruction, Young Musicians Scholarship Scheme at Reading, Berkshire, σεμινάρια ΠΕΚ σε διαφορετικά μέρη της Ελληνικής επικράτειας, σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης –γενικά και μουσικά). Έχει δημοσιεύσει εργασίες της σε ελληνικά και ξενόγλωσσα επιστημονικά περιοδικά και έχει συμμετάσχει με ανακοινώσεις σε πολυάριθμα διεθνή συνέδρια, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Είναι μέλος της επιστημονικής επιτροπής στο επιστημονικό περιοδικό *International Journal of Education and the Arts*, στο *International Journal of Music Education-Practice* καθώς και στο νέο βιβλίο αναφοράς *International Handbook of Research in Arts Education*. Πρόσφατα (2005) κυκλοφόρησε το πρώτο βιβλίο της από τις εκδόσεις Παπαρηγορίου-Νάκα με τίτλο *Η Μουσική στην Εκπαίδευση: το Δίλημμα της Διεπιστημονικότητας*.

Index Εισηγητών

Atalay Aydin 13, 59	Δημητριάδου Κατερίνα 14, 66
Bricco Marco 42, 59	Διονυσίου Δημήτρης 1, 34, 36, 66
Burgess Finch Susanne 38, 59	Διονυσίου Ζωή 29, 66
Egilmez Özgür 13, 59	Δογάνη Κωνσταντίνα 29, 66
Elkoshi Rivka 7, 59	Δρίτσας Θανάσης 3, 66
Freer Patrick 11, 60	Ετμεκτσόγλου Ιωάννα 21, 67
Girdzijauskas Arvydas 1, 8, 60	Ζαχαριάδου Μαρία 7, 67
Girdzijauskiene Ruta 12, 60	Ζησοπούλου Ελένη 43, 67
Humphreys Jere, T. 1, 47, 60	Θεοδωρίδης Νίκος 31, 32, 67
Kessler-Κακουλίδη Λουκία 18, 61	Θεοδωρίδου Ξένια 44, 67
Kowal-Summek Ludger 17, 61	Καλατζόγλου Χριστιάνα 9, 42, 68
Ognenska-Stoyanova Nikolina 1, 28, 61	Καλδή Μιράντα 21, 68
Onuray Egilmez Hatice 13, 61	Καπουλίτσα-Τρούλου Θωμαή 23, 68
Özeke Sezen 1, 17, 62	Καρτασίδου Λευκοθέα 8, 9, 13, 42, 68
Özeke Kocabaş Ezgi 17, 62	Κατσόχη Χαρά 3, 24, 68
Procter Simon 13, 62	Κίτσιου Χρύσα 46, 69
Welch Graham 1, 3, 62	Κλήμη Αμαλία 5, 69
Αγγελίδου Σοφία 2, 22, 24, 62	Κοκκίδου Μαίη 14, 25, 31, 33, 69
Αδαμοπούλου Χριστιάνα 16, 63	Κολιάδη-Τηλιακού Ανθούλα 26, 69
Αθανασίου Ελευθερία 14, 63	Κολιούση Ειρήνη 49, 70
Ακογιούνογλου-Χρήστου Μίτση 14, 63	Κόνιαρη Δήμητρα 2, 4, 26, 49, 70
Αναστασίου Μαριάννα 10, 63	Κορακιανίτη Αικατερίνη Σπυριδούλα 48, 70
Ανδρούτσος Πολύβιος 47, 63	Κότσιρα Λίλλυ 18, 30, 70
Αντωνακάκης Δημήτρης 27, 64	Κούντουρας Δημήτρης 44, 70
Αυγητίδου Σοφία 31, 32, 64	Κουτσουπίδου Θεανώ 22, 70
Βαρβαρίγλου Μαρία 18, 64	Κυνηγού-Φλάμπουρα Μαρία 44, 71
Βασιλειάδης Αναστάσιος 11, 64	Λούρα Ελένη 40, 47, 71
Βερβέρης Αντώνης 12, 64	Μαγαλιού Μαρία 27, 71
Βούλγαρη Ελευθερία 6, 65	Μαρκέα Γεωργία 6, 16, 71
Βρακά-Μαρτόνε Μαρία 20, 65	Μαρόπουλος Θωμάς 40, 71
Γεωργουλή-Μπουρζούκου Στυλιανή 25, 65	Ματθαιοπούλου Δέσποινα 21, 41, 72
Γιαμάλογλου Τζένη 31, 65	Μητρογιάννη Ευαγγελία 48, 72
Γκανά Γεωργία 43, 65	Μητρόπουλος Βασίλης 22, 72

Μπομπαρίδου Χρυσή 48, 72
Νένα Ευαγγελία 34, 35, 73
Νικολάου Ειρήνη 5, 24, 73
Ντζιούνη Γαρυφαλλιά 5, 73
Παπά Ολυμπία 9, 73
Παπαγεώργη Ιουλία 8, 11, 73
Παπαδοπούλου Μαρία Ελένη 8, 74
Παπαπαναγιώτου Ξανθούλα 21, 74
Παπατζίκη Στεφανία 10, 74
Παυλάκου Μεταξία 12, 74
Περακάκη Ελισσάβητ 16, 31, 38, 74
Πρίντζα Αθανασία 34, 74
Ράπτης Θεοχάρης 14, 23, 75
Σαββίδου Ντίνα 19, 75
Σαρρής Δημήτρης 39, 75
Σέργη Λένα 4, 75
Σιδηροπούλου Χριστίνα 27, 75
Σίμου Ευαγγελία 2, 21, 76
Σλάβικ Αγγέλικα 47, 76
Στάμου Λελούδα 1, 7, 24, 31, 34, 76
Σταύρου Γιάννης 8, 20, 76
Στερόπουλος Πασχάλης 34, 35, 76
Στεφανάκου Κάτια 15, 77
Τόμπλερ Μιχάλης 46, 77
Τουμπακάρη Νάνσυ 37, 77
Τριανταφυλλάκη Αγγελική 20, 28, 77
Τσακρίδου Ελένη 25, 77
Τσακωνιάτης Νικόλαος 34, 36, 77
Τσίρης Γιώργος 13, 78
Φιλίανου Μαρία 47, 78
Φρουδάκη Μαρία 14, 78
Φυτίκα Αθηνά 19, 78
Χαρίση Βασιλική 15, 22, 78
Χαρκιολάκης Αλέξανδρος 10, 20, 79
Χατζηκαμάρη Παναγιώτα 43, 79
Χριστοδούλου Ελένη 49, 79
Χρονοπούλου Έλενα 30, 79
Χρυσοστόμου Σμαράγδα 31, 79

Ευχαριστίες

Ευχαριστούμε

τους χορηγούς του Συνεδρίου,
το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών,
τη Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος
“Λίλιαν Βουδούρη”,
το Υπουργείο Παιδείας, Δια βίου μάθησης
και Θρησκευμάτων,
το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο,
το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού,
το Δήμο Αθηναίων

καθώς και όλους όσους
με την υλική, ηθική και
ψυχολογική συμπαράστασή τους
βοήθησαν να πραγματοποιήσουμε το

6ο Συνέδριο
της Ελληνικής Ένωσης
για τη Μουσική
Εκπαίδευση.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΝΑΚΑΣ

fagotto books

ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΣ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Μουσικός Όμιλος

Ι. ΜΑΥΡΟΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ΒΙΒΛΙΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Καστριτσίου 4 - Θεσσαλονίκη
Τηλ.: 2310 242140 - Fax: 2310 242057
e-mail: info@mavroustakis.gr

 αράθυρο
στην εκπαίδευση του παιδιού